

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑ

ΤΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗΣ.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΝ ΜΕΓΑ

ΤΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΝ ΜΕΝ ΠΑΡΑ

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΙΡΡΑΧΙΟΥ

ΤΟΥ ΕΚ ΜΑ̃ΔΥΤΩΝ

ΕΚΔΟΘΕΝ ΔΕ

ΥΠΟ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Γ. ΠΕΛΟΠΙΔΟΥ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

ΔΙΑ ΦΙΛΟΤΙΜΟΥ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ.

Κἀμοὶ δὲ διὰ τȣ̃το φαίνεται φιλοσοφητέον εἶναι περὶ Μουσικῆς· καὶ γὰρ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, τηλικαύτην δόξαν ἔχων ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, καταφανής ἐστιν ἐκ πολλῶν ȣ̓ παρέργως ἁψάμενος Μȣσικῆς· ὅςγε καὶ τὴν τȣ̃ Παντὸς ȣ̓σίαν διὰ Μȣσικῆς ἀποφαίνει συγκειμένην ΠΛΥΣ. φύλ. 632.

ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΜΙΧΑΗΛ ΒΑΙΣ

(MICHELE WEIS)

1832.

Μωσικὰ δὲ, καὶ ἁ ταύτας ἁγεμὼν φιλοσοφία, ἐπὶ τᾷ τᾶς ψυχᾶς ἐπανορθώσει ταχθεῖσαι ὑπὸ Θεῶν τε καὶ νόμων, ἐθίζοντι καὶ πείθοντι, τὰ δὲ καὶ ποταναγκάζοντι, τὸ μὲν ἄλογον τῷ λογικῷ πείθεσθαι· τῷ δ' ἀλόγῳ θυμὸν μὲν πρᾷον εἶμεν, ἐπιθυμίαν δὲ ἐν ἠρεμήσει. ΠΛΑΤ. Τιμ. Λοκ. φύλ. 28.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἰδοὺ τέλος πάντων, φίλτατοι ὁμογενεῖς! ἀναφαίνεται καὶ βιβλίον διδακτικὸν τῆς Μȣσικῆς ἐπιστήμης. Τȣ̃ πολυτίμȣ τȣ́του Συγγράμματος ἤθελεν ἴσως στερεῖσθαι τὸ Γένος ἐπὶ πολὺ, ἂν δὲν ἤθελεν ὑπάρξει εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνȣς ὁ πολυμαθέστατος καὶ μȣσικώτατος ȣ̃τος ἀνὴρ, ὁ Πανιερώτατος, λέγω, ἅγιος Διῤῥαχίȣ Κύριος Χρύσανθος.

Καθὼς ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα δύνανται νὰ χορηγήσωσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ὠφέλειάν τινα εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ȣ̃τω καὶ τὸ ἀνὰ χεῖρας ὄχι ὀλίγον θέλει ὠφελήσει, ὡς πραγματευόμενον περὶ ἐπιστήμης, ἥτις μάλιστα συντείνει εἰς δοξολογίαν ΘΕΟΥ, εἰς εὐπρέπειαν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν Ἐκκλησίας, καὶ εἰς τὸν ἐξευγενισμὸν τῆς Ἀνθρωπότητος κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν φιλοσόφων.

Οὗτος λοιπὸν ὁ φιλογενέστατος Κύριος Χρύσανθος, καὶ οἱ συναδελφοί τȣ Κύριοι, Γρηγόριος, καὶ Χȣρμȣ́ζιος, ὁ μὲν Πρωτοψάλτης, ὁ δὲ Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, μικρὸν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως ἑνωθέντες, καὶ συσκεφθέντες φιλοσόφως καὶ ἐπιστημονικῶς, ἀνεκάλυψαν τὸν Χρόνον εἰς τὴν Μȣσικὴν, καὶ ἐπροσδιώρισαν τὴν καταμέτρησιν καὶ διαίρεσιν αὐτȣ̃ πολλαχῶς· (διότι χωρὶς τȣ́του ȣ̓δὲν κατορθȣ̃ται εἰς τὴν Μȣσικήν.) ἐπροσδιώρισαν τὰ διαστήματα τῶν ἑπτὰ Τόνων διὰ συστηματικῶν Κλιμάκων καθ' ὅλα τὰ γένη τῆς Μȣσικῆς· τὰ διαστήματα τῶν Φθορῶν, δι' ὧν γίνεται ἡ μετάβασις καὶ ἡ μεταβολὴ ἀπὸ ἤχȣ εἰς ἦχον, ἀπὸ γένȣς εἰς γένος, καὶ ἀπὸ κλί-

μακος εἰς κλίμακα· μετέβαλαν τȣ̀ς Μȣσικȣ̀ς Χαρακτῆρας ἀπὸ συμβόλων εἰς γράμματα· καὶ, ἐν ἑνὶ λόγῳ, καθυπέβαλαν εἰς κανόνας τὴν πρὶν ἀκανόνιστον μὲν, ἀλλὰ πολυποικιλομελῆ Μουσικήν μας μὲ τρόπον ἀξιοθαύμαστον.

Τὶς δύναται νὰ ἀντείπῃ εἰς τȣ̃το, ὅταν βλέπῃ εἰς τȣ̀ς ἐντελεῖς τῆς Μεθόδου ταύτης τὴν ἱκανότητα τȣ̃ νὰ ψάλλωσιν ἀπαράλλακτα, ξένα καὶ ἀνήκȣστα εἰς αὐτȣ̀ς μέλη τονισμένα μὲ τȣ̀ς ἡμετέρȣς Μουσικȣ̀ς χαρακτῆρας, καὶ νὰ γράφωσι παρομοίως τὰ τοιαῦτα, ὅταν διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς γίνωνται γνωστὰ εἰς αὐτȣ́ς; οὐδεὶς βέβαια. Δικαίως λοιπὸν πρέπει νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ σεβάσμιοι ȣ̃τοι ἄνδρες ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ! (*)

---

*) Οἱ τρεῖς ȣ̃τοι διδάσκαλοι, ὅταν ἀνεφάνησαν ἐφευρεταὶ ταύτης τῆς νέας Μεθόδου κατὰ τȣ̀ς 1814, δὲν εἶχον τοιαῦτα ἀξιώματα· ἀλλ᾽ ὁ μὲν Κύριος Χρύσανθος ἦτον Ἀρχιμανδρίτης, ὁ δὲ Κύριος Γρηγόριος Λαμπαδάριος. Κατὰ δὲ τȣ̀ς 1819, ὁ μὲν Χρύσανθος ἠξιώθη τȣ̃ Ἀρχιερατικȣ̃ βαθμȣ̃· ὁ δὲ Γρηγόριος διεδέχθη τὸν μακαρίτην Μανολάκην τὸν Πρωτοψάλτην, καὶ ἔγινε Πρωτοψάλτης κατὰ τὴν τάξιν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· εἰς δὲ τὸν Κύριον Χουρμούζιον ἐδόθη τὸ ἀξίωμα τȣ̃ Χαρτοφύλακος.

Οὗτοι, ἀφ᾽ οὗ πρῶτον καθυπέβαλαν εἰς κανόνας τὴν Μουσικὴν, εἰδοποίησαν ἀμέσως τὸ Κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· καὶ ἐπίτηδες διὰ τȣ̃το Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Κυρίλλȣ Ζ΄. τȣ̃ ἐξ Ἀνδριανȣπόλεως γενομένης, συνεδριαζόντων καὶ τῶν ἐπιφανεστέρων τȣ̃ Γένους, ἐπροβλήθη τὸ νέον τȣ̃το ἐφεύρημα. Καταπεισθεῖσα δὲ ἡ Σύνοδος ἀπὸ τȣ̀ς ἰσχυρȣ̀ς λόγους καὶ τὰς βεβαίας ἀποδείξεις τῶν τριῶν Μουσικῶν διδασκάλων, περὶ τȣ̃ κανονισμȣ̃ τῆς τέχνης (ἐπειδὴ κατ᾽ ἀρχὰς ὑπωπτεύετο ὅτι τάχα οἱ Διδάσκαλοι ἐζήτουν νὰ καινοτομήσȣν τὴν ἱερὰν Ψαλμῳδίαν.) ἐθέσπισεν, ἵνα, ὁ μὲν Γρηγόριος ὁ Λαμπαδάριος καὶ Χουρμούζιος Γεωργίου παραδίδωσι τὸ Πρακτικὸν μέρος

Παρεκτὸς ὅμως ταύτης τῆς παρὰ τῶν τριῶν Διδασκάλων μεγίστης πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας, καὶ κατ' ἰδίαν ὁ πολυμαθὴς Κύριος Χρύσανθος εὐηργέτησεν ἔτι τὸ Ἔθνος, συγγράψας μὲ φιλοσοφικὸν νȣ̃ν τοῦτο τὸ διδακτικὸν ἅμα καὶ φιλολογικὸν τῆς μȣσικῆς ἐπιστήμης σύγγραμμα.

τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς· ὁ δὲ Ἀρχιμανδρίτης Χρύσανθος, τὸ Θεωρητικὸν μέρος αὐτῆς.

Ἐσυστήθη λοιπὸν διὰ τȣ̃το σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον παρεχωρήθη νὰ κατοικȣ̃ν καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἀπόρων μαθητῶν. Ἐδιωρίσθησαν ἔφοροι τῆς σχολῆς, καὶ μισθὸς διὰ τȣ̀ς διδασκάλους. Ἐστάλθησαν πανταχȣ̃ Πατριαρχικὰ ἐγκύκλια γράμματα εἰς τȣ̀ς κατ' ἐπαρχίας Ἀρχιερεῖς· ἵνα, ὅσοι ποθȣ̃ν νὰ σπουδάσουν τὴν Μουσικὴν ἀμισθὶ κατὰ νέαν Μεθοδον, μεταβῶσιν εἰς Κωνσταντινȣ́πολιν, ὅπου μετὰ δύο ἐτῶν διδασκαλίαν θέλουν γένει ἐγκρατεῖς τῆς Μεθόδου. Ἔτρεξαν λοιπὸν πανταχόθεν μαθηταὶ πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας· ἐξ αὐτῶν μερικοὶ εὐδοκιμήσαντες ἀρκετὰ, μετέβησαν ἐκεῖθεν ἄλλος εἰς μίαν πόλιν καὶ ἄλλος εἰς ἄλλην· ὅπου συστήσαντες ἰδιαίτερα σχολεῖα, μετέδιδαν εἰλικρινῶς τὸ τάλαντον, ὅπερ τοῖς ἐνεπιστεύθη.

Εἰς τȣ̀ς ἐντελεῖς τῆς Μεθόδου μαθητὰς, ἀφ' ȣ̃ ἐγίνοντο αἱ ἐξετάσεις των, ἐδίδετο γράμμα ἀποδεικτικὸν ὑπογεγραμμένον παρὰ τῶν τριῶν Διδασκάλων, καὶ παρὰ τῶν Ἐφόρων τῆς Σχολῆς. τὸ ὁποῖον ἐγράφετο ȣ̔́τως.

„Ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι διδάσκαλοι τῆς ἐν τῇ Βα-
„ σιλευούσῃ ταύτῃ γενικῆς Μουσικῆς Σχολῆς δηλοποιοῦ-
„ μεν, πρὸς ȣ̔̀ς ἀνήκει, ὅτι ὁ Παναγιώτης Πελοπίδης Πελο-
„ ποννήσιος χρηματίσας παρ' ἡμῖν μαθητὴς, εὐδοκίμησεν
„ ἀποχρόντως, καὶ εἶναι ἱκανὸς, ἵνα ὅπου ἂν ἀπέλθῃ, δι-
„ δάσκῃ καὶ παραδίδῃ τό, τε πρακτικὸν τῆς παρ' ἡμῶν
„ διδασκομένης νέας καὶ κανονικῆς μεθόδου τῆς Μουσικῆς,
„ καὶ ὅσα μεθοδικῶς ἀπαιτȣ̃νται πρὸς εἰσαγωγὴν θεωρη-
„ τικὴν αὐτῆς. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν τȣ́του καὶ παρά-
„ στασιν ἐκδίδοται ἡ παρȣ̃σα ἡμετέρα διδασκαλικὴ ἀπό-
„ δειξις, ἐπικυρωθεῖσα καὶ παρὰ τῶν Ἐφόρων τῆς Μου-
„ σικῆς ταύτης σχολῆς κατὰ τὸ σύνηθες.

„ Ἐν Κωνσταντινȣπόλει 1818, Σεπτεμβρίȣ 28."

Ἕπονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν Διδασκάλων καὶ τῶν Ἐφόρων.)

Δέξασθε τοῦτο λοιπὸν, φίλοι Μουσικολογιώτατοι, καὶ εὐχαριστήσατε τὴν ἄκραν ἐπιθυμίαν ἣν εἴχετε δι᾽ ἓν τοιοῦτον διδακτικὸν βιβλίον τῆς τέχνης σας. Μάθετε εἰς τὸ ἑξῆς τὶ εἶναι Ῥυθμὸς, τὶ εἶναι Ποὺς και Μέτρον (*) εἰς τὴν Μουσικήν. Μάθετε τὶ εἶναι Ἔμφασις ῥυθμικὴ, καὶ μὴν ἀπορεῖτε πλέον εἰς τὴν σημασίαν τῶν τοιούτων λέξεων. Μάθετε τὴν τέχνην τῆς Μελοποιΐας, καὶ τὸν τρόπον τοῦ συνθέτειν τὰς μελῳδίας μὲ λόγον ἐπιστημονικώτατον, διὰ νὰ ἦσθε ἱκανοὶ νὰ προξενῆτε εἰς τοὺς ἀκροατάς σας τὴν χαρὰν, τὴν λύπην, τὴν χαύνωσιν, καὶ πᾶν ἄλλο ψυχικοῦ πάθους αἴσθημα· καὶ νὰ καυχᾶσθε ὅτι ἦσθε τέλειοι Μουσικοὶ, εἰδότες τὰ περὶ τὴν Μουσικήν.

Πολλοὶ ἐκ τῶν Μουσικῶν μας, ἐπειδὴ ἔφθασαν νὰ γένωσιν ἐγκρατεῖς τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Χρόνου καταμετρήσεως, καὶ τῆς γνώσεως παντὸς Φθορᾶς διαστήματος, (τὸ ὁποῖον εἶναι τῷ ὄντι ἀξιέπαινον εἰς ἕκαστον Μουσικὸν, ὅταν φθάσῃ νὰ γένῃ ἐγκρατὴς

Ἡ σχολὴ ἐπεκράτησεν ἕως εἰς τοὺς 1820· διότι κατ᾽ αὐτὸ τὸ ἔτος ὁ μὲν Κύριος Χρύσανθος μετέβη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Διῤῥάχιον νὰ ποιμάνῃ τὸ ὁποῖον τῷ ἐνεπιστεύθη ποίμνιον· ὁ δὲ Κύριος Γρηγόριος ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Κύριος Κωστῆς ὁ Βυζάντιος· ὁ δὲ Κύριος Χουρμούζιος ἐγκαταλειφθεὶς μόνος, ἐδόθη εἰς ἄλλας ἐπωφελεῖς ἐργασίας. Διὰ τῆς συνεργείας του ἐσυστήθη εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ Μουσικὸν τυπογραφεῖον, ὅπου ἐξέδωκεν ἀρκετὰ μουσικὰ ᾄσματα, τὰ ἀναγκαιότερα εἰς τοὺς ψάλτας, καὶ ἐλύτρωσε πολλοὺς ἀπὸ τὸ πολύμοχθον τῆς τούτων ἀντιγραφῆς. Τοιοῦτον καλὸν ἔκαμε καὶ ὁ Μουσικολογιώτατος Κύριος Πέτρος ὁ Ἐφέσιος μαθητὴς τῆς αὐτῆς Σχολῆς διατρίβων εἰς Βουκορέστιον.

*) Ἡ περὶ Ῥυθμοῦ, Χρόνων, Ποδῶν καὶ Μέτρων σαφεστάτη καὶ ἀκριβεστάτη ἔκθεσις γενομένη παρὰ Μουσικοῦ ἐλλογίμου, ἀναμφιβόλως θέλει ὠφελήσει ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς σπουδάζοντας τὰ ποιητικὰ συγγράμματα τῶν προγόνων μας.

τȢτων τῶν δύο.) νομίζȢν ὅτι εἶναι καὶ τέλειοι ΜȢσικοί. Τοῦτο δὲν προέρχεται βέβαια ἀπὸ ἐπίμονον πεῖσμα, ἢ ἔπαρσιν, ἀλλὰ ἀπὸ ὀλιγομάθειαν· διότι στερȢμενοι διδακτικȢ βιβλίȢ τῆς τέχνης των, δὲν δύνανται νὰ προχωρήσωσι περαιτέρω ἀπὸ ὅσα κατὰ παράδοσιν ἔλαβαν.

Ὁ Συγγραφεὺς διαιρεῖ τὸ πόνημά του εἰς δύο μέρη, εἰς Διδακτικὸν καὶ Ἱστορικόν. Καὶ εἰς μὲν τὸ Διδακτικὸν μέρος διαλέγεται σοφώτατα περὶ ΜȢσικῆς Θεωρητικῆς καὶ Πρακτικῆς, καὶ ἀποδεικνύει ἀναντιῤῥήτως καὶ ἐπιστημονικῶς, ὅσα ἀπαιτȢνται εἰς ταύτην τὴν ὕλην· καὶ ὁμιλῶν διεξοδικῶς περὶ Ἁρμονίας εἰς τὸ τελευταῖον Κεφάλαιον, δίδει τέλος τȢ ΔιδακτικȢ μέρους μὲ ἓν παράδειγμα σημειωμένον μὲ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Νότας, καὶ παρὰ τȢ ἰδίου διὰ τῶν ἡμετέρων ΜȢσικῶν Χαρακτήρων μεταφρασμένον· διὰ τȢ ὁποίου δίδει ἀκριβῆ ἰδέαν εἰς τὸν Ἕλληνα Μουσικὸν, καὶ περὶ τοῦ πῶς γράφεται ἡ Ἁρμονία, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα μόνον ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς, τὸ δὲ πρᾶγμα εἰς τȢς ΕὐρωπαίȢς.

Εἰς δὲ τὸ Ἱστορικὸν ἐλαριθμεῖ τȢς Μουσικοὺς ὅσοι πρὸ τȢ ΚατακλυσμȢ καὶ μετ' αὐτὸν ὑπῆρξαν ἕως τῶν ἡμερῶν μας, ἀναφέρων καὶ πολλȢς ἐκ τῶν Εὐρωπαίων. Διαιρεῖ δὲ αὐτȢς εἰς τρεῖς ἐποχάς. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην, ἀναφέρει τȢς, ὅσοι ὑπῆρξαν πρὸ τȢ ΚατακλυσμȢ μέχρι τοῦ ΣοφȢ Σολομῶντος. Εἰς δὲ τὴν Δευτέραν, τȢς Ἕλληνας· — καὶ προκαταλέγων ἐνταῦθα, ὡς πρώτȢς εὑρέτας τῆς παρ' Ἕλλησι Μουσικῆς, ἀπὸ μὲν τοὺς Θεοὺς, τὸν Ἀπόλλωνα, ἀπὸ δὲ τȢς ἀνθρώπους, τὸν Ἀμφίωνα, φθάνει μέχρι τῆς Χριστιανικῆς Ἐποχῆς, ἐξιστορῶν αὐτȢς χρονολογικῶς, καὶ ὅ,τι ἕκαστος αὐτῶν ἐφεῦρε, καὶ τὶ περὶ Μουσικῆς συνέγραψεν. — Εἰς δὲ τὴν Τρίτην, τȢς διαπρέψαντας ἘκκλησιαστικȢς ΜȢσικȢς· καὶ ἀρχίζων ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Δα-

μασκηνὸν, ὡς ἀρχαιότερον διδάσκαλον καὶ πρωτεργὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μȣσικῆς, καταντᾷ ἕως εἰς τȣ̀ς ἐδικές μας χρόνους, καταλέγων χρονολογικῶς καὶ κατὰ ἀλφάβητον, ὅσους διδασκάλους καὶ ἐφευρετὰς ψαλμῳδιῶν ὁ χρόνος ἀνέδειξεν.

Μεταξὺ τȣ̃ Διδακτικοῦ καὶ Ἱστορικȣ̃ παρεισάγει δι' ἐκτεταμένων ὑποσημειώσεων ἐπισήμους φιλολογικάς τινας διατριβὰς, τὰ πλεῖστα ἐπωφελεῖς εἰς τὸν καθ' ἕνα, εἴτε μουσικὸν, εἴτε μὴ, καὶ μάλιστα εἰς πολλȣ̀ς τῶν ἡμετέρων λογίων, οἵτινες ἀγνοȣ̃ν μέχρι τῆς σήμερον τὰς ἀρχὰς τοὐλάχιστον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, καὶ ἑπομένως τὴν ἕως τῶν ἡμερῶν μας συνέχειαν αὐτῆς, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ὀλίγον ἀξιοπερίεργον εἰς αὐτȣ̀ς, καὶ εἰς τὸν Ἱερὸν Σύλλογον. Ἐνταῦθα δίδει τέλος καὶ τȣ̃ Ἱστορικοῦ μέρους, μὲ ἓν μικρὸν παράρτημα, ὅπου συμβουλεύει σοφώτατα τὸν Μουσικὸν πῶς πρέπει νὰ μετέρχεται τὸ ἐπάγγελμά του, καὶ ὁποῖα φυσικὰ προτερήματα ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἔχῃ.

Τὸ Σύγγραμμα τȣ̃το ἔλαβα πρὸ ἐτῶν δώδεκα μαθητεύων εἰς Κωνσταντινȣ́πολιν ἀπὸ τὸν ῥηθέντα Ἐλλόγιμον Συγγραφέα του, καὶ σεβάσμιόν μου Καθηγητήν. Ποθῶν δὲ ἔκτοτε τὴν διάδοσίν του εἰς τὸ Κοινὸν, ἢ ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιον, ἢ ἀπ' ἄλλον τινὰ, καὶ ἀποτυχὼν ταύτης τῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἐφέσεώς μου, μόλις τελευταῖον ἐγὼ εἰς τὸν τρέχοντα ἐνιαυτὸν ἐδυνήθην νὰ ἐκτελέσω τȣ̃το τὸ κοινωφελὲς ἔργον, δι' ἰδίας ὄχι μικρᾶς χρηματικῆς δαπάνης, καὶ ὄχι ὀλίγȣ κόπȣ. Διότι ὁ Τυπογράφος ἑτερόγλωσσος ὢν, καὶ ἀσυνείθιστος εἰς ἔκδοσιν τοιαύτης πολυμόχθου καὶ πολυτρόπου βίβλου, διὰ τὸ ποικίλον τῶν χαρακτήρων τῆς Μουσικῆς μας, ἐχρειάζετο καθ' ἡμέραν ἀπὸ ἐμὲ συνεχῆ καὶ κατὰ πολλὰ ἐπίπονον ὁδηγίαν. Οἱ κόποι μου δὲν ὁμοιάζουν μὲ τοὺς κόπους τῶν

ἄλλων ἐκδοτῶν. Μ' ὅλα ταῦτα ἐγὼ δὲν ἐσυλλογίσθην τοῦτο, διὰ νὰ μὴ μείνῃ πλέον ἐν τῷ κρυπτῷ τοιῦτον ἐπωφελὲς καὶ πολύτιμον σύγγραμμα, τώρα μάλιστα ὅτε ἡ φίλη ἡμῶν ΠΑΤΡΙΣ ἀνεγείρεται.

Ἀποδέξασθε λοιπὸν, φίλτατοι ὁμογενεῖς, τὰς ταπεινὰς ἐνδείξεις τῆς ὑπὲρ τῦ Κοινοῦ συμφέροντος προθυμίας μου. Εὐγνωμονεῖτε πρὸς τὸν Συγγραφέα, διότι ἐκπλήρωσε τὸ πρὸς τὸ Ἔθνος ὀφειλόμενον χρέος του, — ὅς τις καὶ εὔχεται δι' ἐμῦ νὰ ἴδῃ ἀνταξίυς καρποὺς τῶν κόπων του, διὰ νὰ καυχᾶται τὐλάχιστον, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἔγινεν αἴτιος τῆς ἁμίλλης τῶν, ὅσοι εἰς τὸ ἑξῆς ἀποφασίσυν νὰ συγγράψωσι περὶ Μουσικῆς μὲ γενικωτέρας ἰδέας, — καὶ ἀγαπᾶτε εὐνοϊκῶς τὸν φίλον σας Ἐκδότην.

Τεργέστῃ 1832 *Ἀπριλίου* 6.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Γ. ΠΕΛΟΠΙΔΗΣ

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΤΟΥ Α'. ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΤΟΥ Β'. ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟΥ Γ'. ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟΥ Δ′. ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟΥ Ε′. ΒΙΒΛΙΟΥ.

ΜΕΡΟΣ Β′. Σελ.

Τὰ ἑξῆς δύο σημεῖα ? ⅼ προφέρονται ὡς ν· ὅθεν α??αⅼες ⅼεαⅼες ?α?α -- ἀντὶ ανναrες rιαrες rαrα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΥ ΠΡΩΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Πῶς Ὁρίζεται καὶ Διαιρεῖται ἡ Μουσική.

§. 1.

Μουσικὴ εἶναι ἐπιςήμη μέλους, καὶ τῶν περὶ μέλος συμβαινόντων (α).

α) Ὁ μὲν Ἀριςείδης οὕτως ὁρίζει τὴν Μουσικήν. Ὁ δὲ Πλάτων οὕτω· Μουσική ἐςι τρόπων μίμημα βελτιόνων ἢ χειρόνων ἀνθρώπων. Νικηφόρος δὲ ὁ Βλεμμύδης, οὕτω· Μουσική ἐςι γνῶσις ποσοῦ διωρισμένου ἐν σχέσει. Ὁ δὲ Ἑρμῆς, οὕτω· Μουσική ἐςι τάξις πάντων τῶν πραγμάτων.

Οἱ παλαιοὶ μεγάλως ἐφιλονείκουν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς φύσεως, τοῦ ὑποκειμένου, τῆς πλατύτητος, καὶ τῶν μερῶν τῆς Μουσικῆς· διότι εἰς τοῦτο τὸ ὄνομα ἔδιδον μίαν ἔννοιαν πολὺ πλατυτέραν ἀπ᾽ ὅ,τι δίδομεν ἡμεῖς· ἐπειδὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μουσικῆς ἐνόουν ὄχι μόνον τὸ ᾆσμα, τὴν ποίησιν, τὸν χορὸν, ἀλλὰ, καὶ τὴν σπουδὴν ὅλων τῶν ἐπιςημῶν· ὅθεν οἱ Ἀθηνᾶιοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἔδιδον εἰς ὅλας τὰς τέχνας τὸ ὄνομα τῆς Μουσικῆς· ὅθεν καὶ φιλόμουσοι ἁπλῶς οἱ φιλολόγοι. Οἱ δὲ περὶ Πυθαγόραν καὶ Πλάτωνα ἔλεγον, ὅτι τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ ἐςί Μουσική. Λέγουσι δὲ καὶ οἱ φιλόσοφοι· Μουσική θεία, Μουσικὴ κοσμικὴ, Μουσικὴ οὐρανία, Μουσικὴ ἀνθρωπίνη, Μουσικὴ ἐνεργητικὴ, σκεπτικὴ, ἐκφαντορικὴ, ὀργανικὴ, ᾠδικὴ, καὶ τλ.

§. 2. *Μέλος δὲ εἶναι σειρὰ φθόγγων, διαδεχομένων ἀλλήλους, ἀρεσκόντων τῇ ἀκοῇ* (α).

§. 3. *Φθόγγος δὲ εἶναι, φωνῆς πτῶσις ἐμμελὴς, ἐπὶ μίαν τάσιν· ἤγουν ὁ φθόγγος εἶναι εὔγαλμα φωνῆς ἢ ἀπὸ ἀνθρωπίνου σώματος, ἢ ἀπὸ αὐλοῦ, ἢ ἀπὸ χορδῆς, οὔσης ἐπάνω εἰς ἕν τέντωμα. Διότι ἡ φωνὴ ἥ τις ἐυγαίνει ἀπὸ τὴν χορδὴν, ἐν ᾧ αὐτὴ τείνεται, δὲν λέγεται Φθόγγος, ἐπειδὴ γίνεται ἐπάνω εἰς πολλὰς τάσεις. Ἡ δὲ πτῶσις τῆς φωνῆς πρέπει νὰ εἶναι παρακτικὴ μέλους· διότι μία μόνη πτῶσις φωνῆς ἀπὸ χορδῆς, εἰς παραγωγὴν μέλους μὴ ἀφορῶσα, δὲν λέγεται φθόγγος, ἀλλὰ ψόφος ὅς τις ἐυγάινει ματαίως. Ἐιναι δὲ οἱ φθόγγοι τὸ ὑποκέιμενον, ἢ ἡ ὕλη τῆς Μουσικῆς. Αὐτοὶ ἔιτε ἀπὸ ἀνθρωπίνου σώματος ἐκπίπτουσιν, ἔιτε ἀπὸ ὀργάνων ἐμπνευστῶν, ἢ ἐντατῶν, ἢ κρουστῶν, εἶναι δυνατὸν νὰ διακρίνωνται ἀκριβῶς, καὶ νὰ διαγινώσκωνται ἀπτάιστως ἀπὸ τοὺς καλοὺς μουσικοὺς πάντοτε παρομοίως· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Ἀριστείδης ἐπιστήμην τὴν Μουσικήν.* (β).

§. 4. *Τοῦ δὲ μέλους τὸ μὲν λέγεται τέλειον, τὸ δὲ, ἀτελὲς καὶ μελῳδία. Καὶ μελῳδία μὲν εἶναι ἄῤῥυθμος πλοκὴ φθόγγων, ἀνομοίων κατὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βαρύτητα· μέλος δὲ τέλειον εἶναι, ἐκεῖνο ὅπερ συνίσταται ἀπὸ μελῳδίαν, ῥυθμὸν, καὶ λέξιν* (γ)· *τὸ δὲ ἱερὸν μέλος λέγεται Ψαλμῳδία* (δ).

α) Κατὰ δὲ τὸν Βακχεῖον, μέλος ἐστὶν, ἄνεσις καὶ ἐπίτασις, δι' ἐμμελῶν φθόγγων γινομένη.

β) Ὁ μὲν Εὐκλείδης οὕτως ὁρίζει τὸν φθόγγον· ὁ δὲ Βακχεῖος οὕτω· φθόγγος ἐστὶ φωνῆς πτῶσις ἐπὶ μίαν τάσιν μέλους· ὁ δὲ Ψελλὸς, οὕτω· φθόγγος ἐστὶ, φωνῆς ἀδιαστάτου ἐναρμόνιος τάσις.

γ) Ἀριστείδ. βιβλ. ά, σελ. 28.

δ) Ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ψαλμῳδίας ὑπάγονται ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη, οἷον, Ἆσμα, Ὠδὴ, Κοντάκιν, Τροπάριον, Ἀπολυτίκιον, Ὑπακοὴ, Οἶκος, Στιχηρὸν, Αἶνοι, Μακαρισμοὶ, Κοινωνικὸν, Χερουβικὸν, καὶ τὰ λοιπά.

§. 5. Συςατικὰ δὲ τȣ̃ μέλȣς γνωρίζομεν δύο, ποσὸν καὶ ποιόν· διὰ τȣ̃το καὶ οἱ χαρακτῆρες, δι' ὧν γράφεται τὸ μέλος, ἐξετάζονται διττῶς, ἵνα γράφωσι τὸ πᾶν τȣ̃ μέλȣς.

§. 6. Μελίζειν δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἐφευρίσκῃ τις μέλος, καὶ νὰ τὸ προσαρμόζῃ εἰς τὰς λέξεις τροπαρίȣ, ἢ ςίχȣ καὶ τῶν λοιπῶν, γράφων αὐτὸ μὲ τȣ̀ς μȣσικȣ̀ς χαρακτῆρας.

§. 7. Ἄδει δὲ τις ἢ ψάλλει λοιπὸν ἀτέχνως, ὅποιος ἀγνοῶν τȣ̀ς κανόνας τῆς Μȣσικῆς, ἐυγάζει πολλȣ̀ς φθόγγȣς, ὅι τινες διαδέχονται ἀλλήλȣς, καὶ ἀρέσκει εἰς τȣ̀ς ἀκροατάς (α). Ἐντέχνως δὲ ψάλλει, ὅποιος γνωρίζων τȣ̀ς κανόνας τῆς Μȣσικῆς, προφέρει τὸ μέλος ὅπερ παριςᾶται διὰ τῶν χαρακτήρων, καθὼς ἔφθασε

α) Ὅταν ςοχαζόμεθα διὰ τὴν ἀρέσκειαν, τὴν ὁποίαν ἡ Μȣσικὴ προξενεῖ εἰς μίαν ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις, εἰς τὴν ἀκοὴν δηλαδὴ, σπανίως ευρίσκεται νὰ ἀρέσκῃ περισσότερον ὁ ἀτέχνως ψάλλων παρὰ ὁ ἐντέχνως. Εἶναι δὲ δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τὸ ἴδιον μέλος, εἰς ἄλλȣς μὲν ἀρεςόν· εἰς ἄλλους δέ μὴ τοιȣ̃τον, καὶ μάλιςα εἰς ἀλλοδαπεῖς ἀκροατὰς, τῶν ὁποίων ἡ ἀκοὴ δὲν εἶναι συνηθισμένη νὰ ἀκȣ́ῃ παρόμοια μέλη· ἐπειδὴ κάθε τόπος ἔχει καὶ Μουσικὴν ἰδιαιτέραν ὁποσȣ̃ν, ἥτις ἀρέσκει εἰς μόνους τοὺς ἐντοπίους. Ὅθεν ὅσῳ περισσότερον ἕνας Μουσικὸς ἐνασχολεῖται εἰς τὴν γνώρισιν καὶ διατριβὴν τούτων τῶν διαφόρων μουσικῶν ἕξεων, τόσῳ περισσότερον δύναται νὰ εὑρίσκῃ μέλη ποικίλα καὶ δραςήρια· διότι παντὸς ἔθνȣς ἡ Μουσικὴ πλȣτεῖ κάποιαν δραςικότητα, ἀνάλογον μὲ τὴν φυσικήν του κλίσιν. Φέρ' εἰπεῖν, τὰ τῷ ὄντι Γαλλικὰ ὑπορχήματα εἶναι ἐπιχαρῆ καὶ ἐπίκουφα, καὶ ἐνςάζȣσι τὴν ὄρεξιν τȣ̃ χορεύειν μετὰ ζωηρότητος ἱκανῆς εἰς παράςησιν χαρᾶς, ὄχι ὅμως ἕως εἰς κούρασιν· αἱ δὲ Βρεττανικαὶ εἶναι ἐξορμητικαὶ, διὰ τὸ νὰ ἔχωσι κάποιαν λαβρότητα, καὶ διερεθίζȣσι τὸν χορευτὴν εἰς τρέξιμον, καὶ εἰς τὸ νὰ χορέυῃ ἕως νὰ κουρασθῇ· αἱ δὲ Πολονικαὶ εἶναι σεμναὶ καὶ σοβαραί· καὶ νοςιμώτερον εἶναι νὰ περιπατῇ τις κατ' αυτοὺς, παρὰ νὰ χορεύῃ, ὡσὰν αυτοί.

νὰ τὸ διδαχθῇ· ἐπιϛημονικῶς δὲ ψάλλει μόνον ὁ τέλειος Μȣσικὸς (α).

§. 8. Τέλειος δὲ Μουσικὸς λέγεται, ὅποιος δύναται μὲν νὰ ψάλλῃ, προξενῶν ἢ τέρψιν, ἢ θλίψιν, ἢ ἐνθουσιασμὸν, ἢ χαύνωσιν, ἢ ἐξόρμησιν, ἢ θάρσος, ἢ δέος, ἢ κἀνένα ἀπὸ τὰ λοιπὰ, ἅ τινα δύνανται νὰ κινῶσι τὴν ψυχὴν εἰς κἀνένα πάθος. Δύναται δὲ νὰ μελίζῃ, γινώσκων ἀκριβῶς τὰ περὶ τὸ μέλος συμβαίνοντα· τȣτέξιν ὅσα θεωρȣ̃νται τριγύρω εἰς τὸ μέλος, φθόγγους, διαστήματα, τόνȣς, ἤχους, συϛήματα, ῥυθμοὺς, ἁρμονίαν, λέξιν, καὶ τὰ λοιπά.

§. 9. Διαιρεῖται δὲ ἡ Μουσικὴ εἰς Θεωρητικὴν καὶ εἰς Πρακτικήν. Καὶ Θεωρητικὴ μὲν εἶναι ἡ γνώρισις τῆς ὕλης τῆς Μουσικῆς· δηλαδὴ τὸ νὰ γνωρίσῃ τις τὰς διαφόρȣς σχέσεις τȣ̃ τε βαρέος πρὸς τὸ ὀξὺ (δἰ ὧν γνωρίζεται τὸ ποσὸν τοῦ μέλȣς), καὶ τοῦ ταχέος πρὸς τὸ βραδὺ, μετὰ τοῦ τρόπȣ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων (δἰ ὧν γνωρίζεται τὸ ποιὸν τοῦ μέλους)· καὶ ἡ γνώρισις τῆς δυνάμεως, ἥ τις δίδοται εἰς τοὺς χαρακτῆρας διὰ νὰ γράφηται τὸ μέλος (β).

α) Ὁ δὲ Βακχεῖος λέγει· Μουσικός ἐϛιν, ὁ εἰδὼς τὰ κατὰ τὰς μελῳδίας συμβαίνοντα. Ἤθελον δὲ οἱ παλαιοὶ, νὰ εἶναι ὁ Μουσικὸς, φιλόσοφος, καὶ ποιητὴς, καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς πρώτης τάξεως· διότι ἡ Μουσικὴ αὐτῶν ἔπρεπε νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ κινῇ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀκροατοῦ εἰς τοιαῦτα πάθη, οἷα ἐζήτει ἡ χρεία τῶν καιρῶν· ἤγȣν ἔπρεπε νὰ δύναται „ νέων ψυχὰς πλάττειν τε καὶ ῥυθμίζειν “ ἐπὶ τὸ εὔσχημον. „ Πλάτ.

β) Ὁ Πορφύριος ἀφῆκεν ἄλλην διαίρεσιν τῆς Μουσικῆς, λέγων, ὅτι διαιρεῖται εἰς τὴν Ῥυθμικὴν, διὰ τὰς κινήσεις τοῦ χοροῦ· εἰς τὴν Μετρικὴν, διὰ τὰς καταλήξεις καὶ τὸν ἀριθμόν· εἰς τὴν Ὀργανικὴν, διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ὀργάνων· εἰς τὴν Ποιητικὴν, διὰ τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸ μέτρον τῶν ϛίχων· εἰς τὴν Ὑποκριτικὴν, διὰ τὰς θέσεις τῶν μίμων· καὶ εἰς τὴν Ἁρμονικὴν, διὰ τὸ ᾆσμα.

Δύναται δὲ τινὰς νὰ διαιρῇ τὴν Μουσικὴν, εἰς Φυσικὴν

§. 10. *Πρακτικὴ δὲ εἶναι ἡ δύναμις ἥ τις βάλλει τὰς ἀρχὰς τῆς Θεωρίας εἰς πρᾶξιν· ἤγουν τὸ νὰ δύναταί τις νὰ μεταχειρίζηται τὴν ἐγνωσμένην ὕλην τῆ Μεσικῆς, ψάλλων, καὶ διὰ τῶν χαρακτήρων γράφων αὐτήν.*

§. 11. *Ὑποδιαιρεῖται δὲ ἡ μὲν Θεωρητικὴ εἰς τὴν γνώρισιν τῆς σχέσεως τῶν φθόγγων, καὶ τοῦ μέτρου τῶν διαςημάτων, περιλαμβάνουσα καὶ τὴν ἕξιν τῶν χαρακτήρων, δἰ ὧν γράφονται· καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ χρόνου, ὅς τις ἐξοδεύεται εἰς τὸ μέλος, περιλαμβάνουσα καὶ αὐτὴ τὰ αὐτά. Ὧν τὴν μὲν πρώτην ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι Ἁρμονικήν· διότι διδάσκει, εἰς τὶ συνίσταται ἡ Ἁρμονία, ἀνορύττουσα τὰ θεμέλια αὐτῆς, καὶ ἀποκαλύπτουσα τοὺς τρόπους, καθ' οὓς οἱ φθόγγοι διατιθέασι τὸ οὖς ἀρεστῶς· τὴν δὲ δευτέραν, Ῥυθμικήν· διότι ἐκλαμβάνει τοὺς φθόγγους, ἀφορῶσα εἰς τὸν χρόνον, καὶ περιέχουσα τὴν ἔκθεσιν τῶν ποδῶν καὶ εἰδῶν τῶν ῥυθμῶν, διατρανοῖ τὰ μακρὰ*

καὶ εἰς Μιμητικήν. Καὶ ἡ μὲν Φυσικὴ περιορίζεται εἰς μόνην τὴν φύσιν τῶν φθόγγων, καὶ δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ νοήματα, ὅτε προξενεῖ εἰς τὴν ψυχὴν κάμμίαν ἐντύπωσιν· ὅμως δίδει αἰσθήματα μᾶλλον ἢ ἧττον εὐάρεστα. Τοιαύτη ἐστὶν ἡ μουσικὴ τῆς ψαλμῳδίας, ἤγουν τῶν ᾀσμάτων, τῶν ὕμνων, τῶν ᾠδῶν, καὶ ὅλων ἐκείνων, ὅσα δηλαδὴ δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ μόνον συνάψεις φθόγγων ἐμμελῶν· καὶ ἐν γένει πᾶσα Μουσικὴ μελῳδική. Ἡ δὲ Μιμητικὴ, διὰ λογισμάτων ζωηρῶν, ἐντόνων, καὶ, διὰ νὰ εἴπω, ὁμιλούντων, ἐκτίθησιν ὅλα τὰ πάθη· ζωγραφίζει ὅλας τὰς εἰκόνας· δίδει ὅλα τὰ ὑποκείμενα· διδάσκει ὅλην τὴν φύσιν μὲ τὰς σοφὰς αὐτῆς ἐκμιμήσεις· καὶ φέρει εἰς τὴν καρδίαν τε ἀνθρώπου αἰσθήματα, ἅ τινα δύνανται νὰ τὸν ταράττωσιν.

Ὁ δὲ Ἀριστείδης διαιρεῖ τὸ πᾶν τῆς Μεσικῆς εἰς Θεωρητικὸν, καὶ εἰς Πρακτικόν· ὑποδιαιρεῖ δὲ τὸ μὲν Θεωρητικὸν εἰς φυσικὸν, καὶ εἰς τεχνικόν. Καὶ τε μὲν φυσικοῦ δεικνύει μέρη δύο, τὸ ἀριθμητικὸν, καὶ τὸ ὁμώνυμον τῷ γένει, ὃ καὶ περὶ τῶν ὄντων διαλέγεται· τε δὲ τεχνικοῦ μέρη τρία· ἁρμονικὸν, ῥυθμικὸν, καὶ μετρικόν. Τὸ δὲ Πρακτικὸν τέ-

καὶ βραχέα, καὶ βραδέα καὶ ταχέα μέρη τοῦ χρόνου.

§. 12. Ἡ δὲ Πρακτικὴ, εἰς τὴν Μελοποιΐαν· εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται ὄχι μόνον ἡ χρῆσις διαφόρων μελῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιεῖν ἴδια μέλη, τοῖς ἀκροαταῖς ἀρέσκοντα· καὶ εἰς τὴν Ῥυθμοποιΐαν, ἥ τις δίδει τὴν χρῆσιν τῶν κανόνων τοῦ ἐφαρμόζειν τὰ μέτρα τῶν χρόνων καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἐπὶ τῶν φθόγγων τῆς μελῳδίας, ἵνα τὸ τέλειον μέλος ἀπαρτισθῇ.

§. 13. Γένη μὲν τῆς Μουσικῆς παρέδοσαν εἰς ἡμᾶς οἱ Ἀρχᾶιοι τρία. Διατονικὸν, Χρωματικὸν, καὶ Ἐναρμόνιον. Ὧν τὸ μὲν Διατονικὸν εἶναι τὸ φυσικώτερον, πρεσβύτερον, καὶ εὐκολώτερον· τὸ δὲ Χρωματικὸν, τεχνικώτερον, δεύτερον, καὶ δυσκολώτερον· τὸ δὲ Ἐναρμόνιον, ἀκριβέστερον, ἔσχατον, καὶ δυσκολώτατον (α). Συστήματα δὲ τρία. Διαπασῶν, Τροχὸν, καὶ Τριφωνίαν.

μνεται εἰς χρηςικὸν τῶν προειρημένων, καὶ εἰς τὸ τούτων ἐξαγγελτικόν. Καὶ τȣ̃ μὲν χρηστικȣ̃ μέρη, Μελοποιΐα, Ῥυθμοποοιΐα, Ποίησις· τοῦ δὲ ἐξαγγελτικȣ̃, Ὀργανικὸν, ᾠδικὸν, καὶ Ὑποκριτικόν.

Οἱ Εὐρωπαῖοι σηνηθίζουσι νὰ διαιρῶσι τὴν Μουσικὴν ἁπλούστατα εἰς Μελῳδίαν καὶ εἰς Ἁρμονίαν. Καὶ μελῳδίαν μὲν λέγουσι τὸ μέλος ὅπερ ψάλλεται ἀπὸ ἕνα μόνον ἄνθρωπον· Ἁρμονίαν δὲ τὸ μέλος ὅπερ ψάλλεται ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπȣς, οἱ ὁποῖοι δὲν κρατȣ̃σι τὸ αὐτὸ Ἴσον, ἀλλὰ ἄλλος μὲν βαρύτερον, ἄλλος δὲ ὀξύτερον, καὶ ἄλλος ἔτι ὀξύτερον. Ὁ δὲ ῥυθμὸς λογίζεται κατ' αὐτοὺς σχολή τις περιωρισμένη, εἰς τὸ ποιεῖν ἕνα κλάδον τῆς Μουσικῆς μερικώτερον.

α) Πᾶν γὰρ τὸ λαμβανόμενον μέλος τῶν εἰς τὸ ἡρμοσμένον, ἤτοι διάτονόν ἐστιν, ἢ ἐναρμόνιον. Πρῶτον μὲν ȣ̃ν καὶ πρεσβύτατον αὐτῶν θετέον τὸ Διάτονον· πρῶτόν τε αὐτοῦ ἡ τȣ̃ ἀνθρώπου φύσις προτυγχάνει· δεύτερον δὲ, τὸ Χρωματικόν· τρίτον δὲ καὶ ἀνώτατον, τὸ Ἐναρμόνιον· τελευταίῳ γὰρ αὐτῷ καὶ μόλις μετὰ πολλȣ̃ πόνου συνεθίζεται ἡ ἄισθησις. Ἀριστόξ. ἁρμον. στοιχ. ά.

Τȣ́των τῶν τριῶν γενῶν φυσικώτερον μὲν ἐστι τὸ Διάτονον· πᾶσι γὰρ καὶ τοῖς ἀπαδεύτοις παντάπασι μελῳδητόν

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ τοῦ κατὰ τὸ μέλος ποσοῦ· ἤτοι περὶ φθόγγων.

§. 14.

Τὸ ποσὸν ὅπερ θεωρεῖται εἰς τὸ μέλος, εἶναι ἡ Ἀνάβασις, ἡ Κατάβασις, καὶ ἡ Ἰσότης. Εἰς τὸ Διατονικὸν λοιπὸν γένος κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα, Ἀνάβασις μὲν εἶναι σειρὰ φθόγγων, ψαλλομένων διὰ τῶν ἑξῆς συλλαβῶν κατὰ ταύτην τὴν τάξιν, οἷον,

πα, βου, γα, δι, κε, ζω, νη, Πα.

§. 15. Κατάβασις δὲ εἶναι σειρὰ φθόγγων, ψαλλομένων κατὰ τὴν ἐναντίαν τῆς ἀναβάσεως τάξιν, οἷον,

Πα, νη, ζω, κε, δι, γα, βου, πα.

§. 16. Ἡ μὲν Ἀνάβασις λέγεται καὶ ἄνοδος, καὶ ἐπίτασις, καὶ ὀξύτης· ἡ δὲ Κατάβασις λέγεται καὶ κάθοδος, καὶ ἄνεσις, καὶ βαρύτης· αὐτὴ δὲ ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων λέγεται Κλίμαξ.

§. 17. Ἰσότης δὲ λέγεται σειρὰ φθόγγων, ψαλλομένων διὰ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, μήτε ὀξυνομένων, μήτε βαρυνομένων· οἷον,

παπαπα, ἢ διδιδι, ἢ ζωζωζω.

ἐστι· τεχνικώτατον δὲ, τὸ Χρῶμα· παρὰ γὰρ μόνοις μελῳδεῖται τοῖς πεπαιδευμένοις· ἀκριβέστερον δὲ τὸ Ἐναρμόνιον· παρὰ γὰρ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἐν Μουσικῇ τετύχηκε παραδοχῆς· τοῖς δὲ πολλοῖς ἐστιν ἀδύνατον. Ἀριστείδης, 19.

§. 18. Ἵνα δὲ καὶ σχεδιάσωμεν παραδειγματικῶς ἐν εἴδει κλίμακος τὴν σειρὰν τῶν φθόγγων, τῶν ὀξυνομένων καὶ βαρυνομένων, προκείσθω τὸ ἑξῆς διάγραμμα· τὸ ὁποῖον ἀρχόμενοι ψάλλειν, λέγομεν πα· ἀπ' αὐτοῦ δὲ ἐρχόμεθα εἰς τὸν βου· ἀπὸ δὲ τοῦ βου, εἰς τὸν γα· ἀπὸ δὲ τοῦ γα εἰς τὸν δι· ἀπὸ δὲ τοῦ δι εἰς τὸν κε· ἀπὸ δὲ τοῦ κε εἰς τὸν ζω· ἀπὸ δὲ τοῦ ζω εἰς τόν νη· καὶ ἀπὸ τοῦ νη εἰς τὸν Πα. Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Πα ἐπιστρέφομεν εἰς τὸν νη· καὶ ἀπὸ τοῦ νη εἰς τὸν ζω· καὶ οὕτω καθεξῆς ἕως νὰ φθάσωμεν εἰς τὸν πρῶτον πα.

Ἡ Διατονικὴ Κλίμαξ

κατὰ τὸ Διαπασῶν Σύστημα, ἐν ᾗ διδάσκονται οἱ ἀρχάριοι τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας.

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ.		ΦΘΟΓΓΟΙ.
π'		Πα
	12	
ν'		νη
	7	
ζ'		ζω
	9	
κ		κε
	12	
Δ		δι
	12	
Γ		γα
	7	
β		βυ
	9	
π		πα

§. 19. Διὰ νὰ ψάλλῃ δὲ τὴν κλίμακα ταύτην ὁ ἀρχάριος ὀρθῶς, πρέπει νὰ τὴν διδαχθῇ ἀπὸ Μουσικὸν Ἕλληνα· διότι ὁ ἀλλοεθνὴς Μουσικὸς προφέρει τοὺς φθόγγους διαφόρως διὰ τὴν ἐθνικήν του συνήθειαν, μὴ μεταχειριζόμενος τὰ διαστήματα τῶν τόνων καθ' ἡμᾶς.

§. 20. Τῆς μὲν πα συλλαβῆς τὸ στοιχεῖον α, σημαίνει, ὅτι ὁ πα εἶναι πρῶτος φθόγγος τῆς Κλίμακος· τῆς δὲ βου συλλαβῆς τό στοιχεῖον β σημαίνει, ὅτι ὁ βου εἶναι δεύτερος φθόγγος τῆς Κλίμακος· καὶ τὰ λοιπὰ ἀναλόγως.

§. 21. Οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι παριστῶσι τὴν ἑαυτῶν κλίμακα, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουσι καὶ Γάμμα, διὰ τῶν ἑξῆς συλλαβῶν,

λα, σι, ουτ, ρε, μι, φα, σολ, Λα·

καὶ ἄρχονται ψάλλειν αὐτὴν ἀπὸ τȣ̃ ουτ, προφέροντες ἄλλους μὲν φθόγγους ὁμοίως μὲ ἡμᾶς, καὶ ἄλλους διαφόρως (α). Ὅθεν εἰ μὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ πα ἀναλογεῖ τῷ λα, ὁ μὲν βου ἀναλογήσει τῷ σι· καὶ τὰ ἑξῆς ὁμοίως. Εἰδὲ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ πα ἀναλογεῖ τῷ ρε, ὁ μὲν βου ἀναλογήσει τῷ μι· οἱ δὲ λοιποὶ, τοῖς λοιποῖς κα-

---

α) Τὴν διαφορὰν τῶν φθόγγων ἐν τῷ Τρίτῳ Βιβλίῳ σαφηνίζομεν. Τὰς δὲ ἑπτὰ συλλαβὰς τῶν φθόγγων ἔλαβεν ὁ Γουῒ ἀπὸ τῆς ἀκροστιχίδος ἑνὸς ὕμνȣ, ἀναφερομένου εἰς τὸν Πρόδρομον Ἰωάννην. Μετεχειρίσθη δὲ αὐτὰς ἐν τῇ Μȣσικῇ κατὰ τὸ ακδ' ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ· τουτέστι 268 ἔτη μετὰ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην· μολονότι λέγουσιν, ὅτι ὁ Γουῒ μετεχειρίσθη μόνον τὰς ἓξ συλλαβάς· ἡ δὲ ἑβδόμη προσετέθη ὕστερον. Ἀπεδέχθησαν δὲ αὐτὸ κοινῶς ὅλοι οἱ Μȣσικοὶ τῶν Εὐρωπαίων, καὶ διαφόρους προσθήκας ἐπὶ τὸ κρεῖττον ποιήσαντες, τὸ μεταχειρίζονται ἕως τῆς σήμερον.

θεξῆς. Πιθανωτέρα δὲ φαίνεται ἡ πρώτη ὑπόθεσις ἀπὸ τὰ ὄργανα, καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴν χρῆσιν.

§. 22. Ὅταν ζητηθῇ ἀνάβασις ὑπὲρ τȣ̀ς ἑπτὰ φθόγγȣς, τότε ψάλλομεν καὶ ἄλλους ἀνιόντας φθόγγους, παριστωμένους ὅμως διὰ τῶν αὐτῶν συλλαβῶν· λέγοντες τὸν μὲν ὄγδοον φθόγγον Πα· τὸν δὲ ἔννατον, Βου· καὶ τοὺς λοιποὺς καθεξῆς· Γα, Δι, Κε . . . .

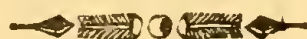
§. 23. Ὅταν ζητηθῇ κατάβασις ὑπὲρ τοὺς ἑπτὰ φθόγγους, τότε ψάλλομεν καὶ ἄλλȣς κατιόντας φθόγγους, παριστωμένους ὅμως διὰ τῶν αὐτῶν συλλαβῶν· λέγοντες τὸν μὲν ὄγδοον ἐπὶ τὸ βαρὺ φθόγγον πα· τὸν δὲ ἔννατον νη· καὶ τοὺς λοιποὺς καθεξῆς, ζω, κε, δι, γα, βου, πα.

§. 24. Συνεχὴς μὲν λέγεται ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κατάβασις, ὅταν ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων συγκροτῆται ἀπὸ φθόγγους οἵ τινες διαδέχονται ἀλλήλους ἀμέσως· ὡς παβου γαδι· ἢ πανηζωκε.

§. 25. Ὑπερβατὴ δὲ λέγεται ἡ ἀνάβασις, καὶ ἡ κατάβασις, ὅταν ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων συγκροτῆται ἀπὸ φθόγγους, ὅι τινες διαδέχονται ἀλλήλους ἐμμέσως μὲν, ὅμως οἱ ἐνμέσῳ φθόγγοι σιωπῶνται· ὡς πα δι νη· ἢ δι βου ζω.

§. 26. Ἡ μὲν ὑπερβατὴ ἀνάβασις καὶ κατάβασις εἶναι πολυειδής· ἡ δὲ συνεχὴς εἶναι μονοειδής. Ὅθεν ὅταν δοθῶσι δύο φθόγγοι κατὰ τὸ συνεχὲς, τὸ ποσὸν τῆς ἀποστάσεώς των εἶναι 1· ὅταν ὅμως δοθῶσι κατὰ τὸ ὑπερβατὸν, τὸ ποσὸν τῆς ἀποστάσεώς των εἶναι καὶ 2, καὶ 3, 4, καὶ τὰ λοιπά. Λογαριάζεται λοιπὸν τὸ ποσὸν τῆς ὑπερβατῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως διὰ τῆς Κλίμακος οὕτως· ὅταν δοθῶσι δύο φθόγγοι οἱ πα δι, καὶ ζητεῖται τὸ ποσὸν τῆς ἀποστάσεώς των, θεωροῦμεν εἰς τὴν Κλίμακα, πόσους φθόγγους ὁ δι ἀπομακρύνεται τοῦ πα, καὶ εὑρίσκονται τρεῖς· πα, βου γα δι· ἄρα τὸ πα δι ποσὸν εἶναι τρία· οὕτω καὶ τὸ πα ζω ποσὸν εἶναι πέντε· καὶ τὰ λοιπὰ

ἀναλόγος ἐξετάζονται· μόνον ὁ φθόγγος, ἀπὸ τὸν ὁποῖον μετρῶνται οἱ ἄλλοι, δὲν λαμβάνεται εἰς τὸ μέτρημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ χαρακτήρων τῶν φθόγγων.

§. 27.

Οἱ χαρακτῆρες, οἵ τινες παριστῶσι τοὺς φθόγγους τοῦ γραφομένου μέλους, ἤγουν δι' ὧν γράφεται τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας, εἶναι δέκα· γράφονται δὲ καὶ ὀνομάζονται οὕτως.

Ἴσον	ο	
Ὀλίγον	α	Ἀνιόντες
Πεταστὴ	α	Ἀνιόντες
Κεντήματα	α	Ἀνιόντες
Κέντημα	β	Ἀνιόντες
Ὑψηλὴ	δ	Ἀνιόντες
Ἀπόστροφος	α	Κατιόντες
Ὑποῤῥοὴ	2	Κατιόντες
Ἐλαφρὸν	β	Κατιόντες
Χαμηλὴ	δ	Κατιόντες

§. 28. Διαιροῦνται δὲ εἰς Ἀνιόντας, εἰς Κατιόντας, καὶ εἰς Οὐδέτερον. Καὶ Οὐδέτερος μὲν εἶναι εἷς, τὸ

Ἴσον· Ἀνιόντες δὲ πέντε· τὸ Ὀλίγον, ἡ Πεταστὴ, τὰ Κεντήματα, τὸ Κέντημα, καὶ ἡ Ὑψηλή. Κατιόντες δὲ, τέσσαρες· ἡ Ἀπόστροφος, ἡ Ὑποῤῥοὴ, τὸ Ἐλαφρὸν, καὶ ἡ Χαμηλή.

§. 29. Ἐξαγγέλλουσι δὲ τοὺς φθόγγους οἱ χαρακτῆρες, ἀφ' ἑαυτῶν μὲν ἀορίστως· ἐπειδὴ κάθε χαρακτὴρ ὑπέρχεται κάθε ἕνα φθόγγον· ἀπὸ δὲ τοῦ ἡγουμένου, ὡρισμένως· καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

§. 30. Τὸ Ἴσον οὔτε ἀνάβασιν, οὔτε κατάβασιν φανερόνει, ἀλλὰ ἰσότητα· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ μηδὲν ὅπερ κεῖται ἔμπροσθέν του· ἐξαγγέλλει δὲ τὸν φθόγγον τοῦ ἡγουμένου.

§. 31. Τὸ μὲν Ὀλίγον, ἡ Πεταστὴ καὶ τὰ Κεντήματα, φανερόνουσι τὸν ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου πρῶτον ἀνιόντα φθόγγον· ἡ δὲ Ἀπόστροφος, τὸν ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου πρῶτον κατιόντα φθόγγον· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ α, ὅπερ κεῖται ἔμπροσθέν των.

§. 32. Ἡ Ὑποῤῥοὴ φανερόνει δύο συνεχεῖς φθόγγους κατιόντας ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ 2, ὅπερ κεῖται ἔμπροσθέν της.

§. 33. Τὸ μὲν Κέντημα φανερόνει τὸν δεύτερον ὑπερβατῶς ἀνιόντα φθόγγον· τὸ δὲ Ἐλαφρόν τὸν δεύτερον ὑπερβατῶς κατιόντα φθόγγον ἀπὸ τοῦ ἡγȣμένου· καὶ τȣ̃το δηλοῖ τὸ προκείμενον β.

§. 34. Ἡ μὲν Ὑψηλὴ φανερόνει τὸν τέταρτον ὑπερβατῶς ἀνιόντα φθόγγον· ἡ δὲ Χαμηλὴ, τὸν τέταρτον ὑπερβατῶς κατιόντα φθόγγον· καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ προκείμενον δ.

§. 35. Γράφοντες λοιπὸν τὴν μελῳδίαν, διὰ μὲν πάσης τῆς ἰσότητος μεταχειριζόμεθα τὸ Ἴσον· διὰ δὲ πάσης τῆς συνεχοῦς ἀναβάσεως, τὸ Ὀλίγον, τὰ Κεντήματα, καὶ τὴν Πεταστήν· διὰ δὲ πάσης τῆς συνεχοῦς καταβάσεως, τὴν Ἀπόστροφον, καὶ τὴν Ὑποῤῥοήν.

§. 36. Ἡ δὲ ὑπερβατὴ ἀνάβασις καὶ κατάβασις, ἐπειδὴ γίνεται κατὰ πολλοὺς τρόπους, γράφεται μὲ τοὺς αὐτοὺς μὲν χαρακτῆρας, ὅμως ὄχι πλέον ἁπλοῦς, ἀλλὰ συνθέτους· διότι ἡ σύνθεσις δύναται νὰ αὐξάνῃ τὸ ποσὸν τῶν χαρακτήρων κατὰ τὴν χρείαν ὡρισμένως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ συνθέσεως τῶν Χαρακτήρων.

§. 37.

Σύνθεσις τῶν Χαρακτήρων εἶναι, τὸ νὰ συμπλέκωνται αὐτοὶ ἀναμεταξύ των ἐναρμόστως, ὥστε νὰ παριστῶσιν ὡρισμένως τὰ διάφορα ποσὰ τῶν φθόγγων (§. 26.). Διότι καθὼς οἱ γραμματικοὶ διαφόρως συντιθέντες τὰ γράμματα, ποιοῦσι τὰς συλλαβάς· οὕτω καὶ οἱ μουσικοὶ ποικιλοτρόπως μὲν, ὅμως ὡρισμένως συντάσσοντες τοὺς χαρακτῆρας, ποιοῦσι τὰς συνθέσεις, δι' ὧν ἐντελῶς χαρακτηρίζεται τὸ γραφόμενον μέλος.

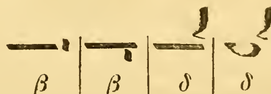
§. 38. Ἀπὸ τοὺς δέκα χαρακτῆρας ἄλλοι μὲν δύνανται νὰ γράφωνται ἀσυνθέτως, ἤγουν μόνοι τους, καὶ ἄλλοι ὄχι. Καὶ ἀσυνθέτως μὲν δύνανται νὰ στέκωνται, τὸ Ἴσον, τὸ Ὀλίγον, ἡ Πεταστὴ, ἡ Ἀπόστροφος, καὶ ἡ Χαμηλή· οἱ δὲ λοιποὶ χαρακτῆρες ἀδυνατοῦσι μὲν νὰ γράφωνται μόνοι τους· συντιθέμενοι δὲ μὲ ἄλλους, αὐξάνουσι τὴν ποσότητάτων, κατὰ τὴν ὁποίαν θέσιν λάχωσιν· οἷον τὸ Κέντημα συντιθέμενον μὲ τὸ Ὀλίγον, εἰμὲν κεῖται ἔμπροσθεν

αὐτοῦ ὧτω , φανερόνει τὸν δεύτερον ὑπερβατὸν ἀνιόντα φθόγγον· ἰδὲ οὕτω , τὸν τρίτον.

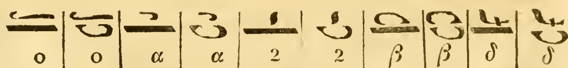
§. 39. Τὸ Ὀλίγον καὶ ἡ Πεταστὴ ὑποτάσσονται ἀπὸ ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, πλὴν τῶν Κεντημάτων· ὁ δὲ ὑποτασσόμενος χαρακτὴρ χάνει τὴν ποσότητά του, καὶ λογαριάζεται ἡ ποσότης τοῦ ὑποτάξαντος· οἷον, ὅταν ἡ Ὑψηλὴ τεθῇ ἐπὶ τοῦ Ὀλίγου οὕτως , ἡ ποσότης τοῦ Ὀλίγου χάνεται, καὶ λογαριάζεται ἡ ποσότης τῆς Ὑψηλῆς.

§. 40. Τὸ Ἐλαφρὸν, ὅταν ὑποτάξῃ τὴν Ἀπόστροφον οὕτω , προφέρει τοὺς δύο φθόγγους συνεχῶς, καὶ ὑποτίθεται εἰς τὸν πρῶτον Γοργόν· καὶ χάνει τὴν δύναμιν τοῦ νὰ καταβαίνῃ ὑπερβατῶς.

§. 41. Τὸ Ὀλίγον καὶ ἡ Πεταστὴ ὑποτάσσονται ὑπὸ μὲν τοῦ Κεντήματος καὶ τῆς Ὑψηλῆς ἐν τοιαύτῃ θέσει·

ὑπὸ δὲ τοῦ Ἴσου καὶ τῶν κατιόντων χαρακτήρων ὑποτάσσονται, ὅταν τιθῶνται ἐπάνωθεν αὐτῶν ὧτω.

§. 42. Ἰδού σοι καὶ Πίναξ, ὅπου δεικνύεται πῶς ἡ σύνθεσις αὐξάνει τὸ ποσὸν τῶν χαρακτήρων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἕως τῶν δεκαπέντε. Γίνωσκε δὲ, ὅτι τὰ μὲν γράμματα φανερόνουσι τὸ ὑπερβατόν· οἱ δὲ ἀριθμοὶ, τὸ συνεχές.

o | o | o α | α α | 2 | 2 | β | β

β α | γ | δ | δ α | ε | ε α | ς | ς α

ζ | η | θ | ι | ια | ιβ | ιγ | ιδ

ιε

o | o | α | β | γ | δ | ε | ς | ζ

η | θ | ι | ια | ιβ | ιγ | ιδ | ιε

α | 2 | 2 | β | 2 | α α | β α | 2 α | 2 2 | γ

γ | γ | 3 | 3 | δ | 4 | o 4 | ε | ς

ζ | η | θ | ι | ια | ιβ | ιγ | ιδ | ιε

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Περὶ Παραλλαγῆς τοῦ Διατονικοῦ Γένους.

§. 43.

Παραλλαγὴ εἶναι, τὸ νὰ ἐφαρμόζωμεν τὰς συλλαβὰς τῶν φθόγγων ἐπάνω εἰς τοὺς ἐγκεχαραγμένους χαρακτῆρας, ὥστε βλέποντες τοὺς συντεθειμένους χαρακτῆρας, νὰ ψάλλωμεν τοὺς φθόγγους· ἔνθα ὅσον οἱ πολυσύλλαβοι φθόγγοι ἀπομακρύνονται τοῦ μέλους, ἄλλο τόσον οἱ μονοσύλλαβοι ἐγγίζουσιν αὐτοῦ. Διότι ὅταν μάθῃ τινὰς νὰ προφέρῃ παραλλακτικῶς τὸ μουσικὸν πόνημα ὀρθῶς, ἀρκεῖ ν᾽ ἀλλάξῃ τὰς συλλαβὰς τῶν φθόγγων, λέγων τὰς συλλαβὰς τῶν λέξεων, καὶ ψάλλει αὐτὸ κατὰ μέλος.

§. 44. Διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς Παραλλαγῆς γίνωσκε, ὅτι πρὸ πάντων ἐν παντὶ μέλει κεῖται μαρτυρία, ἡ ὁποία δεικνύει, ποῖος γίνεται ἀρχὴ, διὰ νὰ προσδιορισθῶσιν οἱ ἑξῆς φθόγγοι τῆς μελῳδίας, οἵ τινες διὰ τῶν χαρακτήρων παριστῶνται. Μετὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν κεῖνται οἱ χαρακτῆρες τῶν φθόγγων, οἵ τινες δηλοῦσιν ἢ ἰσότητα, ἢ ὀξύτητα, ἢ βαρύτητα· καὶ ταύτας τὰς δύο, ἢ συνεχεῖς, ἢ ὑπερβατάς· ὅ,τι καὶ ἂν δηλῶσι, παρατήρησον τὸ ποσὸν, ὅπερ ἔχουσιν οἱ χαρακτῆρες ἢ ἀφ᾽ ἑαυτῶν, ἢ ἀπὸ τῆς συνθέσεως, καὶ εἰπὲ τὸν ἀνήκοντα φθόγγον· ἄς φανερωθῇ τοῦτο καὶ μὲ πρᾶξιν ἐπὶ τὸ συνεχὲς πρῶτον (α).

§. 45. Εἰς τὴν Παραλλαγὴν τοῦ Διατονικοῦ γένες κεῖται μαρτυρία ἡ $\overset{\pi}{\text{q}}$, ἥ τις δείχνει, ὅτι ὁ πα φθόγ-

---

α) Περὶ Μαρτυριῶν ὁμιλοῦμεν πλατύτερον ἐν τοῖς ἔμπροσθεν.

γος γίνεται ἀρχή· καὶ ἐπειδὴ ὁ προκείμενος χαρακτὴρ δηλοῖ ἰσότητα πρόφερε τὸν πα φθόγγον ἐπὶ τοῦ Ἴσȣ· ἔπειτα ἐπὶ τῶν δύο Ἀποστρόφων ἐφάρμοσον τȣ̀ς δύο κατιόντας φθόγγους νη ζω· μετέπειτα ἐπὶ τῶν τριῶν Ὀλίγων ἐφάρμοσον τοὺς τρεῖς ἀνιόντας φθόγγους, νη πα βου· καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν δύο Ἀποστρόφων, τοὺς δύο κατιόντας φθόγγους, πα νη· καὶ καθεξῆς οὕτω ποιεῖς, ἕως νὰ φθάσῃς εἰς τὸν ἔσχατον φθόγγον πα.

Ἡ κατὰ τὸ συνεχὲς Παραλλαγὴ τοῦ Διατονικοῦ Γένους.

Πα νη ζω νη | πα βου πα νη | πα βου γα βου

πα βου γα δι | γα βȣ γα δι | κε δι γα βȣ

γα δι κε ζω | κε δι γα δι | κε ζω νη ζω

κε δι κε ζω | νη πα νη ζω | κε δι κε ζω

νη ζω κε δι | γα δι κε ζω | κε δι γα βου

γα δι κε δι | γα βȣ πα βου | γα δι γα βȣ

πα νη πα βου | γα βȣ πα νη | ζω νη πα

§. 46. Ἐπὶ δὲ τὸ ὑπερβατὸν, εἰπὼν τὸ Ἴσον πα, διὰ τὸ Κέντημα λέγεις γα, καὶ διὰ τὴν Ἀπόστροφον βου· καὶ πάλιν διὰ τὸ Κέντημα δι, καὶ διὰ τὴν Ἀπό-

στροφον γα· καὶ τὰ λοιπὰ ἀναλόγως κατὰ τὰ ποσὰ, ἅτινα συμπίπτουσι, παρατηρεῖς καὶ ποιεῖς ἕως τέλȣς.

Ἡ κατὰ τὸ ὑπερβατὸν Παραλλαγὴ τοῦ Διατονικοῦ Γένους.

Πα γα βȣ δι γα κε δι ζω κε νη ζω πα πα

ζω νη κε ζω δι κε γα δι βȣ γα πα πα

δι βου κε γα ζω δι νη κε πα πα

κε ζω γα δι πα πα κε βου ζω γα

νη δι πα πα δι νη γα ζω βου κε

πα πα ζω βου νη γα πα πα γα

νη βου ζω πα πα νη βου πα πα βου

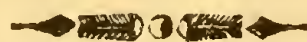
νη πα πα πα πα πα

§. 47. Εἴτε γοῦν τὸν δεύτερον φθόγγον δεικνύει τῶν χαρακτήρων ἡ σύνθεσις, εἴτε τὸν τρίτον, εἴτε τὸν τέταρτον, καὶ τὰ λοιπὰ, πρέπει νὰ εὑρεθῇ ὁ φυσικὸς

ἐκεῖνος φθόγγος, καὶ αὐτὸς μόνον νὰ προφερθῇ ὑπερβατῶς· χρειάζεται ὅμως εἰς τὴν προφορὰν τῶν ὑπερβατῶν φθόγγων μεγάλη προσοχὴ, καὶ ἀρκετὴ γύμνασις· διότι πρέπει ν' ἀποκτήσῃ ὁ μαθητὴς τὴν ἕξιν καὶ τῶν δύο τούτων· τοῦ νὰ ἠξεύρῃ δηλαδὴ ποῖος εἶναι ὁ τέταρτος, ἢ ὁ πέμπτος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπὸ τοῦ δοθέντος φθόγγου· καὶ τοῦ νὰ δύναται νὰ προφέρῃ εὐκόλως αὐτὸν εὑρεθέντα· δίδει δὲ ταῦτα καὶ τὰ δύο ἡ συνεχὴς γύμνασις, καὶ πολυχρόνιος τριβή.

§. 48. Οἱ διδάσκαλοι γυμνάζουσι τοὺς μαθητὰς τὴν Παραλλαγὴν μὲ τὸ νὰ γράφωσιν ὑπὸ τοὺς χαρακτῆρας τὰς συλλαβὰς τῶν φθόγγων· καὶ ἐπειδὴ γίνεται τοῦτο διὰ τὴν εὐκολίαν, καὶ ὄχι διὰ τὴν τελείαν μάθησιν, πρέπει νὰ ἐξαλείφωσι τὰς συλλαβὰς τῶν φθόγγων, καὶ νὰ ἀφίνωσι μόνους τοὺς χαρακτῆρας, διὰ νὰ συνηθίσωσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ νὰ βλέπωσι τοὺς χαρακτῆρας, καὶ νὰ προφέρωσι τοὺς φθόγγȣς.

§. 49. Κάθε μέλος τὸ ὁποῖον δοθῇ εἰς τὸν μαθητὴν διὰ νὰ τὸ διδαχθῇ, πρῶτον πρέπει νὰ μάθῃ νὰ τὸ ψάλλῃ παραλλαγὴ ἀσφαλῶς· καὶ ὕστερον ἀντὶ τῶν συλλαβῶν τῶν φθόγγων, νὰ λέγῃ τὰς συλλαβὰς τῶν λέξεων τοῦ μέλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ Διαστημάτων.

§. 50.

Διάστημα εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον περιέχεται ἀπὸ δύο φθόγγους ἀνομοίους κατὰ τὴν ὀξύτητα καὶ βαρύτη-

τα (α)· ἤγουν ἐν τοῖς φθόγγοις δι κε, εὑρίσκεται μὲν ὀξύτης, ὅταν ψάλλωνται δι κε· εὑρίσκεται δὲ βαρύτης, ὅταν ψάλλωνται κε δι· ταῦτας ἐπὶ μιᾶς χορδῆς ἡ πεῖρα δίδωσιν ἀπὸ τὰ διάφορα μήκη· διότι τὸ μέρος τῆς χορδῆς, τὸ ὁποῖον πατεῖται ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος (β) διὰ νὰ ἠχήσῃ τὸν δι, εἶναι ἐπιμηκέστερον ἐκείνου, εἰς ὅν πατεῖται διὰ νὰ ἠχήσῃ τὸν κε· ὥστε ἐὰν ἀπὸ τοῦ ἐπιμηκεστέρου μέρους τῆς χορδῆς, ὅθεν ἐκπίπτει ὁ δι, φαντασθῇς ὅτι ἀφαιρεῖται τὸ ἔλαττον μέρος αὐτῆς, ὅθεν ἐκπίπτει ὁ κε, τὸ λείψανον ἔσται τὸ διάστημα τῶν δύο φθόγγων δι κε.

§. 51. Ἐν τῇ συνεχεῖ σειρᾷ τῶν ὀκτὼ φθόγγων τῆς Διατονικῆς Κλίμακος

πα βου γα δι κε ζω νη Πα,

διακρίνουσιν οἱ μουσικοὶ διαστήματα ἑπτά· πα βου, βου γα, γα δι, δι κε, κε ζω, ξω νη, νη Πα· τὰ ὁποία

α) Τοῦ Εὐκλείδου εἶναι αὐτὸς ὁ ὁρισμός· ὁ δὲ Ἀριστόξενος οὕτως ὁρίζει τὸ διάστημα· Διάστημά ἐστι τὸ ὑπὸ δύο φθόγγων ὡρισμένον, μὴ τὴν αὐτὴν τάσιν ἐχόντων. Ὁ δὲ Ἀριστείδης, οὕτω· Διάστημά ἐστι μέγεθος φωνῆς, ὑπὸ δυοῖν φθόγγων περιγεγραμμένον. Ὁ δὲ Φιλόσοφος Γαυδέντιος, οὕτω· Διάστημά ἐστι τὸ ὑπὸ δύο φθόγγων περιεχόμενον.

β) Ἀπὸ τὰ μελῳδικὰ ὄργανα ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαίνεται εὐκολώτερον εἰς δίδαξιν, καὶ τὸ ὁποῖον εὑρίσκεται σαφέστερον διὰ τὴν γνώρισιν τῶν τόνων, ἡμιτόνων, καὶ ἁπλῶς ὅλων τῶν διαστημάτων, εἶναι ἡ Πανδουρίς· ὀνομάζεται δὲ καὶ Πανδοῦρα, καὶ φάνδουρος· καθ' ἡμᾶς δὲ Ταμποῦρα, ἤ ταμπούρ. Ἔχουσα δὲ δύο μέρη, τὴν σκάφην, καὶ τὸν ζυγὸν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ δίδει νὰ δεσμῶνται οἱ τόνοι, καὶ τὰ ἡμίτονα· εἶναι δὲ Τρίχορδον, καὶ ἡ μὲν πρώτη χορδὴ βομβεῖ τὸν δι· ἡ δὲ δευτέρα τὸν ὑπ' αὐτὸν γα· καὶ ἡ τρίτη τὸν ὑπ' αὐτὸν πα· αἱ δὲ χορδαὶ ἀθίκτως ὑπερίστανται, τοῖς κολάφοις τεινόμεναι καὶ ἀνιέμεναι· καὶ μὲ τοὺς δακτύλους τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς πατούμεναι ἐπὶ τῶν δεσμῶν τῶν τόνων, καὶ μὲ τοὺς τῆς δεξιᾶς πληττόμεναι μὲ πλῆκτρον, ἐκπέμπουσιν ὅλους τοὺς φθόγγους.

καθ' ἡμᾶς μὲν ὀνομάζονται ὅλα τόνοι· κατὰ δὲ τὲς ἀρχαίες Ἕλληνας, τὰ μὲν πέντε ὠνομάζοντο τόνοι· τὰ δὲ δύο, ζω νη, βου γα, λείμματα· κατὰ δὲ τοὺς Εὐρωπαίους, τὰ μὲν δύο, κε ζω, βου γα, ὀνομάζονται ἡμίτονα· τὰ δὲ λοιπὰ πέντε τόνοι.

§. 52. *Ὁ Τόνος σημαίνει δύο· τὸν τόπον τῆς χορδῆς, ὅθεν ἐκπίπτει ὁ φθόγγος· καὶ ἓν ἀπὸ τὰ ἑπτὰ διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος· καὶ ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης σημασίας ὁρίζεται ἀπὸ τὸν Εὐκλείδην ὅτω· τόνος ἐστί τόπος τις τῆς φωνῆς ἀπλατὴς, δεκτικὸς συστήματος· ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας σημασίας διακρίνεται ἀπὸ ἡμᾶς τριχῶς· τόνος μείζων, τόνος ἐλάσσων, καὶ τόνος ἐλάχιστος.*

§. 53. *Ὁ μείζων τόνος ἔχει λόγον πρὸς μὲν τὸν ἐλάσσονα τόνον, ὅν τὰ 12 πρὸς τὰ 9· πρὸς δὲ τὸν ἐλάχιστον, ὅν τὰ 12 πρὸς τὰ 7· ἄρα καὶ ὁ ἐλάσσων τόνος ἔχει λόγον πρὸς μὲν τὸν μείζονα τόνον, ὅν τὰ 9 πρὸς τὰ 12· πρὸς δὲ τὸν ἐλάχιστον, ὅν τὰ 9 πρὸς τὰ 7· ἑπομένως καὶ ὁ ἐλάχιστος τόνος ἔχει λόγον πρὸς μὲν τὸν μείζονα τόνον, ὅν τὰ 7 πρὸς τὰ 12· πρὸς δὲ τὸν ἐλάσσονα, ὅν τὰ 7 πρὸς τὰ 9· ὥστε ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ διάστημα τοῦ μείζονος τόνου εἶναι ἴσον μὲ 12 γραμμὰς, τὸ διάστημα τοῦ μὲν ἐλάσσονος τόνου εὑρίσκεται ἴσον μὲ 9 γραμμὰς, τοῦ δὲ ἐλαχίστου τόνου εὑρίσκεται ἴσον μὲ 7 γραμμάς.*

§. 54. *Ἀπὸ τὰ διαστήματα τῆς Διατονικῆς Κλίμακος*

πα βου γα δι κε ζω νη Πα,

τὸ μὲν πα βου εἶναι τόνος ἐλάσσων· τὸ δὲ βου γα, τόνος ἐλάχιστος, τὸ δὲ γα δι τόνος μείζων· τὸ δὲ δι κε, τόνος μείζων· τὸ δὲ κε ζω τόνος ἐλάσσων· τὸ δὲ ζω νη, τόνος ἐλάχιστος· καὶ τὸ νη Πα τόνος μείζων. Ἄρα μείζονες μὲν τόνοι εἶναι τρεῖς· γα δι, δι κε, νη Πα· ἐλάσσονες δὲ, δύο· πα βου, κε ζω· καὶ δύο ἐλάχιστοι· βου γα, ζω νη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ Συμφωνίας.

§. 55.

Συμφωνία ἐστὶ κατὰ τὸν Εὐκλείδην, πτῶσις κατὰ τὸ αὐτὸ καὶ κρᾶσις δύο φθόγγων, διαφερόντων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι. Δηλαδὴ Συμφωνία εἶναι, τὸ νὰ πίπτωσιν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν δύο φθόγγοι, καὶ μολονότι εἶναι ὁ ἕνας ὀξύτερος τοῦ ἄλλου, νὰ γίνηται ἕνωσις αὐτῶν· ἤγουν προσβάλλοντες εἰς τὴν ἀκοὴν, νὰ διακρίνηται μὲν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, νὰ προξενῶσιν ὅμως εἰς αὐτὴν ἓν αἴσθημα εὐπαράδεκτον ἐν ταὐτῷ καὶ εὐάρεστον· τὴν συνήχησιν, ἤγουν.

§. 56. Ἐξετάζοντες οἱ Μουσικοὶ τὸ ἀποτέλεσμα δύο φθόγγων, οἵτινες πίπτουσιν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, διακρίνουσι τὸν συνδιασμὸν αὐτῶν τετραχῶς (α)· Ὁμόφωνον, Σύμφωνον, Παράφωνον, καὶ Διάφωνον. Καὶ ὁμόφωνοι μὲν λέγονται δύο φθόγγοι, οἵτινες μήτε κατὰ τὴν ὀξύτητα, μήτε κατὰ τὴν βαρύτητα διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἅμα προφερόμενοι· οἷον, πα πα.

Σύμφωνοι δὲ λέγονται δύο φθόγγοι, οἵτινες προφέρονται μὲν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, τὸ δὲ μέλος τȣ͂ βαρυτέρου εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ ὀξυτέρου· καὶ τὸ μέλος τοῦ ὀξυτέρου εἶναι τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ βαρυτέρου· ὅταν δηλαδὴ ἐν τῇ προφορᾷ δύο φθόγγων παρεμφαίνεται κρᾶσις τρόπον τινὰ καὶ ἑνότης αὐ-

---

α) Εἷς ἄρα φθόγγος συμφωνίαν οὐ ποιεῖ. Συμφωνίαι δέ εἰσι κατὰ τὸν Ἀριστόξενον τέσσαρες· ἡ Διατεσσάρων, νη γα· ἡ Διαπέντε, νη δι· ἡ Διαπασῶν, νη Νη· καὶ πᾶν σύμφωνον διάστημα προστιθέμενον τῇ Διαπασῶν.

τῶν (α)· οἷον, πα Πα. Διάφωνοι δὲ λέγονται δύο φθόγγοι, οἵτινες προφέρονται μὲν εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, τὸ δὲ μέλος τοῦ βαρυτέρου δὲν φαίνεται τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τοῦ ὀξυτέρου· οὔτε τὸ μέλος τοῦ ὀξυτέρου, τὸ αὐτὸ μὲ τὸ τȣ͂ βαρυτέρου· ὅταν δηλαδὴ δὲν ἐμφαίνωσι κἀμμίαν κρᾶσιν πρὸς ἀλλήλους, ἅμα προφερόμενοι· οἷον, πα βου.

Παράφωνοι δὲ λέγονται δύο φθόγγοι, οἵτινες εἶναι μέσον συμφώνου καὶ διαφώνου· ἐν δὲ τῇ κρούσει

ϙ

φαινόμενοι σύμφωνοι· οἷον· νη βου.

§. 57. Ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τοῦ συνδιασμοῦ τῶν φθόγγων, γνωρίζονται εἰς ἡμᾶς τὴν σήμερον συμφωνίαι τέσσαρες

ἡ Διατριῶν,	βου δι.	19
ἡ Διατεσσάρων	νη γα.	28
ἡ Διαπέντε,	νη δι.	40
καὶ ἡ Διαπασῶν,	νη Νη. (β)	68.

α) Οὕτω μὲν λέγει Γαυδέντιος ὁ φιλόσοφος· ὁ δὲ Πυθαγορικὸς Νικόμαχος λέγει οὕτως· ἵνα ὦσιν οἱ φθόγγοι σύμφωνοι, δεῖ αὐτοὺς συγκρουσθέντας, ἕν τι εἶδος ἀποτελεῖν φθόγγου τῇ ἀκοῇ, οὔτε τῆς ὀξύτητος ὑπερβαλλούσης, καὶ ἑαυτὴν παρεμφαινούσης, οὔτε τῆς βαρύτητος· ἀλλ' οἱονεὶ κράσεως τοιαύτης γενομένης, ὡς τῶν κεκραμένων μὴ ἐπικρατεῖν θατέρου θάτερον, μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρεμφαίνειν, ἢ ὑπερβάλλουσαν τὴν θατέρου τῆς θατέρου, ἢ ἐλλείπουσαν τῆς θατέρου· ἐὰν γὰρ ἡ ἀκοὴ τοῦ βαρέος μᾶλλον ἐν τῇ συγκρούσει ποιῇ τὴν ἀντίληψιν, ἢ πάλιν τοῦ ὀξέος, ἀσύμφωνόν ἐστι τὸ τοιοῦτον.

Ἐν δὲ ταῖς συμφωνίαις κἂν ὁμοῦ κρούονται (αἱ χορδαὶ), κἂν ἐναλὰξ, ἡδέως προσίεται τὴν συνήχησιν ἡ Ἄισθησις. Πλούταρχος.

β) Ἡ Διατριῶν δὲν ἐτάττετο ὑπὸ τῶν παλαιῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν συμφωνιῶν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν συμφωνιῶν ἔδιδον λόγους δἰ ἀριθμῶν τοὺς ἑξῆς, καθὼς ἀναφέρει ὁ Γαυδέντιος.

§. 58. Ἐμπεδοῦνται δὲ αὗται αἱ τέσσαρες συμφωνίαι ἐπὶ τῆς ἑξῆς πείρας. Ὅταν κρουσθῇ παχεῖα χορδὴ τετραχόρδου τινὸς ὀργάνου, μῆκος ἔχοντος ἱκανὸν, ἀκούεται ὁ Βόμβος (β), ἡ ὀγδόη αὐτοῦ καὶ ἄλλοι ὀξύτατοι φθόγγοι ἐντοιαύτῃ διαδοχῇ

1 ½ ⅓ ¼ ⅕ ⅙ ⅐ ?
γα Γα νη Γα κε Νη βου .

Ἂν οἱ τοιοῦτοι φθόγγοι διακρίνωνται ἐπὶ τῆς παχείας καὶ ἐπιμήκους χορδῆς, ὑπάρχουσιν ἄρα καὶ ἐπί πάσης ἄλλης χορδῆς, καὶ διὰ τὴν συμφωνίαν γίνονται ἀνεπαίσθητοι.

Λόγοι δέ εἰσιν ἐν ἀριθμοῖς εὑρημένοι τῶν συμφωνιῶν, καὶ δοκιμασθέντες ἀκριβῶς πάντα τρόπον, τῆς μὲν διὰ τεσσάρων, ἐπίτριτος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 18· τῆς δὲ διὰ πέντε, ἡμιόλιος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 16· τῆς δὲ Διαπασῶν, διπλάσιος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 12· τῆς δὲ Διαπασῶντε ἅμα καὶ διὰ τεσσάρων, διπλασιεπιδίμοιρος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 9· καὶ τῆς μὲν Διαπασῶν καὶ διὰ πέντε τριπλάσιος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 8· τῆς δὲ δὶς διαπασῶν, τετραπλάσιος· ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 6· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς τούτων εὑρέσεως Πυθαγόραν ἱστοροῦσι λαβεῖν.

Μανουὴλ δὲ ὁ Βρυέννιος ἀναφέρει τοιαῦτα· Ὅσοι μὲν τῶν φθόγγων θεωροῦνται ἐν λόγῳ διπλασίονι καὶ τετραπλασίονι, οὗτοι καλοῦνται γενικῶς μὲν Σύμφωνοι· εἰδικῶς δὲ, Ἀντίφωνοι. Ὅσοι δὲ πάλιν ἐν ἡμιολίῳ καὶ τριπλασίῳ, οὗτοι γενικῶς μὲν Σύμφωνοι· εἰδικῶς δὲ, Παράφωνοι. Ὅσοι δὲ ἐν ἐπιτρίτῳ καὶ διπλασιεπιδιτρίτῳ, οὗτοι γενικῶς ἅμα καὶ εἰδικῶς, Σύμφωνοι.

β) Βόμβος κατὰ τὸν Σουΐδαν λέγεται ὁ ἦχος τῶν μελισσῶν· ὠνομάσθη δὲ καὶ ὁ φθόγγος Βόμβος διὰ τὸ βαρύ· λέγεται καὶ βομβοειδὲς μέλος, τὸ ἐν βαρέσι φθόγγοις περαινόμενον· ὁ δὲ Γερασηνὸς Νικόμαχος παράγει καὶ βομβυκέστερον. „ Ἐφ᾽ ἑκάτερον ἄκρον τοῦ Δισδιαπασῶν δυσέμπτωτος γί„ νεται ἡ φωνὴ, εἰς μὲν κοκκυσμὸν κατὰ τὸ νητοειδές· εἰς „ δὲ βηχίαν κατὰ τὸ βομβυκέστερον τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν„. Ὅρα καὶ (§. 99.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ τοῦ Διαπασῶν συστήματος.

§. 59.

Σύστημα κατὰ τὸν Εὐκλείδην εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ περιέχεται ἀπὸ διαστήματα περισσότερα ἀπὸ τὸ ἕν. Εἶναι δὲ συστήματα τρία· Ὀκτάχορδον, Πεντάχορδον, καὶ Τετράχορδον. Καὶ τὸ μὲν Ὀκτάχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Διαπασῶν, περιέχει διαστήματα ἑπτὰ, καθ᾽ ἡμᾶς μὲν ὄντα τόνοι· κατά δὲ τοὺς ἀρχάιους Ἕλληνας, τὰ μὲν πέντε, τόνοι, τὰ δὲ δύο, λείμματα. Περιορίζονται δὲ τὰ ἑπτὰ διαστήματα ἀπὸ φθόγγους ὀκτώ,

πα βου γα δι κε ζω νη Πα.

§. 60. Ὅταν διπλασιασθῶσι τὰ ἑπτὰ διαστήματα τοῦ Διαπασῶν, πα βου γα δι κε ζω νη Πα Βου Γα Δι Κε Ζω Νη Πα, τὰ μὲν πρῶτα ἑπτὰ διαστήματα εἶναι τοῦ Διαπασῶν συστήματος· τὰ δὲ δεύτερα, τȢ Δισδιαπασῶν· ὅθεν καὶ ἐὰν τριπλασιασθῶσι, τὰ τρίτα διαστήματα λέγονται τοῦ Τρισδιαπασῶν.

§. 61. Ὁ Πα εἶναι τέλος μὲν τοῦ Διαπασῶν· ἀρχὴ δὲ τοῦ Δισδιαπασῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν τόπον, ὅν εἶχεν ὁ πα εἰς τὸ Διαπασῶν διὰ καταμέτρησιν τȢ πα βου διαστήματος. Ζητεῖται δὲ ὁ Πα εἰς τὸ Διαπασῶν διὰ καταμέτρησιν τοῦ νη Πα διαστήματος.

§. 62. Διὰ τὴν συμφωνίαν τῶν φθόγγων τοῦ Διαπασῶν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι μὲ τοὺς φθόγγους τοῦ Δισδιαπασῶν, καὶ Τρισδιαπασῶν, καὶ ἔτι διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν διαστημάτων, διὰ τῶν αὐτῶν συλλαβῶν παριστῶμεν τοὺς φθόγγους καὶ τοῦ Διαπασῶν,

καὶ τοῦ Δισδιαπασῶν, καὶ τοῦ Τρισδιαπασῶν, καὶ καθεξῆς. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος τοῦ Διαπασῶν, συμφωνεῖ τῷ πρώτῳ φθόγγῳ τοῦ Δισδιαπασῶν, καὶ τοῦ Τρισδιαπασῶν· ὁ δὲ δεύτερος, τῷ δευτέρῳ· καὶ ὁ τρίτος τῷ τρίτῳ, καὶ καθεξῆς.

§. 63. *Τὰ διαστήματα τῶν φθόγγων τοῦ Διαπασῶν ἔχουσι λόγον πρὸς ἄλληλα, οἷος ἐξεφράσθη (§. 51, καὶ 53.). Ὅθεν δεσμοῦνται οἱ τόνοι τοῦ Διαπασῶν συστήματος ἐπὶ τοῦ κανόνος, ἢ ἐπὶ τῆς πανδουρίδος τοῦτον τὴν τρόπον* (α).

Ἐπειδὴ ἄιρουσι τὴν χορδὴν ὑπαγώγια δύο, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς σκάφης, ἐν ἐκείνῳ μὲν γράψαι τὸν Δι, καὶ ἐν τούτῳ τὸ Ο· καὶ δίελε εἰς ἐννέα μέρη τὸ διάστημα Δι Ο, καὶ ποίησαι τὸν δεσμὸν ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἀπὸ τοῦ Δι, καὶ γράψαι τὸν κε.

Εἶτα δίελε εἰς δώδεκα μέρη τὸ διάστημα τὸ ἀπὸ τοῦ κε ἕως τοῦ Ο, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψαι τὸν ζω.

Ἔπειτα δίελε εἰς τέσσαρα τὸ Δι Ο διάστημα, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἀπὸ τοῦ Δι, γράψαι τὸν νη (β).

α) *Ὁ Εὐκλείδης λέγει Κανόνα τὸ ὄργανον, ὅπερ τὴν σήμερον ὀνομάζομεν μονόχορδον. Τοῦτο ὅλον ἦτο μία χορδὴ τεταμένη ἐπὶ σανίδος, τῆς ὁποίας τὸ μῆκος διηρεῖτο οὕτως, ὥστε νὰ δεικνύωνται εὐκόλως ὅλα τὰ διαστήματα.*

Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος καὶ Μανουὴλ ὁ Βρυέννιος ὁμιλοῦσι πλατύτατα περὶ τῆς κατατομῆς τοῦ Κανόνος καὶ τῆς διαιρέσεως αὐτοῦ διὰ τὰ τρία γένη καὶ τῶν εἰδῶν αὐτῶν.

β) *Τὰ διαστήματα, δι κε, κε ζω, ζω νη, ὅτι ἔχουσι λόγον τοιοῦτον,* 12, 9, 7, *δεικνύεται ἐντεῦθεν· ὡς δι κε : κε ζω ::* $\frac{1}{9} : \frac{1}{12}$, *ἤγουν* $\frac{4}{36} : \frac{3}{36}$. *ἀλλὰ μὴν ὡς* $\frac{4}{36} : 12 :: \frac{3}{36} : \chi$, *ὅ ἐστι,* $4 : 12 . 36 :: 3 : 36\,\chi$, *ἄρα* $4 . 36\,\chi = 12 . 36 . 3$. *ἄρα* $\chi = 9$.

Ὅταν ὅλη ἡ χορδὴ ὑποτεθῇ 27, *τῷ μὲν Δι ἀναλογεῖ τὸ*

Μετέπειτα δίελε εἰς ἐννέα μέρη τὸ νη Ο διάτημα, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν πα.

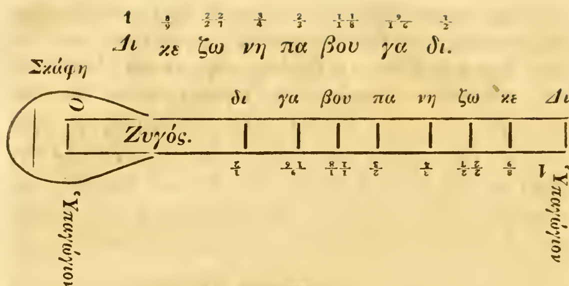
Ὕστερον δίελε εἰς δώδεκα μέρη τὸ πα Ο διάστημα, καὶ ποιήσας ὁμοίως τὸν δεσμὸν, γράψε τὸν βȣ.

Τέλος πάντων δίελε εἰς δύο μέρη τὸ Δι Ο διάστημα, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν καὶ γράψας τὸν δι, δίελε εἰς ὀκτὼ τὸ διάστημα δι Δι, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν, γράψε τὸν γα· καὶ οὕτως ἔχεις τοὺς τόνους τοῦ Διαπασῶν δεδεμένους ἐπὶ τῆς πανδουρίδος.

§. 64. *Τοῦ δὲ Δισδιαπασῶν τὰ διαστήματα τῶν τόνων δεσμοῦνται ἐπὶ τοῦ κανόνος, τῇ ἀπολήψει τῶν ἡμίσεων διαστημάτων τῶν τόνων τοῦ Διαπασῶν· οἷον ὁ τόνος δι κε τοῦ Δισδιαπασῶν ζητεῖ διάστημα ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ τόνου Δι κε τȣ̃ Διαπασῶν· πάλιν ὁ τόνος κε ζω τοῦ Δισδιαπασῶν ζητεῖ διάστημα ἴσον μὲ τὸ ἥμισυ τοῦ τόνου κε ζω τȣ̃ Διαπασῶν· ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ τόνοι. Τȣ̃ δὲ Τρισδιαπασῶν τὰ διαστήματα τῶν τόνων δεσμοῦνται τῇ ἀπολήψει τῶν ἡμίσεων διαστημάτων τῶν τόνων τȣ̃ δὶς Διαπασῶν· καὶ τοῦ τετράκις Διαπασῶν, ἀναλόγως.*

§. 65. *Οἱ λόγοι οἱ πρὸς τὴν ὅλην χορδὴν ἔχουσι τὰ διάφορα μήκη αὐτῆς τῆς χορδῆς, ἔνθα γίνονται οἱ δεσμοὶ τῶν τόνων, καὶ ὅθεν ἐκπίπτει κάθε φθόγγος, δι᾽ ἀριθμῶν οὕτως ἐκφράζονται.*

$\frac{27}{27}$ *κλάσμα, ἤγουν τὸ* 1. *τῷ δὲ κε, τὸ* $\frac{24}{27}$, *ἤγουν τὸ* $\frac{8}{9}$. *τῷ δὲ ζω, τὸ* $\frac{22}{27}$. *καὶ τῷ νη, τὸ* $\frac{3}{4}$. *ἄρα καὶ τῷ διαστήματι ζωνη, τὸ* $\frac{7}{108}$. *διότι* $\frac{1}{4} - \frac{5}{27} = \frac{27}{108} - \frac{20}{108} = \frac{7}{108}$. *ὅθεν ὡς δι κε: ζωνη ::* $\frac{1}{9} : \frac{7}{108}$. *ἀλλὰ μὴν ὡς* $\frac{1}{9} : 12 :: \frac{7}{12.9} : \chi$. *ἄρα* $\frac{1}{9}\chi = \frac{12.7}{12.9} = \frac{7}{9}$· *ὥστε* $\chi = \frac{7.9}{9.1} = \frac{63}{9} = 7$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Περὶ τοῦ Τροχοῦ.

§. 66.

Τὸ δὲ Πεντάχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Τροχὸς, περιέχει διαστήματα τέσσαρα, τὰ ὁποῖα καθ᾽ ἡμᾶς μὲν εἶναι τόνοι· κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους ἕλληνας, τὰ μὲν τρία ἦσαν τόνοι· καὶ τὸ ἕν λεῖμμα. Περιορίζονται δὲ τὰ τέσσαρα διαστήματα ταῦτα ἀπὸ φθόγγους πέντε.

πα βου γα δι Πα, καθ᾽ ἡμᾶς· κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους

τε τα τη τω Τε.

Οἱ δὲ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ παρίστων τὰ τέσσαρα ταῦτα διαστήματα ἐν μὲν ἀναβάσει διὰ τῶν τεσσάρων λέξεων, ανανες, νεανες, νανα, αγια (α)·

α) Περὶ μὲν τῶν πολυσυλλάβων φθόγγων πληροφούμεθα ἀκρι-

ἐν δὲ καταβάσει διὰ τῶν ἑξῆς, αἵτινες εἶναι σχεδὸν ὅμοιαι, ααἵες, ἵεχεαἵες, αἵεαἵες, ἵεαγιε. Αὗται δὲ αἱ ὀκτὼ λέξεις λέγονται φθόγγοι τοῦ Τροχοῦ.

§. 67. Τροχὸν λέγουσιν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ μίαν μέθοδον, μὲ τὴν ὁποίαν ἀναβαίνουσι καὶ καταβαίνουσι διατονικῶς τὰ διαστήματα τοῦ Πενταχόρδου, διὰ τῶν εἰρημένων ὀκτὼ λέξεων, ἢ πολυσυλλάβων φθόγγων (α).

§. 68. Κατασκευάζεται δὲ ὁ Τροχὸς, ἂν ἐν τῷ τυχόντι κύκλῳ τέσσαρες διάμετροι τέμνωσιν ἀλλήλας· καὶ ἐπὶ τὸ πέρας μιᾶς αὐτῶν γραφῇ ὁ ̷q· καὶ ἐπὶ τὸ τῆς

βῶς ἀπὸ τὴν παραλλαγὴν Ἰωάννου μαΐστορος τοῦ Κουκουζέλη· περὶ δὲ τῶν τε τα τη τω φθόγγων ὁμιλεῖ πλατύτα ὁ Ἀριστείδης· ἔνθα δεικνύει καὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν φωνηέντων, ε α η ω, καὶ τὴν προτίμησιν τοῦ τ, ἀπὸ ὅλα τὰ σύμφωνα.

Παράγεται δὲ τὸ μὲν αἵαἵες ἀπὸ τοῦ ἄνα ἄνες, τουτέστιν ἄναξ ἄφες· τὸ δὲ ἵεαἵες, ἀπὸ τοῦ ναὶ ἄνες· τὸ δὲ ἵαἵα, ἀπὸ τοῦ ἄνα ἄνα· τὸ δὲ αγια, ἀπὸ τοῦ ἄγιε· τὸ δὲ ὅλον οὕτως ἔχον, ἄναξ ἄφες, ναὶ ἄφες ἄναξ ἄναξ ἄγιε, εὐχὴ ἐστι πρὸς Θεὸν ἀναφερομένη.

Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος λέγει, ὅτι τὸ μὲν ἵαἵα σημαίνει θεεθεέ· τὸ δὲ ἄγια, σῶσον δή· ποιεῖ δὲ καὶ μίαν λέξιν ἐκ τῶν δύο σύνθετον, νανάϊα.

Οἱ Ἄραβες ἔχουσι διὰ φθόγγους τὰς ἑξῆς λέξεις, ταἵἵ, ταἵἵ, βακνα, ταἵἵ, ταἵἵ, ταἵἵ, βακνα· αἱ ὁποίαι ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα μὲ τοὺς ἐδικούς μας φθόγγους· ὅθεν ἢ ἐκεῖνοι παρήγαγον τοὺς φθόγγους των ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μας, ἢ ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς των.

(α) Ὁ Τροχὸς περὶ οὗ ὁ λόγος, εὑρίσκεται γεγραμμένος εἰς ὅλα τὰ παλαιὰ Ἀναστασιματάρια· ἐπειδὴ πρὸ πάντων οὕτως ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς ἀρχαρίους μαθητὰς, καὶ δι' αὐτοῦ ἐμάνθανον τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῶν φθόγγων, καὶ κατ' αὐτὸν ἐγίνοντο τὰ περισσότερα μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, καὶ ἀπ' αὐτοῦ διωρίσθησαν καὶ οἱ ὀκτὼ ἦχοι τῆς Ἐκκλησίας.

ἑπομένης, ὁ · καὶ ἐπὶ τὸ τῆς ἀκολούθου, ὁ · καὶ ἐπὶ τὸ τῆς τετάρτης, ὁ · καὶ ἔπειτα ἐπὶ τὰ ἀπ' ἐναντίας ἄκρα τῆς μὲν πρώτης γραφῇ ὁ · τῆς δὲ δευτέρας, ὁ · τῆς δὲ τρίτης, ὁ τος· καὶ τῆς τετάρτης, ὁ .

Ἰδοὺ δὴ πῶς γράφεται καὶ τὸ μέλος τούτων τῶν φθόγγων.

(α)

§. 69. Ψάλλομεν δὲ τούτους τοὺς φθόγγους κατὰ τὸν Τροχὸν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ꞏ, καὶ προφέροντες αὐτὰν α??αλ̣ες, μὲ τὸ μέλος τὸ ὁποῖον παριστῶσιν οἱ χαραχτῆρές του· εἶτα ἐλθόντες ἐπὶ τὸν ꞏ, προφέρομεν αὐτὸν λ̣εαλ̣ες ἐμμελῶς· ἔπειτα ἐλθόντες εἰς τὸν ??, προφέρομεν αὐτὸν ?α?α ἐμμελῶς· μετέπειτα ἐλθόντες ἐπὶ τὸν ꞏ, προφέρομεν αὐτὸν αγια ἐμμελῶς· καὶ στραφέντες εἰς τὸ ἄλλο πέρας, εὑρόντες τὸν ꞏ, προφέρομεν αὐτὸν ααλ̣ες μὲ τὸ μέλος του· μεταβάντες δὲ εἰς τὸν ꞏτος, προφέρομεν αὐτὸν λ̣εχεαλ̣ες μὲ τὸ μέλος του· μεταβάντες δὲ εἰς τὸν ꞏ, προφέρομεν αὐτὸν αλ̣εαλ̣ες μὲ τὸ μέλος του· καταντήσαντες δὲ καὶ εἰς τὸν ꞏ. προφέρομεν αὐτὸν λ̣εαγιε μὲ τὸ μέλος του· καὶ ἐντεῦθεν στραφέντες εἰς τὸ ἄλλο πέρας, εὑρόντες τὸν ꞏ, προφέρομεν αὐτὸν α??αλ̣ες· ὡς προείρηται.

α, Ἐν τῇ παραλλαγῇ παριστῶμεν τοὺς μονοσυλλάβους φθόγγους δι' ἑνὸς χαρακτῆρος, καὶ εἷς χαρακτὴρ ἐξαγγέλλει ἕνα φθόγγον· ὅμως εἰς τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγους δὲν θεωρεῖται μία ὀξύτης, ἢ μία βαρύτης, διὰ νὰ παράγηται ἕκαστος ἀπὸ μίαν πτῶσιν φωνῆς κατὰ τὸν ὁρισμὸν (§. 3.), ἀλλὰ πολλάι· ὅθεν οὔτε μὲ ἕνα χαρακτῆρα γράφονται, ἀλλὰ μὲ πολλούς. Διὰ τοῦτο οἱ μονοσύλλαβοι φθόγγοι ἐφάνησαν χρησιμώτεροι παρὰ οἱ πολυσύλλαβοι εἰς τοὺς ἀρχαρίους· οἱ ὁποῖοι πρέπει νὰ τοὺς διδάσκωνται καὶ νὰ τοὺς μανθάνωσιν οὕτως, ὥστε νὰ τοὺς ἐντυπόνωσιν εἰς τὴν φαντασίαν ὡς ἄσειστον θεμέλιον. Καὶ ἀφ' οὗ ἐγγυμνασθῶσιν εἰς αὐτοὺς ἀρκετὰ, τότε νὰ διδάσκωνται καὶ τοὺς πολυσυλλάβους· οἱ ὁποῖοι τοὺς χρησιμεύουσι καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, περὶ ὧν ἑξῆς λέγομεν, καὶ εἰς τὸ νὰ διατηρῶσι τὴν προφορὰν τῶν μονοσυλλάβων ἑλληνικὴν, ἵνα μὴ συμφύρηται δηλαδὴ τῇ τῶν Εὐρωπαίων προφορᾷ· διότι ἂν δεθῇ ἡ προφορὰ τῶν ἡμετέρων μονοσυλλάβων φθόγγων μὲ τὴν τῶν πολυσυλλάβων, γίνεται μονιμωτέρα.

§. 70. Ἀλλ' οὕτω τέσσαρας μὲν φθόγγους ψάλλομεν ἀνιόντας· τέσσαρας δὲ κατιόντας. Εἰδὲ θέλομεν νὰ ἀναβαίνωμεν καὶ περισσότερον, ἐλθόντες εἰς τὸν ʃ̈͑, οὐ στρεφόμεθα εἰς τὸν ⩧, ἀλλ' εἰς τὸν ꝗ̈͑, καὶ οὕτω προχωροῦμεν. Εἰ δὲ θέλομεν νὰ καταβαίνωμεν καὶ περισσότερον, φθάσαντες ἐπὶ τὸν ʃ̈, οὐ στρεφόμεθα εἰς τὸν ꝗ̈͑, ἀλλ' εἰς τὸν ⩧, καὶ οὕτω προχωροῦμεν. Εἰδὲ θέλομεν νὰ ἀναβαίνωμεν ἢ νὰ καταβαίνωμεν ὀλιγώτερον τῶν τεσσάρων φθόγγων, ὅπου καὶ ἂν εὑρισκώμεθα, στρεφόμεθα, εἰς τὸ ἀπ' ἐναντίας πέρας.

§. 71. Ἀνιέναι μὲν θέλων ἐν τῷ Τροχῷ ἀπὸ μὲν τοῦ ꝗ̈͑, ἢ τοῦ ꝗ̈ ἐλεύσομαι εἰς τὸν ⩧· ἀπὸ δὲ τοῦ ⩧ ἢ τοῦ λΓτος, εἰς τὸν ʔʔ· ἀπὸ δὲ τοῦ ʔʔ ἢ τοῦ ⩧, εἰς τὸν ʃ̈͑· καὶ ἀπὸ τοῦ ʃ̈͑ ἢ τοῦ ʃ̈, εἰς τὸν ꝗ̈͑. Κατιέναι δὲ θέλων ἐν τῷ Τροχῷ, ἀπὸ μὲν τοῦ ʔʔ ἢ τοῦ ⩧ ἐλεύσομαι εἰς τὸν λΓτος· ἀπὸ δὲ τοῦ ʃ̈͑ ἢ τοῦ ʃ̈, εἰς τὸν ⩧· ἀπὸ δὲ τοῦ ꝗ̈͑ ἢ τοῦ ꝗ̈, εἰς τὸν ʃ̈· καὶ ἀπὸ τοῦ ⩧ ἢ τοῦ λΓτος, εἰς τὸν ꝗ̈.

§. 72. Τίς ἄραγε τούτων τῶν ὀκτὼ φθόγγων τοῦ Τροχοῦ ἔχει τὰ πρωτεῖα; τὶς δὲ τὰ δευτερεῖα, χρεωστῶν νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου; ἐν γένει μὲν, οὐδείς· ἐπειδὴ κἀνένας ἀπὸ αὐτοὺς δὲν συνίσταται ἄνευ διαστήματος, τὸ ὁποῖον προϋποτίθησιν ἄλλον φθόγγον, ἢ τόνον· ἐν μέρει δέ, πάντες· ἐπειδὴ κάθ' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς πρέπει νὰ γίνηται καὶ πρῶτος, καὶ δεύτερος, καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ τὴν χρείαν.

§. 73· Ὁ μὲν πα ἐν ἀναβάσει μὲν λέγεται αʔʔαʆες· ἐν καταβάσει δὲ, αʆεαʆες· ὁ δὲ βου ἐν αναβάσει μὲν, ʆεαʆες· ἐν καταβάσει δὲ, ʆεχεαʆες· ὁ δὲ γα ἐν

ἀναβάσει μὲν ʔαʔα· ἐν καταβάσει δὲ, ααɩες· ὁ δὲ δι ἐν ἀναβάσει μὲν, αγια· ἐν καταβάσει δὲ, ɩεαγιε· καὶ τὰ λοιπὰ ὡς φαίνονται ἐν τούτῳ τῷ πίνακι.

τα	φα	[illegible]	ɩεαɩες			Ζω	ζ' [illegible]
τε	μι	[illegible]	αʔʔαɩες	αɩεαɩες	[illegible]	κε	κ [illegible]
τω	ρε	[illegible]	αγια	ɩεαγιε	[illegible]	δι	Δ [illegible]
τη	ουτ	[illegible]	ʔαʔα	ααɩες	[illegible]	γα	[illegible]
τα	σι	[illegible]	ɩεαɩες	ɩεχεαɩες	[illegible]τος	βου	β [illegible]
τε	λα	[illegible]	αʔʔαɩες	αɩεαɩες	[illegible]	πα	π [illegible]
τω	σολ	[illegible]	αγια	ɩεαγιε	[illegible]	νη	ν [illegible]
τη	φα			ααɩες	[illegible]	ζω	ζ [illegible]

§. 74. Ὁ μὲν αʔʔαɩες ἀναβαίνει μείζονα τόνον· ὁ δὲ ɩεαɩες εἶναι ὀξύτερος τοῦ αʔʔαɩες ἐλάσσονα τόνον· ὁ δὲ ʔαʔα εἶναι ὀξύτερος τοῦ ɩεαɩες ἐλάχιστον τόνον· καὶ ὁ αγια εἶναι ὀξύτερος τοῦ ʔαʔα τόνον μείζονα. Δεσμοῦνται λοιπὸν οἱ τόνοι τοῦ Τροχοῦ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ τοῦ Κανόνος, ἢ ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος.

Ἐπειδὴ ἄιρουσι τὴν χορδὴν ὑπαγώγια δύο, τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ ζυγοῦ, τὸ δὲ ἐπὶ τῆς σκάφης, ἐν ἐκείνῳ μὲν γράψε τὸν [illegible], καὶ ἐν τούτῳ τὸ Ο· καὶ δίελε εἰς

ἐννέα μέρη τὸ διάστημα Δ̈ Ο, καὶ ποίησε τὸν δεσμὸν ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἀπὸ τοῦ Δ̈, καὶ γράψε τὸν q̈.

Εἶτα δίελε εἰς δώδεκα μέρη τὸ q̈ Ο διάστημα, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν Γ̈.

Ἔπειτα δίελε εἰς τέσσαρα μέρη τὸ Δ̈ Ο διάστημα, ἤγουν ὅλον τὸ μῆκος τῆς χορδῆς, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν Ϛ̈.

Μετέπειτα δίελε εἰς τρία μέρη τὸ αὐτὸ Δ̈ Ο διάστημα, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν Δ̈· καὶ οὕτως ἔχεις τοὺς τόνους τοῦ Τροχοῦ δεδεμένους ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος.

§. 75. Εἰδὲ θέλεις νὰ ἔχῃς δεδεμένους ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος τοὺς τόνους καὶ τοῦ δευτέρου πενταχόρδου, καὶ τοῦ τρίτου, ὑποτιθεὶς τὸν Δ̈, Δ̈, ἐπαναλαμβάνεις τὰ εἰρημένα· καὶ οὕτω καθεξῆς.

§. 76. Οἱ λόγοι, οἵ τινες πρὸς τὴν ὅλην χορδὴν ἔχουσι τὰ διάφορα μήκη αὐτῆς τῆς χορδῆς, ἔνθα γίνονται οἱ δεσμοὶ τῶν τόνων κατὰ τὸν Τροχὸν, δι᾽ ἀριθμῶν οὕτως ἐκφράζονται·

1	$\frac{8}{9}$	$\frac{22}{27}$	$\frac{3}{4}$	$\frac{2}{3}$
Δ̈	q̈	Γ̈τος	Ϛ̈	Δ̈.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περί τινων ἰδιωμάτων τῶν φθόγγων τοῦ Τροχοῦ.

§. 77.

Ἐν τοῖς τέσσαρσι διαστήμασι τῶν φθόγγων,

ᾳ ·Ντος ?? ... ᾳ,

θεωροῦνται τόνοι μείζονες μὲν δύο, οἱ ?? ..., ... ᾳ· ἐλάσσων δὲ, εἷς, ὁ ᾳ ·Ντος· καὶ ἐλάχιστος, εἷς, ὁ ·Ντος ??. Ὅθεν εἰμὲν προβληθῇ νὰ καταβῶμεν ἕνα μείζονα τόνον ἢ δύο, ψάλλομεν τοὺς τρεῖς φθόγγους ᾳ ... ??, αγγαλες, λεαγιε, ααλες· καὶ ὁ μὲν ... δεικνύει τὸν ἕνα μείζονα τόνον· ὁ δὲ ??, τοὺς δύο. Εἰδὲ προταθῇ νὰ καταβῶμεν δύο τόνους, μείζονα καὶ ἐλάχιστον, ψάλλομεν τοὺς τρεῖς φθόγγους ... ?? ·Ντος, αγια, ααλες, λεχεαλες· καὶ ὁ μὲν ?? δεικνύει τὸν μείζονα τόνον· ὁ δὲ ·Ντος, τὸν ἐλάχιστον. Εἰδὲ προταθῇ νὰ καταβῶμεν τρεῖς τόνους, μείζονα, ἐλάχιστον, καὶ ἐλάσσονα, ψάλλομεν τοὺς τέσσαρας φθόγγους, ... ?? ·Ντος ᾳ, αγια, ααλες, λεχεαλες, αλεαλες· καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω λύεται τὸ ζητούμενον· αὐτὰ δὲ ταῦτα θεωροῦνται μὲν καὶ ἐν ἀναβάσει, ἀλλ᾽ ἀντιστρόφως.

§. 78. Ὅταν προβάλλωσι νὰ ἀναβῶμεν ἕνα τόνον μείζονα, ψάλλομεν τοὺς αγια, αγγαλες, ... ᾳ, δύο φθόγγους, καὶ ὁ ᾳ δεικνύει τὸν μείζονα τόνον. Εἰ

δὲ προβάλλωσι νὰ ἀναβῶμεν τρεῖς, ἢ τέσσαρας τόνους μείζονας ἐξῆς, ψάλλομεν τοὺς ∂ ꝗ οὕτως·

αγια, αγγαλες, αγγαλες, αγγαλες, αγγαλες·

ὅπου τὸ μὲν πρῶτον αγγαλες ὑποτίθεται αγια διὰ τὸ δεύτερον· τὸ δὲ δεύτερον ὁμοίως διὰ τὸ τρίτον· καὶ οὕτω καθεξῆς· ὥστε δυνάμεθα νὰ ἀναβαίνωμεν οὕτω τόνους μείζονας τόσους, ὅσοι ζητηθῶσιν.

§. 79. Ὅταν ἀπὸ τοῦ δοθέντος τόνου προβάλλωσι νὰ ἀναβῶμεν δύο τόνους, μείζονα καὶ ἐλάσσονα, ὑποθέντες τὸν δοθέντα αγια, ψάλλομεν τοὺς ∂ ꝗ ⸗ τρεῖς φθόγγους, καὶ ὁ μὲν ꝗ δώσει τὸν μείζονα· ὁ δὲ ⸗, τὸν ἐλάσσονα. Ὅταν δὲ προβάλλωσι νὰ ἀναβῶμεν ἕνα τόνον ἐλάσσονα, τότε ὑποθέντες τὸν δοθέντα αγγαλες, ψάλλομεν τὸν ⸗ κατὰ τὸ μέλος του, καὶ λύεται τὸ ζητούμενον. Εἰδὲ προβάλλουσι νὰ ἀναβῶμεν δύο ἢ τρεῖς τόνους ἐλάσσονας ἐξῆς, ψάλλομεν τοὺς ꝗ ⸗ οὕτως·

αγγαλες, λεαλες, λεαλες, λεαλες· ὅπου τὸ μὲν πρῶτον λεαλες ὑποτίθεται αγγαλες διὰ τὸ δεύτερον· ἤγουν ἡ μὲν λε συλλαβὴ καταβαίνει μείζονα τόνον· ἡ δὲ α, μείζονα· καὶ ἡ λες, ἐλάσσονα· καὶ τὸ δεύτερον λεαλες ὑποτίθεται αγγαλες διὰ τὸ τρίτον· καὶ οὕτω καθεξῆς· ὥστε δυνάμεθα νὰ ἀναβαίνωμεν καὶ τόσους ἐλάσσονας τόνους, ὅσοι ζητηθῶσιν.

§. 80. Ὅταν ἀπὸ τοῦ δοθέντος τόνου ζητῆται νὰ ἀναβῶμεν τόνους τρεῖς, μείζονα, ἐλάσσονα, καὶ ἐλάχιστον, ψάλλομεν τοὺς ∂ ꝗ ⸗ ϊϊ τέσσαρας φθόγγους, καὶ λύομεν τὸ ζητούμενον. Ὅταν δὲ ζητηθῇ μόνον τόνος ἐλάχιστος, ἐν μὲν ἀναβάσει ὑποθέντες τὸν δοθέντα ⸗, ψάλλομεν τὸν ϊϊ κατὰ τὸ μέλος του·

ἐν δὲ καταβάσει, ὑποθέντες τὸν δοθέντα ??, ψάλλομεν τὸν ?τος κατὰ τὸ μέλος του, καὶ οὕτως ἀποδείκνυται ὁ ἐλάχιστος τόνος. Ὅταν δὲ ζητηθῇ νὰ ἀναβῶμεν δύο ἢ τρεῖς ἐλαχίστους τόνους ἐξῆς, ψάλλομεν τοὺς ? ?? οὕτω· ??ες, ?α?α, ?α?α, ?α?α· ὅπου ὁ μὲν πρῶτος ?α?α ὑποτίθεται ??ες διὰ τὸν δεύτερον· καὶ ὁ δεύτερος, διὰ τὸν τρίτον.

Ἐν δὲ τῷ Τροχῷ θεωροῦνται τέσσαρα διαστήματα (§. 66.), ὅταν αὐτὰ διπλασιασθῶσιν, ἢ τριπλασιασθῶσιν οὕτω,

? ? ?? ?, ? ? ?? ?, ? ? ?? ?, ?,

ὁ μὲν πρῶτος ? δὲν παριστᾷ διάστημα διὰ τὸν ἑαυτόντου ἀπὸ προϋπάρχοντος βαρυτέρου φθόγγου· γίνεται ὅμως παραστατικὸς διαστήματος διὰ τὸν ?· ὁ δὲ δεύτερος ? εἶναι τέλος μὲν τοῦ πρώτου Πενταχόρδου· ἀρχὴ δὲ τοῦ δευτέρου· παριστᾷ δὲ καὶ διάστημα διὰ μὲν τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τοῦ ἡγεμένου ?· διὰ δὲ τὸν ?, ἀφ᾽ ἑαυτοῦ του· τούτου δὲ τοῦ δευτέρου ? τὰ ἰδιώματα ἔχει καὶ ὁ τρίτος ?, καὶ ὁ τέταρτος ?.

§. 81. Διὰ τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν (§. 57.), καὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν διαστημάτων τῶν πενταχόρδων, διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων παριστῶμεν τοὺς φθόγγους τῶν πενταχόρδων, ὅσα καὶ ἂν εἶναι· καὶ ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος τοῦ πρώτου πενταχόρδου, συμφωνεῖ τῷ πρώτῳ φθόγγῳ τοῦ δευτέρου, καὶ τρίτου, καὶ τετάρτου Πενταχόρδου· ὁ δὲ ἐκείνου δεύτερος, τῷ τούτων δευτέρῳ καὶ καθεξῆς· ὥστε ἐν μὲν τῷ Διαπασῶν συστήματι, τῷ πρώτῳ φθόγγῳ συμφωνεῖ ὁ ὄγδοος, καὶ ὁ πεντεκαιδέκατος (§. 62.).

ἐν δὲ τῷ Τροχῷ, τῷ πρώτῳ φθόγγῳ συμφωνεῖ ὁ πέμπτος, καὶ ὁ ἔννατος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀναλόγως.

§. 82. Ὅταν εἶναι Μέση ὁ ꟸ, τότε Προσλαμβανόμενος ἔσται κατὰ μὲν τὸν Τροχὸν ὁ [illegible]εχεα[illegible]ες, μαρτυρούμενος διὰ τοῦ [illegible]· κατὰ δὲ τὸ Διαπασῶν, ὁ κε μαρτυρούμενος διὰ τοῦ [illegible]· ὅθεν εἷς φθόγγος λαμβάνει δύο μαρτυρίας [illegible]. Ἐκ τῶν δύο λοιπὸν συνέστησαν μίαν τὴν [illegible]· καὶ τὴν μεταχειρίζονται, ὅταν καταβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ [illegible], ὑποτιθεμένου [illegible], ἤγουν ὡς ἀπὸ τοῦ ϗαϗα.

§. 83. Ὅταν εἶναι Μέση ὁ [illegible], τότε Προσλαμβανόμενος ἔσται κατὰ μὲν τὸν Τροχὸν ὁ α[illegible]εα[illegible]ες, μαρτυρούμενος διὰ τοῦ [illegible]· κατὰ δὲ τὸ Διαπασῶν, ὁ δι, μαρτυρούμενος διὰ τοῦ [illegible]· ὅθεν καὶ ἐκ τούτων τῶν δύο συνέστησαν τὴν μαρτυρίαν [illegible]· καὶ τὴν μεταχειρίζονται ὡς καὶ τὴν ἀνωτέρω· ὅταν δηλαδὴ καταβαίνωσιν ἀπὸ τοῦ [illegible] ὡς ἀπὸ τοῦ [illegible]· διὰ νὰ δείξῃ ἡ [illegible] μέλος τοῦ [illegible]εαγιε.

§. 84. Ὅταν εἶναι Προσλαμβανόμενος ὁ [illegible], τότε Μέση ἔσται κατὰ μὲν τὸν Τροχὸν ὁ ϗαϗα, μαρτυρούμενος διὰ τοῦ [illegible]· κατὰ δὲ τὸ Διαπασῶν, ὁ Νη. Δύο λοιπὸν φθόγγοι ὁ γα καὶ ὁ Νη μαρτυροῦνται διὰ τῆς [illegible]· ὅθεν εἰς διάκρισιν ὁ μὲν γα μαρτυρεῖται διὰ τῆς [illegible]· ὁ δὲ Νη, διὰ τῆς [illegible].

§. 85. Ὅταν εἶναι Προσλαμβανόμενος ὁ [illegible], τότε Μέση ἔσται κατὰ μὲν τὸν Τροχὸν ὁ αγια· κατὰ δὲ τὸ Διαπασῶν, ὁ Πα· ὅθεν εἰς διάκρισιν τῆς μαρτυρίας τοῦ δι, ἀπὸ τῆς τοῦ Πα, ὁ μὲν δι μαρτυ-

ρεῖται διὰ τῆς · ὁ δὲ Πα, διὰ τῆς · ὥστε συμποσοῦνται πᾶσαι αἱ μαρτυρίαι τοῦ Διατονικοῦ Γένους, δώδεκα,

δι κε ζω νη πα βου γα Δι Κε Ζω Νη Πα.

§. 86. Ὅταν τὸ μέλος καταβαίνῃ ἕως τοῦ , καὶ ἀναβαίνῃ ἕως τοῦ , καὶ δὲν ὑπερβαίνῃ ταῦτα τὰ ὅρια, οὐδὲν διαφέρει νὰ λαμβάνῃ τὴν παραλλαγὴν ἢ κατὰ τὸν Τροχὸν ἢ κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα. Ὅταν δὲ καταβαίνῃ ὑπὲρ τὸν , ἢ ἀνεβαίνῃ ὑπὲρ τὸν , τότε πρέπει νὰ γίνηται διάκρισις.

Διότι ἐν τοῖς φθόγγοις , εἰ μὲν γίνεται ἡ παραλλαγὴ κατὰ τὸν Τροχὸν, τὸ μὲν πρῶτον διάστημα εἶναι τόνος μείζων· τὸ δὲ δεύτερον, ἐλάχιστος· καὶ τὸ τρίτον, ἐλάσσων· εἰδὲ γίνηται κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα, μαρτυρούμενον οὕτω , τὸ μὲν πρῶτον διάστημα εἶναι τόνος ἐλάχιστος· τὸ δὲ δεύτερον, ἐλάσσων· καὶ τὸ τρίτον, μείζων. Διὰ τοῦτο εἶπαν καὶ Βαρὺν, τὸν τοῦ Τροχοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Περὶ Τριφωνίας.

§. 87.

Τὸ δὲ Τετράχορδον, τὸ ὁποῖον λέγεται καὶ Τρι-

φωνία (α), περιέχει διαστήματα τρία, τὰ ὁποῖα καθ' ἡμᾶς μὲν εἶναι τόνοι, κατὰ δὲ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, τὰ μὲν δύο ἦσαν τόνοι· καὶ τὸ ἕν, λεῖμμα. Περιορίζονται δὲ ταῦτα τὰ τρία διαστήματα ἀπὸ φθόγγους τέσσαρας·

νη πα βου Νη
ꝺ ꝗ Κετος ꝣꝣ.

§. 88. Ἐψάλλετο δὲ ἡ Τριφωνία ἐν μὲν ἀναβάσει οὕτω· ꝡεαγιε, αꝣꝣαꝡες, ꝡεαꝡες, ꝣαꝣα, αꝣꝣαꝡες, ꝡεαꝡες, ꝣαꝣα, αꝣꝣαꝡες· καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπαναλαμβάνουσα τὰς αὐτὰς λέξεις, καὶ ἀφήνουσα τὸ αγια· ἐν δὲ καταβάσει ταύταις ταῖς λέξεσι τῶν φθόγγων, ꝣαꝣα ꝡεχεαꝡες, αꝡεαꝡες, ꝡεαγιε, ꝡεχεαꝡες, αꝡεαꝡες, ꝡεαγιε, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπαναλαμβάνουσα τοὺς αὐτοὺς φθόγγους, καὶ ἀφήνουσα τὸ ααꝡες· ὥστε ἕνας φθόγγος, ὅςτις παριστᾷ μείζονα τόνον εἰς τὸν Τροχὸν, ἀφήνεται εἰς τὴν Τριφωνίαν καὶ ἐν ἀναβάσει καὶ ἐν καταβάσει. Διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἴπῃ τινὰς ὅτι λείπει ἐν μὲν ἀναβάσει ὁ αꝣꝣαꝡες· ἐν δὲ καταβάσει, ὁ ꝡεαγιε.

§. 89. Κατιοῦσα Τριφωνία τοῦ μὲν ꝣꝣ εἶναι ὁ ꝺ· τοῦ δὲ Κετος, ὁ [illegible] ὄχι ὁ βαρύς· τοῦ δὲ ꝗ, ὁ [illegible], καὶ τοῦ ꝺ, ὁ ꝺ. Ἀνιοῦσα δὲ Τριφωνία τοῦ μὲν ꝺ εἶναι ὁ ꝣꝣ· τοῦ δὲ ꝗ, ὁ ꝺ· καὶ οὕτω καθεξῆς.

§. 90. Ἐν τούτῳ τῷ συστήματι σομφωνοῦσι τῷ μὲν πρώτῳ φθόγγῳ, ὁ τέταρτος, ὁ ἕβδομος, ὁ δέκατος, καὶ ὁ τρισκαιδέκατος· τῷ δὲ δευτέρῳ, ὁ ὄγδοος, ὁ ἑνδέκατος, καὶ ὁ τεσσαρεσκαιδέκατος· τῷ δὲ τρίτῳ, ὁ ἕκτος, ὁ ἔννατος, ὁ δωδέκατος, καὶ ὁ πεντεκαιδέκατος.

α) Τὸ μὲν Ὀκτάχορδον σύστημα λέγουσιν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ Ἑπταφωνίαν· τὸ δὲ Πεντάχορδον, Τετραφωνίαν καὶ Τροχόν· τὸ δὲ Τετράχορδον, Τριφωνίαν.

§. 91. Ὅταν συνάψωμεν τὸ Πεντάχορδον μὲ τὸ Τετράχορδον οὕτως, ὥστε ὁ ἔσχατος φθόγγος τοῦ Πενταχόρδου νὰ εἶναι ἀρχὴ τοῦ Τετραχόρδου, παράγωμεν τὸ Διαπασῶν σύστημα·

πα βου γα δι, κε ζω νη, Κε Ζω Νη.

Ἔνθα ὁ μὲν πέμπτος φθόγγος συμφωνεῖ τῷ ὀγδόῳ· ὁ δὲ ἕκτος, τῷ ἐννάτῳ· καὶ ὁ ἕβδομος, τῷ δεκάτῳ κατὰ τὴν Τριφωνίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ κε ζω νη φθόγγοι συμφωνοῦσι τοῖς πα βου γα κατὰ τὸν Τροχόν· ἄρα καὶ οἱ Κε Ζω Νη, συμφωνοῦσι τοῖς πα βου γα· ὅθεν συνίσταται τὸ Διαπασῶν, οὕτως ἔχον,

πα βου γα δι, κε ζω νη Πα Βȣ Γα.

Τῶν δ' αὐτῶν γινομένων καὶ ἐν καταβάσει, ἕξομεν τὰ ἑξῆς,

κε δι γα βου, πα νη ζω, Πα Νη Ζω.

§. 92. Ταῦτα πάντα ἐξηκριβώθησαν ἀπὸ Ἰωάννην τὸν Πλουσιαδηνὸν, καὶ διότι ηὗρεν αὐτὰ συμβάλλοντα εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μουσικῆς, συνέστησε μίαν μέθοδον διδακτικὴν τούτων, τὴν ὁποίαν ὠνόμασε Τροχὸν Ἰωάννου τοῦ Πλουσιαδηνοῦ· καὶ ἀπὸ αὐτὴν πηγάζει ἡ πολύχρηστος αὕτη σειρὰ τῶν φθόγγων, οὕτω μαρτυρουμένων,

δι κε ζω νη πα βου γα Δι Κε Ζω Νη

Πα Βου Γα δι κε.

Ἔνθα μὲ τὰ τὸν ⸗εαγιε εὑρίσκομεν ἐν καταβάσει ⸗ε-

χεαζες καὶ ὄχι ααζες· διότι ὁ [neume] δὲν εἶναι βαρύς· καὶ μετὰ τὸν Γαγα εὑρίσκομεν ἐν ἀναβάσει αγγαζες καὶ ὄχι αγια. Σύγγειται δὲ ὅλη αὐτὴ ἡ σειρὰ τῶν φθόγγων ἐκ Τριφωνίας μὲν ἀπὸ τοῦ [neume] μέχρι τοῦ [neume]· ἐκ Τροχοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ [neume] μέχρι τοῦ [neume]· καὶ πάλιν ἐκ Τριφωνίας μὲν ἀπὸ τοῦ [neume] μέχρι τοῦ [neume]· ἐκ Τροχοῦ δὲ ἀπὸ τȣ͂ [neume] μέχρι τȣ͂ [neume].

§. 93. Ἐν τοῖς φθόγγοις τῆς Τριφωνίας, [neume] [neume] [neume]τος γγ, θεωροῦνται διαστήματα τρία· μείζων τόνος, ἐλάσσων τόνος, ἐλάχιστος τόνος. Δεσμοῦνται λοιπὸν οἱ τόνοι τῆς Τριφωνίας ἐπὶ τοῦ Κανόνος, ἢ ἐπὶ τῆς Πανδȣρίδος τοῦτον τὸν τρόπον.

Ἐπὶ μὲν τοῦ ζυγοῦ τῆς Πανδουρίδος, ὅπου κεῖται τὸ ὑπαγώγιον, γράψε τὸν [neume]· καὶ ἐπὶ τῆς σκάφης αὐτῆς, ὅπου κεῖται τὸ ἄλλο ὑπαγώγιον γράψε τὸ Ο· καὶ δίελε εἰς ἐννέα μέρη τὸ διάστημα [neume] Ο, καὶ ποίησε τὸν δεσμὸν ἐπὶ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ ἀπὸ τοῦ [neume], καὶ γράψε τὸν [neume].

Ἔπειτα δίελε εἰς δώδεκα μέρη τὸ διάστημα [neume] Ο, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν [neume]τος.

Μετέπειτα δίελε εἰς τέσσαρα μέρη ὅλον τὸ μῆκος τῆς χορδῆς ἀπὸ τοῦ [neume] μέχρι τȣ͂ Ο, καὶ ποιήσας τὸν δεσμὸν ὁμοίως, γράψε τὸν γγ· καὶ οὕτως ἔχεις τοὺς τόνους τῆς Τριφωνίας δεδεμένους ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος.

§. 94. Ἂν θέλῃς νὰ δέσῃς ἐπὶ τῆς Πανδουρίδος τȣ̀ς τόνους καὶ τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ τρίτου Τετραχόρδου, ὑποτιθεὶς τὸν γγ, [neume], ἐπαναλαμβάνεις τὰ εἰρημένα.

§. 95. Οἱ λόγοι, οἵτινες πρὸς τὴν ὅλην χορδὴν ἔχουσι τὰ διάφορα μήκη αὐτῆς τῆς χορδῆς, ἔνθα

γίνονται οἱ δεσμοὶ τῶν τόνων κατὰ τὴν **Τριφωνίαν**, *δι' ἀριθμῶν οὕτως ἐκφράζονται.*

1 $\frac{8}{9}$ $\frac{2}{2}\frac{2}{1}$ $\frac{3}{4}$

ᾆ ᾒ Ἠτος ἶἶ.

§. 96. *Ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λόγον φαίνεται ὅτι ἔχουσι καὶ τὰ τρία συστήματα διὰ τοὺς τόνους των· τὸ δὲ αἴτιον εἶναι τοῦτο. Τὸ* **Διαπασῶν** *σύστημα σύγκειται ἀπὸ* **Τριφωνίαν** *καὶ ἀπὸ* **Τροχόν** (§. 91.). *Λοιπὸν ὅτε μὲν τὸ* **Διαπασῶν** *συνάρχεται μὲ τὴν* **Τριφωνίαν**, *τότε τὰ διαστήματα τῶν τόνων αὐτȣ̃ ἐξισοῦνται μὲ τὰ διαστήματα ταύτης, ἕως ἐκεῖ ὅπου αὐτὴ φθάνει· οἷον,*

νη πα βου γα δι κε ζω Νη

νη πα βου Νη·

Ὅτε δὲ συνάρχεται μὲ τὸν **Τροχὸν**, *τότε τὰ διαστήματα τῶν τόνων τούτων τῶν δύο συστημάτων συνεξισοῦνται, ἕως ἐκεῖ ὅπου φθάνει ὁ* **Τροχός**· *οἷον,*

πα βου γα δι κε ζω νη Πα,

πα βου γα δι Πα.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ **Τριφωνία** *δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ* **Τροχὸς** *ἐλλειπὴς κατὰ μείζονα τόνον* (§. 88.), *ἄρα καὶ τὰ τρία συστήματα ἔχουσι τὸν αὐτὸν λόγον πρὸς τὰ διαστήματα τῶν τόνων.*

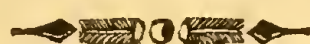
§. 97. *Ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον, ἡ πρὸς τȣ̀ς λοιποὺς σχέσις, δύναται νὰ ἀποδεικνύῃ καὶ ὀξύτερον καὶ βαρύτερον ἐκείνων· οἷον, ἐν τοῖς φθόγγοις* ᾒ ⸗ ἶἶ ᾆ, *ὁ μὲν* ᾒ *εἶναι βαρύτερος τῶν* ⸗ ἶἶ ᾆ· *ὁ δὲ* ⸗ *εἶναι βαρύτερος μὲν τῶν* ἶἶ *καὶ* ᾆ, *ὀξύτερος δὲ τοῦ* ᾒ· *ὁ δὲ* ἶἶ *εἶναι βαρύτερος μὲν τȣ̃* ᾆ, *ὀξύτερος δὲ τῶν* ᾒ *καὶ* ⸗· *ὁ δὲ* ᾆ *εἶναι ὀξύτερος πάντων.*

§. 98. Ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον, ἡ ἀλλαγὴ τοῦ συστήματος, δύναται νὰ ἀποδεικνύῃ καὶ ὀξύτερον καὶ βαρύτερον ἑαυτῦ· οἷον, ἐν τοῖς φθόγγοις ꝗ ϡ ⏜, εἰ μὲν κάτεισί τις κατὰ τὸν Τροχὸν, εὑρεθήσεται ὁ ⏜ βαρύς· εἰ δὲ κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα, εὑρεθήσεται ὁ ⏜ ὀξύς· οὗ ἡ διαφορὰ εἶναι ἡμίτονον. Οὕτω καὶ ἐν τοῖς φθόγγοις, ⏜ ʔʔ ϡ ꝗ, εἰ μὲν ἀναβαίνει τινὰς κατὰ τὸν Τροχὸν, εὑρίσκεται τὸ διάστημα ϡ ꝗ μείζων τόνος· εἰ δὲ ἀναβαίνει κατὰ τὸ Διαπασῶν, εὑρίσκεται τὸ διάστημα ϡ ꝗ τόνος ἐλάσσων.

§. 99. Ἡ φωνὴ, ἥτις ἐκπίπτει ἀπὸ στόματος ἢ ἀπὸ χορδῆς, χωρὶς νὰ προσδιορισθῶσιν ἄλλοι τόνοι ἐπὶ τὸ ὀξὺ, λέγεται Βόμβος. Οὗτος δύναται νὰ ἐπέχῃ τόπον ἑκάστου φθόγγου ὁποιουδηποτῦν συστήματος· οἷον, ἐν τῷ Τετραχόρδῳ συστήματι εἰ μὲν δεθῇ ἐπὶ τῦ κανόνος διάστημα μείζονος τόνου, εἶτα ἐλάσσονος, καὶ ἔπειτα ἐλαχίστου, εἶναι φανερὸν, ὅτι ὁ μὲν Βόμβος ἔχει τόπον τῦ φθόγγου ϡ· ὁ δὲ μετ' αὐτὸν, τοῦ ꝗ· ὁ δὲ μετὰ τῦτον, τοῦ ⏜· καὶ ὁ λοιπὸς τοῦ ʔʔ. Εἰ δὲ δεθῇ διάστημα τόνου ἐλάσσονος, εἶτα ἐλαχίστου, καὶ ὕστερον μείζονος, ὁ μὲν Βόμβος ἔχει τόπον τῦ ꝗ· ὁ δὲ μετ' αὐτὸν φθόγγος, τοῦ ⏜· ὁ δὲ μετὰ τῦτον, τοῦ ʔʔ· καὶ ὁ ἔσχατος, τοῦ ϡ.

§. 100. Οἱ φθόγγοι λέγονται, ἄλλοι μὲν Ἐμμελεῖς, ἄλλοι δὲ Πεζοί. Καὶ ἐμμελεῖς μὲν λέγονται ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται οἱ ψάλλοντες,

καὶ οἱ ἐνεργοῦντές τι διὰ τῶν ὀργάνων· πεζοὶ δὲ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται οἱ ῥήτορες, καὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς λαλοῦμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ Μαρτυριῶν τοῦ Διατονικοῦ Γένους.

§. 101.

Αἱ Μαρτυρίαι, καθὼς γίνεται φανερὸν καὶ ἐκ τῶν προλαβόντων (§. 44, 45, 46.), ἔχουσι τόπον κλειδὸς πρὸς τοὺς χαρακτῆρας, δι' ὧν γράφεται ἡ μελῳδία· ἐπειδὴ αὐτοὶ ὑπέρχονται κάθε φθόγγον, καὶ δὲν φανερόνουσιν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ, τίνα μόνον τῶν φθόγγων παριστῶσι. Διὰ τοῦτο μεταχειριζόμεθα τὰς μαρτυρίας, διὰ νὰ ἀνοιχθῇ ἡ ἔναρξις τῶν φθόγγων τῆς μελῳδίας· ἤγουν διὰ νὰ γνωρίζωμεν, ποῖος φθόγγος γίνεται ἀρχὴ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προσδιορίζονται οἱ φθόγγοι τῶν χαρακτήρων τοῦ ποσοῦ τῆς μελῳδίας.

§. 102. Αἱ μαρτυρίαι τίθενται καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ πάσης μελῳδίας, καὶ ἐν τῷ μέσῳ πολλαχοῦ, καὶ ἐν τῷ τέλει ἐνίοτε. Λοιπὸν ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τῆς μελῳδίας ἡ μαρτυρία γράφεται, ἵνα ἀπὸ τὸν φθόγγον τὸν ὁποῖον αὐτὴ φανερόνει, διορίζονται οἱ φθόγγοι τῶν ἑπομένων χαρακτήρων· οἷον, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παραλλαγῆς γράφεται ἡ $\overset{\pi}{ϥ}$, ἥτις φανερόνει τὸν φθόγγον πα· καὶ ἐκ ταύτης γνωρίζεται, ὅτι τὸ μὲν Ἴσον φθέγγεται πα· ἡ δὲ Ἀπόστροφος, νη· καὶ ἡ ἄλλη Ἀπόστροφος, ζω· καὶ τὰ λοιπά.

§. 103. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῆς μελῳδίας ἡ μαρτυρία γράφεται καὶ διὰ τὴν λαληθεῖσαν αἰτίαν, καὶ ἔτι πρὸς πίςωσιν ἀσφαλείας· διότι ὅταν ὁ ψάλλων ἀπαντήσῃ μαρτυρίαν, ἂν εὕρῃ τὸν φθόγγον τοῦ ἐσχάτου χαρακτῆρος τὸν αὐτὸν μὲ τὸν φθόγγον τῆς μαρτυρίας, πιστοῦται ὅτι καὶ αὐτὸς ἀσφαλῶς ἔψαλε, καὶ ὁ γράψας ὀρθῶς ἔγραψεν· εἰ δὲ μὴ, ἔσφαλεν ἢ αὐτὸς ὁ ψάλλων, ἢ ὁ γράψας· οἷον, ἐν τῷ μέσῳ τȣ͂ μέλȣς Κύριε ἐκέκραξα τȣ͂ Πρώτȣ ἤχου κεῖται ἡ μαρτυρία ·· ἐὰν οὖν ὁ ψάλλων φθέγγηται τὸν παρ' αὐτὴν χαρακτῆρα γα, ὀρθῶς ἔχει· εἰ δὲ μὴ, σφάλλει· αὐτὸ δὲ τοῦτο ποιεῖ ἡ μαρτυρία, καὶ ὅταν γράφηται ἐν τῷ τέλει.

§. 104. Ἐπειδὴ φαίνεται, ὅτι τὰ πρῶτα μέλη τῆς ψαλμῳδίας εἶναι τέσσαρα, τέσσαρες εἶναι καὶ αἱ ἀρκτικαὶ Μαρτυρίαι

, ἀπὸ τὰς ὁποίας παράγονται ὅλαι αἱ λοιπαὶ κατὰ τȣ͂τον τὸν τρόπον.

§. 105. Ἐκ μὲν τῆς γίνεται ἡ μαρτυρία πρῶτον μὲν τοῦ ἐαγιε, ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον οὕτω π, ἢ · ἡμεῖς δὲ, οὕτω · δι' ἧς παριστῶμεν μόνον τὸν νη φθόγγον. Ἔπειτα τȣ͂ αγια, ἤτοι τῆς τετραφωνίας του, δηλαδὴ τῆς πέμπτης ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον οὕτω · ἡμεῖς δὲ, ὅτω · δι' ἧς παριστῶμεν τὸν δι φθόγγον. Εἶτα τῆς ἐννάτης ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν μὲν · παριστῶμεν δὲ τὸν Πα φθόγγον. Ἔπειτα τῆς δωδεκάτης ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν μὲν , παριστῶμεν δὲ τὸν Δι φθόγγον. Ἔπειτα τῆς ἐπὶ τὸ βαρὺ τετάρτης

τῦ νη, ἥν γράφομεν μὲν ϑ, παριστῶμεν δὲ τὸν δι φθόγγον. Καὶ τέλος τῆς ἐπὶ τὸ βαρὺ ὀγδόης τοῦ νη, ἥν γράφομεν ϑ.

§. 106. Ἐκ δὲ τῆς ϥ γίνεται πρῶτον μὲν ἡ τοῦ αἰεαἰες, ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον οὕτω π ϥ, ἢ ϥ· ἡμεῖς δὲ, οὕτω ϥ· δι' ἧς παριστῶμεν μόνον τὸν πα φθόγγον. Εἶτα ἡ τοῦ αγγαἰες, ἤτοι τῆς πέμπτης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον ὕτω ϥ, ἡμεῖς δὲ, ϥ· δι' ἧς παριστῶμεν τὸν κε φθόγγον. Ἔπειτα ἡ τῆς ὀγδόης ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν ϥ, καὶ παριστῶμεν τὸν Πα. Ἔπειτα ἡ τῆς δωδεκάτης ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἥν γράφομεν ϥ, καὶ παριστῶμεν τὸν κε. Μετέπειτα ἡ τῆς τετάρτης ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἥν γράφομεν ϥ, καὶ παριστῶμεν τόν κε. Καὶ τέλος ἡ τῆς ὀγδόης ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἥ γράφεται μὲν ϥ, παριστᾷ δὲ τὸν πα φθόγγον.

§. 107. Ἐκ δὲ τῆς ϗ γίνεται πρῶτον μὲν ἡ τοῦ λεχεαἰες, ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον ϗτος, ἡμεῖς δὲ ϗ, δι' ἧς παριστῶμεν μόνον τὸν βου φθόγγον. Ἔπειτα ἡ τοῦ λεαἰες, ἤτοι τῆς πέμπης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον ϗ, ἡμεῖς δὲ ϗ, δι' ἧς παριστῶμεν τὸν φθόγγον ζω. Μετέπειτα ἡ τῆς ὀγδόης ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν ϗ, καὶ παριστῶμεν τὸν Βου. Ὕστερον ἡ τῆς δωδεκάτης ἐπὶ τὸ ὀξὺ,

ἥν γράφομεν ζʹʹ ϡ, καὶ παριστῶμεν τὸν Ζω. Καὶ πάλιν ἡ τῆς τετάρτης ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἥν γράφομεν ζ, καὶ παριστῶμεν τὸν ζω. Καὶ αὖθις ἡ τῆς ὀγδόης ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἥν γράφομεν ϡ, καὶ παριστῶμεν τὸν β βου. Καὶ τέλος ἡ τῆς ἑνδεκάτης ἐπὶ τὸ βαρὺ γραφομένης μὲν ζ, παριστώσης δὲ τὸν ζω· διότι ἡ ∾ μὴ ποιοῦσα ἴδιον μέλος, συμπεριλαμβάνεται τῇ ϡ.

§. 108. Ἐκ δὲ τῆς ?? γίνεται πρῶτον μὲν ἡ τοῦ ?α?α, ἥν οἱ μὲν παλαιοὶ ἔγραφον ┌‾‾, ??· ἡμεῖς δὲ ┌ ??, δἰ ἧς παριστῶμεν μόνον τὸν γα φθόγγον. Εἶτα ἡ τῆς πέμπτης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν ν ??, δἰ ἧς παριστῶμεν τὸν Νη. Εἶτα ἡ τῆς ὀγδόης ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἥν γράφομεν ┌ʹ ??, καὶ παριστῶμεν τὸν Γα. Καὶ τέλος ἡ τῆς ὀγδόης αὐτοῦ ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἥ γράφεται ?? ┌, καὶ παριστᾷ τὸν γα.

§. 109. Εἰς τὸ αὐτὸ Διατονικὸν γένος τὰ διάφορα συστήματα ποιοῦσι καὶ τὰς μαρτυρίας διαφόρȣς· οἷον, ὁ ἐπὶ τὸ ὀξὺ ὄγδοος φθόγγος τῆς π ϥ, μαρτυρεῖται διὰ τῆς πʹ ϥ̈, ὅταν τὸ μέλος γίνηται κατὰ τὸ Διαπασῶν σύσημα. Ὅταν ὅμως γίνηται κατὰ τον Τροχὸν, μαρτυρεῖται ὁ αὐτὸς διὰ τῆς πʹ ϥ· διότι ἡ μὲν ϥ̈ ζητεῖ ἀνάβασιν τόνου ἐλάσσονος· ἡ δὲ πʹ ϥ ζητεῖ ἀνάβασιν τόνου μείζονος· τὸ αὐτὸ νοȣμεν καὶ διὰ τὰς ζ ζ, ??.

§. 110. Εἰς τὸ αὐτὸ Διατονικὸν γένος ἔτι καὶ αἱ φθοραὶ παραλλάττȣσι τὰς μαρτυρίας· οἷον, ὅταν τε-

θῇ ἡ φθορὰ τοῦ ʔαʔα ἐπὶ τοῦ δι, ἡ μαρτυρία τούτου τοῦ φθόγγου γίνεται οὕτω $\overset{\Delta}{ʔʔ}$· ὡς τόσον τὸ μὲν μέλος μαρτυρεῖται πάντοτε μὲ μίαν ἀπὸ τὰς τέσσαρας ἀρκτικὰς μαρτυρίας· τὸ δὲ σύμφωνον γράμμα τῶν ἑπτὰ συλλαβῶν τῶν φθόγγων τοῦ Διαπασῶν, δεικνύει τὴν ἀπὸ τȣ̃ Ἴσου ἀπόστασιν· οἷον, τῆς μαρτυρίας $\overset{\Delta}{ʔʔ}$, τὸ μὲν ʔʔ δεικνύει, ὅτι τὸ μέλος εἶναι ʔαʔα· τὸ δὲ Δ, ὅτι τὸ διάστημα εἶναι ἡ πέμπτη τȣ̃ νη φθόγγου.

§. 111. Ἡ μελῳδία λέγεται Νητοειδὴς μὲν, ὅτε κατέχει τὸν τόπον τῶν ὀξέων φθόγγων· Ὑπατοειδὴς δὲ, ὅτε κατέχει τὸν τόπον τῶν βαρέων φθόγγων· καὶ Μεσοειδὴς, ὅτε κατέχει τὸν μεταξὺ τούτων καὶ ἐκείνων τόπον. Ὅθεν καὶ αἱ μαρτυρίαι λέγονται, ἄλλαι μὲν τῆς νητοειδοῦς μελῳδίας· ἄλλαι δὲ, τῆς ὑπατοειδοῦς· καὶ ἄλλαι, τῆς μεσοειδοῦς. Ἰδοὺ σοι καὶ δύο πίνακες, περιέχοντες τὰς μαρτυρίας.

ʹʹ Γ	ϡ β	ꝗ π	ꝭ ν	ὄγδοαι ἐπὶ τὸ βαρὺ,
	ζ ∼	ꝗ κ	ꝭ Δ	τέταρται ἐπὶ τὸ βαρὺ,
	ζ″ ϡ	κ′ ꝗ̈	Δ′ ꝭ̈	δωδέκαται ἐπὶ τὸ ὀξὺ,
Γ′ ʔ̈ʔ	β′ ϡ	π′ ꝗ̈	ν′ ꝭ̈	ὄγδοαι ἐπὶ τὸ ὀξὺ,
ν′ ʔ̈ʔ	ζ′ ϡ	κ ꝗ̈	Δ ꝭ̈	πέμπται ἐπὶ τὸ ὀξὺ,
Γ ʔʔ	β ϡ	π ꝗ	ν ꝭ	πρῶται,
ʔʔ	ϡ	ꝗ	ꝭ	ἀρκτικαί.

Αἱ μαρτυρίαι τῆς Νητοειδοῦς μελῳδίας.		Ζω	ζ''
		κε	κ'
		δι	Δ'
		γα	Γ'
		βου	Β'
		πα	π'
		νη	ν'
		Ζω	ζ'
Αἱ μαρτυρίαι τῆς Μεσοειδοῦς,		κε	κ
		δι	Δ
		γα	Γ
	τος	βου	Β
		πα	π
		νη	ν
		ζω	ζ
Αἱ μαρτυρίαι τῆς Ὑπατοειδοῦς,		κε	κ
		δι	Δ
		γα	Γ
		βου	Β
		πα	π
		νη	ν
		Ζω	ζ

ΒΙΒΛΙΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῆς ἐν τῇ Μελῳδίᾳ ποιότητος.

§. 112.

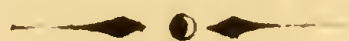
Εἰ μὲν ἐξετάζετο παρὰ τῶν μουσικῶν ἡ μελῳδία μόνον κατὰ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ, κατεγίνετο ἡ ἔρευνα αὐτῶν εἰς τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας μόνον (α)· ἐπειδὴ ὅμως ἐξετάζεται καὶ κατὰ τὸ ταχὺ καὶ βραδὺ, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἀδύνατον, καὶ κατὰ τὸ μέγα καὶ μικρὸν, καὶ κατὰ τὸ λεῖον καὶ τραχὺ, καὶ κατ' ἄλλα πολλὰ, (διότι ὅταν ἐμπέσῃ εἰς τὸν πέριξ ἀέρα πλῆγμα ἢ πνεῦμα πολὺ, καὶ πλήξῃ αὐτὸν κατὰ πολλὰ μέρη, ἀποτελεῖται φωνὴ, μεγάλη· καὶ ὅταν ὀλίγον, μικρά· καὶ ὅταν ὁμαλὸν, λεῖα· καὶ ὅταν ἀνώμαλον τραχεῖα· καὶ ὅταν ἐλευθέρως, δυνατή· καὶ ὅταν ἐμποδισμένως, ἀδύνατος (β).) διὰ ταῦτα ἡ παρατήρησις αὐτῶν ἔφθασε καὶ εἰς τὸ ποιὸν, ὅπερ θεωρεῖται εἰς τὴν μελῳδίαν· τὸ ὁποῖον ἀφορῶν εἰς αὐτὰ τὰ πάθη, ἅτινα γίνονται εἰς τὸν ἀέρα, γνωρίζεται εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν χρόνον, καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων.

α) Ἔοικεν ἡ κατὰ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ τῶν φθόγγων διαφορὰ, ποσότητος εἶδος εἶναί τι. Κλαύδιος Πτολεμαῖος. Κεφ. Γ'. 7.
β) Ὅρα τὸν Γερασηνὸν Νικόμαχον, Βιβλ. Α', 8.

§. 113. *Ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων εἶναι ἐκεῖνα ἅτινα δύνανται νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ποιότητα τοῦ μέλους. Διότι ὅταν οἱ φθόγγοι οἵτινες παραστήνονται μὲ τοὺς χαρακτῆρας, δὲν εἶναι δεμένοι μὲ τὸν προσδιορισμὸν τῶν χρόνων, ὁμοιάζουσι μὲ τὰς συλλαβὰς τῶν γραμματικῶν, αἱ ὁποῖαι, ὅταν δὲν διορισθῶσιν εἰς λέξεις, δὲν δύνανται νὰ παραστήσωσι νόημα. Λοιπὸν ὁ χρόνος δένει τοὺς φθόγγους, καὶ τοὺς φέρει εἰς κατάστασιν λέξεων. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων ξεχωρίζει τὰς λέξεις τὴν μίαν ἀπὸ τὴν ἄλλην, διὰ νὰ ἐξαγγέλλῃ κάθε μία τὸ ἴδιόν της νόημα· διότι καθὼς τὸ, ὅτι γράφω· ὅ,τι γράφω· ὅτοι γράφω· ὅ τῇ γράφω· ὤ τὶ γράφω; ὢ τὺ, γράφω· ἔχει μὲν τὴν αὐτὴν φωνήν· ὅμως ὁ τρόπος τῆς προφορᾶς διὰ τὴν ὑποδιαστολὴν, ἢ διὰ τὴν περισπωμένην, ἢ δι' ἄλλο τι ποιεῖ τὴν διάκρισιν· οὕτω καὶ τὰς λέξεις τῶν φθόγγων, ἤγουν τὰς θέσεις ὁ τρόπος τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν ξεχωρίζει αὐτάς.*

§. 114. *Χρόνος εἶναι, κατὰ τοὺς φιλοσόφους, καταμέτρησις τῆς κινήσεως τοῦ κινουμένου. Ἐν ᾧ λοιπὸν ἀπαγγέλεται τὸ μέλος, ἂς κινῆται ἢ ὁ πούς, ἢ ἡ χεὶρ τοῦ μουσικοῦ πρὸς τὰ ἄνω καὶ πρὸς τὰ κάτω, κρούουσα τὸ γόνυ· καὶ μετρουμένη ἡ κίνησις τῆς χειρὸς, ἀποδίδει τὸν χρόνον· διότι ὁ καιρὸς ὅς τις ἐξοδεύεται ἀπὸ τὴν μίαν κροῦσιν ἕως εἰς τὴν ἄλλην, λογαριάζεται ἕνας χρόνος.*

§. 115. *Ἕκαστος χαρακτὴρ, ὅς τις φανερόνει ἕνα φθόγγον, ἐξοδεύει ἕνα χρόνον· ἡ δὲ Ὑποῤῥοὴ, ἥτις ἐξοδεύει δύο συνεχεῖς φθόγγους, ἐξοδεύει δύο χρόνους, καὶ λαμβάνει πάλιν ἕκαστος φθόγγος αὐτῆς ἀνὰ χρόνον ἕνα.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ Ὑποστάσεων.

§. 116.

Βραχὺς μὲν φθόγγος λέγεται ἐκεῖνος, ὅς τις ἐξοδεύει χρόνον ἕνα· μακρὸς δὲ, ὅς τις ἐξοδεύει χρόνους πολλούς. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις ἕνας φθόγγος θέλει νὰ ἐξοδεύῃ πολλοὺς χρόνους, καὶ πάλιν ἕνας χρόνος ζητεῖ πολλοὺς φθόγγους, ἐχρειάσθησαν σημεῖα τινὰ, διὰ νὰ προσδιορίζωσιν αὐτὰ, γραφόμενα τὰ τοιαῦτα σημεῖα κάτωθεν τῶν χαρακτήρων τῶν φθόγγων, ἢ ἄνωθεν. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ σημεῖα ὠνομάσθησαν Ὑποστάσεις.

§. 117. Ἄρα Ὑπόστασις εἶναι σημεῖον μουσικὸν ἄφωνον, γράφον τὴν ποιότητα τοῦ μέλους, καὶ γραφόμενον ὑπὸ τοὺς χαρακτῆρας τῶν φθόγγων, ἤγουν ὑφισταμένη τοῖς χαρακτῆρσι, κἂν μὴ ἐγχωρῇ ἐφισταμένη. Σημεῖον δηλαδὴ, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζονται οἱ μουσικοὶ, ὄχι διὰ νὰ παραστήνωσι φθόγγους, ἀλλὰ διὰ νὰ εἰδοποιῶσι καὶ νὰ τελειοποιῶσι τὰς συνθέσεις τῶν χαρακτήρων τῶν φθόγγων, ὥστε νὰ εἶναι ἱκαναὶ νὰ γράφωσι τὸ μέλος, καθὼς ἡ ποιότης ἀπαιτεῖ.

§. 118. Ἀπὸ τὰς ὑποστάσεις ἄλλαι μὲν εἶναι ἔγχρονοι· ἄλλαι δὲ, ἄχρονοι· καὶ αἱ μὲν ἄχρονοι, εἶναι τροπικαί· δηλαδὴ γράφουσι τὸν τρόπον τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων· αἱ δὲ ἔγχρονοι εἶναι τέσσαρες, αἱ ἑξῆς·

Ἁπλῆ ·
Κλάσμα ◡
Γοργὸν Γ
Ἀργὸν ⌐

§. 119. Ἡ Ἁπλῆ γράφεται μὲν οὕτω ·, δύναται δὲ χρόνον ἕνα· καὶ ὅταν χρειασθῶσι δύο χρόνοι, γίνεται Διπλῆ ··, καὶ ὅταν τρεῖς, Τριπλῆ ···, καὶ ὅταν τέσσαρες Τετραπλῆ ····, καὶ ὅταν πέντε, Πενταπλῆ ·····, καὶ ὅταν ἕξ, Ἑξαπλῆ ······. Ὅθεν εἰς ὅποιον χαρακτῆρα ὑπογράφεται ἡ Ἁπλῆ, ὁ φθόγγος τούτου ἐξοδεύει δύο χρόνους, ἕνα μὲν διὰ τὸν χαρακτῆρα, ἕνα δὲ διὰ τὴν Ἁπλῆν· ὑπογράφεται δὲ ὑπὸ τὴν Ὑποῤῥοὴν, καὶ προξενεῖ τὴν χρονοτριβὴν εἰς τὸν δεύτερόν της φθόγγον· καὶ ὑπὸ τὴν Ἀπόστροφον ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν δύναται νὰ ἐπιγράφηται Γοργὸν, καὶ ὑπὸ τὸ Ἀντικένωμα. Εἰς ὅποιον δὲ χαρακτῆρα ὑπογράφεται ἡ Διπλῆ, ὁ φθόγγος τούτου ἐξοδεύει χρόνους τρεῖς. Ὑπογράφεται δὲ εἰς ὅλȣς τȣ̀ς χαρακτῆρας, πλὴν τῶν Κεντημάτων, διότι αὐτὰ δὲν ἐξοδεύουσι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἕνα χρόνον. Εἰς ὅποιον δὲ χαρακτῆρα ὑπογράφονται ἡ Τριπλῆ, ἡ Τετραπλῆ, ἡ Πενταπλῆ, καὶ ἡ Ἑξαπλῆ, ὁ φθόγγος τȣ́του ἐξοδεύει τὰ ἀνάλογα· ὑπογράφονται δὲ, ὅπου καὶ ἡ Διπλῆ. Ὅταν δὲ γράφηται ἔξω τῶν χαρακτήρων μὲ μίαν Βαρεῖαν, ἡ μὲν Ἁπλῆ, σιωπᾶται χρόνος εἷς· ἡ δὲ Διπλῆ, σιωπῶνται χρόνοι δύο· ἡ δὲ Τριπλῆ, σιωπῶνται τρεῖς χρόνοι, καὶ τὰ λοιπά.

§. 120. Τὸ Κλάσμα γράφεται μὲν ȣ̆τω, δύναται δὲ χρόνον ἕνα· τίθεται δὲ εἰς ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, πλὴν τῆς Ὑποῤῥοῆς καὶ τῶν Κεντημάτων. Διότι ἡ μὲν Ὑποῤῥοὴ δέχεται τὴν Ἁπλῆν ἀντὶ τοῦ Κλάσματος· τὰ δὲ Κεντήματα δὲν χρονοτριβοῦσιν ὡς εἴρηται ἀνωτέρω· ὁ δὲ φθόγγος τοῦ χαρακτῆρος, ὅστις ἔχει τὸ Κλάσμα, ἐξοδεύει δύο χρόνους, καὶ ἐν τῇ χρονοτριβῇ κυματίζεται τρόπον τινὰ ἡ φωνή.

§. 121. Τὸ Γοργὸν γράφεται μὲν ȣ̆τω, δύναται δὲ ἥμισυν χρόνον ȣ̆τως. Ὅταν χρειάζηται νὰ ἐξοδεύωσιν ἕνα χρόνον δύο φθόγγοι, τότε τίθεται

Γοργὸν εἰς τὸν δεύτερον χαρακτῆρα, ὡς . Ὅταν δὲ χρειάζηται νὰ ἐξοδεύωσιν ἕνα χρόνον τρεῖς φθόγγοι, τότε γίνεται Δίγοργον, καὶ τίθεται πάλιν εἰς τὸν δεύτερον χαρακτῆρα, ὡς . Ὅταν δὲ χρειάζηται νὰ ἐξοδεύωσιν ἕνα χρόνον τέσσαρες φθόγγοι, τότε γίνεται Τρίγοργον, καὶ τίθεται πάλιν εἰς τὸν δεύτερον χαρακτῆρα, ὡς · καὶ οὕτω καθεξῆς.

§. 122. Τὸ μὲν Γοργὸν διακρίνεται τριχῶς· ἥμισυ, ὁλόκληρον, καὶ ἡμιόλιον. Διὰ νὰ φανερωθῇ τοῦτο, ἄς ὑποτεθῇ 4 ὁ χρόνος τὸν ὁποῖον ἐξοδεύουσιν οἱ δύο φθόγγοι, τὸ ὁποῖον φανερώνουσιν οὗτοι οἱ δύο χαρακτῆρες . Ὅταν μὲν ζητῆται νὰ ἐξοδεύῃ τὸ Ὀλίγον τὰ 3, καὶ τὸ Ἴσον τὸ 1, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ Ὀλίγου τὸ , . Ὅταν δὲ ζητῆται νὰ ἐξοδεύῃ τὸ Ὀλίγον τὰ 2, καὶ τὸ Ἴσον τὰ 2, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ Ὀλίγου τὸ , . Καὶ ὅταν ζητῆται νὰ ἐξοδεύῃ τὸ Ὀλίγον τὸ 1, καὶ τὸ Ἴσον τὰ 3, τότε τίθεται ἐπὶ τοῦ Ὀλίγου τὸ , . Λέγεται δὲ τὸ μὲν πρῶτον, Ἡμίγοργον, τὸ · τὸ δὲ δεύτερον Γοργὸν, τὸ · καὶ τὸ τρίτον Τριημίγοργον, τὸ .

§. 123. Τὸ δὲ Δίγοργον διακρίνεται τετραχῶς. Ὅταν μὲν ὁ πρῶτος φθόγγος ἐξοδεύῃ τὸν ἥμισυν χρόνον, καὶ οἱ ἄλλοι δύο τὸν ἥμισυν, ἤγουν ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ἀνὰ τεταρτημόριον, γράφεται τὸ Δίγοργον οὕτω . Ὅταν δὲ ὁ πρῶτος φθόγγος ἐξοδεύῃ τεταρτημόριον τοῦ ἑνὸς χρόνου, καὶ ὁ δεύτερος ἥμισυν χρόνον, καὶ ὁ τρίτος τεταρτημόριον, γράφεται οὕτω . Ὅταν δὲ ὁ πρῶτος φθόγγος καὶ ὁ δεύτερος ἐξοδεύωσιν ἀνὰ ἓν τεταρτημόριον, καὶ ὁ τρίτος τὸν ἥμισυν, γράφεται οὕτω . Ὅταν δὲ οἱ τρεῖς φθόγγοι τὸν ἕνα χρόνον ἐξοδεύωσιν ἐξίσου, ἤγουν

λαμβάνοντες κάθε ἕνας ἀπὸ ἓν τριτημόριον τȣ̃ ἑνὸς χρόνου, τότε γράφεται ἔμπροσθεν τοῦ Διγόργου ὁ 3 ἀριθμὸς οὕτω ³· δηλοῖ δὲ, ὅτι ὁ χρόνος διαιρεῖται εἰς τρία, καὶ ὄχι εἰς τέσσαρα.

§. 124. Τὸ δὲ Τρίγοργον, ἐπειδὴ ὑποτίθησι τὸν χρόνον διαιρȣ́μενον εἰς τέσσαρα, καὶ ἑπομένως κάθε φθόγγος ἐξοδεύει τεταρτημόριον τοῦ ἑνὸς χρόνȣ, δὲν ἐπιδέχεται τοιαύτας διακρίσεις. Εἰς δὲ τὸ Τετράγοργον, καὶ Πεντάγοργον εἰ τύχοι, ἡ ταχύτης δὲν ἐπιτρέπει νὰ γίνωνται τοιαῦται διακρίσεις.

§. 125. Ἄρα τὸ Γοργὸν δίδει μὲν εἰς τὸν φθόγγον τοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὸν ὁποῖον τίθεται, τὴν εἰρημένην δύναμιν· ὑστερεῖ δὲ τὸν ἡγούμενον φθόγγον κατὰ τὸν χρόνον, ὅταν μὲν αὐτὸ εἶναι Ἡμίγοργον, ἓν τεταρτημόριον· ὅταν εἶναι Γοργὸν, δύο τεταρτημόρια· ὅταν δὲ εἶναι Τριημίγοργον, τρία τεταρτημόρια· ὅταν δὲ εἶναι Δίγοργον, τοιοῦτον μὲν , δύο τεταρτημόρια· τοιοῦτον δὲ , ἢ τοιοῦτον , τρία τεταρτημόρια· καὶ τοιȣ̃τον 3, δύο τριτημόρια.

§. 126. Τὸ Ἀργὸν γράφεται μὲν οὕτω , δύναται δὲ χρόνον ἕνα. Τίθεται δὲ τὸ Ἀργὸν ἐπὶ τȣ̃ Ὀλίγου, ᾧ ὑφίστανται Κεντήματα, οὕτω · καὶ θέλει νὰ ἐξοδεύωσι χρόνον ἕνα τὰ Κεντήματα μαζὴ μὲ τὸ Ὀλίγον, καὶ αὐτὸ τὸ Ἀργὸν ἄλλον ἕνα χρόνον· ὥστε συνυπονοεῖται καὶ Γοργὸν, διότι οἱ δύο χαρακτῆρες ἐξοδεύουσιν ἕνα χρόνον. Διπλασιάζεται δὲ τὸ Ἀργὸν, οὕτω γραφόμενον , ὅταν χρειασθῶσι τρεῖς χρόνοι· τριπλασιάζεται δὲ, γραφόμενον οὕτως , ὅταν χρειασθῶσι τέσσαρες χρόνοι.

§. 127. Ὅταν ἕνας χαρακτὴρ ἔχῃ καὶ Γοργὸν καὶ Ἁπλῆν, ὡς , πρῶτον ἐνεργεῖ τὸ Γοργὸν, καὶ ὕστερον ἡ Ἁπλῆ. Τουτέστιν ἐπειδὴ αὐτὴ ἡ θέσις

ζητεῖ δύο χρόνους, ἄρα γίνονται καὶ δύο κρούσεις. Εἰς τὴν πρώτην λοιπὸν κρȣ̃σιν πέρνεται ὁ φθόγγος τοῦ Ἴσȣ ἐξοδεύων τὸν ἥμισυν χρόνον· ὁ δὲ φθόγγος τῆς Ἀποστρόφου ἐξοδεύει τὸν λοιπὸν ἥμισυν χρόνον, ἕως νὰ γίνῃ καὶ ἡ δευτέρα κροῦσις· εἰς δὲ τὴν δευτέραν κροῦσιν ὁ φθόγγος τῆς αὐτῆς Ἀποστρόφου κρατεῖται, ἕως νὰ ἐξοδευθῇ καὶ ὁ ἄλλος χρόνος, τὸν ὁποῖον ζητεῖ ἡ Ἁπλῆ. Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ ὅταν ὁ χαρακτὴρ ἔχῃ Δίγοργον καὶ Διπλῆν οὕτω

διότι εἰς μὲν τὸν πρῶτον χρόνον ἐξοδεύονται οἱ τρεῖς φθόγγοι, καὶ εἰς τοὺς ἄλλους δύο χρόνους τῆς Διπλῆς κρατεῖται ἡ φωνὴ τοῦ δευτέρου φθόγγου τῆς Ὑποῤῥοῆς.

§. 128. Ἐν ὅσῳ φυλάττεται ἡ αὐτὴ ἀγωγὴ τοῦ χρόνου εἰς τὸ μέλος, δὲν ζητεῖται κἀνένα σημεῖον, διὰ νὰ προσδιορίζῃ αὐτήν· ὅταν δὲ μεταβάλληται ἀπὸ μὲν τοῦ βραδέος εἰς τὸ ταχὺ, σημαίνεται οὕτω χ· τὸ ὁποῖον θέλει νὰ διπλασιάζηται ἡ ταχύτης· ἀπὸ δὲ τοῦ ταχέος εἰς τὸ βραδὺ, σημαίνεται ȣ̃τω χ· τὸ ὁποῖον δηλοῖ, ὅτι διπλασιάζεται ἡ βραδύτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῶν ἀχρόνων Ὑποστάσεων.

§. 129.

Αἱ δὲ ἄχρονοι Ὑποστάσεις, δι' ὧν χρόνος μὲν δὲν γράφεται, ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς ἐξαγωγῆς τῶν φθόγγων, καὶ διὰ τοῦτο λέγονται καὶ Τροπικαὶ, εἶναι ἑπτά·

ἡ Βαρεῖα
τὸ Ὁμαλὸν
τὸ Ἀντικένωμα
τὸ ψηφιστὸν
τὸ Ἕτερον
ὁ Σταυρὸς +
καὶ τὸ Ἐνδόφωνον .

§. 130. Ὅπου δὲ γράφεται μία ἀπὸ τὰς ἑπτὰ ὑποστάσεις, διακρίνεται τρόπος ἀπαγγελίας τοιϐτος, οἷον περιγράφομεν. Ἡ μὲν Βαρεῖα λοιπὸν θέλει νὰ προφέρηται μετὰ βάρους ὁ φθόγγος τοῦ ἔμπροσθέντης κειμένου χαρακτῆρος· ὥστε νὰ διακρίνηται ἡ ζωηρότης τϐ τόσον ἀπὸ τὸν ἡγούμενον, ὅσον καὶ ἀπὸ τὸν ἑπόμενον· ὑπογράφεται δὲ πάντων τῶν χαρακτήρων, πλὴν τῶν Κεντημάτων.

§. 131. Τὸ δὲ Ὁμαλὸν θέλει νὰ προξενῆται ἕνας κυματισμὸς τῆς φωνῆς ἐν τῷ λάρυγγι μὲ κάποιαν ὀξύτητα τοῦ φθόγγου τοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπογράφεται· ὑπογράφεται δὲ πάντων τῶν χαρακτήρων, πλὴν τῶν Κεντημάτων, τῆς Πεταστῆς καὶ τῆς Ὑποῤῥοῆς.

§. 132. Τὸ δὲ Ἀντικένωμα ὑποτιθέμενον τῷ Ὀλίγῳ μὲ κατιόντα χαρακτῆρα ἔμπροσθεν, θέλει νὰ προφέρηται ἡ φωνὴ μὲ πέταγμα. Ὅταν δὲ κάτωθεν τϐ Ἀντικενώματος τεθῇ Ἁπλῆ, ἢ Διπλῆ, ἢ Τριπλῆ μὲ κατιόντα χαρακτῆρα ἔμπροσθεν, ἡ φωνὴ προφέρεται κρεμαμένη τρόπον τινὰ καὶ ἀχωρίστως. Τίθεται δὲ τὸ Ἀντικένωμα, ὑπὸ πάντας μὲν τοὺς χαρακτῆρας, πλὴν τῶν Κεντημάτων· ἔμπροσθεν δὲ πάντων, πλὴν τῆς Ὑποῤῥοῆς.

§. 133. Τὸ δὲ Ψηφιστὸν θέλει νὰ δίδωται δύναμίς

τις καὶ ζωηρότης εἰς τοὺς φθόγγους τῶν χαρακτήρων εἰς τοὺς ὁποίους ὑπογράφεται· τίθεται δὲ ὑπὸ τὸ Ἴσον καὶ ὑπὸ τοὺς ἀνιόντας χαρακτῆρας, πλὴν τῶν Κεντημάτων, ἔμπροσθεν ὅμως κατιόντων χαρακτήρων.

§. 134. Τὸ δὲ Ἕτερον συνδέει χαρακτῆρας ἀνιόντας μετὰ κατιόντων· ἢ Ἴσον μὲ Ἴσον, ὡς, ἢ Ὀλίγον μὲ Ἴσον, ὡς, ἢ Ἀπόστροφον, Ἐλαφρὸν, καὶ Χαμηλὴν μὲ Ἴσον, ὡς · προφέρονται δὲ λείως πως καὶ ἀδυνάτως οἱ φθόγγοι συνδεδεμένοι.

§. 135. Ὁ δὲ Σταυρὸς θέλει νὰ διακόπτηται ἡ φωνὴ τοῦ φθόγγου τοῦ χαρακτῆρος, ἔμπροσθεν τȣ̃ ὁποίου κεῖται, διὰ νὰ λαμβάνηται ἡ φωνὴ τοῦ ἑπομένου χαρακτῆρος μὲ νέον πνεῦμα.

§. 136. Τὸ δὲ Ἐνδόφωνον θέλει νὰ προφέρηται ἐκ τῆς ῥινὸς ὁ φθόγγος τοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπογράφεται. Καὶ ὅταν τύχῃ καὶ χρονικὸν σημεῖον εἰς τὸν χαρακτῆρα, δαπανᾶται ὁ χρόνος ὁμοίως· δηλαδὴ ἐξερχομένης ἐν τῇ χρονοτριβῇ τῆς φωνῆς ἐκ τῆς ῥινός· ὡς .

Οἱ παλαιοὶ μετεχειρίζοντο καὶ ἄλλας ὑποστάσεις ἀχρόνους, αἱ ὁποῖαι δὲν παρίστων τρόπον ἐξαγωγῆς φθόγγων, ἀλλὰ μέλος ὁλόκληρον· περὶ ὧν ἐν τῷ περὶ μελοποιΐας λέγομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ διαφορᾶς ἐκδοχῆς τῶν φθόγγων τῶν Χαρακτήρων.

§. 137.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἐκκλησιαστικοὶ Μουσικοὶ μὲ περιεργότερον ὄμμα ἐνιδόντες εἰς τὴν ἐκδοχὴν τῶν φθόγγων, ηὗρον αὐτὴν πλατυνομένην εἰς πολλοὺς τρόπους. Ὅθεν ἔκριναν εὔλογον, διὰ πολλῶν χαρακτήρων νὰ παριστῶσι τὰ μέλη αὐτῶν, καθ᾽ ὅσους δηλαδὴ καὶ τρόπους ἐκδοχῆς ἐδυνήθησαν νὰ ἀνακαλύψωσι· διότι ἀλλέως, καθὼς ἐφρόνει καὶ Γαβριὴλ ὁ Ἱερομόναχος, περίφημος συγγραφεὺς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, οἱ ἑξῆς ἑπτὰ χαρακτῆρες, τὸ Ἴσον, τὸ Ὀλίγον, τὸ Κέντημα, ἡ Ὑψηλὴ, ἡ Ἀπόστροφος, τὸ Ἐλαφρὸν, καὶ ἡ Χαμηλὴ, ἦσαν ἱκανοὶ νὰ παραστήσωσι κάθε ποσὸν τῆς μελῳδίας. Ἐπλήθυναν λοιπὸν τοὺς χαρακτῆρας, διὰ νὰ γράφωσι δι᾽ αὐτῶν καί τινα ποιότητα τῆς μελῳδίας. Ἄρα εἰς τοὺς χαρακτῆρας, δι᾽ ὧν γράφεται τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας, διακρίνεται διαφορὰ παρσίματος τῶν φθόγγων· διότι ἀλλέως πέρνεται ὁ φθόγγος τοῦ Ὀλίγου, παραδείγματος χάριν, καὶ ἀλλέως ὁ τῶν Κεντημάτων.

§. 138. *Τὸ μὲν Ὀλίγον θέλει νὰ ἀναβαίνῃ ἡ φωνὴ κεχωρισμένως. Ὅπȣ λοιπὸν ζητεῖται συνεχὴς ἀνάβασις φθόγγων πολλῶν ἀνὰ τόνον ἕνα, ἐπιδεχομένων συλλαβὰς, διὰ μόνου τοῦ Ὀλίγου παριστᾶται γραφομένη. Ὅταν δὲ τὸ Ὀλίγον ὑποτάσσηται ὑπὸ τȣ͂ Ἴσου, καὶ ὑπὸ τῶν κατιόντων χαρακτήρων, ὁ φθόγγος αὐτοῦ προφέρεται ζωηροτέρως.*

§. 139. *Ἡ δὲ Πεταστὴ θέλει νὰ ἀναβιβάζωμεν τὴν φωνὴν ὀλίγῳ περισσότερον ἀπὸ τὴν φυσικὴν ὀ-*

ξύτητα τȣ̃ τυχόντος τόνου. Φυλάττει δὲ τοῦτο τὸ ἰδίωμα, καὶ ὅταν ὑποτάσσηται ὑπὸ τοῦ Ἴσου καὶ ὑπὸ τῶν κατιόντων χαρακτήρων· τίθεται δὲ ἔμπροσθεν κατιόντος χαρακτῆρος μόνη οὖσα· μετὰ δὲ Κλάσματος, πολλῶν.

§. 140. Τὰ δὲ Κεντήματα θέλουσι νὰ συνέχηται ἡ φωνὴ, καὶ νὰ μὴ χωρίζηται ὁ φθόγγος αὐτῶν οὔτε ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου, οὔτε ἀπὸ τοῦ ἑπομένου. Ὅταν δὲ γράφωνται ἄνωθεν ἢ κάτωθεν τοῦ Ὀλίγȣ δὲν πιάνουσι συλλαβὴν σημαντικῆς λέξεως. Ἔνθα ἂν τύχῃ Γοργὸν, ἐννοεῖται διὰ τὰ Κεντήματα· ἤγȣν ἐν τῇ κρούσει προφέρεται ὁ φθόγγος τοῦ Ὀλίγου, καὶ ὄχι ὁ τῶν Κεντημάτων· ὡς , . Ἐι δὲ τύχοι Ἀργὸν οὕτω , πάλιν τὰ μὲν Κεντήματα πέρνονται εἰς τὸν ἥμισυν χρόνον τοῦ ἡγουμένου φθόγγȣ, καὶ ἐν τῇ κρούσει προφέρεται τὸ Ὀλίγον, δαπανῶν δύο χρόνους. Τὸ ἀνάλογον νοεῖται καὶ ἂν τύχῃ διπλοῦν ἀργὸν, ἢ τριπλοῦν· καὶ Ἡμίγοργον, ἢ Τριημίγοργον. Ἤξευρε δὲ, ὅτι τὰ Κεντήματα δὲν τίθενται κατ᾽ ἀρχὰς, οὔτε μετὰ τὴν Πεταστὴν, ἀλλ᾽ ἐν μέσῳ τῶν λοιπῶν χαρακτήρων. Καὶ ὅτι ἀντὶ μὲν Ὀλίγου Κεντήματα δὲν τίθενται· ἀντὶ δὲ Κεντημάτων Ὀλίγον τίθεται, ὅπου προξενεῖται σύγχυσις· οἷον, . Ἐδῶ τὰ Κεντήματα μὲ τὸ νὰ συγχέωνται μὲ τὸ Κέντημα, δίδουσι τόπον τῷ Ὀλίγῳ, διὰ νὰ γράφηται αὐτὴ ἡ θέσις οὕτω · ὁμοίως καὶ εἰς ἄλλας τοιαύτας περιστάσεις.

§. 141. Ἡ δὲ Ἀπόστροφος, τὸ Ἐλαφρὸν, καὶ ἡ Χαμηλὴ θέλουσι νὰ καταβιβάζηται κεχωρισμένως ἡ φωνὴ, καὶ πιάνουσι συλλαβάς. Ὑποτασσομένη δὲ ἡ Ἀπόστροφος ὑπὸ τοῦ Ἐλαφροῦ, προξενεῖ συνέχειαν,

εἰς τοὺς δύο αὐτοῦ φθόγγους, ἐννοουμένου Γοργῦ ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ φθόγγῳ, ὅς τις δὲν πιάνει συλλαβὴν σημαντικῆς λέξεως· ὁ δὲ δεύτερος αὐτοῦ φθόγγος πιάνει συλλαβὴν, ὅς τις καὶ προφέρεται ἐν τῇ κρούσει.

§. 142. Ἡ δὲ Ὑποῤῥοὴ θέλει νὰ καταβαίνωσι συνεχῶς καὶ ἑνὶ πνεύματι οἱ δύο αὐτῆς φθόγγοι καὶ ὁ ἡγούμενος· καὶ ἄν τύχῃ Γοργὸν, Ἡμίγοργον, ἢ Τριημίγοργον, ἐννοεῖται διὰ τὸν πρῶτόν της φθόγγον· ἐν δὲ τῇ κρούσει τῇ διὰ τὸν χρόνον προφέρεται ὁ δεύτερος αὐτῆς φθόγγος. Οὔτε δὲ ὁ πρῶτος, οὔτε ὁ δεύτερος αὐτῆς φθόγγος πιάνουσι συλλαβὴν σημαντικῆς λέξεως. Ἀναλύεται δὲ ἡ Ὑποῤῥοὴ οὕτω.

Ἤξευρε δὲ, ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς Ὑποῤῥοὴ δὲν τίθεται, ἀλλὰ ἕπεται εἰς ἡγούμενον χαρακτῆρα, καθὼς καὶ τὰ Κεντήματα· δύναται δὲ νὰ ἕπηται εἰς ὅλους τὰς χαρακτῆρας, πλὴν τῶν Κεντημάτων· εἰς δὲ τὸ Ὀλίγον, καὶ εἰς τὴν Πεταστὴν καὶ ἐπιγράφεται, ὅτε καὶ τὰ ὑποτάσσει. Οὔτε δὲ ἀπόστροφοι δύο τίθενται ἀντὶ Ὑποῤῥοῆς, οὔτε Ὑποῤῥοὴ ἀντὶ Ἀποστρόφων, ἄν δὲν ἐμποδίζῃ συλλαβή· διότι τότε πλέον ἀναλύεται ἡ Ὑποῤῥοὴ εἰς Ἀποστρόφους δύο, καὶ τίθεται τὸ Γοργὸν εἰς τὴν πρώτην Ἀπόστροφον.

§. 143. Τὸ δὲ Κέντημα καὶ ἡ Ὑψηλὴ δὲν ἔχουσιν ἰδίαν ποιότητα, ἀλλὰ λαμβάνουσι τὴν ποιότητα τοῦ Ὀλίγου καὶ τῆς Πεταστῆς, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ ἀκουμβοῦσιν ὡς εἰς σώματα. Τὸ δὲ Ἴσον μονοτρόπως προφερόμενον, ὅταν ζητῆται νὰ λάβῃ διαφορετικὴν ποιότητα, σημειοῦμεν αὐτὴν διὰ τῶν ὑποστάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Ῥυθμοῦ.

§. 144.

Ῥυθμικὴ εἶναι ἐπιστήμη τῆς χρήσεως τῶν λεγομένων περὶ ῥυθμῶν (α). Ῥυθμὸς δὲ εἶναι σύστημα ἐκ χρόνων κατά τινα τάξιν συγκειμένων. Καὶ χαρακτηρίζεται μὲν ὁ ῥυθμὸς κατὰ τὸ ταχὺ καὶ βραδύ· θεωροῦνται δὲ εἰς αὐτὸν τέσσαρα. Θέσις, Ἄρσις, Ψόφος, καὶ Ἠρεμία. Καὶ θέσις μὲν εἶναι φορὰ σώματος ἐπὶ τὰ κάτω· ἄρσις δὲ, φορὰ σώματος ἐπὶ τὰ ἄνω· ψόφος δὲ, ἡ τοῦ σώματος πληγή· καὶ ἠρεμία, ἡ στάσις αὐτȣ̃ (β).

α) Τὴν γοῦν ῥυθμικὴν ἐτίμων οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες· καὶ τὰ περὶ τὰς κρουσματικὰς δὲ διαλέκτους τότε ποικιλώτερα ἦν· οἱ μὲν γὰρ νῦν φιλομαθεῖς, οἱ δὲ τότε φιλόῤῥυθμοι. Πλούταρχος.

β) Τὸν ὁρισμὸν τοῦτον τοῦ ῥυθμοῦ παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ εὑρισκόμενον, ἔλαβε λέγουσί τινες, ἀπὸ τὸν Φαῖδρον. Κατὰ δὲ Λεόφαντον ῥυθμός ἐστι, χρόνων σύνθεσις κατὰ ἀναλογίαν τε καὶ συμμετρίαν πρὸς ἑαυτοὺς θεωρουμένων. Κατὰ τὰ δὲ Βακχεῖον, χρόνου καταμέτρησις, κινήσεως γενομένης ποιᾶς τινος. Κατὰ δὲ Ἀριστόξενον, χρόνος διῃρημένος ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν ῥυθμίζεσθαι δυναμένων. Κατὰ δὲ Νικόμαχον, χρόνων εὔτακτος σύνθεσις. Κατὰ δὲ Δίδυμον, ποιᾶς φωνῆς σχηματισμός. Κατὰ δὲ Σουΐδαν, τάξις ἐμμελὴς ἀκολούθου ἁρμονίας. Κατὰ δὲ Ἰωάννην τὸν Ἀλεξανδρέα, χρόνου ἔκτασις ἐπὶ πλεῖον καὶ ἔλαττον, καὶ συμμετρία τούτων. Τριχῶς δὲ θεωρουμένου τοῦ ῥυθμοῦ, (λέγεται γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκινήτων σωμάτων, καθὼς λέγομεν εὔρυθμον ἀνδριάντα· καὶ ἐπὶ πάντων τῶν κινουμένων, καθὼς λέγομεν, εὐρύθμως βαδίζει τις· καὶ ἐπὶ φωνῆς, καθὼς λέγομεν, εὐρύθμως ψάλλει τις.) περὶ τοῦ ἐσχάτου πρόκειται ἡμῖν λέγειν.

§. 145. *Λοιπὸν πράττεται μὲν ὁ ῥυθμὸς, μὲ τὸ νὰ γίνηται μὲν κίνησις ὁποιαδηποτοῦν, καταμετρῶνται δὲ οἱ χρόνοι οἵ τινες ἐξοδεύονται εἰς αὐτὴν, φυλάττει δὲ αὐτὴ διωρισμένην τάξιν. Οἷον, ἐῤῥύθμως ὁ τυμπανιστὴς παίζει τὸ τύμπανον, ὅταν αἱ ἐπὶ τȣ̃ τυμπάνου κρούσεις αὐτοῦ φυλάττωσι τάξιν τῶν χρόνων διωρισμένην· καὶ καταμετρούμενος ὁ χρόνος, τὸν ὁποῖον ἐξοδεύȣσιν αἱ κρούσεις αὐτοῦ, μὲ τὰ τέσσαρα ταῦτα, θέσιν, ἄρσιν, ψόφον, καὶ ἠρεμίαν, διὰ τὸν ἕνα ῥυθμὸν, ὁσάκις ὁ ῥυθμὸς ἐπαναλαμβάνεται, ὁ χρόνος ἑκάστου ῥυθμοῦ εὑρίσκεται ἴσος καὶ ὅμοιος* (α)· *διότι θεωρεῖται ῥυθμὸς εἰς τοὺς τυμπα-*

Ἐφευρεταὶ δὲ ῥυθμῶν εἶναι ὁ Ἀρχίλοχος, ὁ Ὄλυμπος, ὁ Ὀρφεὺς, καὶ ἄλλοι. Λέγουσι δὲ τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ῥυθμοποιΐας σύγχρονον τῇ τῆς ποιήσεως· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι προηγήσατο ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐποποιΐας. Διότι παρατηρήσαντες οἱ ἐποποιοὶ τὴν ταχεῖαν καὶ βραδεῖαν τῶν ποδῶν θέσιν καὶ ἄρσιν, ἀπὸ μεταφορᾶς τούτων ἐποίησαν τὴν τοιάνδε τῶν συλλαβῶν συμπλοκὴν, ἣν παραλαμβάνομεν πρὸς τὴν τῶν μέτρων γένεσιν· καὶ οὕτως ὠνόμασαν καὶ αὐτὰς τὰς συμπλοκὰς Πόδας.

Τινὲς τῶν παλαιῶν ὠνόμαζον τὸν μὲν ῥυθμὸν, ἄῤῥεν· τὸ δὲ μέλος, θῆλυ. Ἐπειδὴ τὸ μὲν μέλος εἶναι ἀνενέργητον καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἐπέχει λόγον ὕλης, διὰ τὴν ἐπιτηδειότητα ἣν ἔχει εἰς τὸ ἐναντίον· ὁ δὲ ῥυθμὸς πλάττει καὶ κινεῖ αὐτὸ τεταγμένως· καὶ ἐπέχει λόγον ποιοῦντος πρὸς τὸ ποιούμενον.

α) *Τὰ μουσικὰ ὄργανα, λύραι, αὐλοὶ, φόρμιγγες, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι μελῳδικὰ, ἐπειδὴ διακρίνονται εἰς αὐτὰ φθόγγοι κατὰ τὸ ὀξὺ καὶ βαρύ· κιθάρα δὲ καὶ κλαβεσὲν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι ἁρμονικὰ, ἐπειδὴ ἐκπέμπουσι τοὺς φθόγγȣς καθ᾽ ἁρμονίαν· τύμπανα δὲ, καὶ τεμπελέκια, καὶ τέφια, καὶ ὅσα τοιαῦτα, εἶναι ῥυθμικά.*

Πῶς δὲ ὁ ἦχος, ὅστις εὐγαίνει ἀπὸ τὰ ῥυθμικὰ ὄργανα, ἀρέσκει τῇ ἀκοῇ, ἀφοῦ οὔτε ὀξύνεται οὔτε βαρύνεται; ὄχι δι᾽ ἄλλο λέγουσιν, εἰμὴ διότι ἔχει ἀριθμὸν γνώριμον, καὶ τεταγμένον, καὶ κινεῖ διὰ τοῦ αἰσθητηρίȣ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν μὲ μίαν τάξιν ὡρισμένην καὶ καταλαμβα-

νιστὰς, εἰς τοὺς κροτοῦντας ταῖς χερσὶ, καὶ εἰς τοὺς χορευτάς· διότι ὅταν ἡ ταχεῖα καὶ βραδεῖα θέσις καὶ ἄρσις τῶν ποδῶν πράττηται κατάτινα τάξιν, ἢ ἔχωσι λόγον πρὸς ἀλλήλας, ῥυθμὸς γίνεται. Ἐν ῥυθμῷ γίνεται, λέγουσι, καὶ ἡ κροῦσις τῶν χαλκέων, ὅταν καταβιβάζωσι τὰς σφύρας εὐτάκτως κτυπῶσας εἰς τὸν ἄκμωνα.

§. 146. Νοεῖται δὲ ὁ ῥυθμὸς μὲ αἰσθητήρια τρία· μὲ τὴν ὄψιν μὲν, καθὼς εἰς τὸν χορόν· μὲ τὴν ἀκοὴν δὲ, καθὼς εἰς τὸ μέλος· καὶ μὲ τὴν ἀφὴν, καθὼς εἰς τοὺς σφυγμοὺς τῶν ἀρτηριῶν. Ὁ τῆς Μȣσικῆς ὅμως ῥυθμὸς νοεῖται μὲ δύο, μὲ τὴν ὄψιν καὶ μὲ τὴν ἀκοήν. Ῥυθμίζονται δὲ ἐν τῇ Μουσικῇ, κίνησις σώματος, μελῳδία, καὶ λέξις. Μέρη δὲ ῥυθμικῆς εἶναι πέντε· τὸ περὶ χρόνων, τὸ περὶ γενῶν ποδικῶν, τὸ περὶ ἀγωγῆς τῶν ῥυθμῶν, τὸ περὶ μεταβολῶν, καὶ τὸ περὶ ῥυθμοποιΐας. Ὕλη δὲ τοῦ ῥυθμοῦ εἶναι οἱ χρόνοι, καθὼς καὶ ὕλη τῆς μελῳδίας εἶναι οἱ φθόγγοι· διὰ τοῦτο ἀπὸ τῶν χρόνων ἀρχόμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤʹ.

Περὶ Χρόνων.

§. 147.

Ἐλάχιστος χρόνος ὀνομάζεται ὁ ἄτομος ὡς πρὸς ἡμᾶς, ὁ καὶ πρῶτος αἰσθήσει καταληπτὸς, καὶ ἀμε-

νομένην· ἐπειδὴ ἐκτείνεται ὁ ῥυθμὸς ἕως ἐκεῖ ὅπου εἶναι δυνατὸν νὰ καταλαμβάνῃ διὰ τῆς ἀκοῆς ὁ νοῦς τὴν τάξιν αὐτοῦ τοῦ ῥυθμοῦ.

ρῆς νομιζόμενος· ἐλέγετο δὲ καὶ βραχὺς ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ ἐσημαίνετο τῷ υ. Σύνθετος δὲ χρόνος ὀνομάζεται, ὁ δυνάμενος διαιρεῖσθαι. Τῶν δὲ συνθέτων χρόνων ἄλλος μὲν εἶναι διπλάσιος τοῦ ἐλαχίστȣ, ὅς τις ἐλέγετο καὶ μακρὸς καὶ ἐσημαίνετο τῇ —, ἄλλος δὲ τριπλάσιος, καὶ ἄλλος τετραπλάσιος· διότι ὁ ῥυθμικὸς χρόνος προχωρεῖ ἕως τετράδος.

§. 148. Ἀπὸ τοὺς χρόνους ἄλλοι μὲν ὀνομάζονται Στρογγύλοι, ὅσοι ἐπιτρέχουσι περισσότερον ἀπὸ τὸ πρέπον· ἄλλοι δὲ, Περίπλεῳ, ὅσοι ποιοῦσι τὴν βραδύτητα περισσότερον διὰ μέσου φθόγγων συνθέτων. Συμπάντων δὲ τῶν χρόνων, ἄλλοι μὲν, λέγονται Ἔῤῥυθμοι· ἄλλοι δὲ, Ἄῤῥυθμοι· καὶ ἄλλοι Ῥυθμοειδεῖς. Καὶ ἔῤῥυθμοι μὲν ὀνομάζονται, ὅσοι σώζουσι μίαν τάξιν πρὸς ἀλλήλους ἔν τινι λόγῳ· ἄῤῥυθμοι δὲ, οἱ παντελῶς ἄτακτοι· καὶ ῥυθμοειδεῖς, οἱ μεταξὺ τȣ́των· οἵτινες δηλαδὴ μετέχουσιν ἐν μέρει μὲν ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἐῤῥύθμων· ἐν μέρει δὲ, ἀπὸ τῆς ταραχῆς τῶν ἀῤῥύθμων.

§. 149. Μετροῦνται δὲ οἱ χρόνοι διὰ τῆς θέσεως, καὶ διὰ τῆς ἄρσεως. Καὶ ὅταν μὲν ὁ ἐλάχιστος χρόνος εἶναι ἐν τῇ θέσει, σημαίνεται τὸ 0· ὅταν δὲ ἐν τῇ ἄρσει, τῷ 1· καὶ διὰ μὲν τὴν θέσιν πλήττομεν τὸ δεξιὸν γόνυ μὲ τὴν δεξιὰν χεῖρα· διὰ δὲ τὴν ἄρσιν πλήττομεν τὸ ἀριστερὸν γόνυ μὲ τὴν ἀριςερὰν χεῖρα (α). Προφέρομεν δὲ διὰ τὴν γύμνασιν τοῦ ῥυθμοῦ εἰς τοὺς ἀρχαρίους τὴν μὲν κροῦσιν τῆς θέσεως, Δούμ· τὴν δὲ κροῦσιν τῆς ἄρσεως, Τέκ (β).

α) Ἐι ἔστιν ἄρσις, πῶς πλήττομεν τὸ γόνυ; Οἱ μὲν παλαιοὶ ἐγυμνάζοντο τοὺς ῥυθμοὺς μὲ ἄλλον τρόπον· ἡμεῖς ὅμως ζητοῦντες τὸ εὔκολον, ἀκολουθοῦμεν τὸν τωρινὸν τρόπον.

β) Ὀθωμανικαὶ λέξεις εἶναι τὸ Δοὺμ, καὶ τὸ Τέκ. Αἱ δὲ τοιαῦται προφοραὶ γίνονται, ἕως οὗ νὰ γυμνασθῇ ο μαθητὴς τὸν ῥυθμόν. Ἔπειτα σιωπῶνται μὲν αὐταὶ, λέγονται δὲ αἱ συλλαβαὶ τοῦ ᾄσματος.

§. 150. Ὁ μὲν ἐλάχιστος χρόνος ἔχει τὸ σημεῖον αὐτοῦ ἄστικτον, ὡς, 0, 1· ὁ δὲ διπλάσιος στίζεται μὲ τὴν ἁπλὴν, ὡς 0̇, 1̇· ὁ δὲ τριπλάσιος στίζεται μὲ τὴν διπλῆν, ὡς 0̈, 1̈· καὶ ὁ τετραπλάσιος στίζεται μὲ τὴν τριπλῆν, ὡς 0⃛, 1⃛· καὶ οὕτω γίνεται φανερὰ ἡ μακρότης ὁποιουδηποτοῦν χρόνου.

§. 151. Λόγος δὲ εἶναι, δύο μεγεθῶν ἀνομοίων ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις. Τρεῖς οὖν λόγοι θεωροῦνται ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς χρόνοις· ὁ ἴσος, ὁ διπλάσιος καὶ ὁ ἡμιόλιος (γ). Καὶ ὁ μὲν εἷς χρόνος συγκρινόμενος πρὸς ἑαυτὸν, γεννᾷ τὸν λόγον τῆς ἰσότητος· ὡς 0 1. Ἐδῶ ἡ θέσις συγκρινομένη μὲ τὴν ἄρσιν, δείχνει ἰσότητα τοῦ χρόνου· οἱ δὲ δύο χρόνοι συγκρινόμενοι πρὸς τὸν ἕνα, γεννῶσι τὸν λόγον τὸν διπλάσιον· ὡς 0 0 1· ἐδῶ αἱ δύο θέσεις συγκρινόμεναι μὲ τὴν ἄρσιν, φαίνονται ὅτι ἔχουσι τὸν διπλάσιον χρόνον· οἱ δὲ τρεῖς χρόνοι συγκρινόμενοι πρὸς τοὺς δύο, γεννῶσι λόγον τὸν ἡμιόλιον· ὡς 0 0 0 1 1.

§. 152. Ἐν ᾧ κρούονται ἡ θέσις καὶ ἡ ἄρσις, θεωρεῖται ψόφος καὶ ἠρεμία· διότι ἅμα ὅτι γένῃ ἡ κροῦσις ἐπὶ τοῦ τυμπάνου, ἐκπίπτει ὁ ψόφος, καὶ διαρκεῖ ἕως νὰ γένῃ καὶ δευτέρα κροῦσις· ἡ δὲ διάρκεια τοῦ ψόφου πρέπει νὰ γίνηται τόση, ὅσην ὁ χρόνος ζητεῖ. Προξενεῖται δὲ ἡ διάρκεια ἀπὸ τὴν στάσιν τῆς χειρὸς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ ἠρεμία. Προφέρομεν δὲ τὸν ψόφον μὲ τὰ εἰρημένα, Δοὺμ, Τέκ· καὶ συνεξισοῦται ἡ προφορὰ τούτων κατὰ τὸν χρόνον μὲ τὴν

γ) Μεγέθη ἐδῶ ἐννοοῦνται τὰ χρονικὰ μήκη τῆς ἄρσεως καὶ τῆς θέσεως· ὅθεν συνίσταται καὶ ἡ ἀνομοιότης τοῦ ἴσου λόγου. Προστιθέασι δέ τινες καὶ τὸν ἐπίτριτον λόγον· ὅστις γίνεται, ὅταν συγκρίνηται ὁ τρία πρὸς τὸν τέσσαρα· ὡς 0̈ 1⃛.

διωρισμένην διάρκειαν τοῦ ψόφου. Ἡ δὲ ἠρεμία προφορὰν μὲν δὲν ἔχει, κρατεῖ δὲ τὴν χεῖρα εἰς στάσιν ὅσον χρόνον ὁ ψόφος ζητεῖ, ἔξω ἀπὸ ἥμισυν τȣ̃ ἐλαχίστου χρόνου, ὅτε ἄρχεται ἡ χεὶρ νὰ ἀναβιβάζεται.

§. 153. *Ἵνα δὲ φανερωθῶσιν αὐτὰ καὶ ἐπὶ παραδείγματος, ἅς γίνωνται αἱ κρούσεις τούτȣ τȣ̃ ποδὸς* $\dot{0}$ 1 $\dot{0}$. *Ἐδῶ ἡ μὲν δεξιὰ κρούει τὸ γόνυ διὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς θέσεως* $\dot{0}$, *καὶ ἄρχεται ὁ ψόφος μὲ τὴν προφορὰν τοῦ Δούμ· καὶ ἡ μὲν δεξιὰ μένει εἰς ἠρεμίαν, ἕως οὗ νὰ ἐξοδευθῇ ὁ διπλάσιος χρόνος καὶ νὰ παύσῃ ὁ ψόφος τῆς θέσεως* $\dot{0}$· *ἡ δὲ ἀριστερὰ ἄρχεται νὰ ἀναβαίνῃ μετὰ τὴν ἐξόδευσιν τοῦ ἡμιολίου χρόνου τῆς* $\dot{0}$, *διὰ νὰ κρούσῃ εὐθὺς εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ διπλασίου χρόνου τῆς* $\dot{0}$, *μὲ τὸ νὰ πέσῃ εἰς τὸ ἀριστερὸν γόνυ, καὶ νὰ δώσῃ ἀρχὴν εἰς τὸν ψόφον τῆς ἄρσεως* 1. *Καὶ ἠρεμεῖ μὲν ἡ ἀριστερὰ, ἀναβιβάζεται δὲ ἡ δεξιὰ διὰ νὰ πλήξῃ τὸ δεξιὸν γόνυ μετὰ τὴν τελείωσιν τοῦ ἑνὸς χρόνȣ τῆς* 1· *καταβιβασθείσης δὲ καὶ τῆς δεξιᾶς, διὰ νὰ κρούσῃ τὸν ψόφον τῆς* $\dot{0}$ *θέσεως, γίνεται ἠρεμία.*

§. 154. *Ὥστε ὅτε παράκεινται δύο σημεῖα ὅμοια καὶ ἰσόχρονα, ἡ ἠρεμία τοῦ πρώτου εἶναι ὀλιγωτέρα τῆς τοῦ δευτέρου· ὡς* $\dot{0}$ $\dot{0}$ $\dot{1}$ $\dot{1}$. *Διότι εἰς μὲν τὴν πρώτην θέσιν ζητεῖται ἀναβιβασμὸς τῆς δεξιᾶς διὰ τὴν κροῦσιν τῆς δευτέρας θέσεως, ὅτε καὶ γίνεται παῦσις τῆς ἠρεμίας· εἰς δὲ τὴν δευτέραν θέσιν γίνεται ἠρεμία καὶ διὰ τὴν δευτέραν θέσιν καὶ διὰ τὰς δύο ἑπομένας ἄρσεις. Τὸ ἴδιον δὲ γίνεται καὶ εἰς τὰς δύο ἄρσεις.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Ποδῶν.

§. 155.

Ποὺς εἶναι μέρος τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ, μὲ τὸ ὁποῖον καταλαμβάνομεν τὸν ὅλον ῥυθμόν. Οὔτε δὲ ἐκ μόνων θέσεων γίνεται πούς, οὔτε ἐκ μόνων ἄρσεων. ἀλλὰ συμπλεκόμεναι μὲ τὰς ἄρσεις αἱ θέσεις, εἴτε μία μὲ πολλὰς, εἴτε πολλαὶ μὲ μίαν, συνιστῶσι τὲς πόδας· ὥστε μέρη ποδὸς εἶναι ἡ θέσις καὶ ἡ ἄρσις· καὶ γίνεται ποὺς δίσημος μὲν, ὡς 0 1, ἢ 1 0· τρίσημος δὲ, ὡς 0 1 1, ἢ 0 $\dot{1}$, ἢ 0 0 1, ἢ $\dot{0}$ 1, ἢ 1 1 0, ἢ $\dot{1}$ 0· τετράσημος δὲ, ὡς 0 0 1 1, ἢ $\dot{0}$ 1 1, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ οὗτος μὲν ὁ ποὺς $\dot{0}$ 1, λέγεται, ὅτι σύγκειται ἐκ θέσεως, καὶ δισήμε ἄρσεως· οὗτος δὲ $\ddot{1}$ $\dddot{0}$, ἐκ τρισήμου ἄρσεως, καὶ τετρασήμου θέσεως (α).

§. 156. *Γένη τῶν ποδῶν εἶναι τρία· τὸ Ἴσον, τὸ Διπλάσιον, καὶ τὸ Ἡμιόλιον. Καὶ ἴσον μὲν εἶναι τὸ Δακτυλικὸν, ἐπειδὴ ἡ μία θέσις αὐτᾶ εἶναι ἴση μὲ τὰς δύο ἄρσεις·* $\dot{0}$ 1 1.

Διπλάσιον δὲ εἶναι τὸ Ἰαμβικόν· ἐπειδὴ ἡ θέσις εἶναι διπλασία τῆς ἄρσεως· $\dot{1}$ 0.

α) *Καλείσθω δὲ Πρῶτος μὲν τῶν χρόνων ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων δυνατὸς ὢν διαιρεθῆναι· Δίσημος δὲ, ὁ δὶς τοῦτον καταμετρούμενος· Τρίσημος δὲ, ὁ τρίς· Τετράσημος δὲ ὁ τετράκις. Ἀριστόξενος. φ. 280.*

Ἡμιόλιον δὲ εἶναι τὸ Παιωνικόν· ἐπειδὴ αἱ δύο θέσεις εἶναι ἡμιόλιαι τῆς ἄρσεως· 0 0 1 (α).

§. 157. Ἐν μὲν τῷ Δακτυλικῷ γένει πόδες ῥυθμικοὶ εἶναι ἕξ·

0 1 Ἁπλȣ̃ς προκελευσματικός (β).

0 0 1 1 Διπλȣ̃ς προκελευσματικὸς, ὅς καὶ ȣ̃τω γίνεται, 1 1 0 0.

0 1 1 Ἀνάπαιστος ἀπὸ μείζονος (γ).

1 1 0 Ἀνάπαιστος ἀπ' ἐλάσσονος.

0 1 Σπονδεῖος ἁπλοῦς.

0 1 Σπονδεῖος διπλȣ̃ς (δ).

§. 158. Ἐν δὲ τῷ Ἰαμβικῷ γένει πόδες ῥυθμικοὶ εἶναι τέσσαρες.

1 0 Ἴαμβος, ἤ 0 1.

0 1 Τροχαῖος, ὃν ὁ Βακχεῖος ὀνομάζει Χορεῖον.

1 0 Ἴαμβος ὄρθιος (ε).

„ α) Προστιθέασι τινὲς καὶ τὸ ἐπίτριτον γένος διὰ τὸν ἐπίτριτον λόγον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα γένη, ἅπερ ἄλογα καλεῖται· „ οὐχὶ τῷ μηδένα λόγον ἔχειν, ἀλλὰ τῷ μηδενὶ τῶν προειρημένων λόγον οἰκείως ἔχειν. Κατὰ ἀριθμοὺς δὲ μᾶλλον, „ ἤ κατὰ εἴδη ῥυθμικὰ σῴζειν τὰς ἀναλογίας. „ Ἀριςείδ.

β) Ὁ Προκελευσματικὸς λέγεται καὶ Πυῤῥίχιος· ἀνάπαλιν δὲ τȣ́του κεῖται ὁ Ἡγεμὼν πους, 10.

γ) Οὗτος ὀνομάζεται καὶ Δάκτυλος, διὰ τὴν τῶν συλλαβῶν τάξιν, ἀναλογοῦσαν τοῖς μέρεσι τȣ̃ δακτύλου. Ἀνάπαιστος δ' ὠνομάσθη, ἢ διὰ τὸ ἀνάπαλιν τετάχθαι· ἤ διὰ τὸ τὴν φωνὴν διαθεῖν μὲν τὰς βραχείας, ἀναπαύεσθαι δὲ καταντῶσαν ἐπὶ τὴν μακράν.

δ) Οὗτος λέγεται καὶ Σπονδεῖος μείζων· ἔστι δὲ ἐκ τετρασήμȣ θέσεως, καὶ τετρασήμου ἄρσεως.

ε) Ὄρθιος εἴρηται διὰ τὸ σεμνὸν τῆς ὑποκρίσεως καὶ βάσεως· ἔστι δὲ ἐκ τετρασήμου ἄρσεως, καὶ ὀκτασήμου θέσεως.

... ...
0 0 1 *Τροχαῖος σημαντός* (α).

§. 159. Ἐν δὲ τῷ Παιωνικῷ γένει πόδες ῥυθμικοὶ εἶναι δύο·

• •
0 0 1 *Παίων διάγυιος.*

• • • • •
0 1 0 0 1 *Παίων ἐπιβατός* (β).

§. 160. Ὁ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ πὲς, ἄρχεται μὲν ἀπὸ δισήμȣ, 0 1 · γεμίζει δὲ ῥυθμὸν ἕως ἑκκαιδεκάσημον· διότι μεγαλητέρους ῥυθμȣς εἰς τοῦτο τὸ γένος δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν. Ὁ δὲ ἐν διπλασίῳ λόγῳ ποὺς, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τρισήμȣ, 1 0, γεμίζει δὲ ῥυθμὸν ἕως ὀκτωκαιδεκάσημον. Ὁ δὲ ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ ποὺς, ἄρχεται μὲν ἀπὸ πεντασήμου 0 0 1, γεμίζει δὲ ῥυθμὸν ἕως πεντεκαιεικοσάσημον.

α) Σημαντὸς δὲ εἴρηται, ὅτι βραδὺς ὢν τοῖς χρόνοις, ἐπιτεχνηταῖς χρῆται σημασίαις, παρακολουθήσεως ἕνεκα διπλασιάζων τὰς θέσεις· ἔστι δὲ ἐκ δύο θέσεων τετρασήμων, καὶ ἐξ ἄρσεως τετρασήμου.

β) Ὁ Παίων λέγεται διάγυιος μὲν, ἤγȣν δίγυιος, ἤτοι διμερὴς, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται δύο μέρη θέσεις καὶ ἄρσιν· τοῦτ᾽ ἔστι θέσιν δίσημον, θέσιν ἁπλῆν, καὶ ἄρσιν δίσημον. Ἐπιβατὸς δὲ, ἐπειδὴ μεταχειρίζεται τέσσαρα μέρη, θέσιν μακρὰν, ἄρσιν μακρὰν, θέσεις δύο μακρὰς, καὶ ἄρσιν μακράν· καὶ γίνεται ἀπὸ δύο ἄρσεις, καὶ ἀπὸ δύο διαφόρους θέσεις.

Ὅλοι λοιπὸν οἱ πόδες, ἐξ ὧν σύγκεινται οἱ ῥυθμοὶ εἶναι δώδεκα. Οὗτοι δὲ οἱ ῥυθμικοὶ πόδες ὠνομάζοντο καὶ ῥυθμοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς, καθὼς βλέπομεν εἰς τὸν Βακχεῖον καὶ εἰς τὸν Ἀριστείδην, ὁ ὁποῖος καὶ λέγει· " Τῶν ῥυθ-„ μῶν οἱ μὲν εἰσι σύνθετοι· οἱ δὲ, ἀσύνθετοι. Ἀσύνθετοι „ μὲν οἱ ἑνὶ ποδικῷ γένει χρώμενοι, ὡς οἱ τετράσημοι· σύν-„ θετοι δὲ, οἱ ἐκ δύο γενῶν ἢ καὶ πλειόνων συνεστῶτες, „ ὡς οἱ δωδεκάσημοι· μικτοὶ δὲ, οἱ ποτὲ μὲν εἰς χρόνȣς, „ ποτὲ δὲ εἰς ῥυθμοὺς ἀναλυόμενοι. „

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ Μέτρων.

§. 161.

Ἔμμετρον μέλος λέγεται ἐκεῖνο, τȣ̃ ὁποίȣ οἱ χαρακτῆρες τῆς μελῳδίας χωρίζονται μὲ κατὰ κάθετον γραμμὰς, περικλειȣ́σας μελῳδίαν τόσων χρόνων, ὅσους περιέχει τὸ μέτρον. Συγκροτȣ̃νται δὲ τὰ Μέτρα τοῦτον τὸν τρόπον.

§. 162. Μία μὲν θέσις, μία δὲ ἄρσις, αἵτινες μετρȣ̃σι χρόνους δύο, συγκροτοῦσι τὸ μέτρον ὅπερ σημαίνεται διὰ τȣ̃ 2. Κρȣ́ομεν δὲ εἰς τȣ̃το τὸ μέτρον ἅπαξ μὲν τὸ γόνυ, ἅπαξ δὲ τὸν ἀέρα. Ταυτίζεται δὲ τȣ̃το τὸ μέτρον μὲ τὸν Προκελευσματικὸν πόδα· 0 1.

§. 163. Μία μὲν θέσις, δύο δὲ ἄρσεις, αἵτινες μετρȣ̃σι χρόνȣς τρεῖς, συγκροτȣ̃σι τὸ μέτρον ὅπερ σημαίνεται διὰ τȣ̃ 3. Κρȣ́ομεν δὲ εἰς τȣ̃το τὸ μέτρον, ἅπαξ μὲν τὸ γόνυ, δὶς δὲ τὸν ἀέρα· 0 1 1· ἢ ἅπαξ μὲν τὸ γόνυ βραχέως, ἅπαξ δὲ τὸν ἀέρα μακρῶς, καὶ τότε ταυτίζεται τȣ̃το τὸ μέτρον μὲ τὸν Ἴαμβον πόδα 0 1.

§. 164. Δύο μὲν θέσεις, δύο δὲ ἄρσεις, αἵτινες μετρȣ̃σι χρόνους τέσσαρας, συγκροτȣ̃σι τὸ μέτρον ὅπερ σημαίνεται διὰ τȣ̃ 4. Κρȣ́ομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέτρον, δὶς μὲν τὸ γόνυ, δὶς δὲ τὸν ἀέρα. Ταυτίζεται δὲ τȣ̃το τὸ μέτρον μὲ τὸν διπλȣ̃ν προκελευσματικὸν πόδα· 0 0 1 1.

§. 165. Δύο μὲν θέσεις, ἄρσεις δὲ τρεῖς, μετρȣ̃σαι χρόνȣς πέντε, συγκροτȣ̃σι τὸ μέτρον ὅπερ σημαίνεται διὰ τȣ̃ 5. Κρȣ́ομεν δὲ εἰς τȣ̃το τὸ μέτρον,

δὶς μὲν τὸ γόνυ, τρὶς δὲ τὸν ἀέρα, πρὸς δεξιὰ, πρὸς ἀριστερὰ, καὶ πρὸς τὰ ἄνω· εἰδὲ κρούομεν θέσιν μακρὰν, θέσιν βραχεῖαν, καὶ ἄρσιν μακρὰν, ταὐτίζεται τοῦτο τὸ μ τρον μὲ τὸν πόδα, ὀνομαζόμενον Παίων διάγυιος. 0 0 1.

§. 166. Δύο μὲν θέσεις, ἄρσεις δὲ τέσσαρες μετροῦσαι χρόνους ἓξ, συγκροτοῦσι τὸ μέτρον, ὅπερ σημαίνεται διὰ τοῦ 6. Κρούομεν δὲ εἰς τοῦτο τὸ μέτρον, δὶς μὲν τὸ γόνυ, .τρὶς δὲ τὸν ἀέρα, πρὸς δεξιὰ πρὸς ἀριστερὰ, καὶ πρὸς τὰ ἄνω μακρῶς. Εἶναι προσέτι καὶ ἄλλα μέτρα εἰς τὴν χρῆσιν τῶν Εὐρωπαίων μȣσικῶν, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται Σύνθετα· ταῦτα ἐπειδὴ ἀχρηστοῦσι παρ᾽ ἡμῖν, σιωπῶνται.

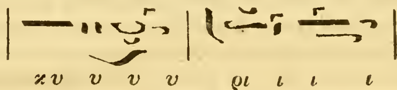
§. 167. Ὅταν χωρίζωμεν τὴν μελῳδίαν, ἀφοῦ εἶναι γεγραμμένη ἐντελῶς μὲ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ποσότητος, καὶ μὲ τὰ σημεῖα τῆς ποιότητος, μὲ κἀνένα ἀπὸ τὰ εἰρημένα μέτρα, σύροντες τὰς κατὰ κάθετον γραμμὰς, πρέπει νὰ προσέχωμεν τὰ ἑξῆς.

§. 168. Ὅσας θέσεις καὶ ἄρσεις περιέχει τὸ μέτρον, τόσων χρόνων μελῳδίαν πρέπει νὰ γράφωσιν οἱ χαρακτῆρες, οἵτινες ἐμπερικλείονται ὑπὸ τῶν κατὰ κάθετον γραμμῶν· οἷον, ἐὰν μὲν τὸ μέτρον περιέχῃ θέσιν καὶ ἄρσιν, αἱ κατὰ κάθετον γραμμαὶ περικλείουσι χαρακτῆρας, γράφοντας μελῳδίαν δύο χρόνων. Ἐὰν δὲ τὸ μέτρον περιέχῃ θέσιν καὶ δύο ἄρσεις, αἱ κατὰ κάθετον γραμμαὶ περικλείουσι χαρακτῆρας, γράφοντας μελῳδίαν τριῶν χρόνων· καὶ τὰ λοιπά.

§. 169. Ἐνίοτε ἐκεῖ ὅπου πρέπει νὰ χωρισθῇ τὸ μέτρον διὰ τῆς κατὰ κάθετον γραμμῆς, τυχαίνει χαρακτὴρ ἄτμητος διὰ τὴν μακρότητα τȣ̃ φθόγγȣ τȣ· τότε ἀφήνομεν μὲν αὐτὸ τὸ μέτρον ἀχώριστον, τέμνομεν δὲ τὸ μετ᾽ αὐτό. Καὶ ἐπειδὴ γίνεται ἓν μέτρον ὀκτὼ χρόνων, ἤγουν δύο θέσεων καὶ δύο ἄρ-

σεων, καὶ πάλιν δύο θέσεων καὶ δύο ἄρσεων, ἐγγράφεται τῷ μέτρῳ πρὸς γνώρισιν ὁ 8 ἀριθμός. Διὰ τὰ αὐτὰ δὴ καὶ ὁ 7, ὁ 6, καὶ ὁ 5, καὶ ὁ 3, καὶ ὁ 2.

§. 170. Ἔμφασις εἶναι τὸ νὰ ἀρχίζῃ καὶ νὰ τελειόνῃ μαζὴ μὲ τὸ μέτρον τὸ ἐμμελὲς μάκρος τῆς συλλαβῆς τῆς σημαντικῆς λέξεως· οἷον, εἰς τὸ Τὰς ἑσπερινὰς αἱ συλλαβαὶ κυ, καὶ ρι, τῆς λέξεως Κύριε λαμβάνουσιν ἐμμελὲς μάκρος.

Τοῦτο τὸ μάκρος εἶναι χρόνων τεσσάρων· ἐὰν καὶ τὸ μέτρον, μὲ τὸ ὁποῖον μετρῶ τὸ τροπάριον ὅλον, εἶναι χρόνων τεσσάρων, σῴζω τὴν ἔμφασιν· εἰδὲ μὴ, παραβλάπτω αὐτήν.

§. 171. Ἡ μελῳδία τῶν συλλαβῶν κυ καὶ ρι, διαρκοῦσα χρόνους ὀκτὼ, περικλείεται ἀπὸ δύο μέτρα, τὰ διὰ τοῦ 4 σημειούμενα. Λοιπὸν τὸ μὲν πρῶτον, ἔχον τὴν κατὰ κάθετον γραμμὴν πρὸ τοῦ ὀλίγου, περικλείει τὸ Ὀλίγον, τὰ Κεντήματα, τὴν Πεταστὴν, καὶ τὴν Ἀπόστροφον· μεθ' ἣν κεῖται ἡ κατὰ κάθετον γραμμή· τὸ δὲ δεύτερον περικλείει τὸ Ἴσον, τὴν Ὑποῤῥοὴν, τὸ Ὀλίγον, καὶ τὴν Ἀπόστροφον· μεθ' ἣν κεῖται πάλιν ἡ κατὰ κάθετον γραμμή. Ἄρα τὸ ἐμμελὲς μάκρος τῶν συλλαβῶν ἀρχίζει καὶ παύει μαζὴ μὲ τό μέτρον.

§. 172. Ὅπου τύχοι ἐμμελὲς μάκρος συλλαβῆς, ἐκεῖθεν ἀρχίζομεν νὰ χωρίζωμεν τὰ μέτρα, εἴτε τετράχρονον εἶναι, εἴτε δίχρονον. Καὶ ἂν προηγῆται φθόγγος τελικὸς, ὅςτις δύναται νὰ εἶναι καὶ βραχὺς, καὶ δίχρονος, καὶ τρίχρονος, διορίζεται ὁ χρόνος τούτου τοῦ φθόγγου ἀπὸ τὴν ἑπομένην ἔμφασιν. Καθὼς εἰς τὸ αὐτὸ τροπάριον κατὰ τὴν λέξιν εὐχὰς,

ἡ συλλαβὴ χας γίνεται τρίχρονος διὰ τὰς ἐπομένας ἐμφάσεις τῶν συλλαβῶν κυ καὶ ρι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ Ῥυθμῶν.

§. 173.

Ἔρρυθμον μέλος λέγεται ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου οἱ φθόγγοι τῆς μελῳδίας φυλάττουσι τὴν αὐτὴν τάξιν, ἣν ἔχουσιν οἱ χρόνοι τοῦ ῥυθμοῦ· διὰ τοῦτο καὶ χωρίζονται οἱ χαρακτῆρες τῆς μελῳδίας μὲ κατὰ κάθετον γραμμὰς, περικλειούσας μέλος τόσων χρόνων, ὅσους περιέχει ὁ ῥυθμός. Ἕκαστος δὲ ῥυθμὸς συντίθεται ἀπὸ τοὺς εἰρημένους πόδας· καὶ συντίθεται ἢ κατὰ συζυγίαν, ἢ κατὰ περίοδον. Κατὰ μὲν συζυγίαν, ὅταν εἶναι ἡ σύνθεσίς του ἀπὸ δύο πόδας ἁπλοῦς καὶ ἀνομοίους· κατὰ δὲ περίοδον, ὅταν εἶναι ἡ σύνθεσίς του ἀπὸ πόδας περισσοτέρους καὶ ἀνομοίους.

§. 174. Ῥυθμοὶ λοιπὸν κατὰ συζυγίαν εἰς τὸ δακτυλικὸν μὲν γένος εἶναι δύο οἱ ἑξῆς.

0 1 0 1 Ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος.

0 1 0 1 Ἰωνικὸς ἀπ' ἐλάσσονος (α).

α) Ἰωνικὸς ὠνομάσθη διὰ τὸ τοῦ ῥυθμοῦ φορτικὸν, ἐφ' ᾧ καὶ οἱ Ἴωνες ἐκωμῳδήθησαν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος συντίθεται ἐξ ἁπλοῦ σπονδείου καὶ προκελευσματικοῦ δισήμου· ὁ δὲ δεύτερος, ἐναντίως. Τοῦτον τὸν ῥυθμὸν ὀνομάζει Βακχεῖον, Βακχεῖος ὁ Γέρων· καὶ λέγει ὅτι συντίθεται ἀφ' ἡγεμόνος καὶ σπονδείου· 0101.

§. 175. *Εἰς τὸ Ἰαμβικὸν δὲ γένος εἶναι πάλιν οἱ ἑξῆς δύο·*

1 0 0 1 *Βακχεῖος ἀπὸ Ἰάμβου.*

0 1 1 0 *Βακχεῖος ἀπὸ Τροχαίου* (α).

§. 176. *Κατὰ δὲ περίοδον εἰς τὸ Ἰαμβικὸν γένος εἶναι ῥυθμοὶ δώδεκα οἱ ἑξῆς.*

1 0 0 1 0 1 0 1 *Τροχαῖος ἀπὸ Ἰάμβου.*

0 1 1 0 0 1 0 1 *Τροχαῖος ἀπὸ Βακχείου.*

0 1 0 1 1 0 0 1 *Βακχεῖος ἀπὸ Τροχαίου.*

0 1 0 1 0 1 1 0 *Ἴαμβος ἐπίτριτος.*

0 1 1 0 1 0 1 0 *Ἴαμβος ἀπὸ Τροχαίου.*

1 0 0 1 1 0 1 0 *Ἴαμβος ἀπὸ Βακχείου.*

1 0 1 0 0 1 1 0 *Βακχεῖος ἀπὸ Ἰάμβου.*

1 0 1 0 1 0 0 1 *Τροχαῖος ἐπίτριτος.*

1 0 1 0 0 1 0 1 *Ἁπλοῦς Βακχεῖος ἀπὸ Ἰάμβου.*

0 1 0 1 1 0 1 0 *Ἁπλοῦς Βακχεῖος ἀπὸ Τροχαίου.*

0 1 1 0 1 0 0 1 *Μέσος Ἴαμβος.*

1 0 0 1 0 1 1 0 *Μέσος Τροχαῖος* (β).

α) *Βακχεῖοι ὠνομάσθησαν, ἀπὸ τοῦ ὅτι ἁρμόζουσι τοῖς βακχείοις μέλεσιν· ὧν ὁ μὲν ἔχει πρῶτον μὲν τὸν Ἴαμβον, δεύτερον δὲ τὸν Τροχαῖον· ὁ δὲ, ἐναντίως.*

β) *Τῶν κατὰ περίοδον δώδεκα ῥυθμῶν, οἱ μὲν τέσσαρες συνίστανται ἐξ ἑνὸς ἰάμβου καὶ τριῶν τροχαίων· οἱ δὲ ἑξῆς τέσσαρες, ἐξ ἑνὸς τροχαίου καὶ τριῶν ἰάμβων· οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες ἐκ δύο ἰάμβων.*

§. 177. *Μὲ τὴν μίξιν δὲ τούτων τῶν γενῶν γίνονται εἴδη ῥυθμῶν περισσότερα· οἷον,*

1 0 0 0 1 *Δόχμιος πρῶτος.*

1 0 0 1 1 0 1 1 1 *Δόχμιος δεύτερος (α).*

1 0 0 1 | 0 1 0 1 ⎫
0 1 1 0 | 0 1 0 0 ⎭ *Προσοδιακοὶ δύο συζυγιῶν (β).*

0 1 1 0 0 1 *Προσοδιακὸς ἐκ τριῶν.*

0 1 1 0 0 1 1 0 *Προσοδιακὸς ἐκ τεσσάρων (γ).*

1 0 0 *Ἰαμβοειδὴς* ⎫
1 1 0 *Τροχοειδὴς* ⎭ *Χορεῖοι ἄλογοι (δ).*

α) *Βακχεῖος ὁ Γέρων λέγει, ὅτι συντίθεται ὁ Δόχμιος ἐξ ἰάμβȣ, καὶ ἀναπαίστου, καὶ παιᾶνος τȣ̃ κατὰ τὴν βάσιν·* 101100110. *Ὁ δὲ Παιὰν συντίθεται ἐκ χορείου καὶ ἡγεμόνος·* 0110.
Ἐκτίθησιν ὁ αὐτὸς καὶ ἄλλον ῥυθμὸν, ὃν καλεῖ Ἐνόπλιον· καὶ σύγκειται ἐξ ἰάμβου καὶ ἡγεμόνος καὶ χορείου καὶ ἰάμβου· 10100110. *Ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι σύγκειται ὁ Ἐνόπλιος, ὅςτις ὀνομάζεται καὶ Προσοδιακὸς ὑπό τινων, ἐκ σπονδείου καὶ πυῤῥιχίου καὶ τροχαίου καὶ ἰάμβου·* 01010110.

β) *Οὗτοι οἱ δύο συντίθενται ἀπὸ τῶν δύο Βακχείων καὶ Ἰωνικοῦ τοῦ ἀπὸ μείζονος.*

γ) *Τούτων ὁ μὲν συντίθεται ἐκ πυῤῥιχίου καὶ ἰάμβου καὶ τροχαίου· ὁ δὲ, ἐξ αὐτῶν τῶν τριῶν καὶ ἰάμβȣ προστιθεμένȣ.*

δ) *Ὁ μὲν Ἰαμβοειδὴς συνίσταται ἐκ μακρᾶς ἄρσεως, καὶ δύο βραχειῶν θέσεων· καὶ τὸν μὲν ῥυθμὸν ἔοικε δακτύλῳ· τὰ δὲ τῆς λέξεως μέρη κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἰάμβῳ. Ἔστι γὰρ ἴαμβος,* 100, *ἤγουν* 10. *ὁ δὲ Τροχοειδὴς, ἐκ δύο βραχειῶν ἄρσεων, καὶ μακρᾶς θέσεως.*

0̇ 0 1̇ 1 1 1 1̇ *Κρητικός* (α).

0̇ 0 1 1̇ *Δάκτυλος κατὰ Βακχεῖον τὸν ἀπὸ Τροχαίου.*

0 0̇ 1̇ 1 *Δάκτυλος κατὰ Βακχεῖον τὸν ἀπὸ Ἰάμβου.*

0̇ 0 0 1 1 1̇ *Δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν Ἰαμβοειδῆ.*

0 0 0̇ 1̇ 1 1 *Δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν Τροχοειδῆ* (β).

0 0̇ 1 0̇ *Δάκτυλος ἀπὸ Ἰάμβου* (γ).

178. *Οἱ μὲν οὖν ῥυθμοὶ, τοὺς ὁποίους διέσωσεν εἰς ἡμᾶς ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Βακχεῖος ὁ Γέρων, τόσοι εἶναι. Οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ἔχουσι ῥυθμοὺς τριάκοντα δύο σχεδὸν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαταλέγομεν δώδεκα τοὺς ἁπλουστέρους καὶ εὐχρηστοτέρους. Μεταχειρίζονται δὲ καὶ ἕτερα δύο σημεῖα, τὰ* 2, 1—. *Καὶ τὸ μὲν* 2 *φανερόνει δύο χρόνους βραχεῖς, θέσιν καὶ ἄρσιν· τὸ δὲ* 1—, *χρόνους βραχεῖς τέσσαρας· καὶ τὸ μὲν* 2 *προσφέρεται τεκὲ, καὶ κρούει πρῶτον*

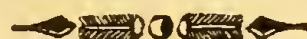
α) *Ὠνομάσθη οὕτως ἀπὸ ἔθνους.*

β) *Ὁ μὲν πρῶτος δάκτυλος συνέστηκεν ἐκ τροχαίου θέσεως, καὶ ἰάμβου ἄρσεως· ὁ δὲ δεύτερος, ἐναντίως· ὁ δὲ τρίτος δέχεται τὸν μὲν ἕτερον χορεῖον εἰς θέσιν· τὸν δὲ ἕτερον, εἰς ἄρσιν· καὶ ὁ τέταρτος, ἐναντίως.*

γ) *Ὁ Ἀριστείδης λέγει, ὅτι ὁ Κρητικὸς ῥυθμὸς σύγκειται ἐκ τροχαίου θέσεως, καὶ τροχαίου ἄρσεως, καὶ ἰάμβου ἄρσεως· καὶ ἐπειδὴ φαίνεται τὸ κείμενον ἐσφαλμένον, λέγον (Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι ῥυθμοὶ, τὸν ἀριθμὸν ἕξ), καὶ καταλέγον ῥυθμοὺς πέντε, ὁ Μεϊβώμιος διορθῶν αὐτὸ, γράφει οὕτως·*

Ὁ μὲν Κρητικὸς ῥυθμὸς σύγκειται ἐκ τροχαίου θέσεως, καὶ τροχαίου ἄρσεως· 0̇0̇11. *Ὁ δὲ Δάκτυλος ἀπὸ ἰάμβου ῥυθμὸς σύγκειται ἐξ ἰάμβου θέσεως, καὶ ἰάμβου ἄρσεως·* 0̇0̇11. *Καὶ ἔγινεν ἡ ἔκθεσις τούτου τοῦ ῥυθμοῦ ἀπὸ τὸν Μεϊβώμιον ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεως τοῦ Ἀριστείδου.*

τὸ γόνυ τὸ δεξιὸν, ἔπειτα τὸ ἀριστερόν. Τὸ δὲ 1— προφέρεται τεὲκ, καὶ κρούει πρῶτον τῇ ἀριστερᾷ τὸ ἀριστερὸν γόνυ, καὶ ἔπειτα ἀμφοτέραις ἀμφότερα· ὥστε 2 2 δύνανται ἓν 1— · ἀλλὰ τὸ μὲν 1— περαίνεται μὲ ἕνα ψόφον· τὰ δὲ δύο 2 2, μὲ τέσσαρας ψόφους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Παρακαταλογὴ τῶν Ὀθωμανικῶν ῥυθμῶν.

§. 179.

Οὐσοὺλ λέγεται τουρκιστὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ αὐτὸς πρὸ πάντων διδάσκεται εἰς τοὺς ἀρχαρίους· τελειόνει δὲ κοντὰ εἰς αὐτοὺς διπλῆν χρείαν. Καὶ μία μὲν εἶναι, ἐκείνη ἥτις χρησιμεύει καὶ εἰς ἡμᾶς· ἡ δὲ ἄλλη εἶναι, ἐκείνη ἥτις ὁδηγεῖ αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ ἐνθυμῶνται τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα διδάσκονται καὶ διδάσκουσιν. Ἐπειδὴ οἱ Ὀθωμανοὶ μὴ μεταχειριζόμενοι χαρακτῆρας εἰς τὸ νὰ γράφωσι τὰ μέλη, κρατοῦσιν αὐτὰ εἰς τὴν μνήμην διὰ τῶν ῥυθμῶν· τούτων λοιπὸν τῶν ῥυθμῶν ἰδοὺ παρακαταλέγονται δώδεκα, οἱ ἑξῆς.

Σοφιὰν, 001, ἢ 02.

Δουγὲκ, 01101, οὗ τὸ διπλοῦν, 00101—22.

Σεμαΐ, 0201, οὗ τὸ ταχὺ, 01101.

Τζεμπὲρ, 0200011101—22.

Δεβρικεπὶρ, 0010120111001—22.

Περευσὰν, 0101001001—22.

Μουχαμμὲζ, 0201001201201—22.

Ῥεμὲλ, 02022020110100 1—22.

Χαφὶφ, 011011020110200 1201201—22.

Σακὶλ, 020220201100101102001201201—22.

Νίμσακιλ, 020220201 1—22.

Νὶμ δεβὶρ, 0010001—22.

§. 180. *Παρατηροῦντες καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀθωμανικῶν ῥυθμῶν, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Σοφιὰν εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὸν Παίωνα. Τὸ δὲ Σεμαΐ σύγκειται ἀπὸ Παίωνα, καὶ ἀπὸ Σπονδεῖον*, 001, 01· *διότι τὸ* 001, *εἶναι ταὐτὸν μὲ τὸ* 02 *κατὰ τὴν κροῦσιν. Οὕτω δὲ ἴσως δυνάμεθα νὰ ἀναλύσωμεν εἰς πόδας καὶ τοὺς λοιποὺς ὀθωμανικοὺς ῥυθμοὺς, καὶ νὰ στοχασθῶμεν ὅτι εὑρίσκεται καὶ εἰς αὐτὲς λόγος τις.*

§. 181. *Νὶμ Σακὶλ ὠνομάσθη ἕνας ῥυθμὸς, ἐπειδὴ εἶναι μέρος τοῦ ὅλου ῥυθμοῦ Σακίλ. Οὕτω λέγεται καὶ νὶμ χαφὶφ, καὶ νὶμ δέβρι, δηλαδὴ ἥμισυ χαφὶφ, καὶ ἥμισυ δέβρι· τὰ ὁποῖα εἶναι μέρη τῶν ὁλοκλήρων ῥυθμῶν Χαφὶφ, καὶ Δέβρι. Ἄρα κατ' αὐτοὺς ἡ ἐπιτομὴ μεγάλου ῥυθμȣ̃ συνιστᾷ ῥυθμὸν μικρότερον. Συντιθέασι δὲ καί τινας ῥυθμοὺς ȣ̓ μόνον ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἡμίσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ δύο ὁλοκλήρων, καὶ ἐκ τριῶν, καὶ ἐκ τεσσάρων καὶ ἐκ πέντε.*

§. 182. *Ἡ ἔναρξις τȣ̃ ῥυθμȣ̃ συμπίπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τῆς μελῳδίας· ἐνίοτε ὅμως προηγεῖται ἡ ἔναρξις τȣ̃ ῥυθμοῦ, καὶ τότε ἡ μελῳδία ἄρχεται ἀπὸ τȣ̃ δευτέρου, ἢ τρίτȣ σημείȣ τȣ̃ ῥυθμοῦ. Ἔτι ἡ κατάληξις τȣ̃ ῥυθμȣ̃ συμπίπτει μὲ τὴν κατάληξιν τῆς μελῳδίας· ἐνίοτε ὅμως περὶ τὰς μεσαίȣς καταλήξεις προηγεῖται ἡ κατάληξις τοῦ ῥυθμοῦ.*

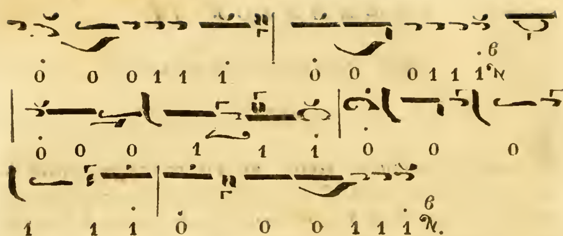
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Περὶ ἐμφάσεως ῥυθμικῆς.

§. 183.

Ἔμφασις ῥυθμικὴ εἶναι, τὸ νὰ συντρέχῃ κάθε ἕνας ψόφος τοῦ ῥυθμοῦ μὲ κάθε ἕνα φθόγγον τῆς μελῳδίας· ἤγουν τὸ νὰ δέχηται ἕνα ψόφον ἄρσεως ἢ θέσεως τοῦ ῥυθμοῦ κάθε ἕνας χαρακτὴρ τῆς μελῳδίας. Διὰ δὲ σαφήνειαν τούτου ἂς ῥυθμισθῇ μὲ τὸν ῥυθμὸν, 0 0 0 1 1 1, ὅςτις ὀνομάζεται Δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν ἰαμβοειδῆ, ἡ μελῳδία τοῦ Θείῳ καλυφθείς.

ἦχος β λ.

§. 184. *Αἱ κατὰ κάθετον γραμμαὶ περικλείουσι χαρακτῆρας τῆς μελῳδίας τόσους, ὅσους ὁ ῥυθμὸς ζητεῖ διὰ λογαριασμὸν τῶν χρόνων του. Λοιπὸν εὐθὺς μετὰ τὴν γραμμὴν κεῖται Ὀλίγον μαζὴ μὲ Κέντημα, καὶ παριστᾶται φθόγγος ὁ Δι· αὐτὸς ζητεῖ δύο χρόνους, καὶ συντρέχει μὲ τὸν ψόφον τοῦ* ȯ, *ζητοῦντος δύο χρόνους· εἶτα κεῖνται δύο Ἴσα, παριστῶντα φθόγγους τοὺς Δι Δι, ζητοῦντας ἀνὰ χρόνον ἕνα, καὶ συντρέχοντας μὲ τοὺς ψόφους τῶν* 00, *ζητούντων ἀνὰ χρόνον ἕνα. Ἔπειτα κεῖνται Ἀπόστροφος καὶ Ἴσον, παριστῶντα φθόγγους τοὺς Γα Γα, ζητοῦντας ἀνὰ χρόνον ἕνα, καὶ συντρέχοντας μὲ τὲς ψόφους τῶν* 11, *ζητούντων ἀνὰ χρόνον ἕνα. Μετέπειτα κεῖται Ὀλίγον, παριστῶν φθόγγον τὸν Δι, ζητοῦντα δύο χρόνους, καὶ συντρέχοντα μὲ τὸν ψόφον τοῦ* i, *ζητοῦντος χρόνους δύο· καὶ τελειόνει ὁ ῥυθμός.*

§. 185. *Ὁποιος χαρακτὴρ ἔχει Γοργὸν, ἢ Δίγοργον, καὶ τὰ λοιπὰ, δένεται μὲ τὸν ἡγούμενον φθόγγον, καὶ λογίζεται ὡς ἕνας φθόγγος, καὶ δύναται νὰ συντρέχῃ μὲ ψόφον ζητοῦντα χρόνον ἕνα· καὶ ἂν ὁ ἡγούμενος χαρακτὴρ ἔχῃ καὶ κλάσμα, ἢ διπλῆν, καὶ τὰ λοιπὰ, ὁ φθόγγος τούτου μαζὴ μὲ τὸν φθόγγον τοῦ χαρακτῆρος, ὅς τις ἔχει τὸ γοργὸν, ἢ δίγοργον, παρεξετάζεται μὲ τὸν ψόφον τοῦ σημείȣ τȣ͂*

ῥυθμοῦ. Λοιπὸν οὕτω λέγομεν, ὅτι κάθε ἕνας ψόφος συντρέχει μὲ κάθε ἕνα φθόγγον.

§. 186. Ἂν τὰ τέλη τῶν μελῳδιῶν τῶν ἄλλων στίχων, δὲν συγκαταλήγωσι μὲ τὰ τέλη τῶν ῥυθμῶν, τὸ τέλος ὅμως τῆς μελῳδίας τοῦ τελευταίου στίχου τοῦ τροπαρίȣ πρέπει νὰ συγκαταλήγῃ μὲ τὸ τέλος τȣ̃ ῥυθμοῦ. Διὰ τοῦτο ἂν οἱ πρῶτοι τρεῖς στίχοι περιέχωσι δεκάκις τὸν ῥυθμὸν, οἱ τελευταῖοι δύο περιέχουσι τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν ἑξάκις, ἤγουν τρὶς ἕκαστος, χωρὶς νὰ περισεύῃ οὔτε τȣ̃ ῥυθμȣ̃ ἡ μελῳδία τȣ̃ στίχου, ȣ̃τε τῆς μελῳδίας αὐτοῦ, ὁ ῥυθμός.

§. 187. Εἰς τὴν ῥυθμικὴν ὁ χρόνος ὅστις περνᾷ χωρὶς φθόγγου πρὸς ἀναπλήρωσιν τȣ̃ ῥυθμοῦ, (τὸ ὁποῖον γίνεται ὅταν ὁ ῥυθμὸς περισεύῃ τῆς μελῳδίας περὶ τὰ μέσα τȣ̃ τραπαρίου.) ὀνομάζεται χρόνος Κενός· τȣ̃τον ἡμεῖς σημαίνομεν μὲ τὴν ἁπλῆν, ἢ διπλῆν, ἢ τριπλῆν, κατὰ τὸ μάκρος τὸ ὁποῖον ἔχει. Οὗτος ὁ Κενὸς χρόνος ἂν εἶναι ἐλάχιστος, λέγεται Λεῖμμα ῥυθμῶν· καὶ ἂν εἶναι μακρὸς, ἤγουν διπλάσιος τȣ̃ ἐλαχίστου, λέγεται Πρόσθεσις.

§. 188. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἡ πολυχρόνιος τριβὴ καὶ περιέργεια δύναται νὰ προσδιορίσῃ διὰ τὴν Ἔμφασιν, εἶναι τὰ ἑξῆς. Ποία μελῳδία ἰδιάζει τῷ ὁ, καὶ ποία τῷ ι, ἢ τῷ ο, καὶ τῷ 1· καὶ ποία μὲν μελῳδία ἀνήκει τῷδε τῷ ῥυθμῷ· ποία δὲ, τῷδε. Καὶ ἂν εἰς μίαν μελῳδίαν ἀνήκωσι διάφοροι ῥυθμοί· ἢ ἂν εἰς ἕνα ῥυθμὸν ἀνήκωσι διάφοροι μελῳδίαι. Καὶ ἔτι ποῖος μὲν ῥυθμὸς συνάρχεται μὲ τὴν μελῳδίαν, ποῖος δὲ ῥυθμὸς προάρχεται τῆς μελῳδίας, καὶ ποῖος ἄρχεται μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μελῳδίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Περὶ τρόπων τῶν ῥυθμῶν.

§. 189.

Ἡ ῥυθμικὴ γνωρίζει τρόπους τρεῖς· Συσταλτικὸν, Διασταλτικὸν, καὶ Ἡσυχαστικόν. Καὶ συσταλικὸς μὲν εἶναι ἐκεῖνος, δἰ ȣ̃ κινοῦμεν πάθη λυπηρά· διασταλτικὸς δὲ εἶναι ἐκεῖνος, δἰ οὗ ἐξεγείρομεν θυμόν· καὶ ἡσυχαστικὸς εἶναι ἐκεῖνος, δἰ ȣ̃ φέρομεν τὴν ψυχὴν εἰς ἡσυχίαν.

§. 190. Ἀπὸ τȣ̀ς ἁπλοῦς ῥυθμοὺς, ὅσοι μὲν ἄρχονται ἀπὸ θέσεων, εἶναι κατὰ τὸν τρόπον ἡσυχαστικοί· ὅσοι δὲ ἄρχονται ἀπὸ ἄρσεων, ἔχουσι τρόπον διαςαλτικόν. Διότι ἐκεῖνοι μὲν φαίνεται ὅτι φέρουσιν εἰς τὸν νȣ̃ν κἄποιαν ἀνάπαυσιν· ȣ̃τοι δὲ, ταραχὴν καὶ ἀνησυχίαν. Καὶ χαριέστερος μὲν διαφαίνεται ὁ ἡσυχαστικὸς τρόπος, ὅταν γίνηται ἀπὸ ῥυθμοὺς, τεταγμένους ἐν ἴσῳ λόγῳ· ἐνθȣσιαστικώτερος δὲ φαίνεται ὁ διασταλτικὸς τρόπος, ὅταν γίνηται ἀπὸ ῥυθμοὺς, θεωρουμένους ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ. Ἔτι ὅσοι ῥυθμοὶ ποιȣ̃σι τὰς ἀγωγὰς βραδείας, εἶναι ἡσυχαστικοί· καὶ ὅσοι ποιοῦσιν αὐτὰς ταχείας, εἶναι θερμοὶ καὶ δραστήριοι (α).

α) Τῶν δὲ ῥυθμῶν ἡσυχαίτεροι μὲν, οἱ ἀπὸ θέσεων προκαταστέλλοντες τὴν διάνοιαν· οἱ δὲ ἀπὸ ἄρσεων τῇ φωνῇ τὴν κροῦσιν ἐπιφέροντες, τεταραγμένοι. Καὶ οἱ μὲν ὁλοκλήρȣς τοὺς πόδας ἐν ταῖς περιόδοις ἔχοντες, εὐφυέστεροι· οἱ δὲ καταληκτικοὺς, τοὐναντίον. Καὶ οἱ μὲν βραχεῖς τοὺς Κενοὺς ἔχοντες, ἀφελέστεροι καί μικροπρεπεῖς· οἱ δ᾽ ἐπιμήκεις, με δ᾽ αλοπρεπέστατοι. Καὶ οἱ μὲν ἐν ἴσῳ λόγῳ τεταγμένοι, δἰ ὁμαλότητα χαριέστεροι· οἱ ἐν ἐπιμορίῳ, διὰ τοὐναντίον, κεκινημένοι. Μέσοι δὲ, οἱ ἐν τῷ διπλασίονι, ἀνωμαλίας μὲν διὰ τὴν ἀνισότητα μετηλειφότες· ὁμαλότη-

§. 191. *Οἱ σύνθετοι ῥυθμοὶ εἶναι κατὰ τὸν τρόπον Διασταλτικοί· διότι εἶναι παθητικοὶ, καὶ ἐπιφέρουσιν εἰς τὴν ψυχὴν ταραχὴν καὶ ἐνόχλησιν, ἐπειδὴ εὑρίσκονται ἄνισοι οἱ ῥυθμοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους συντίθενται. Καὶ παθητικώτεροι γίνονται οἱ σύνθετοι ῥυθμοὶ, ὅταν συνιστῶνται ἀπὸ περισσοτέρους ῥυθμοὺς διαφόρων γενῶν.*

τος δὲ, διὰ τὸ τῶν ῥυθμῶν ἀκέραιον, καὶ τῦ λόγου τὸ ἀπηρτισμένον. Ἔτι τῶν ἐν ἴσῳ λόγῳ, οἱ μὲν διὰ βραχειῶν γινόμενοι μόνον, τάχιστοι, καὶ θερμότεροι, καὶ κατεσταλμένοι· οἱ δ' ἀναμὶξ, ἐπίκοινοι. Εἰδὲ διὰ μηκίστων χρόνων συμβαίη, γίνεσθαι τοὺς πόδας, πλείων ἡ κατάστασις ἐμφαίνοιτ' ἂν τῆς διανοίας. Διὰ τοῦτο τοὺς μὲν βραχεῖς ἐν ταῖς Πυῤῥίχαις χρησίμους ὁρῶμεν· τοὺς δ' ἀναμὶξ, ἐν ταῖς μέσαις ὀρχήσεσι· τοὺς δὲ μηκίστους, ἐν τοῖς ἱεροῖς ὕμνοις, οἷς ἐχρῶντο παρεκτεταμένοις· τήν τε περὶ ταῦτα διατριβὴν μίαν καὶ φιλοχωρίαν ἐνδεικνύμενοι· τήν τε αὐτῶν διάνοιαν ἰσότητι καὶ μήκει τῶν χρόνων ἐς κοσμιότητα καθιστάντες· ὡς ταύτην οὖσαν ὑγείαν ψυχῆς.

Τοὺς δ' ἐν ἡμιολίῳ λόγῳ θεωρουμένους, ἐνθουσιαστικωτέρους εἶναι συμβέβηκεν, ὡς ἔφην. Τούτων δ' ὁ ἐπιβατὸς κεκίνηκε μᾶλλον, συνταράττων μὲν τῇ διπλῇ θέσει τὴν ψυχὴν, ἐς ὕψος δὲ τῷ μεγέθει τῆς ἄρσεως τὴν διάνοιαν ἀνεξεγείρων. Τῶν δὲ ἐν διπλασίονι γινομένων σχέσει, οἱ μὲν ἁπλοῖ τροχαῖοι καὶ ἴαμβοι, τάχος τε ἐπιφαίνουσι, καί εἰσι θερμοὶ καὶ ὀρχηστικοί· οἱ δὲ ὄρθιοι καὶ σημαντοὶ, διὰ τὸ πλεονάζειν τοῖς μακροτάτοις ἤχοις, προάγουσιν ἐς ἀξίωμα· καὶ οἱ μὲν ἁπλοῖ τῶν ῥυθμῶν τοιοίδε.

Οἵγεμὴν σύνθετοι παθητικώτεροί εἰσι, τῷ τε κατὰ τὸ πλεῖστον τοὺς ἐξ ὧν σύγκεινται ῥυθμοὺς ἐν ἀνισότητι θεωρεῖσθαι, καὶ πολὺ τὸ ταραχῶδες ἐπιφαίνοντες· καὶ τῷ μηδὲ τὸν ἄῤῥυθμον, ἐξ οὗ συνεστᾶσι, τὰς αὐτὰς ἑκάστοτε διατηρεῖν τάξεις. Ἀλλ' ὁτὲ μὲν ἀπὸ μακρᾶς ἄρχεσθαι, λήγειν δὲ εἰς βραχεῖαν· ἢ ἐναντίως· καὶ ὁτὲ μὲν ἀπὸ θέσεως, ὁτὲ δ' ὡς ἑτέρως τὴν ἐπιβολὴν τῆς περιόδου ποιεῖσθαι. Πεπόνθασι δὲ μᾶλλον οἱ διαπλειόνων ἤδη συνεστῶτες ῥυθμῶν· πλεῖον γὰρ ἐν αὐτοῖς ἡ ἀνωμαλία. Διὸ καὶ τὰς τῦ σώματος κινήσεις ποικίλως ἐπιφέροντες, οὐκ ἐς ὀλίγην ταραχὴν τὴν διάνοιαν ἐξάγουσιν. Ἀριστ. Βιβλ. Β', 97.

Διότι οἱ σύνθετοι ῥυθμοὶ οἵτινες μένουσιν εἰς ἓν γένος, κινοῦσι τὴν ψυχὴν ὀλιγώτερον. Ἐκεῖνοι ὅμως οἵτινες μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλα γένη, σύρουσι τὴν ψυχὴν βιαίως εἰς κάθε διαφορὰν καὶ τὴν ἀναγκάζουσι ν' ἀκολουθῇ καὶ νὰ ὁμοιόνηται μὲ τὴν ποικιλίαν.

§. 192. *Ἡ μὲν ψαλμῳδία, θεωρουμένη κατὰ τὸν συσταλτικὸν καὶ ἡσυχαστικὸν τρόπον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ῥυθμίζεται μὲ ῥυθμοὺς ἐν ἴσῳ μὲν λόγῳ, μηκίστους δὲ καὶ ἐκτεταμένους. Αἱ δὲ Πυῤῥίχαι, δηλαδὴ αἱ ἐνόπλιαι ὀρχήσεις θεωρούμεναι κατὰ τὸν διασταλτικὸν τρόπον, ὡσαύτως ῥυθμίζονται μὲ ῥυθμοὺς ἐν ἡμιολίῳ μὲν λόγῳ, μικροὺς δὲ, τουτέστιν ἁπλοῦς. Αἱ δὲ μέσαι ὀρχήσεις, αἵτινες θεωροῦνται μὲν κατὰ τὸν διασταλτικὸν τρόπον, ὅμως ἐγείρουσι τὴν ψυχὴν ὄχι εἰς θυμὸν, ἀλλ' εἰς ἔφεσιν τοῦ νὰ κινῇ τὸ σῶμα εὐχαρίστως, ῥυθμίζονται μὲ ῥυθμοὺς ἐν διπλασίονι μὲν λόγῳ, μικτοὺς δέ.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ Μεταβολῆς ἐν ῥυθμοῖς.

§. 193.

Καθὼς *θέλγεται ἡ ψυχὴ διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν τῇ ποικιλίᾳ τῶν χρωμάτων· διὰ δὲ τῆς ἀφῆς, τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἁπτῶν· διὰ δὲ τῆς γεύσεως τῇ ποικιλίᾳ τῶν βρωμάτων· διὰ δὲ τῆς ὀσφρήσεως, τῇ ποικιλίᾳ τῶν ὀσμῶν· οὕτω καὶ διὰ τῆς ἀκοῆς τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἤχων καὶ τῶν ῥυθμῶν πολυειδῶς διατίθεται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μουσικοὶ, εἴς τι σκοπούμενον ἀφορῶντες, μεταχειρίζονται τὴν Μεταβολὴν εἰς τοὺς ῥυθμούς* (α).

α) Πάλιν ἐν τοῖς περὶ τοὺς ῥυθμοὺς πολλὰ τοιαῦθ' ὁρῶμεν

§. 194. *Μεταβολὴ δὲ εἶναι, τὸ νὰ ἀλλάζωμεν ἢ τοὺς ῥυθμοὺς, ἢ τὴν ἀγωγὴν αὐτῶν.* Ὅθεν ἡ ταχυτέρα ἢ βραδυτέρα ἀπαγγελία τοῦ μέλους, εἰμὲν γίνεται κατὰ μετάβασιν ἀπὸ ῥυθμȣ̃ εἰς ῥυθμὸν, ὀνομάζεται μεταβολὴ ῥυθμική (β)· εἰδὲ φυλάττεται μὲν ὁ αὐτὸς ῥυθμὸς, ταχύνονται δὲ ἢ βραδύνονται οἱ χρόνοι τȣ, λέγεται Μεταβολὴ τῆς ἀγωγῆς.

§. 195. *Ἀγωγὴ δὲ τοῦ ῥυθμοῦ εἶναι ταχύτης ἢ βραδύτης τῶν χρόνων·* ὅταν δηλαδὴ σῴζονται μὲν οἱ λόγοι ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν αἱ θέσεις πρὸς τὰς ἄρσεις, προάγονται δὲ διαφόρως τὰ μεγέθη ἑκάστου χρόνου. Οἷον, τὸν ῥυθμὸν oooııı, ὅς τις ὀνομάζεται Δάκτυλος κατὰ χορεῖον τὸν τροχοειδῆ, ἀπαντώμενον εἰς δύο διάφορα μέλη, εὑρίσκομεν, ὅτι φυλάττεται μὲν ὁ λόγος ὃν ἔχουσιν αἱ τρεῖς θέσεις πρὸς τὰς τρεῖς ἄρσεις, ἐξοδεύεται δὲ καίρὸς ὀλιγώτερος διὰ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν εἰς τὸ ἓν μέλος, καὶ περισσότερος εἰς τὸ ἄλλο τοσοῦτον, ὥστε τὸ μέλος, τὸ ὁποῖον περιέχει δεκάκις τὸν ῥυθμὸν, ἐξοδεύει ἴσον καιρὸν μὲ τὸ μέλος, τὸ ὁποῖον περιέχει τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν πεντάκις. Εἰς τὸν ῥυθμὸν λοιπὸν προσδιωρισμένοι μὲν εἶναι οἱ λόγοι τῶν ἄρσεων πρὸς τὰς θέσεις· ἀπροσδιόριστος δὲ, ἡ Ἀγωγή.

§. 196. *Μεταβολὴ λοιπὸν ἀγωγῆς διαφαίνεται εἰς*

γινόμενα· καὶ γὰρ μένοντος τοῦ λόγου, καθ' ὃν διώρισται τὰ γένη, τὰ μεγέθη κινεῖται τῶν ποδῶν, διὰ τὴν τῆς ἀγωγῆς δύναμιν· καὶ τῶν μεγεθῶν μενόντων, ἀνόμοιοι γίνονται οἱ πόδες· καὶ αὐτὸ τὸ μέγεθος πόδατε δύναται καὶ συζυγίαν· δῆλον δ' ὅτι καὶ αἱ τῶν διαιρέσεων καὶ σχημάτων διαφοραὶ περὶ μένον τι μέγεθος γίνονται. Καθόλου δ' εἰπεῖν, ἡ μὲν ῥυθμοποιΐα πολλὰς καὶ παντοδαπὰς κινήσεις κινεῖται· οἱ δὲ πόδες, οἷς σημαινόμεθα τοὺς ῥυθμοὺς, ἁπλᾶςτε καὶ τὰς αὐτὰς ἀεί. Ἀριστόξενος Βιβλ. Β, 34.

β) Οὕτως οἱ ῥυθμοὶ τῶν πεστέδων μεταβαίνουσιν εἰς σεμαΐα κατὰ τοὺς Ὀθωμανούς.

ὅλα τὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ, ὅσα ἔχουσι κρατήματα, σημειουμένη οὕτω μὲν χ διὰ τὸ ταχύ· ἔτω δὲ χ, διὰ τὸ βραδύ. Διότι τὰ μὲν κοινωνικὰ καὶ χερουβικὰ ψάλλονται μὲ ἀγωγὴν βραδεῖαν· τὰ δὲ κρατήματα, μὲ ἀγωγὴν ταχεῖαν. Πλὴν αὐτὰ ἂν μεταβάλλωσιν ἀγωγὴν, φυλάττουσιν ὅμως ἀπ᾽ ἀρχῆς ἕως τέλους ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ῥυθμόν.

§. 197. Ἡ μεταβολὴ τῆς ἀγωγῆς δὲν συγχωρεῖται παντοῦ· ἀλλὰ εἰς μὲν τὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ συγχωρεῖται διὰ τὰ κρατήματα, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἄλλα Παπαδικὰ μέλη, οἷά εἰσι Πολυέλεοι, Πασαπνοάρια, Οἶκοι, Μαθήματα, Δοχαὶ, καὶ τὰ λοιπά. Εἰς δὲ τὰς δοξολογίας ἡ ἀγωγὴ συγχωρεῖται ἐπὶ μὲν τὸ ταχὺ διὰ τὸ „Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἑξῆς· ἐπὶ δὲ τὸ βραδὺ, διὰ τὸ Ἀσματικόν. Εἰς δὲ τοὺς καλοφωνικοὺς εἱρμοὺς συγχωρεῖται εἰς τοιαύτας θέσεις μελῳδιῶν, οἷαί εἰσιν αἱ σημειούμεναι διὰ τῶν σημείων τῆς ἀγωγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Περὶ Ῥυθμοποΐας.

§. 198.

Ῥυθμοποΐα εἶναι δύναμις ποιητικὴ ῥυθμῶν. Διαιρεῖται δὲ ἡ ῥυθμοποΐα εἰς τρία· Λῆψιν, Χρῆσιν, καὶ Μίξιν. Καὶ λῆψις μὲν εἶναι τὸ νὰ γνωρίζωμεν, ὁποῖον ῥυθμὸν πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν· χρῆσις δὲ, τὸ νὰ ἀποδίδωμεν τὰς ἄρσεις πρεπόντως εἰς τὰς θέσεις· καὶ μίξις, τὸ νὰ συμπλέκωμεν τοὺς πόδας ἢ τοὺς ῥυθμοὺς πρὸς ἀλλήλους. Διότι τελεία ῥυθμοποΐα

εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὅλα τὰ ῥυθμικὰ σχήματα περιέχονται.

§. 199. Ἂν λοιπὸν θεωρῇς περὶ γενέσεως ῥυθμȣ͂, ἔκθες ὅλον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐλαχίστων χρόνων, καὶ μέρισον αὐτὸν εἰς ῥυθμικὰ σχήματα· καὶ εἰμὲν ἔχȣσιν αὐτὰ πρὸς ἄλληλα λόγον τινὰ, ὃν ἔχȣσιν οἱ χρόνοι τῶν ποδῶν, εἶναι τὸ σχῆμα ἔῤῥυθμον· εἰδὲ μὴ, πάλιν μετασχημάτισον, ἕως νὰ καταντήσῃ εἰς λόγους ἡ διαίρεσις τȣ͂ ἀριθμȣ͂.

§. 200. Ὅτε λοιπὸν εὑρίσκεται δεκὰς 0000000000, παρατηρεῖς, ὅτι ἀπὸ μὲν δυάδος καὶ ὀκτάδος δὲν γίνεται ῥυθμὸς, διότι ὁ τετραπλάσιος λόγος δὲν εἶναι ἔῤῥυθμος. Εἰδὲ μερίσεις τὴν ὀκτάδα εἰς τριάδα καὶ πεντάδα, πάλιν οὔτε μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἔχεις ῥυθμικὸν λόγον. Ἂν ὅμως μερίσῃς τὸν πέντε εἰς τρία καὶ δύο, 000, 00· 000, 00, τότε ὁ τρία ἔχει λόγον ἡμιόλιον ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον τῶν δισήμων· ὥστε ὁ δεκάσημος διὰ τούτων συνίσταται.

§. 201. Πάλιν μέρισον τὸν δεκάσημον εἰς ἓξ καὶ τέσσαρα 000000, 0000, καὶ συνίσταται σχῆμα ῥυθμικὸν ἐξ ἑξασήμου καὶ τετρασήμου, ἔχον λόγον ἡμιόλιον. Ἃς μερισθῇ τέλος πάντων ὁ δεκάσημος εἰς δύο πεντασήμους 00000, 00000· καὶ εἰμὲν δύνανται νὰ εἶναι ἁπλοῖ καὶ οἱ δύο, ἔχουσι τὸν ἴσον λόγον· εἰδὲ μὴ, μέρισον αὐτοὺς ὡς συνθέτȣς εἰς τρίσημον καὶ δίσημον, καθὼς προελαλήθη.

§. 202. Οὕτως ἡ μὲν Λῆψις ἐγνώρισεν εἰς ἡμᾶς ῥυθμικὰ σχήματα τρία· 000,00, 000,00· 00000,00000· 000000, 0000· ἡ δὲ Χρῆσις ἀποδώσει τὰς ἄρσεις πρεπούσας εἰς τὰς θέσεις· διότι δὲν συνίσταται πους ἐκ μόνων θέσεων. Λοιπὸν τȣ͂ μὲν πρώτȣ ῥυθμικȣ͂ σχήματος, ἐὰν ποιήσῃς τὰ μὲν τρία σημεῖα τῆς πρώτης πεντάδος δύο θέσεις μακρὰν καὶ βραχεῖαν, τὰ δὲ δύο, μίαν μακρὰν ἄρσιν, ἡ πρώτη πεντὰς δίδει Παίωνα

διάγυιον 001· ὁμοίως καὶ ἡ δευτέρα πεντὰς τούτου τῦ σχήματος. Ἄρα ὁλόκληρος ὁ δεκάσημος δίδει δύο Παίωνας διαγυίους 001, 001· διότι διηρέθη κατὰ λόγον ἡμιόλιον, τὸν ὁποῖον ἔχει τὸ Παιωνικὸν γένος.

§. 203. Εἰς δὲ τὸ δεύτερον ῥυθμικὸν σχῆμα, ὅπερ συνίσταται ἀπὸ ἑξάδα καὶ τετράδα, καὶ σῴζει λόγον ἡμιόλιον, 000000, 0000, ἐὰν ποιήσῃς τρεῖς μὲν θέσεις μακρὰς, δύο δὲ ἄρσεις ὁμοίως μακρὰς, γεννᾶται ὁ ἐπιβατὸς Παίων 01001.

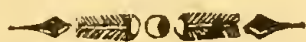
§. 204. Εἰς δὲ τὸ τρίτον ῥυθμικὸν σχῆμα, ὅπερ συνίσταται ἀπὸ πεντάδα καὶ πεντάδα, καὶ σῴζει λόγον ἰσότητος, 00000, 00000, ἂν ποιήσῃς τὰ μὲν πέντε σημεῖα πέντε θέσεις βραχείας, τὰ δὲ λοιπὰ πέντε σημεῖα πέντε ἄρσεις βραχείας, γεννᾶται πενταπλῦς Προκελευσματικός. Ἐπειδὴ ὅμως οὗτος ὁ ποὺς δὲν εἶναι ἐν χρήσει, ἀνάλυσον τὴν πεντάδα εἰς τριάδα καὶ δυάδα, 000, 00· καὶ ἀπὸ μὲν τὴν τριάδα παράγεις Τροχαῖον οι, ἀπὸ δὲ τὴν δυάδα, Προκελευσματικὸν οι. Ὁμοίως εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῇ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πεντάδα, Ἴαμβος καὶ Προκελευσματικὸς ιο, οι.

§. 205. Ἡ δὲ Μίξις εὑροῦσα πόδας ἑτοίμους, συμπλέκει αὐτοὺς, καὶ κατασκευάζει ῥυθμὸν ὁλόκληρον. Οἷον, ὅταν μὲν συμπλέξῃ Παίωνα μὲ Παίωνα, κατασκευάζει δεκάσημον ῥυθμὸν τὸν 001001· ὅταν δὲ συμπλέξῃ Παίωνα μὲ Προκελευσματικὸν καὶ μὲ Ἴαμβον, κατασκευάζει δεκάσημον ῥυθμὸν τὸν 0010110.

§. 206. Πάλιν ὅταν συμπλέξῃ Σπονδεῖον μὲ Προκελευσματικὸν, παράγει τὸν 0101, ὅστις ὀνομάζεται Ἰωνικὸς ἀπὸ μείζονος· ὅταν δὲ συμπλέξῃ μὲ ἕνα Ἴαμβον τρεῖς Τροχαίους, παράγει τὸν 10010101.

§. 207. Ἡ Μίξις συμπλέκει ὄχι μόνον πόδας μὲ πόδας, ἀλλὰ καὶ ῥυθμοὺς μὲ πόδας, καὶ ῥυθμοὺς μὲ ῥυθμοὺς, διὰ νὰ καταρτίσῃ ἓν σῶμα ῥυθμοῦ. Διότι ὁ μὲν Προσοδιακὸς ἐκ τριῶν, συνεπλάκη ἀπὸ πόδα μὲν Προκελευσματικὸν, ἀπὸ ῥυθμὸν δὲ Βακχεῖον, 011001· ὁ δὲ ἑξῆς Προσοδιακὸς 10010101, συνεπλάκη ἀπὸ ῥυθμὸν Βακχεῖον, καὶ ἀπὸ ῥυθμὸν Ἰωνικὸν τὸν ἀπὸ μείζονος.

Τόσα λοιπὸν καὶ περὶ ῥυθμῶν ἀναφέρομεν, τὰ ὁποῖα ἐξετέθησαν κατὰ τὴν γνώμην Ἀριστείδου τοῦ Κουϊντυλιανȣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕʹ.

Περὶ Χειρονομίας.

§. 208.

Χειρονομία εἶναι κατὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς μȣσικοὺς κίνησις τῆς χειρὸς, ἀφορῶσα εἰς ἰδεασμὸν τῆς μελῳδίας, καὶ εἰς καταμέτρησιν τȣ χρόνου, ὁ ὁποῖος ἐξοδεύεται εἰς αὐτὴν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ῥυθμικῆς. Διὸ καὶ λέγουσι· " Χειρονομία ἐστὶ νόμος παραδεδομένος τῶν ἁγίων πατέρων. Ἡνίκα γὰρ ἡ „ φωνὴ ἐκ τοῦ ψάλτου ἐξέρχεται, παραυτίκα καὶ τὴν „ χειρονομίαν ἀπάρχεται, ἵνα ἐκ τῆς χειρονομίας ἐπιδείξῃ τὸ μέλος τὸ ἀρχόμενον. Ὡς γὰρ βοηθῷ χρώ„ μενος ὁ ψάλτης, γνωριζούσῃ τὸν ἑκάστου λόγον, „ ἁρμοζόντως μελῳδεῖ καὶ οὐκ ἀδιαφόρως „.

§. 209. Ἡ Χειρονομία ἦτον ἀναγκαῖα, λέγουσιν, εἰς τὸν ψάλτην, διότι δι᾽ αὐτῆς ἐδύνατο νά διακρίνῃ τὰς συνθέσεις τῶν χαρακτήρων τῆς ποσότητος, καὶ ποιότητος, δι᾽ ὧν ἐγράφετο πᾶσα μελῳδία· καὶ ὅποιος

ἐγίνωσκε καλῶς τὴν χειρονομίαν, ἔψαλλε μετὰ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ, καὶ τάξεως. Εἰς ἡμᾶς ὅμως κατὰ τὸ παρὸν δὲν χρησιμεύει εἰς ἄλλο, παρὰ εἰς τὸ νὰ μάθωμεν τὴν ἐτυμολογίαν τινῶν χαρακτήρων, οἵτινες ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τῆς χειρονομίας.

§. 210. Τὸ μὲν Ἴσον ὠνομάσθη οὕτω, διότι κρατεῖ τὴν φωνὴν ἀλίγυστον. Ἐχειρονομεῖτο δὲ διὰ τριῶν δακτύλων εἰς τύπον τῆς ἁγίας Τριάδος, ὡς τυποῦται ὁ Σταυρός.

§. 211. Τὸ δὲ Ὀλίγον ὠνομάσθη οὕτω, διότι δι' αὐτοῦ ἀναβαίνομεν κατ' ὀλίγον, ἤγουν μὲ διάστημα τόνου ἑνὸς, ἐν ᾧ διὰ μὲν τȣ̃ Κεντήματος ἀναβαίνομεν ὑπερβατῶς δύο τόνους· διὰ δὲ τῆς Ὑψηλῆς, τέσσαρας. Συγκρίνεται δὲ τὸ Ὀλίγον μὲ τὸ Κέντημα καὶ μὲ τὴν Ὑψηλὴν, ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι εὑρέται τῶν χαρακτήρων αὐτὰς μόνους τοὺς τρεῖς χαρακτῆρας μετεχειρίσθησαν διὰ τὴν ἀνάβασιν. Ἐχειρονομεῖτο δὲ τὸ Ὀλίγον εἰς τύπον τῆς ἁγίας χειρὸς τοῦ Κυρίου, εἰπόντος· "Βάλλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ „πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε„.

§. 212. Ἡ δὲ Πεταστὴ ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τῆς χειρονομίας· διότι ὅταν ἐχειρονομεῖτο, ἡ χεὶρ ὡς πτερὸν ἀνίετο καὶ ἐπέτατο. Ἐχειρονομεῖτο δὲ μετὰ τῶν πέντε δακτύλων ἀθροισμένων, καὶ ἐδείκνυε τὴν χεῖρα ὡς πετῶσαν, εἰς τύπον τῆς χειρὸς τοῦ Κυρίȣ, εἰπόντος εἰς τὸν Παράλυτον· "Ἆρον τὸν κράββατόν „σου, καὶ περιπάτει„.

§. 213. Τὸ Κέντημα ἐτυμολογεῖται ἀπὸ τῆς χειρονομίας· διότι ὁ χειρονομῶν τὸ Κέντημα, ἐσχημάτιζε τὸν δάκτυλον τὸν λιχανὸν, ὡσεὶ κεντῶντα. Τὴν αὐτὴν δὲ χειρονομίαν εἶχον καὶ τὰ δύο Κεντήματα· ἐχειρονομοῦντο δὲ εἰς τύπον τῆς θεότητος, καὶ ἀνθρωπότητος.

§. 214. Ἡ μὲν Ὑψηλὴ οὕτως ὠνομάσθη, διότι

ὀδεὶς ἄλλος χαρακτὴρ ὑψοῖ τοσοῦτον τὴν φωνήν. Ἡ δὲ χαμηλὴ, διότι οὐδεὶς ἄλλος χαρακτὴρ καταβιβάζει τοσοῦτον τὴν φωνήν. Τὸ δὲ κάτω κείμενον λέγεται Χαμηλόν. Δὲν ἐχειρονομȣ̃ντο δὲ αὐταὶ, καθὼς καὶ τὸ Κέντημα μοναχὸν, ἐπειδὴ τέσσαρες χαρακτῆρες, τὸ Κέντημα, ἡ Ὑψηλὴ, τὸ Ἐλαφρὸν, καὶ ἡ Χαμηλὴ, ἐλέγοντο πνεύματα καὶ συνεχειρονομȣ̃ντο μὲ τὰ σώματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ὅλοι οἱ λοιποὶ χαρακτῆρες, πλὴν τῆς Ὑποῤῥοῆς, ἥτις οὔτε σῶμα ἐλέγετο, οὔτε πνεῦμα.

§. 215. Ἡ μὲν Ἀπόστροφος ὠνομάσθη οὕτω, διότι ἀποστρέφει τὴν φωνὴν ἀπὸ τȣ̃ ὀξέως ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ ἀντίκειται τῷ Ὀλίγῳ. Τὸ δὲ Ἐλαφρὸν ὠνομάσθη οὕτω, διότι κατεβίβαζε δύο φθόγγους μὲ ἐλαφρότητα, καὶ ὄχι καθὼς κατέβαινον διὰ δύο ἀποστρόφων. Ἡ δὲ Ὑποῤῥοὴ ἔλαβε ταύτην τὴν ὀνομασίαν, διότι ῥέει, λέγουσι, δἰ αὐτὴν ἡ φωνὴ διὰ τοῦ λάρυγγος, καθὼς τὸ ὕδωρ ἐν ταῖς μικραῖς πέτραις.

§. 216. Ἀπὸ τὴν ἔμφασιν φαίνεται, ὅτι ἡ χειρονομία εἶχε γένος ῥυθμοῦ δακτυλικὸν καὶ ἐπράττετο κατὰ τὸν διπλοῦν προκελευσματικὸν πόδα· ἢ κατὰ τὸ μέτρον 4, ὅπερ πληροῦται μὲ δύο θέσεις καὶ μὲ δύο ἄρσεις (§. 164.). Διότι ὅλα τὰ παλαιὰ μέλη, ἅτινα ἐμελίζοντο, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν εἰς πρᾶξιν ἡ χειρονομία, μὲ τȣ̃το τὸ μέτρον μετρούμενα, εὑρίσκονται, ὅτι φυλάττȣσιν ἔμφασιν (§. 170.) (α).

α) Ἡ χειρονομία ἤρξατο νὰ ἐνεργῆται εἰς τὴν ἐκκλησίαν εὐθὺς μαζὴ μὲ τὴν χρῆσιν τῆς μελῳδίας· προήχθη δὲ εἰς τὸν ὕψιστόν της βαθμὸν ἐπὶ Θεοφίλου αὐτοκράτορος, κατὰ τὸ 830 ἔτος ἀπὸ Θεογονίας· ἐπειδὴ ἐκαλλιεργεῖτο καὶ ὑπὸ Βασιλέων· καὶ ἐνοστιμένετο νὰ χειρονομῇ οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσι. Μετὰ δὲ τὴν πτῶσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Βασιλείας παρήκμαζε μὲν κατ᾽ ὀλίγον ἡ χειρονομία, ἐσῴζετο δὲ μέχρι τοῦ ͵αχν ἔτους· διότι κατ᾽ αὐτὸν τὸν καιρὸν Ἰάκωβόστις τοὐπίκλην Βάρβαρος ἐκ τῶν Ἐνε-

ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΡΙΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Περὶ τῶν κατὰ Μουσικὴν Γενῶν.

§. 217.

Γένος εἰς τὴν μȣσικὴν εἶναι ποιὰ διαίρεσις τετραχόρδου. Γένη δὲ τῆς μȣσικῆς εἶναι τρία· Διατονικὸν, Χρωματικὸν, καὶ Ἐναρμόνιον. Καὶ διατονικὸν γένος καθ' ἡμας εἶναι ἐκεῖνο (α), τὸ ὁποῖον γεμίζει τὸ Δια-

---

τιῶν, ἠρώτησε τὸν ἐκ Κρήτης πρωτοψάλτην Δημήτριον Ταμίαν, διὰ ποίαν αἰτίαν συνειθίζουσιν ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ νὰ χειρονομῶσι, καὶ νὰ ψάλλωσι τὸ τερερε; δέδωκε δὲ τὴν περὶ τούτου ἀπόκρισιν ὁ φιλόσοφος Γεράσιμος καὶ Βλάχος καὶ Κρὴς, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Δημητρίου Ταμία. Εἰς τοὺς ἐδικούς μας ὅμως καιροὺς εἶναι διόλου ἄγνωστος ἡ μεταχείρισις τῆς χειρονομίας. „ Καὶ σὺν τῇ ἐπινεύσει καὶ εὐλογίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν „ Πατριάρχου, ἀπάρχεσθαι αὐτοὺς (τοὺς τέσσαρας δομε„ στίκους τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας) τὴν τιμίαν καὶ θεάρε„ στον αἴνεσιν, τὴν ἐξ οἰκείων χειλέων τοῦ σοφωτάτου καὶ „ θεοπροβλήτου ἡμῶν Βασιλέως Λέοντος ἐξυφανθεῖσαν, καὶ „ ἅμα τῇ αὐτῆς ἐκφωνήσει, καὶ πολυτέχνῳ τῆς χειρονο„ μίας κινήσει, ὁμοθυμαδὸν ἅπαντας τοὺς ἀνακειμένους „ ᾄδειν καὶ συμψάλλειν τὸ ῥηθὲν ἱερὸν ᾆσμα, τὸ ἐκ μελιστα„ γῶν χειλέων σταλάξαν ἅπασι τοῖς πιστοῖς ὑπηκόοις „. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος. Τομ. Δ'. φύλ. 429.

α) Λέγομεν καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ τὸ ἡμέτερον διαφέρει τοῦ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ τοῦ τῶν Εὐρωπαίων, καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

πασῶν σύστημα μὲ τόνους ἑπτὰ, μείζονας μὲν τρεῖς, ἐλάσσονας δὲ δύο, καὶ ἐλαχίστους δύο (§. 51.).

§. 218. Τετράχορδον εἶναι τάξις φθόγγων, ἑξῆς μελῳδουμένων, τῶν ὁποίων οἱ ἄκροι συμφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὸ Διατεσσάρων σύστημα· οἷον, τὸ ζω νη πα βου, λέγεται Τετράχορδον, ἐπειδὴ σύγκειται ἀπὸ τέσσαρας συνεχεῖς φθόγγους, καὶ συμφωνεῖ ὁ ἄκρος ζω μὲ τὸν ἄκρον βου.

§. 219. Διατονικὸν γένος κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ὅπερ ὠνόμαζον καὶ Πυθαγορικὴν Ὀκτάχορδον, ἔχουσαν οὕτω·

κε, ζω νη πα βου γα δι Κε.

Ηὗρε δὲ αὐτὴν ὁ Πυθαγόρας ὁδεύσαν ἀπὸ τȣ͂ βαρέος εἰς τὸ ὀξὺ οὕτω· λεῖμμα, τόνος, τόνος· ἤγȣν ζω νη, νη πα, πα βου· καὶ τȣ͂τό ἐστι τὸ διὰ τεσσάρων σύστημα. Καὶ πάλιν, λεῖμμα, τόνος, τόνος· ἤγουν βου γα, γα δι, δι κε· καὶ τȣ͂τό ἐστιν ἄλλο διὰ τεσσάρων. Εἶτα προσέθηκεν ἐν τῇ ἀρχῇ τὸν Προσλαμβανόμενον κε, ἔχοντα διάστημα τόνȣ.

§. 220. Τȣ͂ μὲν τόνου τὸ διάστημα ἔχει λόγον τὸν ἐπόγδοον, ἤγουν ὃν ἔχει τὰ 9 : 8· τȣ͂ δὲ λείμματος τὸ διάστημα πρὸς τὸ τȣ͂ τόνου ἔχει λόγον, ὃν τὰ 13 : 27. Ὅλα δὲ τὰ διαστήματα τῆς Πυθαγορικῆς ὀκταχόρδου, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἀριστείδης, μὲ τοὺς ἑξῆς ἀριθμȣ̀ς ἐγνωρίζοντο.

9216,	8192,	7776,	6912,	6144,	5832,	5184,	4608.
κε,	ζω,	νη,	πα,	βου,	γα,	δι,	Κε.

§. 221. Ὅταν ἐδίπλασίαζον ταῦτα τὰ ἑπτὰ διαστήματα, παρῆγον τὸ Δισδιαπασῶν σύστημα· τὸ ὁποῖον διῄρει ὁ Πυθαγόρας ἀπὸ τȣ͂ Προσλαμβανομένου ἕως τῆς νήτης ὑπερβολαίων μὲ πέντε τετράχορδα. Τετράχορδον ὑπατῶν, Τετράχορδον μέσων,

Τετράχορδον συνημμένων, Τετράχορδον διεζευγμένων, καὶ Τετράχορδον ὑπερβαλαίων.

Νήτη ὑπερβολαίων	2304	κε	τόνος
ὑπερβολαίων διάτονος	2592	δι	τόνος
τρίτη ὑπερβολαίων	2916	γα	λεῖμμα
νήτη διεζευγμένων	3072	βου	τόνος
διεζευγ. διάτον. καὶ νήτ. συνημμ.	3456	πα	τόνος
συνημμ. διάτον. καὶ τρίτ. διεζευ.	3888	νη	λεῖμμα
παράμεσος	4096	ζω	ἀποτομή
τρίτη συνημμένων	4374	ζω♭	λεῖμμα
Μέση	4608	Κε	τόνος
μέσων διάτονος	5184	δι	τόνος
παρυπάτη μέσων	5832	γα	λεῖμμα
ὑπάτη μέσων	6144	βου	τόνος
ὑπάτη διάτονος	6912	πα	τόνος
παρυπάτη ὑπατῶν	7776	νη	λεῖμμα
ὑπάτη ὑπατῶν	8192	ζω	τόνος
Προσλαμβανόμενος	9216	κε	

Τετράχορ. ὑπατῶν. Τετράχορδ. μέσων. Τετράχ. συνημμέν. Τετράχ. διεζευ. Τετράχορδον ὑπερβολαίων.

§. 222. Τὸ μὲν Τετράχορδον ὑπατῶν περιέχει τὰς χορδὰς, ζω νη πα βου· τὸ δὲ Τετράχορδον μέσων περιέχει τὰς χορδὰς, βου γα δι Κε· τὸ δὲ Τετράχορδον συνημμένων περιέχει τὰς χορδὰς, Κε ζω♭ ζω νη, ἢ ζω♭ ζω νη πα· τὸ δὲ Τετράχορδον διεζευγμένων περιέχει τὰς χορδὰς, ζω νη πα βȣ· καὶ τὸ Τετράχορδον ὑπερβολαῖον περιέχει τὰς χορδὰς, βȣ γα δι κε.

§. 223. Συναφὴ μὲν ὀνομάζεται, ὅταν εὑρίσκηται τόνος κοινὸς ἐν μέσῳ δύο τετραχόρδων, ἑξῆς μελῳδουμένων· οἷον, ζω νη πα βȣ, βȣ γα δι κε. Ὅθεν καὶ

συνημμένον Τετράχορδον. Διάζευξις δὲ λέγεται, ὅταν εὑρίσκηται τόνος ἀνὰ μέσον δύο τετραχόρδων, ἑξῆς μελῳδουμένων· οἷον, κε? ζω νη πα, βου γα δι κε· ὅθεν καὶ διεζευγμένον Τετράχορδον.

§. 224. Ὁ Προσλαμβανόμενος δὲν συντελεῖ εἰς τὸ νὰ σχηματίσῃ τὸ τετράχορδον τῶν βαρυτέρων χορδῶν· καὶ δὲν προσελήφθη κατ' ἄλλον τρόπον, εἰμὴ διὰ νὰ τελειοποιήσῃ τὴν βαρυτέραν Ὀγδόην, καὶ νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν Μέσην νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ μέσῳ τȣ̃ Δισδιαπασῶν συστήματος, ἤτοι τοῦ πεντεκαιδεκαχόρδου (α).

§. 225. Ἡ δὲ ἡμετέρα κλίμαξ τȣ̃ Διατονικȣ̃ γένȣς
πα βου γα δι, κε ζω νη Πα,
σύγκειται κατὰ διάζευξιν ἀπὸ δύο τετράχορδα ὅμοια· ἡ δὲ ὁμοιότης αὐτῶν γίνεται ἀπὸ τὰ ἀναλόγως ἴσα διαστήματα τῶν ἐν αὐτοῖς τόνων. Διότι τὰ ἓξ ἀνὰ μέρος τῶν δύο τετραχόρδων διαστήματα, ἀνὰ δύο μὲν ἐξεταζόμενα, εὑρίσκονται ἴσα· οἷον, τὸ μὲν πα βου εἶναι ἴσον τῷ κε ζω· τὸ δὲ βȣ γα, ἴσον τῷ ζω νη· τὸ δὲ γα δι, ἴσον τῷ νη Πα· ἀλλέως δὲ θεωρούμενα, εὑρίσκονται ἄνισα.

§. 226. Ἂν θέλῃ τις νὰ γνωρίσῃ δι' ἀριθμῶν τὰ διαστήματα τῆς κλίμακος τȣ̃ καθ' ἡμᾶς Διατονικοῦ γένους ἐν τῷ Διαπασῶν συστήματι, λέγομεν, ὅτι οὕτως ηὕραμεν αὐτὰ ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας (β).

α) Ὠνομάσθη, λέγει ὁ Ἀριστείδης, ὁ μὲν Προσλαμβανόμενος οὕτως, ὅτι τῶν ὀνομαζομένων τετραχόρδων οὐδενὶ κοινωνεῖ· ἀλλ' ἔξωθεν προσλαμβάνεται διὰ τὴν ἐπὶ Μέσην συμφωνίαν, τονικὸν ἐπέχων λόγον πρὸς τὴν Ὑπάτην ὑπατῶν, ὃν ἔχει Μέση πρὸς παράμεσον. Ὑπάτη δὲ ὑπατῶν ὠνομάσθη ἡ μετὰ τὸν Προσλαμβανόμενον χορδὴ, ὅτι τοῦ πρώτȣ Τετραχόρδου πρώτη τίθεται· τὸ γὰρ πρῶτον Ὕπατον ἐκάλȣν οἱ παλαιοί. Παριπάτη δὲ, ἡ παρ' αὐτὴν κειμένη.

β) Τὸ διάστημα δι κε εἶναι μεῖζον τȣ̃ κε ζω· καὶ τὸ κε ζω εἶναι μεῖζον τȣ̃ ζω νη. Ὅταν ὑποτεθῇ τὸ δι κε ἴσον 12. ευ-

$$\begin{matrix} 1 & \frac{8}{9} & \frac{22}{27} & \frac{3}{4} & \frac{2}{3} & \frac{11}{18} & \frac{9}{16} & \frac{1}{2} \\ \text{δι} & \text{κε} & \text{ζω} & \text{νη} & \text{πα} & \text{βου} & \text{γα} & \text{Δι.} \end{matrix}$$

Ὅθεν εὑρίσκομεν τὴν σχέσιν δύο τόνων, θεωροῦντες τὴν σχέσιν τῶν κλασμάτων αὐτῶν, καὶ πολλαπλασιάζοντες τὸν ἀριθμητὴν τȣ̃ πρώτου ἐπὶ τὸν παρονομαστὴν τȣ̃ δευτέρου, καὶ πάλιν τὸν ἀριθμητὴν τȣ̃ δευτέρου ἐπὶ τὸν παρονομαστὴν τȣ̃ πρώτȣ· οἷον, ὁ πα : βου : : $\frac{2}{3}$: $\frac{11}{18}$ = 36 : 33 = 12 : 11. *Πάλιν* ὁ κε : ζω : : $\frac{8}{9}$: $\frac{22}{27}$ = 216 : 198 = 108 : 99 = 12 : 11.

§. 227. Οἱ δὲ **Εὐρωπᾶιοι** μȣσικοὶ κατανοήσαντες, ὅτι οἱ παλμοὶ τῶν χορδῶν γίνονται διάφοροι ἀπὸ τὰ διάφορα μήκη, ἔκριναν εὔλογον νὰ διορίσωσι τὴν

ρίσκεται τὸ μὲν κε ζω ἴσον 9, τὸ δὲ ζω νη ἴσον 7. Τότε καὶ ἐπὶ τῆς χορδῆς εὑρίσκεται τὸ δι κε νὰ ἔχῃ λόγον πρὸς μὲν τὸν κε ζω, ὃν $\frac{1}{9}$: $\frac{1}{12}$· πρὸς δὲ τὸ ζω νη, ὃν $\frac{1}{9}$: $\frac{7}{108}$.

Δ ε ῖ ξ ι ς.

Ὡς 12 : 9 : : $\frac{1}{9}$: χ. Ἄρα 12 χ = 9.$\frac{1}{9}$ = 1. ὥςε χ = $\frac{1}{12}$.
Πάλιν ὡς 12 : 7 : : $\frac{1}{9}$: χ. Ἄρα 12 χ 7.$\frac{1}{9}$ = $\frac{7}{9}$. ὥστε χ = $\frac{\frac{7}{9}}{12}$ = $\frac{7}{9.12}$ = $\frac{7}{108}$.

Δύναται δὲ νὰ εὕρῃ τινὰς ταύτην τὴν ἀλήθειαν διὰ πείρας τȣ̃τον τὸν τρόπον. Λαμβάνει δύο πανδουρίδας, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μία δὲν ἔχει δεδεμένους τοὺς τόνους, καὶ ἡ ἄλλη τοὺς ἔχει δεδεμένους κατὰ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν ἀσφαλέστατα τὸ κατὰ δύναμιν· εἶτα μὲ τὸν νη ταύτης ποιεῖ σύμφωνον τὸν βόμβον ἐκείνης, καὶ τὸν ὑποθέτει δι· καὶ ἐπὶ τῆς πρώτης ἠχεῖ τὸν πα, καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης τῆς ἀδέτου ζητεῖ τὸ σύμφωνον, καὶ, ὅπου τὸ εὕροι, γράφει τὸν κε. Τοῦτο τὸ νεωστὶ εὑρεθὲν διάστημα δι κε διαιρεῖ εἰς 12 τμήματα. Ἔπειτα μὲ τὸν πα ποιεῖ σύμφωνον τὸν αὐτὸν βόμβον, καὶ ἠχεῖ τὸν βου, καὶ ζητεῖ τὸ σύμφωνον, καὶ, ὅπου τὸ εὕροι, γράφει τὸν ζω. Μετέπειτα μὲ τὸν βου ποιεῖ σύμφωνον πάλιν τὸν αὐτὸν βόμβον, καὶ ἠχεῖ τὸν γα, καὶ ζητεῖ παρομοίως τὸ σύμφωνον, καὶ, ὅπου τὸ εὕρῃ, γράφει τὸν νη. Ὕστερον θεωρεῖ τοὺς νεωστὶ γραφέντας φθόγγους, καὶ εὑρίσκει γεγραμμένον εἰς μὲν τὰ 12, τὸν κε· εἰς δὲ τὰ 9, τὸν βου· καὶ εἰς τὰ 7, τὸν γα.

ἀναλογίαν τῶν διαστημάτων τῶν τόνων ἀπὸ τοὺς παλμούς. Ὅθεν λέγȣσιν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ τῶν παλμῶν, οἵπερ εἰκονίζουσι τὰ διαστήματα τῶν κατ' αὐτοὺς τόνων, εἶναι ἐν λόγῳ ἀντιστρόφῳ τῶν μηκῶν. Ἔχουσι δὲ οὕτως·

1, $\frac{8}{9}$, $\frac{4}{5}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{8}{15}$, $\frac{1}{2}$

ουτ, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, Ουτ.

§. 228. Ὅταν μὲν θέλωμεν νὰ εὕρωμεν τὴν σχέσιν δύο τόνων κατ' αὐτȣ̀ς, πράττομεν ὅσα ἐλαλήθησαν ἀνωτέρω. Ὅταν δὲ θέλωμεν νὰ εὕρωμεν τὴν σχέσιν δύο τόνων ἑνὸς μὲν κατ' αὐτοὺς, τοῦ δὲ λοιποῦ καθ' ἡμᾶς, τότε παραστήνομεν κάθε τόνον μὲ δύο φθόγγους, καὶ μὲ δύο κλάσματα· καὶ εὑρίσκομεν κατὰ τὰ ἀνωτέρω τὴν σχέσιν τȣ̃ ἑνὸς τόνȣ χωριστὰ, καὶ τȣ̃ ἄλλου χωριστά. Οἷον, ὅταν θέλωμεν νὰ γνωρίσωμεν, ποίαν σχέσιν ἔχει ὁ δι πρὸς τὸν ρε, ποιȣ̃μεν οὕτως· ὡς γα : δι : : $\frac{9}{16}$: $\frac{1}{2}$ = 18 : 16 = 9 : 8. Πάλιν· ὡς ουτ : ρε : : 1 : $\frac{8}{9}$ = 9 : 8. Ἄρα ὁ δι ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν μὲ τὸν ρε.

Ἰδού σοι καὶ πίναξ, ὅπου σημειόνονται τινὰ διαστήματα τὰ ἀναγκαιότερα πρὸς γνώρισιν.

δι : κε	9 : 8	ρε : μι	10 : 9
νη : πα	9 : 8	σολ : λα	10 : 9
γα : δι	9 : 8	ουτ : ρε	9 : 8
πα : βȣ	12 : 11	λα : σι	9 : 8
κε : ζω	12 : 11	μι : φα	16 : 15
βȣ : γα	88 : 81	σι : ουτ	16 : 15
ζω : νη	88 : 81	φα : σολ	9 : 8
πα : δι	4 : 3	λα : ρε	27 : 20
κε : πα	4 : 3	μι : λα	4 : 3
δι : Δι	1 : $\frac{1}{2}$	ρε : Ρε	1 : $\frac{1}{2}$
πα : Πα	1 : $\frac{1}{2}$	λα : Λα	1 : $\frac{1}{2}$

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ Ἡμιτόνων.

§. 229.

Τόνοι ὠνομάσθησαν τὰ ἑπτὰ διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος πα βȣ γα δι κε ζω νη Πα. Ὅταν δὲ χωρισθῇ ἓν ἀπὸ αὐτὰ δίχα μὲν, ὄχι ὅμως καὶ κατὰ μέσον ἀκριβῶς, καὶ ληφθῇ τὸ ἓν ἀπὸ τὰ δύο διαστήματα, τὸ τοιοῦτον διάστημα ὀνομάζεται Ἡμίτονον (α).

§. 230. Ὅταν εἰς τὸ διάστημα τῶ τόνου, θεωρȣμένου ἐπὶ τὸ ὀξὺ, προστεθῇ τὸ διάστημα τῶ ἡμιτόνου, καὶ γένῃ ἓν διάστημα ἀπὸ τὰ δύο, τὸ τοιοῦτον λέγεται Δίεσις· ἤγουν ἡ πλεονεξία τῶ τόνου, δηλαδὴ ὅταν σιωπᾶται μὲν ὁ τόνος, φθέγγηται δὲ τὸ ὑπὲρ αὐτὸν ἡμίτονον. Σημαίνεται δὲ ἡ δίεσις τῷδε τῷ σημείῳ ɕ· Ἡ δὲ μειονεξία τῶ τόνου, ἤγουν ὅταν σιωπᾶται μὲν ὁ τόνος, φθέγγηται δὲ τὸ ὑπ' αὐτὸν ἡμίτονον, τὸ τοιοῦτον λέγεται Ὕφεσις, καὶ σημαίνεται τῷδε τῷ σημείῳ ϙ. ἀφορῶσι δὲ καὶ ἡ Δίεσις καὶ ἡ Ὕφεσις ἐπὶ τὸ ὀξύ· εἰδὲ ἀφορῶσιν ἐπὶ τὸ βαρὺ, γί-

α) Τὸ Ἡμίτονον δὲν ἐννοεῖ τὸν τόνον διῃρημένον ἀκριβῶς εἰς δύο, ὡς τὰ δώδεκα εἰς ἓξ καὶ ἕξ, ἀλλ' ἀορίστως· ἤγουν τὰ δώδεκα εἰς ὀκτὼ καὶ τέσσαρα, ἢ εἰς ἐννέα καὶ τρία, καὶ τὰ λοιπά. Διότι ὁ γα δι τόνος διαιρεῖται εἰς δύο διαστήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ ὀξέος ἐπὶ τὸ βαρὺ εἶναι τριτημόριον· τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξὺ, εἶναι δύο τριτημόρια, καὶ τὰ λοιπά. Εἶναι ἔτι δυνατὸν νὰ διαιρεθῇ καὶ ἀλλέως· τὸ ἡμίτονον ὅμως τοῦ βου γα τόνȣ καὶ τοῦ ζω νη, εἶναι τὸ μικρότατον, καὶ δὲν δέχεται διαφορετικὴν διαίρεσιν· διότι λογίζεται ὡς τεταρτημόριον τοῦ μείζονος τόνου· ἤγουν ὡς 3:12.

νεται τὸ ἐναντίον· δηλαδὴ ἡ μὲν πλεονεξία τȣ̃ τόνȣ δίδει ὕφεσιν· ἡ δὲ μειονεξία τȣ̃ τόνου δίδει δίεσιν.

§. Δίεσιν λοιπὸν ποιῶ, ἐὰν φέρ' εἰπεῖν καταβαίνων ἀπὸ τȣ̃ κε, ἀφήσω τὸ τονιαῖον διάστημα τȣ̃ δι, καὶ λάβω ἢ ἓν τριτημόριον, ἢ δύο τριτημόρια αὐτȣ̃ τȣ̃ τόνου· ἢ ἓν τεταρτημόριον, ἢ δύο, ἢ τρία· οὕτω ποιῶ διέσεις καὶ ὅλα τὰ ἄλλα διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος. Δυνάμεθα δὲ θεωρεῖν αὐτὰ μόνον ἐπὶ χορδῆς (α).

§. 232. Ὕφεσιν δὲ ποιῶ, ἐὰν καταβαίνων ἀπὸ τȣ̃ κε ἀφήσω τὸ τονιαῖον διάστημα τοῦ δι, καὶ ἀφ' οὗ προσθέσω εἰς αὐτὸ ἓν τριτημόριον, ἢ δύο τριτημόρια, ἢ ἓν τεταρτημόριον, ἢ δύο, ἢ τρία, λάβω τὸ ȣ̃τω σύνθετον διάστημα, καὶ προφέρω ἐκεῖ τὸν δι· ȣ̃τω ποιῶ ὑφέσεις καὶ ὅλα τὰ ἄλλα διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος.

§. 233. Δίεσις μὲν ἄρα ἐστὶ φθόγγος τόνου τῆς κλίμακος, ὀξυνθέντος ἡμιτόνῳ· οἷον, ἐν τῇ πα βοὺ ϭ δι, κε ζω ϭ Πα κλίμακι, αἱ δύο διέσεις δεικνύουσιν, ὅτι οἱ φθόγγοι γα καὶ νη προφέρονται ἡμιτόνῳ ὀξύτεροι τῶν φυσικῶν. Ὕφεσις δὲ, φθόγγος τόνου τῆς κλίμακος, βαρυνθέντος ἡμιτόνῳ· οἷον ἐν τῇ πα βου 9 δι, κε ζω 9 Πα κλίμακι, αἱ δύο ὑφέσεις

α) Τὰ σημεῖα ϭ 9 λαμβάνονται ἀορίστως εἰς τὰ διαστήματα ἅτινα εἶναι μεγαλήτερα ἢ μικρότερα ἀπὸ τὸν τόνον· ὅταν ὅμως ζητῆται ἀκριβὴς ἔρευνα εἰς αὐτὰ, οὕτω σημαίνουσιν ἐν ἀναβάσει.

Πλεονεξία μὲν				Μειονεξία δὲ			
τὸ μὲν	♉	ἑνὸς τεταρτημορίȣ	¼	τὸ μὲν	♀	ἑνὸς τεταρτημορίου	¼
τὸ δὲ	ϭ	δύο τεταρτημορίων	2/4	τὸ δὲ	9	δύο τεταρτημορίων	2/4
τὸ δὲ	ϭ	τριῶν τεταρτημορ.	¾	τὸ δὲ	♀	τριῶν τεταρτημορ.	¾
τὸ δὲ	♂	ἑνὸς τριτημορίου	⅓	τὸ δὲ	ℽ	ἑνὸς τριτημορίου	⅓
τὸ δὲ	⚵	δύο τριτημορίων	⅔	τὸ δὲ	⚲	δύο [illegible]ιτημορίων	⅔

μηνύουσιν, ὅτι οἱ φθόγγοι γα καὶ νη ἀπαγγέλλονται ἡμιτόνῳ βαρύτεροι τῶν φυσικῶν.

§. 234. Ὅταν ἀπαγγέλληται ἡ δίεσις ἢ ἡ ὕφεσις τȣ̃ τόνου, σιωπᾶται διόλου ὁ φθόγγος τȣ̃ τόνȣ, τȣ̃ ὁποίου τὴν δίεσιν ἢ τὴν ὕφεσιν φθεγγόμεθα. Ἐπειδὴ ἡ μουσικὴ ἡμῶν καὶ τῶν Ὀθωμανῶν θέλει νὰ γεμίζῃ τὴν κλίμακα μὲ διαστήματα ἑπτά. Ἐπειδὴ δὲ εἰς Εὐρωπαϊκὰς μελῳδίας εὑρίσκεται ἀπαγγελλόμενος καὶ ὁ τόνος καὶ ἡ δίεσις καὶ ἡ ὕφεσις, ὅταν θέλωμεν νὰ γράψωμεν τοιαύτας μελῳδίας, μεταχειριζόμεθα Ἴσα, καὶ ἐπ' αὐτῶν τίθεται ἡ ὕφεσις καὶ ἡ δίεσις· οἷον τὴν μὲν διδι γαγα βουβου πα μελῳδίαν οὕτω γράφομεν ... τὴν δὲ πα πα βȣ βȣ γαγα δι, οὕτω ...

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς ἐν φθόγγοις διαφορᾶς.

§. 235.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερὸν, ὅτι μόνον οἱ τρεῖς μείζονες τόνοι τῆς ἡμετέρας διατονικῆς κλίμακος εἶναι ἴσοι μὲ τοὺς τόνους τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων· οἱ δὲ ἄλλοι ἄνισοι. Καὶ τὸ λεῖμμα ἐκείνων, ἢ τὸ ἡμίτονον τῶν Εὐρωπαίων σι ουτ, εἶναι μικρότερον ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἐλάχιστον τόνον βου γα. Διὰ τȣ̃το καὶ οἱ φθόγγοι τῆς ἡμετέρας διατονικῆς κλίμακος ἔχουσιν ἀπαγγελίαν διάφορον, τινὲς μὲν ταὐτιζόμενοι, τινὲς δὲ ὀξυνόμενοι, καί τινες βαρυνόμενοι. Ὁ μὲν γα καὶ δι ἀπαγγέλλονται εἰς τὸ αὐτὸ διάστημα

μὲ τὸν ουτ καὶ ρε τῶν Εὐρωπαίων, μηδόλως διαφέροντες αὐτῶν μήτε τῇ ὀξύτητι μήτε τῇ βαρύτητι· ὁ δὲ κε εἶναι ἀνεπαισθήτως ὀξύτερος τȣ̃ μι· ὁ δὲ ζω εἶναι ἡμιτόνῳ ὀξύτερος τοῦ φα· ὁ δὲ νη εἶναι ἀνεπαισθήτως τȣ̃ σολ· ὁμοίως καὶ ὁ πα, ἀνεπαισθήτως βαρύτερος τȣ̃ λα· καὶ ὁ βου εἶναι ὀλίγῳ βαρύτερος τοῦ σι.

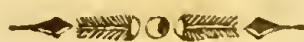
§. 236. *Αἱ ὑφέσεις τῶν Εὐρωπαίων ὅλαι σχεδὸν εἶναι ὀλίγῳ βαρύτεραι ἀπὸ τὰς ἡμετέρας ὑφέσεις· καὶ ὅλοι μὲν οἱ ἡμέτεροι τόνοι γίνονται καὶ ὑφέσεις καὶ διέσεις· τῶν δὲ Εὐρωπαίων οἱ φα, ουτ, δὲν γίνονται ὑφέσεις· οὔτε οἱ σι, μι, γίνονται διέσεις.*

§. 237. *Ὅλοι οἱ φθόγγοι τριχῶς διακρίνονται· οἷον, πα φυσικὸς, πα δίεσις, καὶ πα ὕφεσις. Ὁ δὲ ζω διακρίνεται τετραχῶς· οἷον, ζω φυσικὸς, ὃν δίδωσι τὸ Διαπασῶν σύστημα, καὶ ὃς συνιστᾷ τὸ ζω κε διάστημα τόνον ἐλάσσονα· ζω βαρὺς ὃν δίδωσιν ὁ Τροχὸς, καὶ ὃς προφέρεται μὲν αα͵ες, ποιεῖ δὲ τὸ ζω νη διάστημα τόνον μείζονα· ζω ὕφεσις· καὶ ζω δίεσις.*

§. 238. *Οἱ αὐτοὶ φθόγγοι ἐν μὲν ἀναβάσει ποιȣ̃σιν εἰς τὴν ἀκοὴν ἄλλην ἐντύπωσιν, ἐν δὲ καταβάσει ἄλλην. Ὅθεν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ εἰς τὸν αὐτὸν τόνον ἐν μὲν ἀναβάσει ἔδιδον ἄλλον φθόγγον· ἐν δὲ καταβάσει, ἄλλον. Οἷον, τὸν πα εἰμὲν ἐθεώρουν ἀπὸ τοῦ νη, ἐφθέγγοντο αὐτὸν α??α͵ες· εἰδὲ τὸν ἐθεώρουν ἀπὸ τȣ̃ βου, ἐφθέγγοντο αὐτὸν α͵εα͵ες· καὶ τοῦτο εἶναι ὅπερ ὀνομάζεται ποιότης τῶν φθόγγων (§. 73.).*

§. 239. *Ἡ δίεσις καὶ ἡ ὕφεσις ἕως οὗ δὲν ἀπαγγελθῶσι, δὲν ἀλλάζουσι τὴν ποιότητα τῶν φθόγγων. Οἷον, ἐν τοῖς πα βου γα δι ϙ ζω διαστήμασιν, εἰμὲν στρέφομαι εἰς τοὺς φθόγγους πα βȣ γα δι, καὶ ποιήσω τὴν κατάληξιν εἰς τὸν δι, ὁ φθόγγος δι δείχνει ποιότητα τȣ̃ αγια (§. 73.)· εἰδὲ ἐ-*

γγίσω καὶ ὀλίγον τὴν ὕφεσιν τοῦ κε, ὁ δι δείχνει ποιότητα τȣ̃ ɭεχεαɭες. Εἰς δὲ τὴν ποιότητα τῶν φθόγγων συντελεῖ καὶ ἡ προφορά· διότι ποιότης τȣ̃ μὲν αʔʔαɭες εἶναι, τὸ νὰ ἀκούηται ἡ προφορά του τερπνὴ καὶ λεῖα· αὕτη μεταδίδοται καὶ εἰς τοὺς φθόγγους πα, κε. Τȣ̃ δὲ ɭεαɭες, τὸ νὰ ἀκούηται ἡ προφορά του ἡδεῖα καὶ κεντητική· αὕτη μεταδίδοται καὶ εἰς τοὺς βου, ζω. Τοῦ δὲ ʔαʔα, βομβώδης καὶ ὀγκώδης, καὶ μεταδίδοται καὶ εἰς τὸν γα. Τȣ̃ δὲ αγια, ἀνδρικὴ καὶ τραχεῖα· μεταδίδοται δὲ καὶ εἰς τὸν δι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ Χρωματικοῦ Γένους.

§. 240.

Χρωματικὸν δὲ γένος εἶναι ἐκεῖνο, τȣ̃ ὁποίου εἰς τὴν κλίμακα εὑρίσκονται ἡμίτονα ἢ ἐν ὑφέσει, ἢ ἐν διέσει, ἢ ἐν διέσει καὶ ὑφέσει. Ἐν μὲν ὑφέσει ȣ̃τω·

νη ʔ βου γα, δι ʔ ζω Νη·

ἐν δὲ διέσει οὕτω· πα βου ɓ δι, κε ζω ɓ Πα· ἐν δὲ διέσει ἅμα καὶ ὑφέσει, οὕτω· πα ɓ ʔ δι, κε ɓ ʔ Πα. Εἰς ταύτην δὲ τὴν κλίμακα ἀπαντῶνται δύο μὲν διέσεις, δύο δὲ ὑφέσεις.

§. 241. Χρῶμα δὲ λέγεται εἰς τὴν Μουσικὴν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δύναται νὰ βάψῃ τὴν γινομένην ποιότητα ἀπὸ τοὺς φθόγγους τῆς διατονικῆς κλίμακος, καὶ νὰ παράξῃ ποιότητα, ἔχουσαν ἦθος διάφορον· δύνανται δὲ νὰ ποιῶσι τȣ̃το αἱ διέσεις καὶ αἱ ὑφέσεις. Καὶ μία μόνη ὕφεσις δύναται νὰ χρωματίσῃ τὴν σειρὰν τῶν φθόγγων τοῦ τετραχόρδου, καὶ νὰ

τὸ καταστήσῃ νὰ φαίνηται πάντῃ διάφορον· πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅταν εἶναι καὶ δύο (α).

§. 242. Μελῳδεῖται δὲ τὸ χρῶμα, λέγει ὁ Εὐκλείδης, ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ τριημιτόνιον, ἡμιτόνιον, καὶ ἡμιτόνιον· οἷον, γαϭ βου᾿ πα νη⁾· διότι ἐδῶ τὸ μὲν γα βου διάστημα εἶναι τριημιτόνιον· (ἐπειδὴ ὁ μὲν γα εἶναι δίεσις καὶ ὁ βου ὕφεσις.) τὸ δὲ βου πα διάστημα εἶναι ἡμιτόνιον· καὶ τὸ πα νη, ἡμιτόνιον· ἐπὶ δὲ τὸ ὀξὺ, ἐναντίως, καθ᾿ ἡμιτόνιον, ἡμιτόνιον, καὶ τριημιτόνιον· νηϭ πα βου♀ γα⁶.

§. 243. Ὄχι καθὼς τὸ διατονικὸν γένος εἰς μίαν μόνην κλίμακα περιορίζεται, ἔτω καὶ τὸ χρωματικὸν γένος μίαν μόνην δίδει κλίμακα· ἀλλὰ τοῦτο δύναται νὰ συγκροτήσῃ δύο μὲν διόλου χρωματικὰς κλίμακας· δύο δὲ μικτάς· αἳ ἰδοὺ καὶ ἐκτίθενται·

νη ♀ βȣ γα δι ♀ ζω Νη }
πα ♀ ¿ δι κε ♀ ϭ Πα } Αἱ διόλου χρωματικαί.

πα ⁶ ¿ δι κε ζω νη Πα }
πα βου γα δι κε ♀ ¿ Πα } Αἱ μικταί. (β).

§. 244. Ἡ χρωματικὴ κλίμαξ νη ♀ βου γα δι ¿ ζω Νη σχηματίζει ὄχι τετράχορδα, ἀλλὰ τρίχορδα πάντῃ ὅμοια καὶ συνημμένα τȣ̃τον τὸν τρόπον·

νη ♀ βου, βου γα δι, δι ♀ ζω, ζω νη Πα.

Αὕτη ἡ κλίμαξ ἀρχομένη ἀπὸ τȣ̃ δι, εἰμὲν πρόεισιν ἐπὶ τὸ βαρὺ, θέλει τὸ μὲν δι γα διάστημα τό-

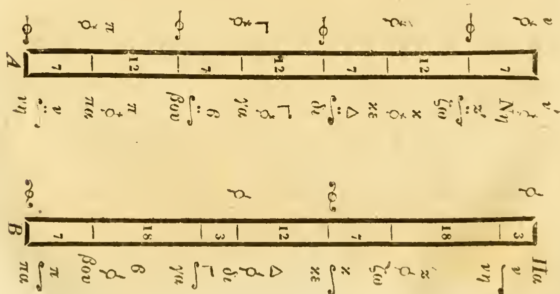

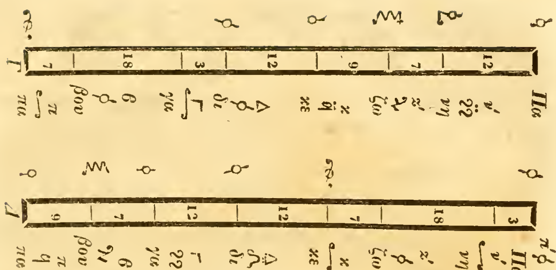
α) Τὸ διάφορον ἦθος, τὸ ὁποῖον προξενεῖ εἰς τὴν μελῳδίαν ἡ ἀλλαγὴ τȣ̃ γένους, εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρισθῇ ἔτω· παῖξαι δι᾿ ὀργάνου ἐν χρωματικῷ γένει μελῳδίαν διατονικοῦ γένους, καὶ τότε καταλαμβάνεις, ὅτι παραλλάττεται τόσον, ὅσον καὶ ἐπὶ τȣ̃ προφορικοῦ λόγου παραλλάττεται ἕνας ἑλληνικὸς στίχος τȣ̃ Ὁμήρου, ὅταν προφέρηται ἀπὸ στόμα Ἄραβος, ἀγνοȣ̃ντος τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον.

β) Εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῶσι καὶ ἄλλαι κλίμακες χρωματικαὶ καὶ μικταὶ, περὶ ὧν ὕστερον ὁμιλȣ̃μεν. Αὗται δὲ παρετέθησαν ἐδῶ, ὡς εὐχρηστότεραι καὶ συστατικαὶ ἤχων.

νον μείζονα· τὸ δὲ γα βου τόνον ἐλάχιστον· τὸ δὲ βου πα, τόνον μείζονα· καὶ τὸ πα νη, τόνον ἐλάχιστον. Εἰδὲ πρόεισιν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, θέλει τὸ μὲν δι κε διάστημα τόνον ἐλάχιστον· τὸ δὲ κε ζω, τόνον μείζονα· τὸ δὲ ζω νη, τόνον ἐλάχιστον· καὶ τὸ νη Πα, τόνον μείζονα. Ὥστε ταύτης τῆς χρωματικῆς κλίμακος μόνον οἱ βου γα δι φθόγγοι ταὐτίζονται μὲ τοὺς βου γα δι φθόγγους τῆς διατονικῆς κλίμακος· οἱ δὲ λοιποὶ κινȣνται. Διότι τὸ βου νη διάστημα κατὰ ταύτην μὲν τὴν κλίμακα περιέχει τόνȣς μείζονα καὶ ἐλάχιστον· κατὰ δὲ τὴν διατονικὴν κλίμακα περιέχει τόνους ἐλάσσονα καὶ μείζονα· ὁμοίως καὶ τὸ δι ζω διάστημα.

§. 245. *Ἡ χρωματικὴ κλίμαξ, πα ? ϭ δι, κε ? ϭ Πα, σύγκειται ἀπὸ δύο τετράχορδα· ἐν ἑκατέρῳ δὲ τετραχόρδῳ κεῖνται τὰ ἡμίτονα οὕτως, ὥστε τὸ διάστημα πα βου εἶναι ἴσον μὲ τὸ κε ζω· τὸ δὲ βου γα εἶναι ἴσον μὲ τὸ ζω νη· καὶ τὸ γα δι εἶναι ἴσον μὲ τὸ νη Πα· καὶ ὅλον τὸ πα δι τετράχορδον εἶναι ἴσον μὲ τὸ κε Πα τετράχορδον. Εἶναι δὲ τὸ μὲν πα βου διάστημα ἴσον ἐλαχίστῳ τόνῳ· τὸ δὲ βου γα, τριημιτόνιον· καὶ τὸ γα δι, ἡμιτόνιον· ἤγουν ἴσον* $\frac{3}{12}$.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

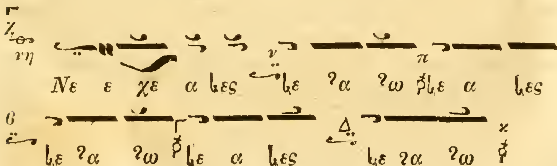
Περὶ Φθόγγων τοῦ Χρωματικοῦ γένους.

§. 246.

Φθόγγους διὰ τὸ Χρωματικὸν γένος παρέδωκαν εἰς ἡμᾶς οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ τέσσαρας

ʟεχεαʟες, ʟεʔαʔω, ʟεαʟες, ʟεʔαʔο.

Ἀπὸ τοὺς ὁποίους τοὺς μὲν δύο μέσους μεταχειριζόμεθα ἀνιόντες· τοὺς δὲ δύο ἄκρους, κατιόντες. Οἷον, τὴν Α κλίμακα νη ϙ βου γα δι ϛ ζω Νη, οὕτω ψάλλομεν ἐμμελῶς·

λε α λες λε γα γω λε χε α λες

λε γα γο λε χε α λες λε γα γο λε χε α λες

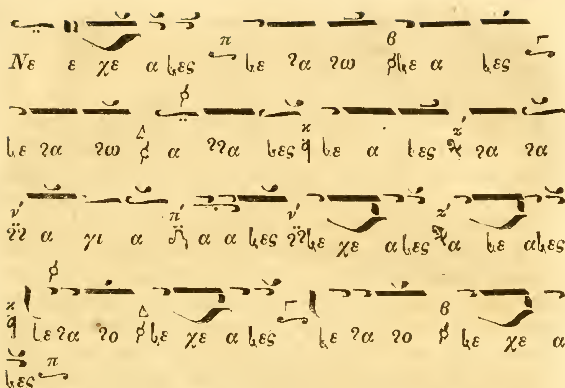
λε γα γο ε χε α λες

καὶ μεταχειριζόμεθα διαστήματα τόνον ἐλάχιστον καὶ τόνον μείζονα, καθὼς διωρίσθησαν (§. 244.).

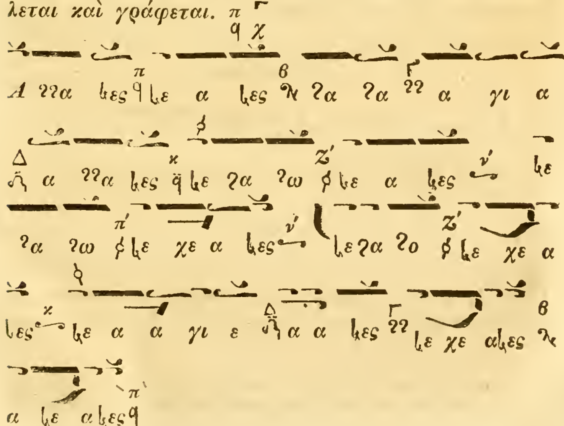
§. 247. Τὴν δὲ Β κλίμακα πα ϱ ϭ δι κε ϱ ϭ Πα, μὲ τὲς αὐτὲς μὲν φθόγγες ψάλλομεν, καὶ ἡ μελῳδία τέτων μὲ τὲς αὐτὲς χαρακτῆρας γράφεται· ὅμως οἱ φθόγγοι φυλάττουσι τὰ διαστήματα, ἅτινα διωρίσθησαν (§. 245.). Ὅθεν διαφέρει τὸ μὲν λεχεαλες τῆς Α τῷ λεχεαλες τῆς Β, καθὸ ἐκεῖνο μὲν ἀπηχεῖται μὲ διαστήματα τόνου ἐλαχίστου καὶ τόνε μείζονος· τῶτο δὲ, μὲ διαστήματα τόνε ἐλαχίστε καὶ τριημιτονίε. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον διαφέρουσι καὶ οἱ λεαλες, λεγαγω, καὶ λεγαγο φθόγγοι.

§. 248. Ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ φθόγγους ταύτης τῆς χρωματικῆς Β κλίμακος οἱ τέσσαρες εἶναι Ἑστῶτες, ἤγουν οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς τῆς διατονικῆς κλίμακος, μήτε τῇ ὀξύτητι μήτε τῇ βαρύτητι διαφέροντες, οἱ πα, δι, κε, Πα· οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες κινοῦνται εἰς ὑφέσεις καὶ διέσεις. Πῶς δὲ ἕκαστος μαρτυρεῖται, φαίνεται εἰς τὴν Β κλίμακα.

§. 249. Ἡ μικτὴ κλίμαξ, ἔχουσα δύο τετράχορδα ἀνόμοια, τὸ μὲν ἓν χρωματικὸν, καὶ τὸ ἄλλο διατονικὸν, θέλει τὸ μὲν χρωματικὸν νὰ προφέρηται μὲ τοὺς χρωματικοὺς φθόγγους· τὸ δὲ διατονικὸν, μὲ τοὺς διατονικοὺς φθόγγους. Οἷον, οἱ φθόγγοι τῆς Γ μικτῆς κλίμακος, πα ϒ ϭ δι κε ζω νη Πα, ἔσω ψάλλονται καὶ γράφονται· πα χ

§. 250. Τῆς δὲ Δ μικτῆς κλίμακος, πα βου γα δι, κε ʔ ⅄ Πα, τὸ μὲν πρῶτον τετράχορδον λέγεται μὲ φθόγγȣς διατονικȣ́ς· τὸ δὲ δεύτερον, μὲ φθόγγους χρωματικȣ́ς· ἡ δὲ μελῳδία τούτων οὕτω ψάλλεται καὶ γράφεται.

§. 251. Ἐξετάζοντες τὲς χρωματικὲς φθόγγες διὰ ποιότητα, εὑρίσκομεν, ὅτι ὁ μὲν νεάνες καὶ νεχεάνες ἐκπίπτουσιν ἐλευθέρως καὶ λαμπρῶς, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκφέρηται ἡ φωνὴ μὲ λεπτότητα καὶ γλυκύτητα· ἐπικρατεῖ δὲ αὐτὴ ἡ ποιότης εἰς ὅλην τὴν Α χρωματικὴν κλίμακα. Ὁ δὲ νεναω καὶ νεναο προφέρονται ἐμβριθῶς καὶ ἀγρίως, καὶ μὲ τὸ νὰ εὐγαίνῃ ἡ φωνὴ μὲ ὄγκον, καὶ μὲ κάποιαν γοερότητα· ἐπικρατεῖ δὲ αὐτὴ ἡ ποιότης εἰς ὅλην τὴν Β χρωματικὴν κλίμακα (α).

§. 252. Αἱ μαρτυρίαι τῆς μὲν Α χρωματικῆς κλίμακος γίνονται, μὲ τὸ νὰ προστιθῶμεν τὰ σύμφωνα τῶν συλλαβῶν τῶν μονοσυλλάβων φθόγγων εἰς ταῦτα τὰ δύο σημεῖα ⁘ · οὕτως ὁ μὲν δι μαρτυρεῖται Δ, ὁ δὲ κε μαρτυρεῖται κ · καὶ τὰ λοιπά. Τῆς δὲ Β χρωματικῆς κλίμακος αἱ μαρτυρίαι γίνονται, μὲ τὸ νὰ προστιθῶμεν τὰ αὐτὰ εἰς ταῦτα τὰ δύο σημεῖα · οὕτως ὁ μὲν δι μαρτυρεῖται Δ, ὁ δὲ γα μαρτυρεῖται Γ · καὶ τὰ λοιπά. Τῶν δὲ μικτῶν κλιμάκων αἱ μαρτυρίαι διὰ μὲν τοὺς χρωματικοὺς φθόγγους γίνονται ὡς λέγομεν· διὰ δὲ τὲς διατονικὲς φθόγγες γίνονται, καθὼς εἴπαμεν (§. 101.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤʹ.

Περὶ Παραλλαγῆς τȣ̃ Χρωματικοῦ γένους.

§. 253.

Ἂν εἰς τὸ Διατονικὸν γένος εἴπαμεν, ὅτι εἶναι χρησιμώτερον νὰ γίνηται ἡ παραλλαγὴ διὰ τῶν μονο-

---

α) Νεάνες καὶ νεχεάνες εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις, καὶ ἐξαγγέλλει καὶ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον· διότι τὸν φθόγγον ὃν

συλλάβων φθόγγων, τοῦτο ἦτον διὰ νὰ ἀπαλλαχθῶμεν ἀπὸ τὰς πολλὰς δυσκολίας, καὶ νὰ καταντήσωμεν εἰς τὸ εὔκολον. Εἰς τὸ Χρωματικὸν ὅμως γένος λέγομεν, ὅτι πρέπει νὰ γίνηται ἡ παραλλαγὴ μὲ τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγους, ἕως οὗ νὰ τοὺς συνειθίσῃ χορταστικὰ ἡ ἀκοή· καὶ ἔπειτα δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν καὶ τοὺς μονοσυλλάβους (α).

§. 254. Διὰ τὴν πρᾶξιν τῆς παραλλαγῆς πρὸ τῆς μελῳδίας βλέπομεν, ἂν εἶναι καὶ χρωματική, ποία μαρτυρία εἶναι γεγραμμένη· καὶ ἐὰν μὲν εἶναι ἡ Δ, εἶναι φανερὸν, ὅτι φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ δι, ὅς τις καὶ προφέρεται ιειιες· ἐὰν δὲ εἶναι ἡ κ, εἶναι φανερὸν, ὅτι φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ κε, ὅς τις καὶ προφέρεται ιεαιες· ἐὰν δὲ εἶναι ἡ ν, εἶναι φανερὸν, ὅτι φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ νη, ὅς τις προφέρεται ιεχεαιες· ἐὰν δὲ εἶναι ἡ π, εἶναι φανερὸν, ὅτι φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ πα, ὅς τις προφέρεται ιεχεαιες· εἰδὲ εἶναι ἡ Γϕ, φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ γα, καὶ προφέρεται ιεζαζω· ἢ δὲ ἡ Δϕ, φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ δι, καὶ προφέρεται ὁμοίως· καὶ ἔτι ἂν εἶναι ἡ Γ, φθόγγος ἀρκτικὸς εἶναι ὁ γα, ὅς τις προφέρεται ιεαιες.

λέγομεν ιεαιες ἐν ἀναβάσει, τὸν αὐτὸν λέγομεν ιεχεαιες ἐν καταβάσει· ὅθεν καὶ ποιότητα μονοειδῆ σώζουσιν. Ὡσαύτως καὶ ιεζαζω καὶ ιεζαζο εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ λέξις, καὶ ἐξαγγέλλει ὡσαύτως ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον, καὶ ἔχει καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ποιότητα τὸ ἓν καὶ τὸ ἄλλο.

α) Πρέπει νὰ βάλλωσιν οἱ διδάσκαλοι πολλὴν προσοχὴν, ὅταν διδάσκωσι τοὺς μαθητὰς τοῦτο τὸ μελῳδικώτατον γένος, εἰς τὸ νὰ παρατηρῶσι καλῶς τὴν προφορὰν τούτων τῶν μονοσυλλάβων φθόγγων· διότι ἐπειδὴ οἱ μαθηταὶ διδαχθέντες τὸ διατονικὸν γένος, ἐσυνείθισαν νὰ τοὺς προφέρωσι μὲ τὰ διαστήματα τούτου τοῦ γένους, τώρα ἀκούοντές τους νὰ προφέρωνται ἀλλέως εἰς τὸ χρωματικὸν, εὐκόλως δὲν δύνανται νὰ τοὺς ἀπαγγέλλωσι κατὰ τὰ διαστήματά του. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μέσον, μὲ τὸ ὁποῖον οἱ προπάτορές μας διέσωσαν ἕως εἰς ἡμᾶς τὸ τοιοῦτον γένος τῆς μελῳδίας.

§. 255. Ἄς γραφῇ καὶ αὕτη ἡ παραλλαγὴ μὲ ἐκείνους τοὺς ἰδίους χαρακτῆρας δὶ ὧν ἐγράφη καὶ ἡ διατονικὴ παραλλαγή.

Λοιπὸν ἐπειδὴ εὑρίσκεται πρὸ τῶν χαρακτήρων γεγραμμένη μαρτυρία ἡ π, ἀπάγγειλον τὸ μὲν Ἴσον ʟεχεαʟες διὰ τὴν μαρτυρίαν· τὴν δὲ πρώτην Ἀπόστροφον, ʟεϛαϛο· καὶ τὴν δευτέραν, ʟεχεαʟες· ἔπειτα τὸ μὲν πρῶτον Ὀλίγον, ʟεϛαϛω· τὸ δὲ δεύτερον, ʟεαʟες· καὶ τὸ τρίτον, ʟεϛαϛω· καὶ πάλιν τὴν μὲν πρώτην Ἀπόστροφον, ʟεχεαʟες· καὶ τὰ λοιπά.

Ἡ κατὰ τὸ συνεχὲς Παραλλαγὴ τοῦ Χρωματικοῦ Γένους.

π Πα νη ζω νη | πα βου πα νη | πα βȣ γα βȣ

πα βȣ γα δι | γα βȣ γα δι | κε δι γα βȣ |

γα δι κε ζω | κε δι γα δι | κε ζω νη

ζω | κε δι κε ζω | νη πα νη ζω | κε δι κε ζω

| νη ζω κε δι | γα δι κε ζω | κε δι γα βου |

γα δι κε δι | γα βȣ πα βȣ | γα δι γα βȣ |

πα νη πα βȣ | γα βȣ πα νη | ζω νη πα π (α).

α) Ἀφ' οὗ γυμνασθῶσιν οἱ μαθηταὶ νὰ ψάλλωσι τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγους τȣ̃ χρωματικοῦ γένους, καθὼς εἴπαμεν,

§. 256. Διὰ δὲ τὸ ὑπερβατὸν, καὶ ἔτι διὰ πάντας τοὺς χαρακτῆρας τῶν φθόγγων, καὶ διὰ τὰς ὑποστάσεις, ὅσα εἴπαμεν διὰ τὸ διατονικὸν γένος, ὅλα αὐτὰ ἂς ἐννοῶνται καὶ διὰ τὸ χρωματικὸν γένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τȣ̃ Ἐναρμονίου γένους.

§. 257.

Ἐναρμόνιον δὲ γένος εἶναι ἐκεῖνο τȣ̃ ὁποίȣ εἰς τὴν κλίμακα εὑρίσκονται ἡμίτονα τουτέστι τεταρτημόρια τȣ̃ μείζονος τόνου, ἢ ἐν ὑφέσει, ἢ ἐν διέσει, ἢ ἐν ὑφέσει καὶ διέσει· ἐν μὲν ὑφέσει οὕτω·

πα βȣ ϡ δι κε ζω νη Πα· ἐν δὲ διέσει, οὕτω·

πα ἱ γα δι κε ζω νη Πα· ἐν δὲ ὑφέσει ἅμα καὶ διέσει, οὕτω·

πα ἱ γα δι κε ϡ νη Πα.

§. 258. Ἁρμονία δὲ λέγεται εἰς τὴν μȣσικὴν τὸ γένος ὅπερ ἔχει εἰς τὴν κλίμακά του διάστημα τεταρτημορίου τȣ̃ μείζονος τόνȣ· τὸ δὲ τοιȣ̃τον διάστημα λέγεται ὕφεσις ἢ δίεσις ἐναρμόνιος· καθὼς καὶ δίεσις χρωματικὴ λέγεται τὸ ἥμισυ διάστημα τȣ̃ μείζονος τόνου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐλάχιστος τόνος, λογιζόμενος ἴσος 7, διαιρȣ́μενος εἰς 3 καὶ 4, δίδει τεταρτημόριον καὶ τριτημόριον τȣ̃ μείζονος τόνου, ἡμεῖς ὅταν λάβωμεν ἓν διάστημα βȣ γα, ἴσον 3, εὑρίσκομεν τὴν ἐναρμόνιον δίεσιν· τὴν ὁποίαν μεταχειρίζό-

---

δύνανται νὰ γυμνασθῶσιν εἰς τὴν αὐτὴν παραλλαγὴν καὶ τοὺς μονοσυλλάβους, καθὼς εἶναι ὑπογεγραμμένοι. Γίνονται δὲ αὐτὰ διὰ γύμνασιν.

μενοι εἰς τὴν κλίμακα, ἐκτελȣμεν τὸ ἐναρμόνιον γένος· διότι χαρακτηρίζεται, λέγει ὁ Ἀριστείδης, τὸ ἐναρμόνιον γένος ἐκ τῶν τεταρτημοριαίων διέσεων τοῦ τόνου.

§. 259. *Ἐμελῳδεῖτο δὲ τὸ ἐναρμόνιον γένος ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Εὐκλείδου, ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ δίτονον, καὶ δίεσιν, καὶ δίεσιν· ἤγουν κατὰ δίτονον, καὶ τεταρτημόριον, καὶ τεταρτημόριον· ἐπὶ δὲ τὸ ὀξὺ, ἐναντίως· κατὰ δίεσιν, καὶ δίεσιν, καὶ δίτονον· ἤγουν κατὰ τεταρτημόριον, καὶ τεταρτημόριον, καὶ δίτονον. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας δὲν σῴζονται μελῳδίαι τοιȣ́των κλιμάκων· ἀλλὰ μία δίεσις ἐναρμόνιος καὶ μία ὕφεσις ἐναρμόνιος εἶναι ὄχι μέσα εἰς ἓν τετράχορδον, ἀλλὰ εἰς δύο.*

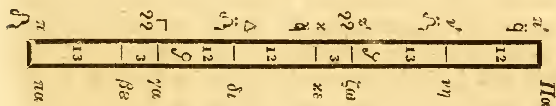
§. 260. *Ἐν τῇ κλίμακι, πα ϐ γα δι κε ϙ νη Πα, εὑρίσκεται τȣ̃ ἐναρμονίου γένους μία μὲν δίεσις, μία δὲ ὕφεσις· ἐπειδὴ τὰ διαστήματα βου γα, κε ζω, ἔχουσι μῆκος ὄχι περισσότερον ἀπὸ τεταρτημόριον σχεδὸν τοῦ μείζονος τόνου· καὶ ἡ ζω ὕφεσις εἶναι ἐδῶ βαρυτέρα τῆς ἐν τῇ χρωματικῇ κλίμακι Πα ϙ ϐ δι, κε ρ ϐ Πα, ὑφέσεως (§. 243.).*

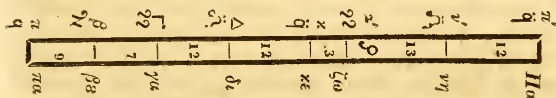
§. 261. *Ἐν τῇ αὐτῇ κλίμακι, πα ϐ γα δι, κε ϙ νη Πα, τὰ δύο τετράχορδα εἶναι ἀνόμοια, κατὰ τὰ ἐν μέσῳ διαστήματα. Διὰ τοῦτο ὅταν τὸ μέλος τȣ̃ ἐναρμονίου γένους ἄρχηται ἀπὸ τȣ̃ γα, θέλει νὰ συμφωνῇ μὲ τὸν γα ἡ ζω ὕφεσις, καὶ ὄχι ὁ νη φθόγγος. Καὶ ἐκεῖνο ὅπερ εἰς τὴν διατονικὴν καὶ χρωματικὴν κλίμακα ἐγίνετο διὰ τῆς τετραφωνίας, ἐδῶ γίνεται διὰ τῆς τριφωνίας*

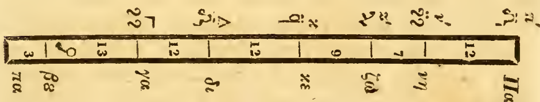
νη πα ϐ γα, γα δι κε ϙ, ϙ νη πα ϙ.

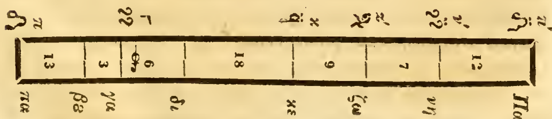
Ὥστε συγκροτοῦνται καὶ ἐδῶ τετράχορδα συνημμένα ὅμοια, διότι ἔχουσι τὰ ἐν μέσῳ διαστήματα ἴσα· τὸ μὲν νη πα ἴσον τῷ γα δι· τὸ δὲ πα ϐ, ἴσον τῷ δι κε· τὸ δὲ ϐ γα, ἴσον τῷ κε ϙ· καὶ τὰ λοιπά.

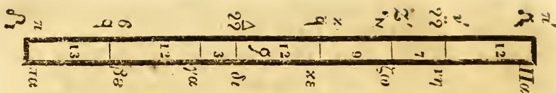
§. 262. Μικταὶ κλίμακες καὶ ἐδῶ, ἐκ μὲν διατονικοῦ καὶ ἐναρμονίου εἶναι δύο·
πα βȣ γα δι, κε ϙ νη Πα, πα ϙ γα δι, κε ζω νη Πα.
Ἐκ δὲ χρωματικȣ͂ καὶ ἐναρμονίου, ἕτεραι δύο·
πα ὁ γα ϙ κε ζω νη Πα, πα ὁ ἐ δι κε ζω νη Πα.
Ἀπὸ τὰς ὁποίας τῆς μὲν πρώτης τὰ διαστήματα ἔχουσιν οὕτω· τὸ μὲν πα βȣ εἶναι μεῖζον τȣ͂ μείζονος τόνου· τὸ δὲ βȣ γα, τεταρτημόριον τȣ͂ αὐτȣ͂· τὸ δὲ γα δι, ἥμισυ τȣ͂ αὐτοῦ· καὶ τὸ δι κε, τριημιτόνιον. Τῆς δὲ δευτέρας, τὸ μὲν πα βου εἶναι μεῖζον τοῦ μείζονος τόνου· τὸ δὲ βȣ γα, ἴσον μείζονι τόνῳ· τὸ δὲ γα δι, τεταρτημόριον τȣ͂ μείζονος τόνου.

Αὗται αἱ κλίμακες εἶναι εἰς τὴν ψαλμῳδίαν αἱ εὐχρηστότεραι διὰ τὸ ἐναρμόνιον γένος διότι εἶναι καὶ ἄλλαι, καθὼς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑπομένων.

§. 263. Ὥστε συμποσῦνται πέντε κλίμακες, αἵτινες πηγάζουσιν ἀπὸ τὸ ἐναρμόνιον γένος, καὶ εὑρίσκονται εἰς πολλὴν χρῆσιν, τῶν ὁποίων ἐσχηματίσαμεν καὶ τὰ διαγράμματα. Φθόγγους δὲ καὶ παραλλαγὴν, ἴδια τοῦ ἐναρμονίου γένους, οἱ διδάσκαλοι δὲν μᾶς παρέδωκαν, ἀλλὰ μὲ τοὺς φθόγγους καὶ μὲ τὴν παραλλαγὴν τῦ διατονικῦ γένους ἐφθέγγοντο καὶ κάθε μελῳδίαν τῦ ἐναρμονίȣ γένȣς. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς ποιῦμεν τὴν παραλλαγὴν αὐτῦ μὲ τὲς μονοσυλλάβους φθόγγους, πα βȣ γα δι κε ζω νη Πα.

§. 264. Ἀπὸ τὰ λαληθέντα διὰ τὰ τρία γένη, γένεται δῆλον, ὅτι κάθε μελῳδία εἶναι ἢ Διατονικὴ, ἢ Χρωματικὴ, ἢ Ἐναρμόνιος, ἢ Μικτὴ, ἢ Κοινή. Καὶ διατονικὴ μὲν εἶναι ἐκείνη ἡ μελῳδία, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ πρόοδος γίνεται μὲ τὴν διατονικὴν κλίμακα. Χρωματικὴ δὲ μελῳδία εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ πρόοδος γίνεται μὲ τὴν χρωματικὴν κλίμακα. Ἐναρμόνιος δὲ μελῳδία εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ πρόοδος γίνεται μὲ τὴν ἐναρμόνιον κλίμακα. Μικτὴ δὲ εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ πρόοδος γίνεται μὲ κλίμακα, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνονται δύο ἢ τρεῖς χαρακτῆρες γενικοὶ, ἢ διατονικῦ δηλαδὴ καὶ χρωματικῦ, ἢ διατονικῦ καὶ ἐναρμονίȣ, ἢ χρωματικῦ καὶ ἐναρμονίȣ. Κοινὴ δὲ μελῳδία εἶναι ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ πρόοδος γίνεται μὲ κλίμακα, συγκειμένην ἐκ

τῶν Ἑστώτων φθόγγων· τίνες δὲ οἱ ἑστῶτες φθόγγοι, ἑξῆς λέγομεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ Χροῶν.

§. 265.

Ἑστῶτες μὲν φθόγγοι εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων οἱ τόνοι δὲν μεταπίπτουσιν εἰς τὰς διαφορὰς τῶν γενῶν, ἀλλὰ μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως. Κινούμενοι δὲ ἢ φερόμενοι φθόγγοι εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων οἱ τόνοι μεταβάλλονται εἰς τὰς διαφορὰς τῶν γενῶν, καὶ δὲν μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως· ἤ, ὅ ταὐτὸν ἐστὶν, οἱ ποτὲ μὲν ἐλάσσονα, ποτὲ δὲ μείζονα δηλοῦντες τὰ διαστήματα, κατὰ τὰς διαφόρους συνθέσεις τῶν τετραχόρδων.

§. 266. Χρόα δὲ εἶναι εἰδικὴ διαίρεσις τȣ̃ γένους. Παρῆγον δὲ τὰς χρόας οἱ ἀρχαῖοι ἀπὸ τὴν διάφορον διαίρεσιν τῶν τετραχόρδων, ἀφήνοντες μὲν Ἑστῶτας φθόγγους τοὺς ἄκρους τȣ̃ τετραχόρδου· ποιοῦντες δὲ Κινȣμένȣς τοὺς ἐν μέσῳ. Εἶναι δὲ αἱ χρόαι αἱ ῥηταὶ καὶ γνώριμοι κατὰ τὸν Εὐκλείδην, ἕξ. Ἐναρμονίου μὲν γένους, μία· Χρωματικȣ̃ δὲ τρεῖς· καὶ Διατονικȣ̃, δύο.

§. 267. Λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη χρόα χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν τεταρτημοριαίων διέσεων τȣ̃ τόνȣ, καὶ ὀνομάζεται Ἐναρμόνιος. Ταύτης δὲ τὰ διαστήματα δι' ἀριθμῶν οὕτως ἐξέφραζον· $6+6+48=60$· κατὰ δίεσιν, καὶ δίεσιν, καὶ δίτονον. Ἡ δὲ δευτέρα χαρακτηρίζεται μὲν τριτημοριαίᾳ διέσει, ὀνομάζεται δὲ Μαλακὸν χρῶμα· ὃ δι ἀριθμῶν οὕτως ἐξέφραζον·

8 + 8 + 44 = 60· κατὰ δίεσιν, καὶ δίεσιν, καὶ τριημιτόνιον καὶ δίεσιν. Ἡ δὲ τρίτη χαρακτηρίζεται μὲν ἐκ διέσεων ἡμιολίων τῆς ἐναρμονίȣ διέσεως· ὀνομάζεται δὲ Ἡμιολίου χρώματος· 9 + 9 + 42 = 60· κατὰ δίεσιν ἡμιόλιον, καὶ δίεσιν ἡμιόλιον, καὶ τριημιτόνιον καὶ δίεσιν. Ἡ δὲ τετάρτη ἴδιον μὲν ἔχει τὴν ἐκ δύο ἡμιτονίων ἀσύνθετον σύστασιν· ὀνομάζεται δὲ Τονιαίȣ χρώματος· 12 + 12 + 36 = 60· καθ᾽ ἡμιτόνιον, καὶ ἡμιτόνιον, καὶ τριημιτόνιον. Ἡ δὲ πέμπτη σύγκειται μὲν ἐξ ἡμιτονίȣ, καὶ τριῶν διέσεων, καὶ λοιπῶν πέντε· ὀνομάζεται δὲ Μαλακὸν διάτονον· 12 + 18 + 30 = 60 (α). Καὶ ἡ ἕκτη ἔχει μὲν ἡμιτόνιον, καὶ τόνον, καὶ τόνον· λέγεται δὲ Σύντονον διάτονον· 12 + 24 + 24 = 60· ἢ 24 + 24 + 12 = 60.

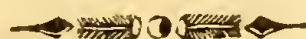
§. 268. Ἡμεῖς δὲ ἐκλαμβάνοντες τὰ ἑπτὰ διαστήματα τῆς διατονικῆς κλίμακος ὡς τονιαῖα, δυνάμεθα νὰ μεταχειρίζώμεθα καὶ ἡμίτονα τȣτων ἕξ. Ὅθεν παράγονται καὶ πολλαὶ κλίμακες, παραστατικαὶ τῶν χροῶν. Πρὸς ὃ ἡ μὲν διατονικὴ κλίμαξ ἂς ὑποτεθῇ ὡς βάσις· ὅσαι δὲ κλίμακες εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῶσιν ἀπ᾽ αὐτὴν, ἂς λέγωνται Χρόαι.

§. 269. Ὅταν γίνηται μία μεταβολὴ ἐν τῇ κλίμακι ἀντὶ ἑκάστου τῶν φθόγγων αὐτῆς, τότε ἂς λέγηται κατὰ συμμονασμόν· ὅταν δὲ δύο, κατὰ συνδιασμόν· ὅταν δὲ τρεῖς, κατὰ συντριασμόν· ὅταν δὲ τέσσαρες, κατὰ συντετρασμόν. ὅταν δὲ πέντε, κατὰ συμπεντασμόν· καὶ ὅταν ἕξ, κατὰ συνεξασμόν.

§. 270. Ὁ Προσλαμβανόμενος καὶ ὁ ὄγδοος ἐπὶ τὸ ὀξὺ φθόγγος, ἤτοι ἡ Μέση, εἴτε ἐπὶ τόνȣ κεῖνται, εἴτε ἐπὶ ἡμιτόνȣ, ἔσονται δύο φθόγγοι ἄκροι ἑστῶτες· οἱ δ᾽ ἐν μέσῳ πάντες, κινούμενοι κατὰ τὴν χρείαν. Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παράγωμεν

α) Ταύτης τῆς χρόας ἐγγὺς εἶναι τὸ ἡμέτερον Διατονικὸν γένος.

ἀπὸ ἕνα τόνον δύο διέσεις, ἢ δύο ὑφέσεις, εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ τεθῶσι καὶ αἱ δύο εἰς κλίμακα ἑνὸς διαπασῶν· ἐπειδὴ τότε τὸ διαπασῶν περιέξει διαστήματα ὀκτὼ ὅπερ ἄτοπον (α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Πόσαι αἱ δυναταὶ Χρόαι.

§. 271.

Τῆς διατονικῆς κλίμακος, πα βȣ γα δι κε ζω νη, ὁ προσλαμβανόμενος ἂς μὴ γίνηται μήτε δίεσις, μήτε ὕφεσις· οἱ δὲ λοιποὶ ἓξ φθόγγοι ἂς γίνωνται καὶ τὰ δύο. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς κλίμακος, κατὰ μὲν συμμονασμὸν μεταβολῆς, κινουμένων τῶν φθόγγων ἢ διὰ διέσεως ἢ ὑφέσεως, εἶναι δυνατὸν νὰ παράγωμεν χρόας 12 (β), τὰς

πα ϙ γα δι κε ζω νη (γ). πα ϭ γα δι κε ζω νη (δ).
πα βȣ ϙ δι κε ζω νη (ε). πα βȣ ϭ δι κε ζω νη (ζ).
πα βȣ γα ϙ κε ζω νη (η). πα βȣ γα ϭ κε ζω νη (θ).
πα βȣ γα δι ϙ ζω νη (ι). πα βȣ γα δι ϭ ζω νη (κ).
πα βȣ γα δι κε ϙ νη (λ). πα βȣ γα δι κε ϭ νη (μ).
πα βȣ γα δι κε ζω ϙ (ν). πα βȣ γα δι κε ζω ϭ (ξ).

α) Ἄτοπόν ἐστι τȣ̃το καθ᾽ ἡμᾶς διὰ τὰ εἰρημένα (§. 59.), καὶ κατὰ τȣ̀ς Ὀθωμανούς· δυνατὸν δὲ καὶ εὔχρηστον παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις· διότι ȣ̃τοι δύνανται νὰ γεμίζωσι τὸ διαπασῶν μὲ διαστήματα ἕως δώδεκα.

β) Εἰ μὲν ἦν ἡ μεταβολὴ σημαντικὴ μόνον διέσεως, ἦν ἂν ϭ = 1. Ἐπεὶ δὲ σημαίνει δίεσίν τε καὶ ὕφεσιν, ἔσται = 2. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φθόγγοι, οὓς ὑπέρχονται, ἓξ εἰσὶν ἄρα 2. 6. = 12.

Ἐπειδὴ τὰ μακάμια τῶν Ὀθωμανῶν συνίστανται μάλι-

§. 272. *Κατὰ δὲ συνδυασμὸν μεταβολῆς ὅ ἐστι δύο φθόγγων τῆς κλίμακος κινουμένων εἰς δίεσιν καὶ ὕφεσιν, μετ' ἀλλήλων ἑκάστων, ἐκφύονται χρόαι* 60 (α)· *ἀπὸ τὰς ὁποίας ἰδοὺ ἐκτίθενται ὀκτώ.*

πα ʔ γα δι κε ζω ʔ (β). πα ϭ γα δι κε ζω ϭ (γ).
πα ϙ γα δι κε ϙ νη (δ). πα ϭ γα ϭ κε ζω νη (ε).
πα ϙ ϭ δι κε ζω νη (ζ). πα ϭ ϭ δι κε ζω νη (η).
πα βȣ ϭ δι κε ζω ϭ (θ). πα βȣ γα ϭ κε ϙ νη (ι).

Παρομοίως δὲ παράγονται καὶ αἱ λοιπαὶ κλίμακες, ἕως τῶν ἑξήκοντα.

§. 273. *Κατὰ δὲ συντριασμὸν ἐκφύονται χρόαι* 160 (κ)· *ἀπὸ τὰς ὁποίας ἰδοὺ ἐκτίθενται τέσσαρες·*

στα ἐκ τῶν κλιμάκων, σημειόνομεν τὰς ὀλίγας ταύτας κλίμακας μὲ τὰ ὀνόματα τῶν μακαμίων.

γ) Ὅταν αὕτη ἡ κλίμαξ παράγῃ μέλος, ὀνομάζεται μακὰμ Κιουρδί. — δ) Αὕτη δὲ, Μπουσσελίκ. — ε) Αὕτη δὲ, Σαζγκιάρ. — ζ) Αὕτη δὲ, Χιτζάζ. — η) Αὕτη δὲ, Σεμπᾶ.— θ) Αὕτη δὲ, Χισάρ. — ι) Αὕτη δὲ Χουζάμ. — κ) Αὕτη δὲ, Ἔβιτζ. — λ) Αὕτη δὲ, Ἀτζέμ. — μ) Αὕτη δὲ, Μαχούρ.— ν) Αὕτη δὲ, Ζαβίλ.— ξ) Αὕτη δὲ, Σεχνάζ.

Ὁ Πρωτοψάλτης Παναγιώτης ὁ Χαλάτζογλους ἐμέλισε τὸν εἱρμὸν „ Ἔφριξε γῆ, κατὰ τὴν κλίμακα (λ).

α) Ἐπειδὴ τὰ μεταβλητικὰ σημεῖά εἰσι δύο, καὶ ἑκάτερον δὶς ἐκλαμβάνεται, ἄρα τὰ δύο ὁμοῦ = 2. 2 = 4. *Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φθόγγοι, μεθ' ὧν γίνεται ὁ συνδιασμὸς, εἰσὶν* 6, *ἄρα* $\frac{6.5}{2}$ = 15. *Ὥστε* 15. 4 = 60.

β) Αὕτη μὲν λέγεται Ζαβὶλ κιουρδί. — γ) Αὕτη δὲ Σεχνάζ μπουσσελίκ. — δ) Αὕτη δὲ Ἀτζὲμ ἀσιράν. Ταύτης παράδειγμα ἔχεις μίαν δοξολογίαν Χουρμουζίȣ διδασκάλȣ εἰς ἦχον βαρύν· ϙ νη πα ϙ γα δι κε ϙ. — ε) Χισὰρ μπουσσελίκ — ζ) Ἡ τȣ͂ πλαγίου δευτέρου ἦχου κλίμαξ.— η) Νισαβερέκι. — θ) Σεχνάζ τέλειον. — ι) Ἀρεζμπάρ. Ἐδῶ δὲ ἡ ζω ὕφεσις εἶναι ὁ βαρὺς ζω, ὃν δίδει ὁ τροχὸς ἐπὶ τὸ βαρὺ, ὅς τις εἶναι ἡμιτόνῳ βαρύτερος τȣ͂ ζω, ὃν δίδει τὸ διαπασῶν. — κ) Ἐπειδὴ τρία εἰσὶ τὰ μεταβλητικὰ σημεῖα, καὶ ἑκάτερον = 2, *ἄρα τὰ τρία* = 2. 2. 2 = 8. *Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φθόγγοι, μεθ' ὧν γίνεται ὁ συντριασμὸς, εἰσὶν* 6,

πα ϛ ♁ δι κε ♀ νη (α). πα ϙ γα ϙ κε ϙ νη (β). πα βȣ ɓ δι κε ϙ ɓ (γ). πα βȣ ρ δι ϙ ζω ძ (δ).

Τοῦτον τὸν τρόπον παράγονται καὶ αἱ λοιπαὶ κατὰ συντριασμὸν κλίμακες, ἕως τῶν 160.

§. 274. Κατὰ δὲ συντετρασμὸν μεταβολῆς, ἐκφύονται χρόαι 240 (ε)· κατὰ δὲ συμπεντασμὸν μεταβολῆς ἐκφύονται χρόαι 192 (ζ)· καὶ κατὰ συνεξασμὸν, 64 (η). Ὥστε, ὅταν εἶναι Προσλαμβανόμενος ὁ πα, αἱ παραγόμεναι ἐκ τῆς διατονικῆς κλίμακος τοῦ διαπασῶν δυναταὶ χρόαι συμποσοῦνται 278 (θ).

§. 275. Ὅταν δὲ ὑποτεθῇ ὁ Προσλαμβανόμενος ἐπὶ ἡμιτόνου, δύο μόναι κλίμακες, αἱ ἔχουσαι ὅλȣς τȣ̀ς φθόγγους ὑφέσεις ἢ διέσεις δὲν ἐμπεριέχονται εἰς τὰς 728. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εὑρίσκεται μελῳδία, τῆς ὁποίας ἡ κλίμαξ ἔχει τὸν προσλαμβανόμενον ἐπὶ ἡμιτόνου, καὶ δὲν ἔχει κἀνένα τόνον ἐν ὅλῳ τῷ διαπασῶν, περὶ τȣ́των οὐδένα λόγον ποιȣ̃μεν. Καὶ ἀκόμη ὅταν δὲν εἶναι προσλαμβανόμενος ὁ πα, δύο

ἄρα $\frac{6}{1}\cdot\frac{5}{2}\cdot\frac{4}{3}=20$. Ὥστε $8.\ 20=160$.

α) Αὕτη λέγεται Νισσαμπούρ. — β) Σουμπουλέ. — γ) Χουμαγιούν. — δ) Καρτζιγάρ.

ε) Ἐπειδὴ τέσσαρά εἰσι τὰ μεταβλητικὰ σημεῖα, ἴσα εἰσὶ κατὰ τὰ εἰρημένα τοῖς $2.\ 2.\ 2.\ 2=16$. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ φθόγγοι, μεθ' ὧν γίνεται ὁ συντετρασμὸς, εἰσὶν 6, ἔσται ἄρα $\frac{6}{1}\cdot\frac{5}{2}\cdot\frac{4}{3}\cdot\frac{3}{4}=15$. ὥστε $15.\ 16=240$.

ζ) Πέντε ὄντα τὰ μεταβλητικὰ σημεῖα, εἰσὶν ἴσα $2.2.2.2.2=32$. Καὶ ἐπειδὴ ὁ συμπεντασμὸς τῶν ἓξ φθόγγων γίνεται οὕτω $\frac{6}{1}\cdot\frac{5}{2}\cdot\frac{4}{3}\cdot\frac{3}{4}\cdot\frac{2}{5}=6$. Ἄρα $32.6=192$.

η) Ἓξ ὄντα τὰ μεταβλητικὰ σημεῖα, ἴσα εἰσὶ $2.2.2.2.2.2=64$. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπομένει κἀνένας ἄλλος τόνος πλὴν τȣ̃ ἐν τῷ προσλαμβανομένῳ, οὔτε αὔξησις τῶν χροῶν γίνεται κατὰ συνεξασμόν. Ἔστι γὰρ $\frac{6}{1}\cdot\frac{5}{2}\cdot\frac{4}{3}\cdot\frac{3}{4}\cdot\frac{2}{5}\cdot\frac{1}{6}=1$. Ὅθεν ἐὰν πολλαπλασιασθῇ τὸ 64 ἐπὶ τὸ 1, ἔσται τὸ αὐτό.

θ) Διότι $12+60+160+240+192+64+728$.

ἔτι χρόαι παράγονται ἀφ' ἑκάστου τόνου, μία μὲν ἡ ἔχουσα αὐτὸν δίεσιν, καὶ ἄλλη ἡ ἔχουσα αὐτὸν ὕφεσιν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Προσλαβανόμενοι, οἵτινες δύνανται νὰ ἔχωσι τὸν πα δίεσιν καὶ ὕφεσιν εἶναι ἕξ, δώδεκα χρόαι ἀκόμη ἐκφύονται. Ὥστε ἀπὸ μιᾶς διατονικῆς κλίμακος τῆ διαπασῶν εἶναι δυνατὸν νὰ παράγωνται χρόαι 740.

§. 276. Εὑρίσκεις δὲ, εἰς ποίαν χρόαν ἀνάγεται ἑκάστη κλίμαξ δοθεῖσα, μὲ τὸ νὰ ποιήσῃς προσλαμβανόμενον αὐτῆς τὸν πα, ἐὰν αὐτὸς δὲν εἶναι ἐπὶ ἡμιτόνου. Λοιπὸν ἡ μὲν, κε ϙ ϭ πα βȣ ϭ δι, κλίμαξ ἀνάγεται εἰς τὴν, πα βȣ ϭ δι κε ϙ ϭ, χρόαν· ἡ δὲ δι κε ϭ ʔ πα ϭ γα, εἰς τὴν πα ϭ γα δι κε ϭ ϙ. κ.τ.λ.

§. 277. Εὑρέθη εὔλογον, ὅταν μελίζωσι καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ, νὰ μεταχειρίζωνται κλίμακα μίαν ἀπὸ τὰς τοιαύτας χρόας· φθάνει μόνον νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι πρὸ αὐτῶν μετεχειρίσθησαν καὶ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ μȣσικοὶ τοιαύτην χρόαν εἰς κἀμμίαν ψαλμῳδίαν· καὶ ἔτι νὰ πλησιάζωσιν εἰς ἕνα ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ Ἤχους. Οὕτως ὁ Δανιὴλ εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ μελισθεῖσαν δοξολογίαν μετεχειρίσθη τὴν Χρόαν, ζω νη πα βȣ ϭ δι ϭ· ὅμως μετεχειρίσθη ταύτην καὶ ὁ Βαλάσιος καὶ ὁ Πέτρος ὁ Γλυκὺς εἰς τοὺς καλοφωνικὲς εἱρμούς· καὶ ἔτι δὲν ἀπομακρύνθη καὶ τȣ̃ βαρέος ἤχου.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ Ἤχου.

§. 278.

Ἦχος εἶναι ψόφος ὅς τις ἐκπίπτει ἀπὸ ἔμψυχα καὶ ἀπὸ ἄψυχα σώματα (α). Ψόφος δὲ εἶναι πάθος ἀέρος πλησσομένου (β). Εἶναι δὲ ὁ ψόφος τὸ πρῶτον καὶ γενικώτατον τῶν ἀκουστῶν· συνίσταται δὲ ἀπὸ τὴν κίνησιν τȣ̃ ἀέρος διὰ τὸ κτύπημα τȣ̃ ψοφητικȣ̃ σώματος· τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ κινῆται ὁλόκληρον, ἀλλὰ τὰ μερίδια αὐτȣ̃ νὰ πάλλωνται, ἢ νὰ σείωνται, ἢ νὰ κινῶνται. Τρία δέ τινα θεωρȣ̃νται περὶ τὸν ψόφον· ψοφητικὸν σῶμα πληττόμε-

α) Οὗτος ὁ ὁρισμὸς εἶναι τȣ̃ Ἀριστοτέλους. Λέγεται δὲ ὁ ἦχος καὶ Ἠχὴ ποιητικῶς. Ἠχὼ δὲ λέγεται τὸ ἀντίφθεγμα τῆς κραυγῆς. Μεγάλως δὲ φροντίζουσι ταύτης τῆς ἠχοῦς ἐν γένει οἱ μουσικοί.

Ὁ δὲ Ἀρχιμανδρίτης Ἄνθιμος ὁ Γαζῆς οὕτως ὁρίζει τὸν ἦχον· Ὁ ἦχος εἶναι μία κυματοειδὴς κίνησις τȣ̃ ἀέρος, παραγομένη ἀπὸ τὴν τρομώδη κίνησιν τῶν μερῶν ἑνὸς σώματος, ἥτις προξενεῖται ἀπὸ εἰσβολήν. Αὗται αἱ κυματίσεις ἢ κλονισμοὶ τȣ̃ ἀέρος, κτυπῶντες τὸ τύμπανον τῶν ὠτίων μας, προξενοῦσιν εἰς τὴν ψυχήν μας αὐτὸ τὸ αἴσθημα διὰ μέσου τῶν νεύρων.

β) Κλαυδίου Πτολεμαίου εἶναι οὗτος ὁ ὁρισμός. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὕτως ὁρίζει τὸν ψόφον· Ψόφος δέ ἐστι κίνησις τȣ̃ δυναμένου κινεῖσθαι τὸν τρόπον τȣ̃τον, ὅνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν λείων, ὅταν τις κρούσῃ.

γον· ἀὴρ ὑπ' αὐτᾶ κινούμενος· καὶ ἀκοὴ πληττομένη ὑπὸ τᾶ οὕτω κινουμένου ἀέρος.

§. 279. Κατὰ δὲ τοὺς διαφόρους τιναγμοὺς τῶν ψοφούντων, ὁ ἀὴρ κυμαινόμενος διαφόρως, ποιεῖ διαφόρους καὶ εἰδικοὺς ἤχους, ὀνομαζομένους μὲ ἴδια ὀνόματα· Ἠχὼ, Κέλαδος, Βόμβος, Κτύπος, Ὀγκηθμὸς, Φλοῖσβος, Ῥοῖζος, Δοῦπος, Πάταγος, Κλαγγὴ, Ζίγγος, Κραγὴ, Βοὴ, Οἰμωγὴ, Φωνὴ (α), Στεναγμὸς, Λαλιὰ, Ψιθύρισμα, Βροντὴ, Συριγμὸς, Θρᾶς, Μηκασμὸς, Μύκημα, Βρόμος, Βρυγμὸς, Ὑλακὴ, Ὠρύωμα, Χρεμετισμός.

§. 280. Τοὺς τρόπους τῆς πτώσεως τούτων τῶν εἰδικῶν ἤχων παρατηροῦντες οἱ μουσικοὶ, ἀπομιμέμενοι αὐτοὺς ἐν τοῖς καιροῖς, ἐπιβάλλουσι μεγάλως. Οὕτω Πέτρος ὁ Γλυκὺς εἰς τὸν Εἱρμὸν „Ἐν βυθῷ κατέστρωσε ποτὲ, κατὰ τὴν λέξιν ἁμαρτίαν, μιμεῖται τὸν ὀγκηθμὸν προσφυέστατα. Καὶ ὁ Δανιὴλ εἰς τὸ „ Μνήσθητι δέσποινα, κατὰ τὴν λέξιν στεναγμὸν, προφέρει πολλάκις τὸ ἄχ. Καὶ ὁ Λακεδαιμόνιος Πέτρος εἰς τὸ „ Νέοι εὐσεβεῖς, κατὰ τὴν λέξιν διασυρίζον, μιμεῖται τὸν συριγμόν· καὶ ἄλλοι ἄλλα.

§. 281. Ἰδιαίτερον δὲ κατὰ τοὺς Μουσικοὺς, ἦχος εἶναι κλίμαξ συστηματικὴ, δι' ἧς ὡρισμένως ὁδεύοντες, ἀπεργάζονται τὴν μελῳδίαν. Ἤγουν ὁ ἦχος εἶναι μία κλίμαξ τῶν συστημάτων, εἰς τὴν ὁποίαν περιπατοῦντες οἱ μουσικοὶ διωρισμένως, ἤγουν ἀρχόμενοι ἀπὸ ῥητοὺς φθόγγους, καὶ διατρίβοντες εἰς ῥητοὺς φθόγγους, φυλάττοντες καὶ ῥητὰ διαστήματα, καὶ εἰς ῥητοὺς φθόγγους καταλήγοντες, ποιοῦσι τὴν μελῳδίαν· ὁ δὲ τούτων διορισμὸς ἐγένετο παρὰ τῶν ἀρχαίων μουσικῶν.

α) Φωνὰ δ' ἐστὶ μὲν πλᾶξις ἐν ἀέρι, διικνουμένα ποτὶ τὰν ψυχὰν δι' ὤτων, ὧν τοὶ πόροι διήκοντι ἄχρις ἥπατος χωρέοντες. Πλάτων. Τιμ. Λοκ. φύλ. 21.

§. 282. Ἦχος εἶναι ἰδέα μελῳδίας, συνισταμένη εἰς τὴν ἕξιν τȣ̃ γινώσκειν, τίνας μὲν τῶν φθόγγων ἀφετέον, τίνας δὲ παραληπτέον· καὶ ἀπὸ τίνος τε ἀρκτέον, καὶ εἰς ὃν καταληκτέον (α).

§. 283. Ἀπὸ τὸν ἡμέτερον ἦχον ἢ οὐδὲν, ἢ ὀλίγον διαφέρει ἐκεῖνο ὅπερ οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζον, Τρόπον, Εἶδος, Σχῆμα, καὶ Τόνον. Ὠνομάσθη δὲ Τρόπος, διότι ἐφανέρονε τάχα τὸ ἦθος τῆς διανοίας τῶν μελῶν. Ἐγίνοντο δὲ οἱ τρόποι, μὲ τὸ νὰ ἐσῴζετο μὲν τὸ αὐτὸ μέγεθος τῶν συστημάτων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαστημάτων· ἐλάμβανε δὲ ἀλλοίωσιν μόνον ἡ τάξις καὶ σύνθεσις. Ἦσαν δὲ τρόποι τȣ̃ μὲν Τετραχόρδου συστήματος, τρεῖς (β)· τȣ̃ δὲ Πενταχόρδου, τέσσαρες (γ)· καὶ τȣ̃ Διαπασῶν, ἑπτά (δ).

α) Πιτείαν ὀνομάζει τȣ̃το ὁ Ἀριστείδης· λέγει δὲ, ὅτι ἀφήνονται φθόγγοι, διότι κάθε εἶδος μελῳδίας εἶχε διωρισμένα πέρατα τῆς Ἀναβάσεως καὶ Καταβάσεως.

β) Οἱ τρόποι συνίσταντο ἀπὸ τὴν σχέσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον τὰ ἡμιτόνια πρὸς τοὺς τόνους. Λοιπὸν ὁ Εὐκλείδης λέγει Πρῶτον μὲν τρόπον τȣ̃ Διατεσσάρων Συστήματος ἐκεῖνον, τȣ̃ ὁποίȣ τὸ ἡμιτόνιον κεῖται πρῶτον ἐπὶ τὸ βαρὺ τῶν τόνων τȣ̃ συςήματος· οἷον, γα βȣ πα νη. Δεύτερον δὲ, οὗ τὸ ἡμιτόνιον δεύτερον ἐπὶ τὸ βαρὺ τῶν τόνων· οἷον, δι γα βȣ πα. Τρίτον δὲ, οὗ τὸ ἡμιτόνιον τρίτον ἐπὶ τὸ βαρὺ τῶν τόνων· οἷον, κε δι γα βȣ· ἢ ὅ ταὐτόν ἐστι, πρῶτον ἐπὶ τὸ ὀξὺ τῶν τόνων· οἷον βου γα δι κε. Οὕτω δὲ ἔχουσιν οἱ τρόποι τȣ̃ Διατεσσάρων Συστήματος καὶ εἰς τὰ ἄλλα δύο γένη.

γ) Ἵνα δὲ ἐξετάσωμεν τοὺς τρόπους τȣ̃ Διαπέντε Συστήματος ἐν τῷ Χρωματικῷ καὶ Ἐναρμονίῳ γένει, ἂς λογίζηται τόνος τὸ τριημιτόνιον, ἢ τὸ διτόνιον. Ἦν λοιπὸν τούτȣ τȣ̃ Συστήματος Πρῶτος μὲν τρόπος, οὗ πρῶτος ὁ τόνος ἐπὶ τὸ ὀξύ· ϙ ό δι κε ζω. Δεύτερος δὲ ȣ̃ δεύτερος ὁ τόνος ἐπὶ τὸ ὀξύ· πα ϙ ϭ δι κε. Τρίτος δὲ, οὗ τρίτος ὁ τόνος ἐπὶ τὸ ὀξύ· νη πα ϙ ϭ δι. Τέταρτος δὲ, οὗ τέταρτος ὁ τόνος ἐπὶ τὸ ὀξύ· ζω νη πα ϙ ϭ.

δ) Ὁ μὲν Εὐκλείδης ἑπτὰ θέλων τοὺς τρόπους, οὕτως αὐτοὺς παράγει καὶ εἰς τὰ τρία γένη τῆς μελῳδίας· ἄλλοι δὲ πληθύνοντες τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, ἀπαριθμοῦσιν ἕως δεκαπέν-

§. 284. Ἵνα δὲ παραδειγματικῶς ἐξηγήσωμεν τὰς τρόπους τῆ Διαπασῶν, ἃς λέγηται Ἡμιτόνιον ὁ ἐλάχιστος τόνος ἡμῶν. Τούτου λοιπὸν τοῦ συστήματος ἐν τῷ Διατονικῷ γένει πρῶτος μὲν τρόπος ἦν ἐκεῖνος οὗ τὸ ἡμιτόνιον πρῶτον μὲν ἦν ἐπὶ τὸ βαρύ: τέταρτον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· οἷον, Γα βου πα νη ζω κε δι γα· ὠνομάζετο δὲ Μιξολύδιος.

Δεύτερος δὲ, οὗ τὸ ἡμιτόνιον τρίτον μὲν ἐπὶ τὸ βαρύ· πρῶτον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· οἷον, βȣ γα δι κε ζω νη πα Βȣ· ὠνομάζετο δὲ Λύδιος. Τρίτος δὲ οὗ τὸ ἡμιτόνιον δεύτερον ἐφ' ἑκάτερα· οἷον, πα βου γα δι κε ζω νη Πα· ὠνομάζετο δὲ Φρύγιος.

Τέταρτος δὲ, οὗ τὸ ἡμιτόνιον πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ βαρύ· τρίτον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· νη πα βȣ γα δι κε ζω Νη· ὠνομάζετο δὲ Δώριος.

Πέμπτος δὲ οὗ τὸ ἡμιτόνιον τέταρτον μὲν ἐπὶ τὸ βαρύ· πρῶτον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· ζω νη πα βου γα δι κε Ζω· ὠνομάζετο δὲ Ὑπολύδιος.

Ἕκτος δὲ, ȣ͂ τὸ ἡμιτόνιον τρίτον μὲν ἐπὶ τὸ βαρύ· δεύτερον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· κε ζω νη πα βȣ γα δι Κε· ὠνομάζετο δὲ Ὑποφρύγιος. Καὶ ἕβδομος, ȣ͂ τὸ ἡμιτόνιον δεύτερον μὲν ἐπὶ τὸ βαρὺ τρίτον δὲ ἐπὶ τὸ ὀξύ· δι κε ζω νη πα βου γα Δι· ὠνομάζετο δὲ Ὑποδώριος.

τε. Τούτους δὲ τοὺς δεκαπέντε τρόπους καταλέγει κατὰ τάξιν, καὶ ἐκτίθησι καὶ τὰ σημεῖα ἑκάστου αὐτῶν· εἰσὶ δὲ κατ' αὐτόν·

Λύδιος, Ὑπολύδιος, Ὑπερλύδιος· Αἰόλιος, Ὑπαιόλιος, Ὑπεραιόλιος· Φρύγιος, Ὑποφρύγιος, Ὑπερφρύγιος· Ἰάστιος, Ὑποϊάστιος, Ὑπεριάστιος· Δώριος, Ὑποδώριος, Ὑπερδώριος.

Ἕκαστος δὲ τούτων ἔχει Προσλαμβανόμενον ἴδιον, ὅστις ἐμπεριέχεται τῷ Διαπασῶν· ἐμβαίνει πρὸς τούτοις ἕκαστος καὶ εἰς τὰ τρία γένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν ὀκτὼ Ἤχων κατὰ Μανουὴλ Βρυέννυον.

§. 285.

Οἱ ὀκτὼ ἦχοι τῆς Μελῳδίας, ἐπὶ τȣ͂ ὀργάνου δὲν τάττονται ὅπου τύχοι, ἀλλὰ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἔλαβεν ἐπάνω εἰς αὐτὸ διωρισμένον τόπον· ἀπὸ τὸν ὁποῖον καὶ χαρακτηρίζεται τὸ διάφορον εἶδος τῆς Μελῳδίας. Διότι οἱ ἦχοι δὲν διαφέρουσιν ἀναμεταξύ των κατὰ ἄλλο, παρὰ κατὰ τὸν ὀξύτερον καὶ βαρύτερον τόπον τῆς φωνῆς, καὶ τȣ͂ ὀργάνου.

§. 286. *Πρῶτον λοιπὸν καὶ ὀξύτατον εἶδος τῆς Μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Ὑπερμιξολύδιον τόνον. Ὀνομάζεται δὲ τȣ͂το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Πρῶτος·*

Κε δι γα βȣ πα νη ζω κε.

§. 287. *Δεύτερον δὲ εἶδος τῆς Μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Μιξολύδιον τόνον. Ὀνομάζεται δὲ τοῦτο ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Δεύτερος·* *Δι γα βου πα νη ζω κε δι.*

§. 288. *Τρίτον δὲ εἶδος τῆς Μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Λύδιον τόνον. Ὀνομάζεται δὲ τȣ͂το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Τρίτος.*

Γα βȣ πα νη ζω κε δι γα.

§. 289. *Τέταρτον δὲ εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Φρύγιον τόνον· ὀνομάζεται δὲ τȣ͂το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Τέταρτος.*

βȣ πα νη ζω κε δε γα Βου.

§. 290. *Πέμπτον δὲ εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Δώριον τόνον. ὀνομάζεται δὲ τȣ͂το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Πλάγιος Πρῶτος.*

πα βȣ γα δι κε ζω νη Πα.

Τὸ Διαπασῶν Σύστημα

Τὰ κοινὰ Τετράχορδα … ἐκλύ…

1 2 3 4 5

Ὑπερμιξολύδιος Κε				νήτη ὑπερμιξολυδίου	νήτη ὑπερβολαίων	τόνος
Μιξολύδιος Δι				νήτη μιξολυδίου	παρανήτη ὑπερβολ.	τόνος
Λύδιος Γα				νήτη λυδίου	τρίτη ὑπερβολαίων	ἡμιτόνιον
Φρύγιος Βου			μέση ὑπερμιξολυδί	νήτη φρυγίου	νήτη διεζευγμέν.	τόνος
Πα			μέση μιξολυδίου	νήτη δωρίου	παρανήτη διεζευ.	τόνος
Νη			μέση λυδίου	νήτη ὑπολυδίου	τρίτη διεζευγμένων	ἡμιτόνιον
Ζω		ὑπάτη ὑπερμιξολυδί	μέση φρυγίου	νήτη ὑποφρυγίου	παραμέση	τόνος
Κε	προσλαμβαν. ὑπερμιξολυδίου	ὑπάτη μιξολυδίου	μέση δωρίου	νήτη ὑποδωρίου	Μέση	τόνος
Δι	προσλαμβανο. μιξολυδίου	ὑπάτη λυδίου	μέση ὑπολυδίου		λιχανὸς μέσων	τόνος
Γα	προσλαμβαν. λυδίου	ὑπάτη φρυγίου	μέση ὑποφρυγίου		παρυπάτη μέσων	ἡμιτόνιον
Δώριος Βου	προσλαμβανο. φρυγίου	ὑπάτη δωρίου	μέση ὑποδωρίου		ὑπάτη μέσων	τόνος
Ὑπολύδιος Πα	προσλαμβανο. δωρίου	ὑπάτη ὑπολυδίου			λιχανὸς ὑπατῶν	τόνος
Ὑποφρύγιος Νη	προσλαμβανομ. ὑπολυδίου	ὑπάτη ὑποφρυγίου			παρυπάτη ὑπατῶν	ἡμιτόνιον
Ὑποδώριος Ζω	προσλαμβανο. ὑποφρυγίου	ὑπάτη ὑποδωρίου			ὑπάτη ὑπατῶν	τόνος
Κε	προσλαμβανο. ὑποδωρίου				Προσλαμβανόμεν.	

§. 291. Ἕκτον δὲ εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Ὑπολύδιον τόνον· ὀνομάζεται δὲ τȣ̃το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Πλάγιος Δεύτερος·

νη πα βȣ γα δι κε ζω Νη.

§. 292. Ἕβδομον δὲ εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Ὑποφρύγιον τόνον· ὀνομάζεται δὲ τȣ̃το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Βαρύς·

ζω νη πα βȣ γα δι κε Ζω.

§. 293. Ὄγδοον δὲ εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπέχει τὸν Ὑποδώριον τόνον· ὀνομάζεται δὲ τȣ̃το ὑπὸ τῶν μελοποιῶν Ἦχος Πλάγιος Τέταρτος.

§. 294. Αἰτίαν δὲ, δι' ἣν ȣ̃τος μὲν ὁ ἦχος ὠνομάσθη Πρῶτος, ἐκεῖνος δὲ Δεύτερος, ὁ αὐτὸς λέγει διττήν. Οἱ μελοποιοὶ ὅταν μὲν ἀποβλέπωσι πρός τε τὸ ὀξύτερον καὶ βαρύτερον μέλος, τότε ὀνομάζουσι τȣ̃τον μὲν τὸν ἦχον Πρῶτον, ἄλλον δὲ Δεύτερον, ἕως τȣ̃ ὀγδόȣ κατὰ τὴν πρόοδον τȣ̃ ἀριθμȣ̃. Ὅταν δὲ ἀποβλέπωσι πρὸς αὐτȣ̀ς τοὺς φθόγγους τῶν τετραχόρδων συστημάτων, δι' ὧν διαγινώσκουσι ποῖον μὲν εἶδος τῆς μελῳδίας εἶναι ὀξύτερον, ποῖον δὲ βαρύτερον, τότε ὀνομάζουσι τοὺς ἤχȣς ὄχι ἀπὸ τὴν τάξιν τȣ̃ βαρυτέρου καὶ ὀξυτέρου μέλους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν φθόγγων τῶν τετραχόρδων συστημάτων· παντὸς γὰρ τετραχόρδου συστήματος ὁ μὲν ὀξύτατος φθόγγος ὀνομάζεται Πρῶτος· ὁ δὲ βαρύτατος, Τέταρτος. { κε δι γα βȣ. }

§. 295. Ἕκαστος ἦχος περιέχει ἑπτὰ διαστήματα, καὶ ὀκτὼ φθόγγους. Ὧν ὁ πρῶτος ἀπὸ τȣ̃ ὀξέος λέγεται Νήτη· ὁ δὲ τέταρτος ἐπὶ τὸ βαρὺ, Μέση· καὶ ὁ ἕβδομος ἐπὶ τὸ βαρὺ, Ὑπάτη· καὶ ὁ ὄγδοος Προσλαμβανομένη.

§. 296. Ἕκαστος ἦχος ἀπὸ τῆς ἑαυτȣ̃ Μέσης ἀρ-

ξάμενος, εἰμὲν ἐπὶ τὸ ὀξύτερον ὁδεύει, ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ Νήτην γενόμενος, ἵσταται· εἰδὲ ἐπὶ τὸ βαρύτερον, ἐπὶ τὴν Προσλαμβανομένην· διότι κἀνένας ἦχος οὔτε ἀναβαίνει ὑπὲρ τὴν Νήτην του, ȣ̓́τε καταβαίνει ὑπὲρ τὴν Προσλαμβανομένην του· εἰδὲ μὴ, ἢ ἑαυτὸν παραφθείρει, ἢ μεταβαίνει εἰς κἀνέναν ὑψηλότερον ἢ χαμηλότερον ἦχον.

§. 297. Ἐξ ὧν ȣ̃τος ὁ συγγραφεὺς ἀναφέρει, συνάγεται, ὅτι οἱ ὀκτὼ ἦχοι διωρίσθησαν ἐπὶ τȣ̃ Διατονικȣ̃ Γένους τῆς μελῳδίας· καὶ ὅτι ἡ ἀπὸ ἑνὸς γένους εἰς ἄλλο γένος μετάβασις δὲν ἀλλάζει ἦχον. Ὅθεν κάθε Χρωματικȣ̃ Γένȣς μελῳδία ὑπάγεται εἰς ἕνα ἀπὸ τȣ̀ς εἰρημένȣς ὀκτὼ ἤχους· ὡσαύτως δὲ καὶ Ἐναρμονίȣ, καὶ μικτȣ̃, καὶ τῶν λοιπῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Περὶ τῶν ὀκτὼ Ἤχων κατὰ τȣ̀ς ψαλμῳδούς.

§. 298.

Οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μȣσικοὶ συνέστησαν τȣ̀ς τέσσαρας ἤχȣς ἀπὸ τῶν τεσσάρων τόνων ἑνὸς πενταχόρδȣ, τȣ̃ ὁποίȣ ὁ μὲν πρῶτος τόνος ἦτον μείζων· ὁ δὲ δεύτερος ἐλάσσων· ὁ δὲ τρίτος, ἐλάχιστος· καὶ ὁ τέταρτος πάλιν μείζων. Οἷον,

Πα		δι
	12	
νη		γα
	7	
ζω		βȣ
	9	
κε		πα
	12	
Δι		νη

Ὅθεν ὅτε μὲν ἤθελον νὰ εὕρωσι τὸν πρῶτον ἦχον, ἀπήχουν ἐπὶ τὸ ὀξὺ φθόγγον, περιέχοντα τόνον μείζονα· οἷος ἦν ὁ ανανες. Ὅτε δὲ τὸν δεύτερον, ἀπήχουν ἐπὶ τὸ ὀξὺ φθόγγον, παριέχοντα τόνους μείζονα καὶ ἐλάσσονα· οἷος ἦν ὁ

λεαλες (α). Ὅτε δὲ τὸν τρίτον, ἀπήχουν ἐπὶ τὸ ὀξὺ φθόγγον, περιέχοντα τόνους, μείζονα, ἐλάσσονα, καὶ ἐλάχιστον· οἷος ἦν ὁ ζαζα. Ὅτε δὲ τὸν τέταρτον, ἀπήχουν ἐπὶ τὸ ὀξὺ φθόγγον, περιέχοντα τόνους, μείζονα, ἐλάσσονα, ἐλάχιστον, καὶ πάλιν μείζονα· οἷος ἦν ὁ αγια. Τοῦτο δὲ γίνεται φανερὸν καὶ ἀπὸ τὰς μαρτυρίας· διότι ἡ μὲν … δεικνύει τόνους δύο· ἡ δὲ … τόνους τρεῖς· ἡ δὲ …, τόνους τέσσαρας, διὰ τὴν ὑπερκειμένην ὑψηλήν. Ὅθεν λέγει καὶ Μανουὴλ ὁ Χρυσάφης· „Ἀπὸ γὰρ τοῦ πρώτου ἤχου εἰ ἐξέλθῃς μίαν φωνὴν, εὑρίσκεις δεύτερον ἦχον κατὰ πάντα· εἰδὲ δύο, τρίτον· εἰδὲ τρεῖς, τέταρτον„.

§. 299. Τοὺς μὲν κυρίους τέσσαρας ἤχους συνέστησαν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου πενταχόρδου, θεωροῦντες τοὺς τόνους αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ. Ὅταν δὲ ἐθεώρουν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὀξέος ἐπὶ τὸ βαρὺ, παρῆγον ἄλλους τέσσαρας ἤχους, τοὺς ὁποίους ὠνόμασαν Πλαγίους. Ὅθεν τῆς κλίμακος

ἥτις συνίσταται ἀπὸ δύο τετράχορδα ὅμοια, τὸ μὲν ὀξὺ τετράχορδον περιέχει τοὺς Κυρίους ἤχους· τὸ δὲ βαρὺ, τοὺς Πλαγίους. Κατεσκεύασαν δὲ καὶ τὸν τροχὸν ὀκτάποδα, διὰ νὰ περιέχῃ τόσους φθόγγους, ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ ἦχοι. Ἕκαστος ἄρα πλάγιος ἦχος διΐσταται τοῦ κυρίου του τετρατονίᾳ κατιούσῃ. Καὶ ἐὰν ζητῇ τις ἀπὸ

Δεύτερος	9
Πρῶτος	12
Τέταρτος	12
Τρίτος	7
Πλάγ. Β′.	9
Πλάγ. Α′.	12
Πλάγ. Δ′.	12
Βαρύς.	7

α) Οὗτος ὁ λεαλες διαφέρει ἀπὸ τὸν χρωματικὸν λεαλες κατὰ τὴν ποιότητα τῆς μελῳδίας ἐξ αἰτίας τῶν διαστημάτων. Διότι ὁ μὲν χρωματικὸς θέλει διαστήματα ἐπὶ τὸ ὀξὺ, τό-

τȣ̃ κυρίȣ ἤχȣ, νὰ εὕρῃ τὸν πλάγιόν τȣ φυσικῶς, καταβαίνει τέσσαρας τόνȣς, ψάλλων πέντε φθόγγȣς· καὶ ὁ πέμπτος φθόγγος παραστήσει τὸν ζητȣ́μενον Πλάγιον ἦχον.

§. 300. Ὠνομάσθη δὲ ὁ ἦχος Πλάγιος, καθὼς λέγει ὁ Βρυέννυος, διότι ἡ Μέση αὐτȣ̃ παράκειται τῇ Ὑπάτῃ τȣ̃ κυρίȣ· καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸ προγραφὲν διάγραμμα. Ἢ μᾶλλον ὠνομάθη πλάγιος, διότι ἀπ' αὐτῆς τῆς Μέσης, ἄρχεται νὰ πλαγιάζῃ ἡ μελῳδία, καὶ νὰ ὁδεύῃ εἰς τὸν βαρύτερον τόπον τῆς φωνῆς. Ὥστε ἴδιον τῶν μὲν Κυρίων ἤχων εἶναι τὸ νὰ κατέχωσι τὸν ὀξὺν τόπον τῆς φωνῆς· τῶν δὲ Πλαγίων, τὸν βαρὺν τόπον αὐτῆς. (*)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τῶν Συστατικῶν τῶν Ἤχων.

§. 301.

Συστατικὰ μὲν τῶν ἤχων εἶναι τέσσαρα· τὸ Ἀπήχημα, ἡ Κλίμαξ, οἱ Δεσπόζοντες φθόγγοι, καὶ αἱ Καταλήξεις. Γνωριστικὰ δὲ εἶναι δύο· τὸ Ἀπήχημα,

νους ἐλάχιστον καὶ μείζονα· ὁ δὲ διατονικὸς, μείζονα καὶ ἐλάσσονα.

*) Ὅ,τι δύναται παρ' ἡμῖν τὸ Πλάγιος, τȣ̃το παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐδύνατο ἡ ὑπό. Περὶ οὗ λέγει ὁ Ἀθήναιος, ὅτι ὁρῶντες οἱ Μουσικοὶ τὸν ὄγκον καὶ τὸ προσποίημα τῆς καλοκἀγαθίας ἐν τοῖς τῆς ἁρμονίας ἤθεσιν, Ὑποδώριον ἐκάλεσαν, ὡς τὸ προσεμφερὲς τῷ λευκῷ ὑπόλευκον· καὶ τὸ μὴ γλυκὺ μὲν, ἐγγὺς δὲ τȣ́τȣ λέγομεν ὑπόγλυκυ· οὕτω καὶ ὑποδώριον τὸ μὴ πάνυ δώριον.

καὶ αἱ Καταλήξεις. Διότι γνωρίζεται ὁ ἦχος εὐθὺς ἀπὸ τὸ ἀπήχημα, ἢ ἀπὸ τὴν κατάληξιν στίχȣ τινὸς προψαλλομένȣ.

§. 302. Ἀπὸ τὰς καταλήξεις ἄλλαι μὲν εἶναι τελικαί· ἄλλαι δὲ, ἐντελεῖς· καὶ ἄλλαι ἀτελεῖς. Καὶ τελικαὶ μὲν καταλήξεις εἶναι, ὅσαι φέρȣσι μελῳδίαν, ἀνήκȣσαν εἰς τὸ τέλος τȣ̃ τροπαρίȣ, ἢ οἱȣδηποτȣ̃ν μέλȣς· ἐντελεῖς δὲ καταλήξεις εἶναι, ὅσαι φέρȣσι μελῳδίαν, ἀνήκουσαν εἰς τὰ τέλη τῶν ἐν μέσῳ τȣ̃ τροπαρίȣ περιόδων, ἢ οἱȣδηποτȣ̃ν μέλȣς· ὅπȣ δηλαδὴ γίνεται μὲν τέλος τȣ̃ νοήματος, καὶ γράφεται τελεία στιγμὴ ἀπὸ τȣ̀ς γραμματικȣ́ς. Ἕπονται δὲ καὶ ἄλλοι λόγοι πρὸς ἀποπλήρωσιν τȣ̃ ὅλȣ τροπαρίȣ ἢ μέλȣς. Ἀτελεῖς δὲ καταλήξεις εἶναι, ὅσαι φέρȣσι μελῳδίαν, ἀνήκȣσαν εἰς τὰ τέλη τῶν ἐν μέσῳ τȣ̃ τροπαρίȣ κώλων, ἢ κομμάτων· ὅπȣ δηλαδὴ δὲν γίνεται τέλος τȣ̃ νοήματος, καὶ γράφεται μέση στιγμὴ ἢ ὑποδιαστολὴ ἀπὸ τȣ̀ς γραμματικȣ́ς. Ἐπειδὴ δὲ γίνονται αὗται αἱ καταλήξεις ἀλλȣ̃, καὶ ὄχι εἰς τὸ Ἴσον τȣ̃ ἤχȣ, λέγονται ἀτελεῖς· ἐπειδὴ ἀφ᾽ ȣ̑ τὸ Ἴσον ὑποτίθεται ἀρχὴ πάσης μελῳδίας, εἰς τȣ̃το φαίνεται ὅτι ἐπιθυμεῖ ἡ ἀκοὴ νὰ αἰσθανθῇ, ὅτι ἐπέστρεψεν ἡ μελῳδία. Διότι ἡ ἀκοὴ ἀφ᾽ ȣ̑ μίαν φορὰν προκαταληφθῇ ἀπὸ μίαν ἀρχὴν, ἡ κατάληξις ἥτις γίνεται ἀλλȣ̃, ἀφήνει αὐτὴν ὡσὰν ἐν μετεώρῳ. Διὰ τȣ̃το ὅταν καὶ πολλῶν θέσεων, ἢ καὶ ὅλων τροπαρίων αἱ καταλήξεις γένωσιν ἀτελεῖς, ἡ τελευταία ὅμως θέσις, ἢ τὸ τελευταῖον τροπάριον ἀναγκάζεται νὰ λάβῃ τὴν κατάληξιν ἐντελῆ, ἢ τελικήν.

§. 303. Ἴσον τȣ̃ ἤχȣ ὀνομάζȣσι τὴν βάσιν, ὅθεν ἕκαστος ἦχος ἄρχεται. Λοιπὸν εἰμὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ πρῶτος ἦχος ἔχει τὸν κε τόνον Ἴσον, ὁ πλάγιος τȣ̃ πρώτȣ ἦχος τὸν πα τόνον ἔχει Ἴσον. Πάλιν εἰμὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ δεύτερος ἦχος ἔχει Ἴσον τὸν τόνον ζω,

ὁ πλάγιός τȣ ἔχει Ἴσον τὸν βȣ. Ὁμοίως εἰμὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ τρίτος ἦχος ἔχει Ἴσον τὸν γα τόνον, ὁ βαρὺς ἦχος ἔχει Ἴσον τὸν ὑπ' αὐτὸν ζω τόνον. Ὡσαύτως εἰμὲν ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ τέταρτος ἦχος ἔχει Ἴσον τὸν δι τόνον, ὁ πλάγιός τȣ ἔχει Ἴσον τὸν νη τόνον. Εἰδὲ δοθῶσιν ἄλλα Ἴσα εἰς τȣ̀ς κυρίȣς κατὰ τὰ διάφορα μέλη, δυσκόλως συμβιβάζεται ἐπὶ τȣ̃ διαπασῶν τὸ νὰ εὑρίσκηται τὸ Ἴσον ἑκάστȣ πλαγίȣ τέσσαρας τόνους ὑπὸ τὸ Ἴσον τȣ̃ κυρίȣ· διότι τὸ μὲν Διαπασῶν Σύστημα περιέχει τόνους ἑπτὰ, οἱ δὲ ἦχοι εἶναι ὀκτώ (§.299.).

§. 304. Δεσπόζοντες μὲν φθόγγοι εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἡ ποιότης ἐνεργεῖ εἰς τὸν ἦχον (§.239.). Ὑπερβάσιμοι δὲ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ φθόγγοι, τῶν ὁποίων ἡ ποιότης ἀπρακτεῖ παντάπασιν εἰς τὸν ἦχον. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἦχος ἔχει δεσπόζοντας φθόγγȣς δύο καὶ τρεῖς, καὶ κάθε φθόγγος ἔχει τὴν ποιότητά του, εἰς τὸν ἦχον εἶναι ἀνάγκη νὰ παράγηται ἄλλη ποιότης, ὅ ἐστιν ἦθος, ἐκ τῆς μίξεως τῶν δύο ἢ τριῶν ποιοτήτων. Ἢ καὶ ἄλλως, Δεσπόζοντες μὲν εἶναι ἐκεῖνοι οἱ φθόγγοι, περὶ οὓς ὁ ἦχος χαίρει νὰ ἐνδιατρίβῃ. Ὑπερβάσιμοι δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, εἰς τȣ̀ς ὁποίȣς ὁ ἦχος δὲν θέλει νὰ ἐμφιλοχωρῇ, ἀλλὰ ἢ διόλȣ τȣ̀ς σιωπᾷ, ἢ ταχέως ἀπὸ αὐτοὺς φεύγῃ, καὶ χρονοτριβῇ τὸ περισσότερον εἰς τȣ̀ς Δεσπόζοντας (α).

§. 305. Οὔτε μὲ μίαν μόνην κλίμακα περαίνεται ἕνας ἦχος, ἀλλὰ πολλάκις ἕνας ἦχος ζητεῖ πολλὰς κλίμακας· ȣ̓̔τε εἰς ἕνα μόνον ἦχον ἀνήκει μία μόνη κλίμαξ, ἀλλὰ πολλάκις ἀναφέρονται εἰς ἕνα μόνον

α) Δεῖ δὲ τὴν ἁρμονίαν (τὸν ἦχον) εἶδος ἔχειν ἢ πάθους ἢ ἤθους· καταφρονητέον οὖν τῶν τὰς μὲν κατ' εἶδος διαφορὰς ȣ̓ δυναμένων θεωρεῖν· ἐπακολȣθούντων δὲ τῇ τῶν φθόγγων ὀξύτητι καὶ βαρύτητι, καὶ τιθεμένων ὑπερμιξολύδιον ἁρμονίαν, καὶ πάλιν ὑπὲρ ταύτης ἄλλην. Ἀθήν. Δειπνοσ.

ἦχον πολλαὶ κλίμακες. Διότι τὰς προκαταλεγείσας (§. 275.) χρόας εἰς τȣ̀ς ὀκτὼ ἤχȣς οἱ ψαλμῳδοὶ συνειθίζȣσι νὰ περικλείωσι· καὶ ἀπὸ αὐτὰς, ὅσαι μόνον εἶναι ἐν χρήσει, τούτων διωρίσθησαν καὶ σημεῖα φθορῶν εἰς ἔνδειξιν.

§. 306. Κοινὸν εἰς τȣ̀ς ὀκτὼ ἤχȣς εἶναι, τὸ νὰ παράγωσιν ὁ κύριος καὶ ὁ πλάγιος τȣ̀ς τέσσαρας λεγομένȣς Μέσους ἤχȣς· οἵτινες ȣ̔́τως ὠνομάσθησαν, διότι εὑρίσκονται μέσον τῶν κυρίων καὶ τῶν πλαγίων. Καὶ τȣ͂ μὲν q, ἤγουν τȣ͂ πρώτȣ ἤχȣ, εἶναι μέσος ὁ γγ, ἤγȣν ὁ τρίτος. διότι εὑρίσκεται μέσον τȣ͂ q καὶ τȣ͂ πλ q, Τȣ͂ δὲ [sign], ἤγουν τȣ͂ δευτέρȣ εἶναι μέσος ὁ [sign]. Τȣ͂ δὲ [sign], ἤγȣν τȣ͂ τρίτȣ εἶναι μέσος ὁ q. Καὶ τȣ͂ δ, ἤγουν τȣ͂ τετάρτȣ εἶναι μέσος ὁ [sign]τος, ἤγουν λέγετος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Περὶ Ἀπηχημάτων.

Ἀπήχημα εἶναι προετοιμασία τȣ͂ ἤχȣ τῆς ψαλθησομένης ψαλμῳδίας, γινομένη δι' ἑνὸς τῶν ὀκτὼ πολυσυλλάβων φθόγγων (§. 66.). Λέγεται δὲ τὸ αὐτὸ καὶ Ἐνήχημα (α).

Δηλαδὴ προτοῦ νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ψάλλωμεν ὁ-

α) Ἐνήχημά ἐστιν ἡ τȣ͂ ἤχου ἐπιβολή. Γίνεται δὲ καὶ μονοσυλλάβως τὸ ἀπήχημα, ὅμως ὁ ἀρχάριος στοιχεῖται διὰ τῶν πολυσυλλάβων φθόγγων διὰ τὴν ποιότητα.

ποιανῦν μελῳδίαν, ψάλλομεν ἕνα ἀπὸ τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγȣς, ἵνα δὴ ὡς διὰ γνωστȣ͂ τȣ͂ ἤχου ἁπτώμεθα τῆς μελῳδίας. Εἰδὲ πρέπει νὰ προτάττηται εἰς τὸ τροπάριον στίχος τις, αὐτὸς πληροῖ τὴν χρείαν τȣ͂ ἀπηχήματος, χρεωστῶν νὰ καταλήγῃ ὁμοίως μὲ τὸ ἀπήχημα.

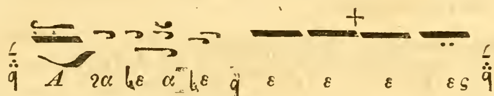
§. 308. *Ὅταν μὲν πρὸ τῆς μελῳδίας ἡ μαρτυρία τȣ͂ ἤχου μόνη γράφηται, τότε τὸ ἀπήχημα καταλήγει εἰς τὸ Ἴσον τȣ͂ ἤχου* (§. 303.)· *ὅταν ὅμως ἡ μελῳδία προγράφηται ἔξωθεν δίτονος, ὡς* π *ἢ τρίτονος, ὡς* π *ἢ τετράτονος, ὡς* π *καὶ τὰ λοιπὰ, μὲ τὸ νὰ γράφωνται κοντὰ εἰς τὴν μαρτυρίαν τȣ͂ ἤχου οἱ χαρακτῆρες, οἵτινες φανερόνουσι ταῦτα· τότε τὸ ἀπήχημα πρέπει νὰ καταλήγῃ εἰς τὴν διτονίαν, ἢ τριτονίαν, ἢ τετρατονίαν, εἰς τὴν ὁποίαν σημαίνεται. Οἷον, ὁ πλάγιος τȣ͂ πρώτȣ ἦχος ἀπηχεῖται διὰ τȣ͂ αἰεαἰες, ὅταν λήγῃ εἰς τὸν πα, μαρτυρούμενος διὰ τῆς* π *ὅμως μαρτυρȣ́μενος διὰ τῆς* π*, τότε ἀπηχεῖται διὰ τοῦ αγιαἰες· ἢ διὰ τȣ͂ προψαλλομένου στίχου, λήγοντος εἰς τὸν κε· διότι ἡ μελῳδία προγράφεται Τετράφωνος, ἤγȣν Τετράτονος.*

Πάλιν ὁ πλάγιος τȣ͂ δευτέρȣ ἦχος ἀπηχεῖται διὰ τοῦ νεχεαἰες, ὅταν λήγῃ εἰς τὸν πα, μαρτυρȣ́μενος π *μαρτυρȣ́μενος ὅμως* π*, τότε ἀπηχεῖται διὰ τȣ͂ νεαγω, ἢ διὰ τȣ͂ προψαλλομένου στίχου, λήγοντος εἰς τὸν δι.*

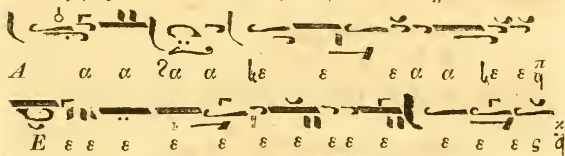
Ὁμοίως καὶ ὁ τέταρτος ἦχος ἀπηχεῖται διὰ τȣ͂ αγια, ὅταν λήγῃ εἰς τὸν δι, μαρτυρούμενος διὰ τῆς

ἢ· ὅταν ὅμως μαρτυρῆται διὰ τῆς ..τος, τότε ἀπηχεῖται διὰ τȣ̃ λεχεαλες, ἢ διὰ τȣ̃ προψαλλομένου στίχου, λέγοντος εἰς τὸν βȣ.

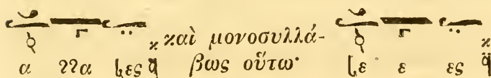
§. 309. Τȣ̃ μὲν Πρώτȣ ἤχȣ τὸ Ἀπήχημα παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων ψαλμῳδῶν ȣ̔́τως ἐγράφετο.

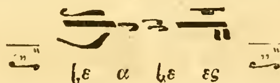
Τȣ̃τȣ ἡ μελῳδία, καθὼς ἐκ παραδόσεως διασῴζεται, ȣ̔́τω γράφεται κατὰ τὸ ἡμέτερον Σύστημα.

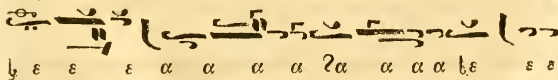
Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρȣς ἔχει τȣ̃τον τὸν τρόπον·

§. 310. Τȣ̃ δὲ Δευτέρȣ ἤχου τὸ Ἀπήχημα παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων ψαλμῳδῶν ȣ̔́τως ἐγράφετο·

Ἡ δὲ μελῳδία τȣ̃του τοιαύτη διεσώθη ἐκ παραδόσεως, οἵα γράφεται ἐνταῦθα κατὰ τὸ ἡμέτερον Σύστημα·

ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ες

Οἱ δὲ νεώτεροι τοιῦτον ἀπήχημα μεταχειρίζονται διὰ τὸν δεύτερον ἦχον·

λε α λες καὶ μονοσυλλάβως οὕτω· λε ες

§. 311. Τὸ δὲ Ἀπήχημα τῦ Τρίτυ ἤχου κατὰ τὺς παλαιὺς εἶχε μὲν ὕτω

γα α γα

ἐξηγεῖται δὲ καθ' ἡμᾶς ἡ μελῳδία τυ τοιαύτη.

γα α γα α γα α α α

§. 312. Τὸ δὲ Ἀπήχημα τῦ Τετάρτυ ἤχου κατὰ μὲν τοὺς παλαιοὺς εἶχε τῦτον τὸν τρόπον

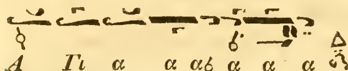
Α α α Γι α α α α α

Ἡ δὲ μελῳδία τύτου κατὰ παράδοσιν ἐξηγουμένη, τοιαύτη ἐκφράζεται διὰ τῆς Μεθόδου τοῦ ἡμετέρου Συστήματος.

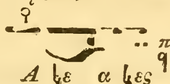
Α α α χα α α χα α α α α γι ι ι

ι ι ι ι γι ι ι α γι α α α α α α

Κατὰ δὲ τὸν Πελοποννήσιον Πέτρον τοιαύτην μελῳδίαν ἔχει τὸ Ἀπήχημα τȣ͂ Τετάρτȣ ἤχου εἰς τὰς ἐξηγήσεις του.

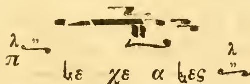
§. 313. *Τȣ͂ δὲ Πλαγίου πρώτου ἤχου τὸ Ἀπήχημα καθ᾽ ἡμᾶς μὲν καὶ γράφεται, καὶ ψάλλεται κατὰ τοιαύτην μελῳδίαν·*

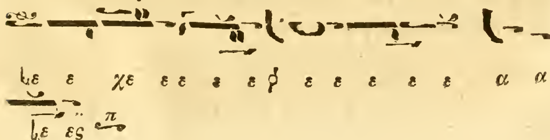
Κατὰ δὲ τοὺς παλαιοὺς αὐτὸ μὲν ἐγράφετο τοῦτον τὸν τρόπον, ἡ δὲ μελῳδία τȣ ἐγίνετο τοιαύτη, οἵαν ἑξῆς παριστῶμεν διὰ τῶν χαρακτήρων τῆς ἡμετέρας Μεθόδου·

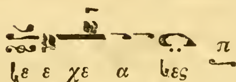
§. 314. *Τȣ͂ δὲ πλαγίȣ δευτέρου ἤχου τὸ Ἀπήχημα κατὰ μὲν τοὺς παλαιοὺς ȣ̔́τω γράφεται*

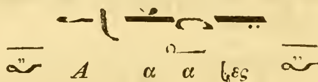
Ἐξάγεται δὲ μελῳδία κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Θέσεως τοιαύτη, οἵαν ἑξῆς γράφομεν·

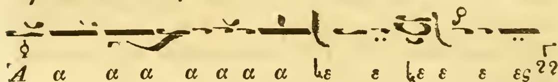
Καθ' ἡμᾶς δὲ γράφεται καὶ μελῳδεῖται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον.

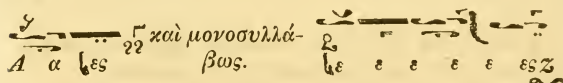
§. 315. *Τῦ δὲ Βαρέος ἤχȣ τὸ Ἀπήχημα κατὰ μὲν τὰς παλαιὰς ὅτω γράφεται*

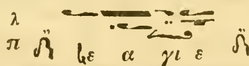
τῦ ὁποίȣ μελῳδία κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς γραφῆς εὐγαίνει τοιαύτη οἵα ἐκτίθεται·

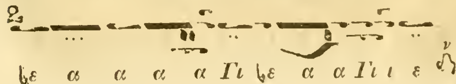
Καθ' ἡμᾶς δὲ γράφεται καὶ μελῳδεῖται κατὰ τοὺς ἑξῆς δύο τρόπους. Πῦ δὲ γίνεται τῦ ἑνὸς τρόπου ἡ χρῆσις, καὶ πῦ τῦ ἄλλου φανερόνεται εἰς τὸν (§. 358.) παράγραφον.

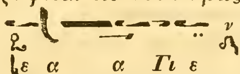
§. 316. *Τῦ δὲ Πλαγίου τετάρτου ἤχου τὸ Ἀπήχημα γράφεται μὲν ὅτως ὑπὸ τῶν Παλαιῶν*

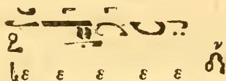
Φέρει δὲ μελῳδίαν, ὅταν ἐξηγῆται τὸ ὅτω γεγραμμένον, οἵαν ἑξῆς γράφομεν·

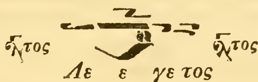
Καθ' ἡμᾶς δὲ τȣ̃του τȣ̃ ἤχου τὸ Ἀπήχημα μελῳδεῖται καὶ γράφεται πολυσυλλάβως μὲν ȣ̃τω,

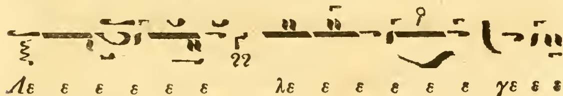
μονοσυλλάβως δὲ ȣ̃τω, πληροῦν ὅμως τὴν αὐτὴν χρείαν.

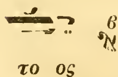

§. 317. *Ἦχοι μὲν εἶναι ὀκτὼ τῆς ψαλμῳδίας· ἀπηχήματα δὲ σῴζονται δέκα. Διότι ὁ Τέταρτος ἦχος, καὶ ὁ Πλάγιος τȣ̃ δευτέρου, ἔχουσιν ἀνὰ δύο ἀπηχήματα. Καὶ τȣ̃ μὲν τετάρτου ἤχου τὸ δεύτερον Ἀπήχημα κατὰ τοὺς παλαιοὺς ȣ̃τω γράφεται·*

Φέρει δὲ μελῳδίαν, ἐξηγούμενον καθ' ἡμᾶς, τοιαύτην, οἵα εἶναι ἡ ἑξῆς γραφομένη.

Κατὰ δὲ τὸν Ἰάκωβον οὕτω μελῳδεῖται καὶ ἀπηχεῖται μονοσυλλάβως

Τῦ δὲ Πλαγίυ δευτέρου τὸ δεύτερον Ἀπήχημα κατὰ τοὺς παλαιοὺς ὕτω γράφεται

πα νε ϛα ϛω

Φέρει δὲ μελῳδίαν, ὅταν ἐξηγῆται καθ' ἡμᾶς, οἵα εἶναι ἡ ἀκόλουθος.

νε ϛα α α ϛω ω ω ϛω ω ω ω ω

Κατὰ δὲ συντομώτερον τρόπον, ὅςτις εἶναι καὶ εὐχρηστότερος, ὕτω μελῳδεῖται καὶ γράφεται τὸ νεϛαϛω.

νε ε ϛα ϛω

Γίνωσκε δὲ, ὅτι λαμβάνει καὶ διαφορετικὴν ἔκφρασιν ἡ μελῳδία τῶν ἀπηχημάτων, καὶ ὅτι εὑρίσκονται καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον ἀπηχήματα, πλὴν ἐν πᾶσι γίνεται προετοιμασία ἑνὸς ἤχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τοῦ Πρώτου Ἤχου.

§. 318.

Πρῶτον ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ ἐκεῖνον, ὅςτις ἀπηχεῖται μὲ τὸ αϛϛανες· καὶ ἂν δὲν λέγηται ὁλόκληρος αὕτη ἡ λέξις, τὸ ἀπηχούμενον νες δείχνει ἀνάβασιν τόνου μείζονος, καὶ ποιότητα τῦ αϛϛανες. Ἔχει δὲ Ἴσον κατὰ μὲν τὸ Στιχηράριον τὸν τόνον κε· κατὰ δὲ τὴν Παπαδικὴν τὸν πα.

§. 319. Ὠνομάσθη δὲ Πρῶτος ἦχος, ἐπειδὴ τὸ Ἀπήχημά τε συνίσταται ἀπὸ μείζονα τόνον, ὅς τις τόνος εὑρέθη πρῶτος. Διότι τῆς ἁρμονικῆς ἀναλογίας, 6, 8, 9, 12, ζητουμένης ἐπὶ τῶν φθόγγων τῶν τόνων τῦ Διατονικοῦ Διαπασῶν συστήματος, ἂν τεθῇ τὸ 6 ἐπὶ τῦ δι, τὸ μὲν 8 ἔσται ἐπὶ τῦ νη, τὸ δὲ 9 ἐπὶ τῦ πα, καὶ τὸ 12 ἐπὶ τῦ Δι οὕτω·

6, 8, 9, 12.
δι κε ζω νη πα βȣ γα Δι.

Ἄρα ȣ̓̈τε τὸν ἐλάσσονα τόνον, ȣ̓̈τε τὸν ἐλάχιστον, ἀλλὰ τὸν μείζονα, δηλαδὴ τὸν ἔχοντα λόγον ἐπόγδοον ἐγνώρισαν οἱ Ἁρμονικοὶ Πρῶτον τόνον· καὶ τȣ̃τον ἐκ τῦ νη πα διαστήματος. Ὅθεν οἱ Πυθαγορικοὶ, νομίζοντες, ὅτι ὁ πα φθόγγος εἶναι πρῶτος φθεγκτὸς, ἔλεγον αὐτὸν Τροφόν (α).

§. 320. Ὁ Πρῶτος ἦχος μεταχειρίζεται κλίμακα διατονικὴν κατὰ τὸν Τροχὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν ἑξῆς·

νη, πα βου γα δι, κε ζω νὴ Πα.

Ἤγουν ζητεῖ νὰ ἔχῃ τὰ δύο τετράχορδα ὅμοια· ἤτοι τὸ μὲν πα βȣ διάστημα ἴσον τὸ κε ζω· τὸ δὲ βȣ γα τῷ ζω νη· τὸ δὲ γα δι, τῷ νη Πα. Ὁ δὲ νη φθόγγος κεῖται εἰς τὴν κλίμακα Προσλαμβανόμενος, καὶ συμβάλλει εἰς ἀποπλήρωσιν τῦ πενταχόρδου, νη πα βου γα δι· καὶ εἰς τὸ νὰ μετρήσῃ τὸ τονιαῖον διάστημα τῦ νη πα, τὸ ὁποῖον εἶναι ἴσον μὲ τὸ δι κε·

α) Τούτων γὰρ τῶν ἀριθμῶν, 5, 13, 35, οἱ Πυθαγορικοὶ τὰ μὲν 5 Τροφὸν, ὅπερ ἐστὶ φθόγγον, ἐκάλουν· οἰόμενοι, τῶν τῦ τόνου διαστημάτων πρῶτον εἶναι φθεγκτὸν τὸ πέμπτον· τὰ δὲ 13, Λεῖμμα, τὴν εἰς ἴσα τῦ τόνου διανομὴν ἀπογινώσκοντες· τὰ δὲ 35, Ἁρμονίαν, ὅτι συνέστηκεν ἐκ δυοῖν κύβων α΄. ἀπ' ἀρτίου καὶ περιττοῦ γεγονότων, ἐκ τεσσάρων δ' ἀριθμῶν, τῦ 6 καὶ τῦ 8 καὶ τῦ 9 καὶ τῦ 12, τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἁρμονικὴν ἀναλογίαν περιεχόντων. Πλούταρχος·

διότι ὁ δι φθόγγος νοεῖται Προσλαμβανόμενος τȢ Πενταχόρδου, δι κε ζω νη Πα. Εἰδὲ ζητηθῇ καὶ περισσοτέρα ἀνάβασις, ὡς ἀπὸ Προσλαμβανομένου τȢ Πα γίνεται καὶ ἄλλον τετράχορδον ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ὅμοιον· τὸ ἀνάλογον γίνεται καὶ ὅταν ζητηθῇ καὶ περισσοτέρα κατάβασις.

§. 321. Δεσπόζοντες φθόγγοι ἐν τῷ Πρώτῳ ἤχῳ, ὅταν εἶναι τὸ μέλος ἀργοσύνθετον, εἶναι οἱ πα, γα· ἢ κε, νη· ὑπερβάσιμοι δὲ, οἱ λοιποί. Ὅταν δὲ εἶναι τὸ μέλος γοργοσύνθετον δεσπόζοντες μὲν εἶναι οἱ πα, δι· ὑπερβάσιμοι δὲ, οἱ λοιποί. Σημεῖον δὲ τῆς φθορᾶς τȢ Πρώτου ἤχου εἶναι τὸ ɓ, καὶ τίθεται ἐπὶ τȢ κε· ὅταν ὅμως μετατιθῆται καὶ ἐπὶ ἄλλου τόνου, αὐτὸς πρέπει νὰ ἀφίνῃ τὸν ἴδιόν του φθόγγον, καὶ νὰ φθέγγηται τὸν κε, καὶ νὰ δίδῃ ποιότητα τȢ αγγαλες, καὶ νὰ παραλλαγίζηται τὸ ἑξῆς μέλος ὡς ἀπὸ τȢ κε.

§. 322. Καταλήξεις εἰς τὸν Πρῶτον ἦχον ἀτελεῖς μὲν γίνονται εἰς τοὺς φθόγγους γα, δι· ἐντελεῖς δὲ εἰς τοὺς πα, κε· τελικαὶ δὲ εἰς τὸν πα· εἰς κάθε δὲ κατάληξιν τίθεται μαρτυρία. Καὶ διὰ μὲν τὸν φθόγγον κε, τίθεται ἡ $\overset{κ}{ϥ}$· διὰ δὲ τὸν δι, ἡ $\overset{Δ}{ϛ}$· διὰ δὲ τὸν γα, ἡ $\overset{Γ}{ʔʔ}$· διὰ δὲ τὸν βου, ἡ $\overset{β}{ϛ}$· διὰ δὲ τὸν πα, ἡ $\overset{π}{ϥ}$· διὰ δὲ τὸν νη, $\overset{ν}{ϛ}$· διὰ δὲ τὸν ζω κατὰ μὲν τὸν Τροχὸν, ἡ $\overset{Ζ}{ʔʔ}$· κατὰ δὲ τὸ Διαπασῶν, ἡ $\underset{\sim}{Ζ}$· διὰ δὲ τὸν κε κατ᾽ ἐκεῖνον μὲν ἡ $\underset{κ}{ϛ}$· κατὰ δὲ τοῦτο. ἡ $\underset{κ}{ϥ}$: καὶ διὰ τὸν δι κατ᾽ ἐκεῖνον μὲν ἡ $\underset{Δ}{ϥ}$· κατὰ δὲ τȢτο, ἡ $\underset{Δ}{ϛ}$· κατὰ δὲ τὸν ἴδιον τρόπον συγκροτοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ μαρτυρίαι τȢ Διατονικοῦ γένους, ὡς φαίνονται εἰς τὸ ἑξῆς διάγραμμα·

§. 323. Ἐνάρχεται δὲ ὁ Πρῶτος ἦχος ἀπὸ μὲν βόμβȣ κατὰ μείζονα τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ· (δύναται δὲ νὰ ὑπονοῆται βόμβος κάθε φθόγγος.) ἀπὸ δὲ τοῦ πλαγίȣ πρώτου, καθὼς καὶ ἀπὸ τȣ̃ πλαγίου δευτέρου, κατὰ τετρατονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἢ ἀπὸ τȣ̃ αὐτȣ̃ Ἴσου· ἀπὸ δὲ τȣ̃ τρίτȣ καὶ τȣ̃ βαρέος, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ· ἀπὸ δὲ τȣ̃ τετάρτȣ λήγοντος εἰς τὸν βου, κατὰ τριτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἢ κατ᾽ ἐλάσσονα τόνον ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τοῦ πλαγίου τετάρτου, κατὰ τόνον μείζονα, ἢ κατὰ πεντατονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ κατὰ τὴν χρείαν· κατὰ δὲ περίστασιν ἔνια τούτων παραβαίνονται.

§. 324. Τὸ ἦθος τȣ̃ Πρώτου ἤχȣ σῴζει χαρακτῆρα σεμνὸν καὶ ἐμβριθῆ, ἢ μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀξιωματικόν. Καὶ ἂν οὗτος ὁ ἦχος ταὐτίζεται μὲ τὸν Δώριον τῶν ἀρχαίων, ὁ Πλάτων ἐθεώρει τὴν σεμνότητα τούτου, ὡς οἰκείαν πρὸς τὴν βελτίωσιν τῶν ἠθῶν· καὶ παραιτησάμενος τὰς λοιπὰς διαλέκτους τῶν ἤχων ἐνέκρινε τὴν Δωριστὶ, ὡς ἁρμόζουσαν ἀνδράσι πολεμικοῖς καὶ σώφροσι. Διότι αὐτὴ τȣ̃ ἐφαίνετο ἱκανὴ τὴν ψυχὴν, τȣ̃ μὲν σωφρονοῦντος, νὰ τὴν ἐπιῤῥώσῃ· τȣ̃ δὲ ἀνοηταίνοντος, νὰ τὴν σωφρονίσῃ (α). Ἐν δὲ τῇ Ὀκτωήχῳ ȣ̃τοι οἱ στίχοι εὑρέθησαν.

Τέχνη μελουργὸς σοὺς ἀγασθεῖσα κρότους,
  Πρώτην νέμει σοι τάξιν· ὢ τῆς ἀξίας!
Ἦχος ὁ πρῶτος Μουσικῇ κληθεὶς τέχνῃ,
  Πρῶτος παρ᾽ ἡμῶν εὐλογείσθω τοῖς λόγοις.
Τὰ πρῶτα πρῶτε τῶν καλῶν λαχὼν φέρεις.
  Πρωτεῖα νίκης πανταχοῦ πάντων ἔχεις.

α) Ἡ μὲν οὖν Δώριος ἁρμονία τὸ ἀνδρῶδες ἐμφαίνει καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς, καὶ οὐ διακεχυμένον οὐδ᾽ ἱλαρὸν, ἀλλὰ σκυθρωπὸν καὶ σφοδρόν· οὔτε δὲ ποικίλον οὐδὲ πολύτροπον. Ἀθήν. Δειπνοσ.

§. 325. *Αἱ κατὰ τὸν Τροχὸν μαρτυρίαι τῦ Διατονικῦ Γένους.*

Αἱ κατὰ τὸ Διαπασῶν μαρτυρίαι τῦ Διατονικοῦ Γένους

Τροχός	Διάστημα	Διάστημα	Διαπασῶν
Δ'	7	12	Δ'
Γ'	9	7	Γ'
β	12	9	β
ν'	12	12	π'
ν'	7	7	ν'
Ζ'	9	9	Ζ'
κ	12	12	κ
Δ	12	12	Δ
Γ	7	7	Γ
β	9	9	β
π	12	12	π
ν	12	7	ν
Ζ	9	12	Ζ
κ	7		κ
Δ	9		Δ

Αἱ φθοραὶ τῦ Διατονικῦ Γένους.

α) Περὶ τοῦ Δωρίε τρόπου ὅρα (§. 284.) Εἰς δὲ τὰς σῳζομένας περὶ μουσικῆς χειρογράφους βίβλες λέγεται, ὅτι ὁ Πρῶτος ἦχος ὠνομάζετο ὑπὸ τὸν Ἀρχαίων Δώριος. Ἔλαβε δὲ τὴν ὀνομασίαν ἐκ τῶν Δωριέων· διότι αὐτοὶ πρῶτοι γνωρίζονται, ὅτι μετεχειρίσθησαν αὐτόν. Ἐφεῦρε δὲ αὐτὸν, ὡς λέγουσιν, ὁ ἐκ Θράκης Θάμυρις. Τὸν μετεχειρίζοντο δὲ καὶ εἰς τὰ τρία γένη· πλὴν ἡμεῖς μόνον εἰς τὸ διατονικὸν γένος μεταχειριζόμεθα αὐτὸν, ἑστῶτας ἔχοντα τοὺς τόνους τῆς διατονικῆς κλίμακος.

Ὁ μὲν Ἀριστοφάνης θέλει, τὴν δωριστὶ μόνην ἁρμονίαν ἁρμόττεσθαι θαμὰ τὴν λύραν· ἄλλην δ' οὐκ ἐθέλει λαβεῖν. Ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει, ὅτι ἡ μὲν δωριστὶ διάλεκτος ἀποδίδωσι τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιωματικόν· ἡ δὲ λυδιστὶ, τὸ παθητικόν. Ὁ δὲ Γαλληνὸς ἀναφέρει περὶ τῦ δωρίου ταῦτα· Δάμων ὁ μουσικὸς, αὐλητρίδι παραγενόμονος, αὐλούσῃ τῦ Φρύγιον νεανίαις τισὶν οἰνωμένοις, καὶ μανικὰ ἄττα διαπραττομένοις, ἐκέλευσεν αὐλῆσαι τὸ Δώριον· οἱ δ' εὐθὺς ἐπαύσαντο τῆς ἐμπλήκτε φορᾶς. Περὶ τῶν καθ' Ἱπποκ. καὶ Πλάτ. δογμ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ τȣ Δευτέρου Ἤχου.

§. 326.

Δεύτερον ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ ἐκεῖνον, ὅς τις ἀπηχεῖται μὲ τὸ νεαχες· τὸ ὁποῖον ἀπήχημα δείχνει ἐπὶ τὸ ὀξὺ τόνον ἐλάχιστον καὶ τόνον μείζονα. Καὶ ἂν δὲν λέγηται ὁλόκληρος αὕτη ἡ λέξις, τὸ ἀπηχούμενον νες, δείχνει τὴν ποιότητα τȣ̃ νεαχες· ἔχει δὲ Ἴσον τὸν βου φθόγγον· διὰ δὲ τὴν ὁμοιότητα τῆς διφωνίας, λαμβάνει Ἴσον καὶ τὸν δι, καὶ τὸν νη.

§. 327. Ὠνομάσθη δὲ Δεύτερος ἦχος, ἐπειδὴ ἀπὸ τȣ̃ βόμβου, ὅθεν ἀναβαίνοντες ἕνα τόνον μείζονα εὑρίσκομεν τὸ Ἴσον τȣ̃ πρώτου ἤχου, ἀπὸ τȣ̃ αὐτȣ̃ βόμβου ἐὰν ἀναβῶμεν δύο τόνους μείζονα καὶ ἐλάσσονα, εὑρίσκεται τὸ Ἴσον τοῦ δευτέρου ἤχου. Ὅθεν τὸ ἴσον τȣ̃ δευτέρου ἤχου εἶναι ὀξύτερον ἀπὸ τὸ ἴσον τοῦ πρώτου ἤχου, κατὰ τόνον ἐλάσσονα. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχει, ὅταν ὁ πρῶτος ἦχος ἔχῃ ἴσον τὸν πα· εἰδὲ αὐτὸς ἔχει ἴσον τὸν κε, ὁ δεύτερος ἔχει ἴσον τὸν δι· τὸ ὁποῖον ἴσον εἶναι φυσικώτερον, ἐπειδὴ δίδει καὶ τὸ ἀπήχημά τȣ ἡ διατονικὴ κλίμαξ μὲ τὰ διαστήματα βου γα, γα δι.

§. 328. Ὁ Δεύτερος ἦχος μεταχειρίζεται χρωμα-

Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τοὺς νέους παραινέσει διηγεῖται τοιαῦτα περὶ τȣ̃ δωρίου. Λέγεται δὲ καὶ Πυθαγόραν, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύουσι, κελεῦσαι τὸν αὐλητὴν, τὸν τȣ̃ κώμȣ κατάρχοντα, μεταβαλόντα τὴν ἁρμονίαν, ἐπαυλῆσαι σφίσι τὸ Δώριον· τοὺς δὲ οὕτως ἀναφρονῆσαι ὑπὸ τȣ̃ μέλους, ὥστε τοὺς στεφάνους ῥίψαντας, αἰσχυνομένους ἀπελθεῖν.

τικὴν κλίμακα, ἥτις ὁδεύει κατὰ διφωνίαν ὁμοίαν οὕτως. Ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ δι φθόγγȣ, εὑρίσκομεν τὸ μὲν διάστημα δι γα, τόνον μείζονα· τὸ δὲ γα βȣ, τόνον ἐλάχιστον· καὶ τὸ λοιπὰ ὡς εἴρηται (§. 244.)· ὥστε συγκροτεῖται μία τοιαύτη κλίμαξ,

νη ? βου γα, δι ? ζω Νη.

Μεταχειρίζεται ὅμως πολλάκις καὶ τὴν (§. 245.) κλίμακα πα ? ? δι, κε ? ? Πα.

§. 329. Δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς τὸν Δεύτερον ἦχον διὰ τὴν πρώτην κλίμακα εἶναι οἱ φθόγγοι βȣ, δι. Σημεῖα δὲ τῆς φθορᾶς τȣ̃ δευτέρου ἤχου εἶναι δύο, τὸ -ο-, καὶ τὸ ?. Καὶ τὸ μὲν -ο- τίθεται ἐπὶ τῶν φθόγγων, δι, βου, νη, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν διφώνων· τὸ δὲ ? τίθεται ἐπὶ τῶν φθόγγων, κε, γα, πα, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν διφώνων. Ὅταν ὅμως μετατιθῶνται καὶ ἐπὶ ἄλλου τόνου, αὐτὸς πρέπει νὰ ἀφήνῃ τὸν ἴδιόν του φθόγγον, καὶ νὰ φθέγγηται ἐκεῖνον, ὃν δείχνει ἡ φθορὰ, καὶ νὰ δίδῃ τὴν ποιότητα τοῦ αὐτȣ̃, καὶ νὰ παραλλαγίζηται τὸ ἑξῆς μέλος κατὰ τὴν ἰδέαν ταύτης τῆς φθορᾶς. Διὰ δὲ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους τῆς ἄλλης κλίμακος γίνεται ὁμιλία εἰς τὸν πλάγιον τȣ̃ δευτέρου ἦχον.

§. 330. Καταλήξεις εἰς τὸν Δεύτερον ἦχον ἀτελεῖς μὲν γίνονται εἰς τὸν βου· ἐντελεῖς δὲ, εἰς τὸν δι· αἱ δὲ τελικαὶ γίνονται εἰς τὸν δι· σπανίως ὅμως καὶ εἰς τὸν βου. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς αὐτὸν τὸν ἦχον διὰ μὲν τὸν φθόγγον Νη εἶναι τὸ ν· διὰ δὲ τὸν πα, τὸ π· διὰ δὲ τὸν βου, τὸ β· διὰ δὲ τὸν γα, τὸ Γ· διὰ δὲ τὸν δι, τὸ Δ· διὰ δὲ τὸν κε, τὸ κ· διὰ δὲ τὸν ζω, τὸ Ζ'· καὶ διὰ τὸν νη, τὸ ν· καὶ οὕτω καθεξῆς.

§. 331. Ἐνάρχεται δὲ τὸ μὲν Ἀπήχημα τȣ̃ Δευ-

τέρου ἤχȣ ἀπὸ τȣ̃ βȣ, ἂν λήγῃ εἰς τὸν δι·ἂν ὅμως λήγῃ εἰς τὸν βȣ, ἐνάρχεται μὲν ἀπὸ τȣ̃ νη, ζητεῖ δὲ τὸ μὲν βȣ πα διάστημα τόνον μείζονα· τὸ δὲ πα νη, τόνον ἐλάχιστον. Ὅθεν οὗτος ὁ νη εὑρίσκεται ὀλίγον ὀξύτερος ἀπὸ τὸν διατονικὸν νη. Αὐτὸς δὲ ὁ δεύτερος ἦχος ἐνάρχεται ἀπὸ τȣ̃ βȣ, ἢ ἀπὸ τοῦ δι· μεταβαίνων δὲ ἀπὸ μὲν τȣ̃ πρώτου ἤχου, φύσει μὲν ἐνάρχεται κατ᾽ ἐλάσσονα τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ· μεταθέσει δὲ, ἀπὸ τȣ̃ αὐτοῦ ἴσου· ὡσαύτως δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ τετάρτου λήγοντος εἰς τὸν βȣ, ἀπὸ τȣ̃ αὐτοῦ ἴσου. Ἀπὸ δὲ τῶν πλαγίων, πρώτουτε καὶ δευτέρου καὶ τετάρτου, κατὰ τετρατονίαν ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἀπὸ δὲ τȣ̃ τρίτου καὶ βαρέος, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξύ.

§. 332. Τὸ ἦθος τούτȣ τȣ̃ ἤχου, ἂν εἶναι ἐκεῖνος, ὅςτις ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Λύδιος, (*) σῴζει χαρακτῆρα ἐμψυχοῦντα καὶ κεντῶντα· ἔτι δὲ καὶ λυποῦντα καὶ πάθος ἐνστάζοντα ταῖς ψυχαῖς. Ἐφαίνετο δὲ οὗτος ὁ ἦχος, ὅτι ῥέπει εἰς τρυφὴν, καὶ φέρει τὴν ψυχὴν εἰς ἀνανδρίαν. Ὅθεν λέγουσιν ὅτι ὁ Ὀρφεὺς ἡμέρονε τὰ θηρία διὰ μέσου τούτου τȣ̃ ἤχου. Ὁ δὲ Πλάτων λέγει τὴν Λυδιστὶ συμποτικὴν καὶ ἀνειμένην. Ὅθεν καὶ παραιτεῖται αὐτὴν, διὰ τὸ νὰ ἐκχαυνῇ τὰς ψυχὰς τῶν νέων. Ἐν δὲ τῇ Ὀκτωήχῳ οὗτοι εὕρηνται οἱ στίχοι, τὸ ἦθος αὐτοῦ ἐκφράζοντες.

Κἂν δευτέραν εἴληφας ἐν τάξει θέσιν,
 Ἀλλ᾽ ἡδονὴ πρώτη σοι τῷ μελιῤῥύτῳ.
Τὸ σὸν μελιχρὸν καὶ γλυκύτατον μέλος
 Ὀστᾶ πιαίνει, καρδίας τ᾽ ἐνηδύνει.
Σειρῆνες ᾖδον Δευτέρου πάντως μέλη·
 Οὕτω πράως σοι ῥεῖ μελισταγὲς μέλος.

---

*) Τινὲς μὲν λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἀμφίων ἐφεῦρε τὸν Λύδιον τρόπον· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι πρῶτος ὁ Ὄλυμπος ηὔλησε λυδιστὶ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Περὶ τοῦ Τρίτου Ἤχου.

§. 333.

Τρίτον ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ ἐκεῖνον, ὅς τις ἀπηχεῖται μὲ τὸ Ϡαϡα· τὸ ὁποῖον ἀπήχημα δείχνει ἐπὶ τὸ ὀξὺ τρίτονον, ἤγουν διάστημα περιέχον τόνους τρεῖς, μείζονα, ἐλάσσονα, καὶ ἐλάχιστον. Καὶ ἂν δὲν λέγηται ὁλόκληρος αὐτὴ ἡ λέξις, τὸ ἀπηχούμενον ꞁιε, ζητεῖ προφορὰν βομβώδη καὶ ὀγκώδη· ἔχει δὲ Ἴσον τὸν γα φθόγγον· εἰς δὲ τὴν Παπαδικὴν, καὶ τὸν νη ἐπὶ τȣ̃ γα τόνȣ.

§. 334. Ὠνομάσθη δὲ Τρίτος ἦχος, ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ βόμβου, ὅθεν ἀναβαίνοντες ἕνα μὲν μείζονα τόνον, εὑρίσκομεν τὸ ἴσον τοῦ πρώτου ἤχου· δύο δὲ τόνους μείζονα καὶ ἐλάσσονα, εὑρίσκομεν τὸ ἴσον τȣ̃ δευτέρου ἤχου· ἀπὸ τȣ̃ αὐτοῦ βόμβου ἐὰν ἀναβῶμεν τρεῖς τόνους, μείζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον, εὑρίσκεται τὸ Ἴσον τȣ̃ Τρίτου ἤχου. Ὅθεν τὸ ἴσον τοῦ τρίτου ἤχου εἶναι ὀξύτερον ἀπὸ τὸ ἴσον τȣ̃ μὲν δευτέρου ἤχου, κατὰ τόνον ἐλάχιστον· τοῦ δὲ πρώτου ἤχου, κατὰ τόνους ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον.

§. 335. Ὁ Τρίτος ἦχος μεταχειρίζεται τὴν ἑξῆς ἐναρμόνιον κλίμακα·

ἐπικήδιον ἐπὶ Πύθωνι. Ὁ δὲ Πίνδαρος εἰς τοὺς Παιᾶνας λέγει, ὅτι ἡ λύδιος μουσικὴ ἐδιδάχθη πρῶτον εἰς τοὺς γάμους τῆς Νιόβης. Ὁ δὲ Διονύσιος ὁ Ἴαμβος ἱστορεῖ, ὅτι ὁ Τόρηβος πρῶτος μετεχειρίσθη τὴν λυδίαν μουσικήν. Νικόλαος δὲ ὁ Δαμασκηνὸς λέγει, ὅτι ὁ παῖς τȣ̃ Διὸς καὶ τῆς Τοῤῥηβίας πλαζόμενος περίτινα λίμνην, ἥτις ἀπ' αὐτοῦ Τοῤῥηβία ἐκλήθη, φθογγῆς νυμφῶν ἤκουσεν, ἃς καὶ μούσας Λυδοὶ καλοῦσι, καὶ μουσικὴν ἐδιδάχθη, καὶ αὐτοὺς λυδοὺς ἐδίδαξε τὰ μέλη.

πα ϭ γα δι κε ϙ νη Πα.

Καὶ ἐπειδὴ εἰς ταύτην τὴν κλίμακα δὲν εὑρίσκεται τόνος οὔτε ἐλάσσων, οὔτε ἐλάχιστος, ἀλλὰ πέντε μὲν τόνοι, δύο δὲ τεταρτημόρια τοῦ μείζονος τόνου, διὰ τοῦτο ὑπάγεται εἰς τὸ διατεσσάρων σύστημα, ἤγουν εἰς τὴν Τριφωνίαν·

νη πα βουϭ γα, γα δι κε Ζωϙ

[illegible] ᾳ̈ [illegible]τος ϛϛ, [illegible] ᾳ̈ [illegible]τος ϛϛ. (§. 261, καὶ §. 57.)

§. 336. Δεσπόζοντες φθόγγοι εἰς τὸν Τρίτον ἦχον εἶναι οἱ πα, γα, κε. Σημεῖον δὲ τῆς φθορᾶς τοῦ τρίτου ἤχου εἶναι τὸ ϼ· τὸ ὁποῖον ὅταν εὑρίσκηται ἐπὶ τοῦ γα, ζητεῖ τὸν μὲν γα τόνον φυσικόν· τὰ δὲ λοιπὰ ἀνιόντα καὶ κατιόντα διαστήματα τῶν τόνων, τὰ ζητεῖ καθὼς διωρίσθησαν εἰς τὴν κλίμακά του· τιθέμενον δὲ ἐπὶ τῶν δύο φθόγγων, ζω, βου, τοὺς ζητεῖ μὲ ὕφεσιν. Ἐπὶ δὲ ἄλλου τόνου τιθέμενον, θέλει νὰ ἀφήνῃ μὲν αὐτὸς ὁ τόνος τὸν φθόγγον του, νὰ φθέγγηται δὲ τὸν γα, καὶ νὰ συνιστᾶται ἡ ποιότης τοῦ ϛαϛα, καὶ νὰ παραλλαγίζηται τὸ ἑξῆς μέλος κατὰ τὴν ἰδέαν, τὴν ὁποίαν ζητεῖ αὕτη ἡ φθορά.

§. 337. Καταλήξεις δὲ εἰς τὸν Τρίτον ἦχον ἀτελεῖς μὲν, γίνονται εἰς τὸν κε· ἐντελεῖς δὲ, εἰς τὸν πα· καὶ τελικαὶ εἰς τὸν γα. Διότι ἀρχόμενος ὁ τρίτος ἦχος, ἀφ᾽ οὗ δείξῃ τὸν βου δίεσιν, φέρεται πρὸς τὸν κε, ὅπου καὶ καταλήγει ἀτελῶς· ἔπειτα στρέφεται ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ δείχνει τὸν βου φυσικὸν, καὶ καταλήγει εἰς τὸν πα ἐντελῶς· καὶ τέλος στρεφόμενος ἐπὶ τὸ ὀξὺ, πέρνει τὸν βου δίεσιν, καὶ καταλήγει τελικῶς εἰς τὸν γα· σπανίως δὲ καταλήγει καὶ εἰς τὸν νη ἀτελῶς. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς τὸν τρίτον ἦχον εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδιωρίσθησαν καὶ διὰ τὸν Πρῶτον ἦχον· πλὴν τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ζω ἥτις γράφεται οὕτω ζ′ϛϛ, καὶ τῆς τριφωνίας αὐτοῦ.

ἐπὶ τὸ ὀξὺ βου, τὸ ὁποῖον εἶναι ὕφεσις, καὶ γράφεται ὅ-
τως ἡ μαρτυρία του ϛϛ. Τούτȣ ἡ κατιοῦσα ἑπταφωνία εἶναι δίεσις εἰς τὸν τρίτον ἦχον, καὶ σπανίως ζητεῖται ἡ μαρτυρία τȣ, ἐπειδὴ οὔτε κατάληξις γίνεται εἰς αὐτόν.

§. 338. Ἐνάρχεται δὲ τὸ μὲν Ἀπήχημα τȣ͂ Τρίτȣ ἤχου ἀπὸ τȣ͂ νη καὶ λήγει εἰς τὸν γα· ὁ δὲ προψαλλόμενος στίχος ἀπὸ τȣ͂ κε καὶ λήγει εἰς τὸν γα μὲν, ὅταν ἡ μαρτυρία τȣ͂ τροπαρίου κεῖται μόνη, ὡς ϛϛ, ἢ ϛϛ. Ὅταν ὅμως παράκειται καὶ Ἐλαφρὸν, ὡς πα, ἢ ϛϛ, τότε λήγει εἰς τὸν πα. Αὐτὸς δὲ ὁ τρίτος ἦχος ἐνάρχεται ἀπὸ τȣ͂ γα· μεταβαίνων δὲ ἀπὸ μὲν τȣ͂ πρώτου ἤχου, ἐνάρχεται κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἢ ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τῶν πλαγίων, πρώτου καὶ δευτέρου, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἀπὸ δὲ τȣ͂ δευτέρȣ, κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ· ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τȣ͂ τετάρτου τȣ͂ λήγοντος εἰς τὸν βου· ἀπὸ δὲ τȣ͂ Πλαγίου τετάρτου, κατὰ τριτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ ἀπὸ τȣ͂ Βαρέος, κατὰ τὸ αὐτὸ ἴσον.

§. 339. Τὸ ἦθος τȣ͂ Τρίτου ἤχου, ἂν εἶναι ἐκεῖνος ὅς τις ὠνομάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Φρύγιος, σῴζει χαρακτῆρα, σκληρὸν, ἔνθερμον, ἀλαζονικὸν, ὁρμητικὸν, καὶ φρικώδη. Διὸ λέγει ὁ Ἀθήναιος, ὅτι ἐπὶ τȣ͂ Φρυγίȣ τρόπου ἦχουν τὰς σάλπιγγας καὶ τὰ πολεμικὰ ὄργανα. Καθὼς δὲ φανερόνουσιν οἱ ἐν τῇ Ὀκτοήχῳ στίχοι, σῴζει καὶ τὸν ἀνδρικὸν, ἄκομψον, καὶ ἁπλοῦν.

Εἰ καὶ τρίτος εἶ, πλὴν πρὸς ἀνδρικοὺς πόνους
Σύνεγγυς εἶ πῶς τȣ͂ προάρχοντος Τρίτε.
Ἄκομψος, ἁπλοῦς, ἀνδρικὸς πάνυ Τρίτε,
Πέφηνας ὄντως, καὶ σὲ τιμῶμεν Τρίτε.
Πλήθους κατάρχων ἰσαρίθμου σοι Τρίτε,
Πλήθει προσήκεις προσφυῶς ἡρμοσμένος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Περὶ τοῦ Τετάρτου Ἤχου.

§. 340.

Τέταρτον ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μεσικοὶ ἐκεῖνον, ὅςτις ἀπηχεῖται μὲ τὸ Αγια· τὸ ὁποῖον ἀπήχημα εὑρίσκεται καὶ εἰς πολλὰ μέλη γεγραμμένον μὲ τοὺς μουσικοὺς χαρακτῆρας. Ψαλλόμενον δὲ, ζητεῖ προφορὰν ἀνδρικὴν καὶ τραχεῖαν, διὰ νὰ συσταθῇ ἡ ποιότης τȣ̃ αγια. Ἔχει δὲ Ἴσον τȣ̀ς φθόγγους, δι, πα, βου, ὁ τέταρτος ἦχος.

§. 341. Ὠνομάσθη δὲ Τέταρτος ἦχος, ἐπειδὴ ἀπὸ τȣ̃ βόμβου, ὅθεν ἀναβαίνοντες ἕνα μὲν μείζονα τόνον, εὑρίσκομεν τὸ Ἴσον τȣ̃ πρώτου ἤχου· δύο δὲ τόνους, μείζονα καὶ ἐλάσσονα, εὑρίσκομεν τὸ ἴσον τȣ̃ δευτέρου ἤχου· τρεῖς δὲ τόνους, μείζονα, ἐλάσσονα, καὶ ἐλάχιστον, εὑρίσκομεν τὸ ἴσον τȣ̃ τρίτȣ ἤχου· ἀπὸ τȣ̃ αὐτȣ̃ βόμβου ἐὰν ἀναβῶμεν τέσσαρας τόνους, εὑρίσκεται τὸ ἴσον τȣ̃ τετάρτου ἤχου. Ὅθεν ὅταν μὲν τεθῇ βόμβος ὁ νη, τὸ ἴσον τοῦ μὲν πρώτου ἤχου εἶναι ὁ πα· τȣ̃ δὲ δευτέρου, ὁ βου· τοῦ δὲ τρίτου ὁ γα· καὶ τοῦ τετάρτου ὁ δι. Ὅταν δὲ τεθῇ βόμβος ὁ δι, τότε τὸ ἴσον τȣ̃ μὲν πρώτȣ ἤχου εἶναι ὁ κε· τȣ̃ δὲ δευτέρου, ὁ Ζω· τȣ̃ δὲ τρίτου, ὁ Νη· καὶ τȣ̃ τετάρτου, ὁ πα. Ὅταν δὲ εἶναι ἴσον τοῦ μὲν πρώτου ἤχȣ ὁ κε· τȣ̃ δὲ δευτέρȣ, ὁ δι· τȣ̃ δὲ τρίτου, ὁ γα· τότε εὑρίσκεται ἴσον τȣ̃ τετάρτου ἤχου ὁ βȣ.

§. 342. Ὁ Τέταρτος ἦχος μεταχειρίζεται διατονικὴν κλίμακα κατὰ τὸ Διαπασῶν σύστημα. Διὰ τȣ̃το τὸ Αγια λαμβάνον ἴσα δύο, τὸν πα καὶ τὸν δι, ὅταν ἔχῃ ἴσον τὸν πα, καταβαίνει τέσσαρας τόνȣς,

ἔχοντας διαστήματα ὅμοια μὲ τοὺς τέσσαρας τόνους τοὺς ἀπὸ τῦ δι κατιόντας. Καὶ ἐὰν μὲν διὰ τὴν κατάβασιν δὲν εὑρίσκηται διαφορὰ εἰς τὰ δύο Ἴσα τῦ αγια, διὰ τὴν ἀνάβασιν ὅμως εἶναι πολλὴ ἡ διαφορά, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνομοιότητος τῶν διαστημάτων· διότι εὐθὺς τὸ διάστημα δι κε διαφέρει ἀπὸ τὸ πα βϋ· καὶ τὸ κε ζω, ἀπὸ τὸ βου γα· κ. τ. λ. Ὅταν δὲ ὁ τέταρτος ἦχος ἔχῃ βάσιν, ἤγϋν Ἴσον τὸν βου τόνον, τότε τὸ Ἀπήχημά τϋ εἶναι Λεγετος. Τὸν ἔχοντα δὲ τοιοῦτον Ἴσον Μανουὴλ μὲν ὁ Βρυέννιος θέλει Τέταρτον ἦχον· οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ψαλμῳδοὶ θέλουσι νὰ λέγηται οὗτος ὁ ἦχος Μέσος τοῦ τετάρτϋ, διότι εὑρίσκεται ἀνὰ μέσον τῦ δι καὶ τῦ νη· καὶ φθέγγονται αὐτὸν Λεγετος· ὅθεν καὶ ἡ μαρτυρία μας ϐ.

§. 343. Δεσπόζοντες δὲ φθόγγοι εἰς τὸν Τέταρτον ἦχον εἶναι οἱ δι, βϋ, ὅταν ἔχῃ Ἴσον τὸν βου, ὅτε θέλει νὰ ἀκούηται ἐνίοτε καὶ ἡ ὕφεσις τοῦ κε· ὅταν δὲ ἔχῃ Ἴσον τὸν πα, ἢ τὸν δι, τότε καὶ δεσπόζοντας φθόγγϋς ἔχει τοὺς πα, δι, ζω. Σημεῖα δὲ τῆς φθορᾶς τούτου τῦ ἤχου διὰ μὲν τὸν τόνον βου, τὸ ⸎· διὰ δὲ τὸν δι, τὸ ⸎· καὶ κάθε ἄλλο σημεῖον, ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διωρίσθησαν εἰς τὴν διατονικὴν κλίμακα κατὰ τὸ Διαπασῶν (§. 325.). Γίνωσκε δὲ, ὅτι ὅταν μὲν δύο τόνους ἐπὶ τὸ ὀξὺ ἀκούηται μέλος τῦ Λεαλες, τότε ἐπειδὴ εἶναι βάσις τῦ Αγια ὁ δι, δὲν χρειάζεται σημεῖον ἑτέρας φθορᾶς διὰ ἔνδειξιν. Ὅταν δὲ δύο τόνους ἐπὶ τὸ ὀξὺ γίνηται Ϩαϩα, τότε εἶναι βάσις τῦ αγια ὁ πα, καὶ πρέπει νὰ τεθῇ ἐπὶ τῦ πρώτου ἐπὶ τὸ ὀξὺ τόνου τὸ ⸎, ἢ ἐπὶ τῦ δευτέρου τὸ ⸎, καὶ τὰ λοιπὰ διὰ ἔνδειξιν.

§. 344. Καταλήξεις δὲ ποιεῖ ὁ Τέταρτος ἦχος, ὅταν ἔχῃ Ἴσον τὸν βου, ἀτελεῖς μὲν καὶ ἐντελεῖς εἰς

τοὺς δι, βου· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν βου. Ὅταν δὲ ἔχῃ Ἴσον τὸν δι, ἀτελεῖς μὲν καταλήξεις ποιεῖ εἰς τὸν πα, καὶ εἰς τὸν ζω· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν δι. Ὅταν δὲ ἔχῃ Ἴσον τὸν πα, ἀτελεῖς μὲν καταλήξεις ποιεῖ εἰς τὸν δι, βου· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς, εἰς τὸν πα· κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους ποιεῖ τὰς τελικὰς καταλήξεις εἰς τὸν βου. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον εἶναι ἐκεῖνα, ἅ τινα διωρίσθησαν καὶ διὰ τὸν πρῶτον ἦχον κατὰ τὸ Διαπασῶν Σύστημα (§. 325.).

§. 345. Ἐνάρχεται δὲ ὁ Τέταρτος ἦχος, ὁ ἔχων Ἴσον τὸν πα, ἀπὸ τȣ̃ τόνȣ πα, ὅπου καὶ λήγει ὁ προψαλλόμενος στίχος· ὅτε δὲ ἔχει Ἴσον τὸν βου, λήγει καὶ ὁ προψαλλόμενος στίχος εἰς τὸν βου· μεταβαίνων δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἤχων, κατὰ τὸ Ἴσον λαμβάνει καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως.

§. 346. Διαφέρει δὲ ὁ τέταρτος ἦχος ἀπὸ μὲν τὸν πρῶτον κατὰ τὸ Ἀναστασιματάριον τȣ̃ Πέτρȣ, καθ' ὃ ὁ μὲν τέταρτος ἦχος τέσσαρας τόνȣς ἐπὶ τὸ βαρὺ δεικνύει ⳩εαγιε· ἤγουν ὁδεύει κατὰ τὸ Διαπασῶν· ὁ δὲ πρῶτος ἦχος ὁδεύων κατὰ τὸν Τροχὸν, τέσσαρας τόνȣς ἐπὶ τὸ βαρὺ δεικνύει α⳩εα⳩ες. Ἔτι διαφέρει καὶ κατὰ τȣ̀ς Δεσπόζοντας φθόγγȣς· διότι ὁ μὲν πρῶτος ἦχος ἔχει Δεσπόζοντας τȣ̀ς πα, γα· ὁ δὲ τέταρτος τȣ̀ς βȣ, δι· καὶ ἔτι κατὰ τὰς καταλήξεις· διότι ὁ μὲν πρῶτος, ἀτελῶς μὲν λήγει εἰς τὸν γα, ἐντελῶς δὲ καὶ τελικῶς εἰς τὸν πα· ὁ δὲ τέταρτος ἦχος λήγει ἀτελῶς μὲν εἰς τὸν δι, ἐντελῶς δὲ εἰς τὸν πα, καὶ τελικῶς εἰς τὸν βȣ.

§. 347. Τὸ ἦθος τȣ̃ Τετάρτȣ ἤχȣ σώζει χαρακτῆρα τὸ πανηγυρικὸν καὶ τὸ χορευτικόν. Καὶ ὅταν μὲν ἔχῃ Ἴσον τὸν δι, σώζει τὸ ἀξιωματικὸν καὶ μεγαλοπρεπές· ὅταν δὲ τὸν βȣ, τὸ παθητικὸν καὶ ἡ-

δονικόν· καὶ ὅταν τὸν πα, τὸ ταπεινὸν καὶ διαπερασιικὸν τῆς καρδίας εἰς παρακίνησιν τῶν ψυχικῶν δυνάμεων. Ἐν δὲ τῇ Ὀκτωήχῳ τοιῦτον ἐκφράζεται τὸ ἦθος αὐτῦ (*).

Πανηγυριςὴς καὶ χορευτὴς ὢν φέρεις
Τέταρτον εὖχος μυσικωτάτῃ κρίσει.
Σὺ τοὺς χορευτὰς δεξιύμενος πλάττεις,
Φωνὰς βραβεύεις, καὶ κροτῶν ἐν κυμβάλοις.
Σὲ τὸν Τέταρτον Ἦχον ὡς εὐφωνίας
Πλήρη, χορευτῶν εὐλογῦσι τὰ στίφη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῦ Πλαγίου Πρώτου Ἤχου.

§. 348.

Πλάγιον τῦ πρώτου ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ψαλμῳδοὶ ἐκεῖνον, ὅςτις εὑρίσκεται τέσσαρας τόνυς βαρύτερον ἔχων τὸ Ἴσον ἀπὸ τὸ Ἴσον τῦ Πρώτου ἤχου· τουτέςιν ἂν τὸ Ἴσον τῦ πρώτυ ἤχυ εἶναι ἐπὶ τῦ τόνου

*) Ἂν ὁ τέταρτος ἦχος εἶναι ἐκεῖνος ὅςτις ἐλέγετο ἀπὸ τοὺς Ἀρχαίυς Ἕλληνας Μιξολύδιος, ἐφεῦρεν αὐτὸν ἡ Σαπφώ· διότι πρὸ αὐτῆς τρεῖς μόνους τρόπους ἐγνώριζον οἱ μουσικοὶ, Δώριον, Λύδιον, καὶ Φρύγιον. Λαβόντες λοιπὸν αὐτὸν τὸν τρόπον, συνέζευξαν μὲ τὸν Δώριον, καὶ μετέδωκαν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὰ ἤθη ἐκείνυ.

„ Καὶ ἡ μιξολύδιος δὲ παθητική τις ἐστι, τραγῳδίαις „ ἁρμόζουσα. Ἀριστόξενος δέ φησι, Σαπφὼ πρώτην εὕ„ ρασθαι τὴν μιξολυδιστὶ, παρ' ἧς τοὺς τραγῳδοποιοὺς „ μαθεῖν. Λαβόντας γοῦν αὐτοὺς, συζεῦξαι τῇ Δωριστί· „ ἐπεὶ ἡ μὲν τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ ἀξιωματικὸν ἀποδίδω„ σιν, ἡ δὲ τὸ παθητικόν· μέμικται δὲ διὰ τούτων τρα„ γῳδία.“ Πλούταρχος.

κε, τὸ Ἴσον τῦ πλαγίυ πρώτυ ἤχου ἔχει Ἴσον τὸν τόνον πα· διότι βάσιν ἢ Ἴσον πρέπει νὰ ἔχῃ τοιῦτον, ὥςε ἐλευθέρως μὲν νὰ ἀναβαίνῃ τόνους ἑπτὰ, νὰ δεικνύῃ δὲ τὸν πρῶτον ἦχον τέσσαρας τόνους ἐπὶ τὸ ὀξύ· τοιῦτος δὲ εἶναι ὁ τόνος πα, καὶ τῦτον ἔχουσιν Ἴσον τὰ παπαδικὰ καὶ τὰ στιχηραρικὰ τύτου τῦ ἤχυ. Τὰ δὲ εἱρμολογικὰ θέλυσιν Ἴσον εἰς αὐτὸν τὸν ἦχον τὸν τόνον κε· μὲ ὅλον τῦτο μὲ τὴν φθορὰν τοῦ πα· διότι ἡ κατάβασις γίνεται ὡς ἀπὸ τῦ πα, ἐπειδὴ τρεῖς τόνους ἐπὶ τὸ βαρὺ γίνεται αλεαλες, καὶ ὄχι λεχεαλες. Ἀπηχεῖται δὲ αὐτὸς ὁ ἦχος μὲ τὸ αλεαλες, τὸ ὁποῖον δεικνύει ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν δύο τόνων, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίςυ· καὶ δὲν ζητεῖ Προσλαμβανόμενον ἐπὶ τὸ βαρὺ πρὸς μέτρησιν τῦ ὑπ' αὐτὸν τὸν πα διαςήματος, ἀλλὰ μετρύμενος μὲ τὰ ὑπὲρ αὐτὸν διατονικὰ διαςήματα φανερόνει τὸν ἑαυτόν του.

§. 349. Κλίμακα δὲ μεταχειρίζεται αὐτὸς ὁ ἦχος τὴν Διατονικὴν κατὰ τὸ Διαπασῶν σύςημα· καὶ ἐπειδὴ θέλει πολλάκις τὸν ζω ὕφεσιν, καὶ ἐξεταζόμενον τὸ ζω κε διάστημα, εὑρίσκεται τεταρτημόριον τῦ μείζονος τόνυ, λαμβάνει μίαν κλίμακα, ἥτις εἶναι μικτὴ ἐκ διατονικῦ καὶ ἐναρμονίυ γένυς· οἷον,

πα βυ γα δι, κε ϙ νη Πα.

Σημεῖον δὲ τῆς φθορᾶς τῦ Πλαγίου πρώτυ ἤχου, ὅταν μεταχειρίζηται ταύτην τὴν μικτὴν κλίμακα, εἶνα τὸ ϙ, τὸ ὁποῖον τιθέμενον ἐπὶ τῦ ζω, τὸν ζητεῖ ὕφεσιν· ὅταν ὅμως μεταχειρίζηται τὴν διατονικὴν κλίμακα, τότε τίθεται τὸ ϙ ἐπὶ τῦ πα, ἢ ἓν ἀπὸ τὰ δειχθέντα (§. 325.) σημεῖα τῶν διατονικῶν φθορῶν εἰς τὸν ἴδιόν τυ τόπον, καὶ γίνεται γνωστόν. Μεταχειριζόμεθα δὲ τοιαύτην φθορὰν, ὅταν γίνηται κἀμμία μεταβολή· διότι ἀλλέως εἶναι περιττόν.

§. 350. Δεσπόζοντας δὲ φθόγγυς κατὰ μὲν τὰ

στιχηραρικὰ καὶ παπαδικὰ ἔχει τὰς πα, δι, κε· καὶ θέλει νὰ ἀκέηται καὶ ἡ ὕφεσις τῦ ζω· κατὰ δὲ τὰ είρμολογικὰ, ἔχει τὰς κε, νη· καὶ δὲν θέλει νὰ ἀκούηται τόσον ὁ ζω ὕφεσις, ἀλλὰ φυσικός· πρὸς δὲ διάκρισιν, ὅταν εἶναι ὁ ζω ὕφεσις, τίθεται τὸ σημεῖον ϑ ἐπὶ τῦ ζω.

§. 351. *Καταλήξεις* δὲ γίνονται κατὰ μὲν τὰ ςιχηραρικὰ καὶ παπαδικὰ, ἀτελεῖς μὲν εἰς τὰς δι, κε· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικαὶ, εἰς τὸν πα· κατὰ δὲ τὰ είρμολογικὰ, ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν νη· ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν κε· τελικαὶ δὲ εἰς τὸν πα, καὶ εἰς τὸν κε. Ὅταν δὲ γίνηται ἡ κατάληξις τῶν είρμολογικῶν εἰς τὸν πα, καταβαίνει ἡ περίοδος ἀπὸ τῦ κε φυσικῶς, καὶ ὄχι πλέον ὡς ἀπὸ τῦ πα. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς τὸν πλάγιον τῦ πρώτυ ἦχον εἶναι ἐκεῖνα, τὸ ὁποῖα διωρίσθησαν καὶ διὰ τὸν πρῶτον ἦχον κατὰ τὸ διαπασῶν σύστημα· ὅταν ὅμως μεταχειρίζηται τὴν μικτὴν κλίμακα, μεταχειρίζεται καὶ τὰς μαρτυρίας, ὡς ἐδηλώθησαν (§. 262.).

§. 352. *Ἐνάρχεται* δὲ τὸ μὲν ἀπήχημα τῦ Πλαγίυ πρώτυ ἤχου ἀπὸ τῦ πα, καὶ λήγει εἰς τὸν πα. Αὐτὸς δὲ μεταβαίνων ἀπὸ μὲν τῦ κυρίυ τυ κατὰ τετρατονίαν ἐπὶ τὸ βαρὺ ποιεῖ τὴν ἔναρξιν· ἀπὸ δὲ τῦ τρίτυ καὶ τῦ Βαρέος κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τῦ δευτέρυ, κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἢ κατὰ τριτονίαν· ἀπὸ δὲ τῦ πλαγίυ δευτέρου, ἀπὸ τῦ αὐτῦ Ἴσου· ἀπὸ δὲ τῦ τετάρτυ λήγοντος εἰς τὸν βυ, κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τῦ πλαγίυ τετάρτου, κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ.

§. 353. *Διαφέρει* δὲ ὁ Πλάγιος τῦ πρώτυ ἦχος ἀπὸ μὲν τὸν πρῶτον κατὰ τῦτο· ὅτι ὁ μὲν πρῶτος ἀναβαίνει ἀπὸ τὴν βάσιν τυ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸν πλάγιον τῦ πρώτυ, καὶ καταβαίνει περισσότερον ἀπὸ αὐτὸν· καὶ ἔτι κατὰ τὰς δεσπόζοντας φθόγγους,

καὶ κατὰ τὰς ἀτελεῖς καταλήξεις· ἀπὸ δὲ τὸν τέταρτον, κατὰ τὲς δεσπόζοντας φθόγγες· καὶ καθὸ ὁ μὲν τέταρτος ἀγαπᾷ τὴν ὕφεσιν τẽ κε, ὁ δὲ πλάγιος τẽ πρώτε τὴν ὕφεσιν τẽ ζω.

§. 354. Τὸ ἦθος τẽ Πλάγιε πρώτε ἤχου κλίνει μὲν εἰς τὸ φιλοίκτιρμον καὶ θρηνῶδες διὰ τὰ στιχηραρικὰ μέλη καὶ παπαδικά· κλίνει δὲ εἰς τὸ διεγερτικὸν καὶ χορευτικὸν διὰ τὰ εἰρμολογικὰ εἰς ταχεῖαν ἀγωγὴν χρόνε· εἰς δὲ βραδεῖαν, εἰς τὸ κεχηνὸς καὶ χαῦνον.

Θρηνωδὸς εἶ σὺ, καὶ φιλοικτίρμων ἄγαν.
Ἀλλ᾽ εἰς τὰ πολλὰ, καὶ χορεύεις εὐρύθμως.
Ὁ μεσικὸς νẽς, ὃν ἐγνώρισε τέχνη,
Τὶς ἡ παρεκλίνεσα κλίσις πλαγίων;
Πέμπτον σε τάξις, ἀλλὰ πρῶτον τẽ μόνου,
Ἔχει σε καὶ λέγει σε, Πρῶτε Πλαγίων (*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Περὶ τẽ Πλαγίε Δευτέρου Ἤχου.

§. 355.

Πλάγιον τẽ δευτέρου ἦχον ὠνόμασαν οἱ Ψαλμῳδοὶ ἐκεῖνον, ὅς τις ἀπηχεῖται μὲ τὸ νεχεανες· τὸ ὁποῖον ἀπήχημα δεικνύει ἀνάβασιν ἡμιτονίε, τριη-

*) Τὸ μὲν θρηνῶδες αὐτẽ καταφαίνεται ἐν τῷ Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ, καὶ ἐν τῷ, Ἄξιόν ἐστι μεγαλύνειν σε· τὸ δὲ φιλοίκτιρμον ἐν τῷ, τῷ Σωτῆρι Θεῷ, καὶ ἐν τῷ, Χαίρεις ἀσκητικῶν ἀληθῶς· τὸ δὲ χορευτικὸν ἐν τῷ, Πάσχα ἱερὸν ἡμῖν σήμερον, τὸ εἰς ταχεῖαν ἀγωγὴν χρόνου· καὶ το χαῦνον εἰς τὰς καταβασίας τὰς ψαλλομένας εἰς βραδεῖαν ἀγωγὴν χρόνου.

μιτονίȣ, καὶ ἡμιτονίȣ, καὶ κατάβασιν τὴν αὐτήν. Βάσιν δὲ ἢ Ἴσον πρέπει νὰ ἔχῃ τοιȣ̃τον, ὥστε ἐλευθέρως μὲν νὰ ἀναβαίνῃ τόνους ἑπτὰ, νὰ δεικνύῃ δὲ τὸν δεύτερον ἦχον τέσσαρας τόνȣς ἐπὶ τὸ ὀξὺ, ἢ κᾂν τρεῖς. Τοιȣ̃τος δὲ εἶναι ὁ τόνος πα, καὶ τȣ̃τον ἔχȣσιν Ἴσον τὰ παπαδικὰ καὶ τὰ στιχηρὰ εἰς τὸν πλάγιον τȣ̃ δευτέρου ἦχον· τὰ δὲ εἱρμολογικὰ θέλουσιν Ἴσον εἰς αὐτὸν τὸν ἦχον τὸν τόνον κε, ἢ κᾂν τὸν δι. Φανερόνει δὲ τὸν ἑαυτόν του διὰ τῶν χρωματικῶν διαστημάτων, πα βου, βου γα, χωρὶς νὰ ζητῇ προσλαμβανόμενον ἐπὶ τὸ βαρὺ πρὸς μέτρησιν τȣ̃ ὑπὸ τὸν πα διαςήματος· ἢ διὰ τȣ̃ εἰς ἑαυτὸν πλαγιασμȣ̃ τοῦ κυρίȣ του, καθὼς λέγουσιν οἱ ψαλμῳδοί.

§. 356. Κλίμακα δὲ ἔχει τὴν ἑξῆς χρωματικὴν

πα ♀ ϭ δι, κε ϙ ɓ Πα·

ἥτις συντίθεται ἀπὸ δύο χρωματικὰ τετράχορδα ὅμοια. Σημεῖα δὲ φθορᾶς διὰ ταύτην τὴν κλίμακα εἶναι δύο· τὸ ∾, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐπὶ τοῦ πα, καὶ ἐπὶ τοῦ κε· καὶ ἀποβλέπον εἰς τὸ ὀξὺ, ζητεῖ ἡμιτόνιον, τριημιτόνιον, καὶ ἡμιτόνιον, ὡς παριςῶσιν οἱ ἐν τῷ διαγράμματι ἀριθμοί (§. 245.)· καὶ τὸ ɸ, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐπὶ τȣ̃ δι, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπὲρ αὐτὸν Πα· καὶ ἀποβλέπον ἐπὶ τὸ βαρὺ, ζητεῖ ἡμιτόνιον, τριημιτόνιον, καὶ ἡμιτόνιον οὕτως, ὡς παριςᾶται (§. 245.)· μεταχειρίζεται δὲ πολλάκις καὶ τὴν ἑξῆς μικτὴν

πα ϙ ɓ δι, κε ζω νη Πα·

ἀλλὰ τότε πρὸς διάκρισιν τίθεται ἐπὶ τȣ̃ πρώτως ἀπαντωμένου τόνου τοῦ διατονικοῦ τετραχόρδου σημεῖον μιᾶς τῶν διατονικῶν φθορῶν (§. 325.). Εἰς τὰ εἱρμολογικὰ ὅμως μεταχειρίζεται τὴν χρωματικὴν ἐκείνην κλίμακα, περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν (§.328.).

§. 357. Δεσπόζοντας δὲ φθόγγους κατὰ μὲν τὰ

ςιχηραρικὰ καὶ παπαδικὰ ἔχει τοὺς πα, δι, κε· ὅπου καὶ θέλει νὰ ἀκέηται ἡ δίεσις τε γα, διὰ νὰ χρωματίζηται ἀπὸ αὐτὴν ὁ δι· κατὰ δὲ τὰ εἱρμολογικὰ ἔχει τὰς δι, βε, ὅταν εἶναι καὶ Ἴσον ὁ δι.

§. 358. Καταλήξεις δὲ ποιεῖ ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν δι· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς εἰς τὸν πα· ἐνίοτε ποιεῖ καὶ τελικὰς καταλήξεις εἰς τὸν δι, διότι καὶ ἀπηχεῖται πολλάκις καὶ μὲ τὸ ϗε?α?ω, καθὼς εἶναι τὸ νεκρώσιμον, Ἅγιος ὁ Θεός· εἰς δὲ τὰ εἱρμολογικὰ ἀτελεῖς μὲν καὶ τελικὰς εἰς τὸν δι· ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν βου.

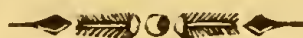
§. 359. Ἐνάρχεται δὲ τὸ μὲν ἀπήχημα τε πλαγίε δευτέρου ἤχου ἀπὸ τοῦ πα, καὶ λήγει ἐπὶ τὸν πα μὲν, ὅταν εἶναι ϗεχεαϗες· ἐπὶ τὸν δι δὲ, ὅταν εἶναι ϗε?α?ω. Αὐτὸς δὲ μεταβαίνων ἀπὸ μὲν τε κυρίε τε, ἐνάρχεται κατὰ τριτονίαν ἢ τετρατονίαν ἐπὶ τὸ βαρὺ, καθὼς καὶ ἀπὸ τε πρώτου ἤχου τοῦ ἔχοντος Ἴσον τὸν κε· ἀπὸ δὲ τοῦ πλαγίου πρώτου, καὶ τοῦ τετάρτου κἂν λήγῃ εἰς τὸν βου, κατὰ τὸ αὐτὸ Ἴσον· ἀπὸ δὲ τε τρίτου καὶ βαρέος, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τε πλαγίου τετάρτου, κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ.

§. 360. Διαφέρει δὲ ἀπὸ μὲν τοὺς ἄλλους ἤχους κατὰ τὸ χρωματικόν· ἀπὸ δὲ τε δευτέρου, καθὸ αὐτὸς ἔχει περισσοτέραν ἔκτασιν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, καὶ ὀλιγωτέραν ἐπὶ τὸ βαρύ· ἐν ᾧ ὁ δεύτερος ἔχει ἔκτασιν ὀλιγωτέραν μὲν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, περισσοτέραν δὲ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἀπὸ ἐκεῖνον· καὶ ἔτι κατὰ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους· καὶ κατὰ τὰς ἐντελεῖς, καταλήξεις· διότι εἰς τὰ ςιχηρὰ ὁ μὲν δεύτερος ἦχος ποιεῖ τὰς ἐντελεῖς καταλήξεις δύο τόνους κατωτέρω τῆς βάσεως· ὁ δὲ Πλάγιος τε δευτέρου, εἰς τὴν αὐτὴν βάσιν.

§. 361. Τὸ ἦθος τούτου τοῦ ἤχου σῴζει χαρακτῆρα ἁρμόζοντα εἰς ᾄσματα ἐπικήδεια, καὶ εἰς με-

λέτας ὑψηλὰς καὶ θείας. Οὕτως ἔχει εἰς τὰ ϛιχηρὰ καὶ παπαδικά. Εἰς δὲ τὰ εἱρμολογικὰ σῴζει χαρακτῆρα ἡδονικὸν, ὅπȣ δηλαδὴ πλεονάζει μὲν ἡ ποιότης τȣ̃ ϛεαϛες· καὶ δὲν ἀκούεται ἡ τοῦ ϛεζαζω. Εἶναι δὲ ἡ ἡδονή του διπλασία τῆς τοῦ δευτέρου, καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τοὺς ἑξῆς ϛίχους.

Ἕκτος μελῳδὸς, ἀλλ' ὑπέρπρωτος πέλεις,
 Ὁ δεύτερος σὺ τῶν μελῶν δευτερεύων.
Τὰς ἡδονὰς σὺ διπλοσυνθέτȣς φέρεις,
 Τοῦ δευτέρου πως δευτερεύων δευτέρως.
Σὲ τὸν μελιχρὸν, τὸν γλυκὺν, τὸν τέττιγα,
 Τὸν ἐν πλαγίοις δεύτερον τὶς οὐ φιλεῖ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τοῦ Βαρέος Ἤχου.

§. 362.

Βαρὺν ἦχον ὠνόμασαν οἱ ψαλμῳδοὶ τὸν πλάγιον τοῦ τρίτου ἦχον ἐξ ἀρχαιολογίας. Διότι, καθὼς λέγουσιν, ἐπινοήσας ὁ Ἑρμῆς τὴν λύραν ἑπτάχορδον, ἐδίδαξε καὶ φθόγγους ἑπτὰ, καὶ ἤχους ἑπτά· βαρύτατος δὲ τῶν ἑπτὰ φθόγγων ἦτον ὁ ζω· διὰ τȣ̃το καὶ ὁ ἦχος ὅς τις εἶχεν Ἴσον τὸν ζω, ὠνομάσθη Βαρὺς ἦχος. Ὕϛερον ὁ Πυθαγόρας καὶ οἱ μετ' αὐτὸν αὐξήσαντες εἰς ὀκτὼ τὰς χορδὰς, καὶ τοὺς φθόγγους, καὶ τȣ̀ς ἤχȣς, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀλλάξωσι τὸ ὄνομα τȣ̃ Βαρέος ἤχου, διὰ νὰ μὴν ἀλησμονηθῇ παντάπασιν ἡ ἀρχαιότροπος λύρα. Ἀπηχεῖται δὲ ὁ Βαρὺς ἦχος εἰς μὲν τὰ ϛιχηρὰ καὶ εἱρμολογικὰ τοῦτον τὸν τρόπον ?? α α ϛες ?? εἰς δὲ τὰ παπαδικὰ καὶ εἰς τȣ̀ς κα-

λοφωνικὸς εἱρμὸς οὕτω, [neume notation]
ε ε ε ε ε ες

Δεικνύει δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπήχημα κατάβασιν καὶ ἀνάβασιν τεταρτημορίου τοῦ μείζονος τόνου· τὸ δὲ δεύτερον, ἀνάβασιν μὲν μείζονος τόνου, κατάβασιν δὲ μείζονος καὶ ἐλαχίστου. Βάσιν δὲ ἔχει τὸ μὲν πρῶτον ἀπήχημα τὸν γα· τὸ δὲ δεύτερον ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ νη λήγει εἰς τὸν ζω.

§. 363. Κλίμακα δὲ ἔχει ὁ Βαρὺς ἦχος εἰς μὲν τὰ στιχηρὰ καὶ εἱρμολογικὰ τὴν ἑξῆς ἐναρμόνιον

πα ϭ γα δι κε ϙ νη Πα,

ὄχι ὅμως καθὼς τὴν ἔχει καὶ ὁ Τρίτος ἦχος, ἀλλὰ μὲ ταύτην τὴν διαφοράν. Τὸ κε ζω διάστημα ὁ μὲν τρίτος ἦχος τὸ θέλει τεταρτημόριον τοῦ μείζονος τόνου· ὁ δὲ Βαρὺς ἐλάχιστον τόνον· εἰς δὲ τὸ παλαιὸν στιχηράριον καὶ εἰς τὰ παπαδικὰ μεταχειρίζεται τὴν διατονικὴν κλίμακα. Μὲ ὅλον τȣτο περὶ τὰς καταλήξεις τῶν στιχηρῶν ἅπτεται τῆς ἐναρμονίου κλίμακος· καὶ τότε γνωρίζεται διὰ τȣ̃ ϙ, τιθεμένου ἐπὶ τȣ̃ γα, ἢ ἐπὶ τῆς ὑφέσεως τȣ̃ ζω, ἢ τοῦ βου.

§. 364. Δεσπόζοντας δὲ φθόγγους εἰς τὰ στιχηρὰ καὶ εἱρμολογικὰ ἔχει τοὺς ζω, δι, βου, καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸ Ἀναστασιματάριον τȣ̃ Πέτρȣ· διότι συνειθίζει εὐθὺς ἀρχόμενος νὰ δείξῃ τὴν δίεσιν τοῦ βου, ἢ τὴν ὕφεσιν τοῦ ζω· εἰς δὲ τὸ παλαιὸν στιχηράριον καὶ εἰς τὴν παπαδικὴν κατὰ τὰς διαφόρους ἰδέας, ἔχει καὶ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους διαφόρους. Σημεῖον δὲ τῆς φθορᾶς τȣ̃ Βαρέος ἤχου, ὅταν μὲν ὁδεύῃ τὴν ἐναρμόνιον κλίμακα, εἶναι τὸ ϙ, καὶ τίθεται εἰς τὸν γα, καὶ εἰς τὴν ὕφεσιν τȣ̃ ζω καὶ τȣ̃ βου· ὅταν δὲ ὁδεύῃ κλίμακα διατονικὴν εἶναι τὸ ξ, καὶ τίθεται ἐπὶ τȣ̃ ζω· καὶ ἔτι κάθε ἕνα ἀπὸ τὰ 8 σημεῖα τῶν φθορῶν, τιθέμενον εἰς τὸν ἴδιον τόνον ὡς προεδιωρίσθησαν (§.325.).

§. 365. *Καταλήξεις δὲ ποιεῖ ὁ Βαρὺς ἦχος, ὅταν μὲν μεταχειρίζηται τὴν ἐναρμόνιον κλίμακα, ἀτελεῖς μὲν εἰς τὸν δι, καὶ εἰς τὸν νη, καὶ σπανίως εἰς τὸν πα· ἐντελεῖς δὲ καὶ τελικὰς, εἰς τὸν γα· ὅταν ὅμως μεταχειρίζηται τὴν διατονικὴν κλίμακα, ἀτελῶς μὲν λήγει εἰς τὸν δι, ἐντελῶς δὲ εἰς τὸν πα, καὶ εἰς τὸν ζω· τελικῶς δὲ εἰς τὸν ζω. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς αὐτὸν τὸν ἦχον εἶναι ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν ὁ τρίτος ἦχος καὶ ὁ πρῶτος.*

§. 366. *Ἐνάρχεται δὲ τὸ ἀπήχημα τȢ Βαρέος ἤχου κατὰ μὲν τὸ στιχηράριον καὶ εἱρμολόγιον ἀπὸ τοῦ γα, καὶ λήγει εἰς τὸν γα· κατὰ δὲ τὴν παπαδικὴν καὶ τὸ καλοφωνικὸν εἱρμολόγιον, ἀπὸ τοῦ νη, καὶ λήγει εἰς τὸν ζω (§.362). Αὐτὸς δὲ ὁ στιχηραρικὸς Βαρὺς μεταβαίνων ἀπὸ μὲν τοῦ πρώτου ἤχου τȢ ἔχοντος Ἴσον τὸν κε, ἐνάρχεται κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τȢ δευτέρου, καὶ τȢ τετάρτου τȢ λήγοντος εἰς τὸν βου, κατ᾽ ἐλάχιστον τόνον ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἀπὸ δὲ τῶν πλαγίων πρώτου καὶ δευτέρȢ, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξύ· ἀπὸ δὲ τȢ πλαγίου τετάρτου, κατὰ τριτονίαν ἐπὶ τὸ ὀξὺ, καὶ ἀπὸ τȢ τρίτου, κατὰ τὸ αὐτὸ Ἴσον.*

§, 367. *Διαφέρει δὲ ὁ Βαρὺς ἦχος ἀπὸ μὲν τȢς ἄλλους κατὰ τὴν ἐναρμόνιον κλίμακα· ἀπὸ δὲ τὸν τρίτον ἦχον, κατὰ τȢς διαφορετικȢς δεσπόζοντας φθόγγους, καὶ κατὰ τὰς διαφορετικὰς καταλήξεις· ὁ δὲ κατὰ τὰ παπαδικὰ βαρὺς ἦχος διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλȢς ὅλȢς κατὰ τὸ Ἴσον καὶ τὰς καταλήξεις.*

§. 368. *Τὸ ἦθος τοῦ Βαρέος ἤχου κλίνει εἰς τὸ ἡσυχαστικόν· καὶ μάλιστα ὅταν μεταχειρίζηται τὴν ἐναρμόνιον κλίμακα, σώζει χαρακτῆρα γαλήνιον, εἰρηνικὸν, καὶ δυνάμενον μετριάζειν τὸ ἐξορμητικὸν τȢ τρίτου ἤχου, καὶ κατακοιμίζειν τὰ πνεύματα· διὰ τοῦτο ἀπαρέσκει μὲν τοῖς νέοις καὶ τοῖς εὐγε-*

νέσιν· ἀρέσκει δὲ τοῖς ἁπλοῖς καὶ γέρουσι· τοιȣ̃τον δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ στίχων ἐκφράζεται τὸ ἦθος αὐτοῦ.

Ὁπλιτικῆς φάλαγγος οἰκεῖον μέλος,
Ὁ τȣ̃ βάρους σὺ κλῆσιν εἰληφὼς φέρεις.
Ἦχον τὸν ἁπλοῦν, τὸν βάρους ἐπώνυμον,
Ὁ τȣ̀ς λογισμοὺς ἐν βοαῖς μισῶν φιλεῖ.
Ἀνδρῶν δὲ ᾆσμα δευτερότριτε βρέμεις,
Ὢν ποικίλος δὲ, τοὺς ἁπλȣ̃ς ἔχεις φίλους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'.

Περὶ τοῦ Πλαγίου Τετάρτου Ἤχου.

§. 369.

Πλάγιον τȣ̃ τετάρτου ἦχον ὠνόμασαν οἱ ψαλμῳδοὶ ἐκεῖνον, ὅς τις ἀπηχεῖται μὲ τὸ ʟεαγιε· τὸ ὁποῖον σῴζον προφορὰν ἡγεμονικὴν καὶ σοβαρὰν δεικνύει ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν ἑνὸς μὲν τόνου, μείζονος· δύο δὲ, μείζονος καὶ ἐλάσσονος· τριῶν δὲ, μείζονος, ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστȣ, καὶ τὰ λοιπά. Βάσιν δὲ ἢ Ἴσον ἔχει τοιȣ̃τον, ὥστε ἐλευθέρως μὲν ἀναβαίνει τόνους ἑπτά· ἐλευθέρως δὲ καταβαίνει τόνους τρεῖς. Καὶ τέσσαρας μὲν τόνους ἐπὶ τὸ ὀξὺ δεικνύει αγια· τρεῖς δὲ τόνȣς ἐπὶ τὸ βαρὺ, ʟεαγιε· τοιȣ̃τος δὲ τόνος εἶναι ὁ νη. Ὅταν ὅμως ἔχῃ Ἴσον τὸν τόνον γα, τότε ἀληθινὰ τὸ Ἴσον του εἶναι τρεῖς τόνȣς ὀξύτερον, πλὴν τὸ μέλος βαδίζει ἀπὸ τȣ̃ γα, ὡς ἀπὸ τοῦ νη· δηλαδὴ δύο τόνους ἐπὶ τὸ ὀξὺ δεικνύει μέλος τȣ̃ βȣ, καὶ ὄχι τȣ̃ κε, καθὼς φαίνεται εἰς τὸ, Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, καὶ εἰς τὰ λοιπά (§.308.).

§. 370. Κλίμακα δὲ ἔχει ὁ Πλάγιος τȣ̃ τετάρτου

ἦχος τὴν διατονικὴν κατὰ τὸ διαπασῶν σύστημα· θέλει ὅμως πολλάκις νὰ πέρνῃ τὸν ὑπ᾽ αὐτὸν ζω δίεσιν· καὶ τότε τίθεται τὸ ϒ ἐπὶ τȣ̃ νη πρὸς σαφήνειαν. Σημεῖον δὲ τῆς φθορᾶς τȣ̃ πλαγίου τετάρτου ἦχου εἶναι τὸ ϙ, τὸ ὁποῖον τίθεται ἐπὶ τȣ̃ νη τόνου. Εἰς δὲ τὴν ἀντιφωνίαν αὐτȣ̃ ἐπὶ τὸ ὀξὺ, τίθεται τὸ ϙ. Ὅταν ὅμως οὗτος ὁ ἦχος ἔχῃ Ἴσον τὸν γα τόνον, τότε τίθεται τὸ ϙ ἐπὶ τοῦ γα τόνου, καὶ αὐτὸς ὁ τόνος ἀφίνει τὸν φθόγγον τȣ̃ γα, καὶ φθέγγεται τὸν νη, καὶ παραλλαγίζεται τὸ ἑξῆς μέλος ὡς ἀπὸ τȣ̃ νη, ἐπειδὴ μεταβάλλονται καὶ τὰ διαστήματα.

§. 371. Δεσπόζοντας δὲ φθόγγους εἰς τὰ ςιχηρὰ καὶ εἱρμολογικὰ ἔχει τȣ̀ς νη, βȣ, δι· διότι εὐθὺς ἀρξάμενος, ζητεῖ νὰ δείξῃ μελῳδίαν ἀνήκουσαν τῷ βȣ, καὶ ἄλλοτε μὲν ἐπιστρέφει πρὸς τὸ Ἴσον· ἄλλοτε δὲ ἀφορῶν εἰς τὸ ὀξύτερον, δεικνύει τὸν δι· καὶ ἀναβαίνει ἕως εἰς τὴν ὀγδόην διὰ νὰ ποιήσῃ κατάληξιν, ἀτελῆ μὲν εἰς τὸν δι, ἐντελῆ δὲ εἰς τὸ Ἴσον τȣ.

§. 372. Καταλήξεις δὲ ποιεῖ, ἀτελεῖς μὲν εἰς τȣ̀ς δι, βου, νη· ἐντελεῖς δὲ εἰς τὸν νη, καὶ σπανίως εἰς τὸν δι· καὶ τελικὰς εἰς τὸν νη. Σημεῖα δὲ μαρτυριῶν εἰς τὸν πλάγιον τȣ̃ τετάρτου ἦχον δὲν εἶναι ἄλλα, παρὰ ἐκεῖνα ἅτινα διωρίσθησαν εἰς τὸν πρῶτον ἦχον κατὰ τὸ διαπασῶν σύστημα.

§. 373. Ἐνάρχεται δὲ τὸ ἀπήχημα τȣ̃ Πλαγίου τετάρτου ἤχȣ ἀπὸ τȣ̃ νη, καὶ λήγει εἰς τὸν νη. Ὅταν ὅμως προγράφηται τὸ μέλος δίτονον, ὁ προψαλλόμενος ςίχος λήγει εἰς τὸν βου· ὅταν δὲ τρίτονον, εἰς τὸν γα, καθὼς εἴπομεν (§.308.). Αὐτὸς δὲ ὁ πλάγιος τȣ̃ τετάρτου ἦχος ἐνάρχεται αὐτόθεν ἀπὸ τȣ̃ νη· ὁ δὲ προψαλλόμενος στίχος, ἀρχόμενος ἀπὸ τȣ̃ δι, κατιὼν διατονικῶς, λήγει εἰς τὸν νη. Μεταβαίνων δὲ ἀπὸ μὲν τȣ̃ πρώτου ἤχου, καὶ τȣ̃

πλαγίου τε, καὶ τοῦ πλαγίε δευτέρου, ἐχόντων Ἴσον τὸν πα τόνον, ἐνάρχεται κατὰ τόνον ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τε δευτέρου καὶ τε τετάρτου, ἐχόντων Ἴσον τὸν βε, κατὰ διτονίαν ἐπὶ τὸ βαρύ· ἀπὸ δὲ τε τρίτου καὶ τε Βαρέος, ἐχόντων Ἴσον τὸν γα, κατὰ τριτονίαν ἐπὶ τὸ βαρύ.

§. 374. Διαφέρει δὲ ὁ Πλάγιος τε τετάρτου ἦχος ἀπὸ μὲν τοὺς χρωματικὲς καὶ ἐναρμονίους ἤχες, κατὰ τὴν κλίμακα· ἀπὸ δὲ τὲς διατονικοὺς κατὰ τὸ Ἴσον, κατὰ τὲς δεσπόζοντας φθόγγους, καὶ κατὰ τὰς καταλήξεις.

§. 375. Τὸ ἦθος τοῦ Πλαγίε τετάρτε ἤχε σῴζει χαρακτῆρα, κλίνοντα εἰς τὸ θελκτικὸν, ἡδονικὸν, καὶ ἑλκυστικὸν εἰς πάθη· διὰ τετο καὶ οἱ κῶμοι κατὰ τοῦτον τὸν ἦχον ἐμελίζοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Πρὸς τούτοις κλίνει καὶ εἰς τὸ σεμνὸν, ὅτε συμβάλλει μεγάλως ἡ βραδεῖα ἀγωγὴ τε χρόνου, καὶ ἡ μετάθεσις τε τόνου ἀπὸ τε νη ἐπὶ τὸν γα (§.363.). Οἱ δὲ ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ στίχοι τοιαῦτα λέγουσι περὶ αὐτοῦ.

Ἤχων σφραγὶς τέταρτε σὺ τῶν πλαγίων,
Ὡς ἐν σεαυτῷ πᾶν καλὸν μέλος φέρων.
Ἀνευρύνεις σὺ τοὺς κρότες τῶν ᾀσμάτων,
Ἤχων κορωνὶς ὡς ὑπάρχων καὶ τέλος.
Ὡς ἄκρον ἐν φθόγγοις τε καὶ φωνῶν στάσει,
Ἄκρον σε φωνῆς δίς σε καλῶ καὶ τέλος.

§. 376. Τῶν εἰρημένων ὀκτὼ ἤχων αἱ βάσεις, ἤγουν τὰ Ἴσα ἑκάστου αὐτῶν, ὅταν ζητῆται νὰ φανερωθῶσι, καὶ ἡ σῳζομένη ἐν αὐτοῖς τάξις ἀπὸ τε ὀξέος ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ αἱ μαρτυρίαι αἵτινες φανερόνεσι τὲς ἤχους καὶ γράφονται πρὸ τῶν μελῶν, καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν φθόγγων τῆς μελῳδίας, αἵτινες γράφονται περὶ τὰ μέσα αὐτῆς, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκφρασθῶσι μὲ τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον παριςᾷ

ὁ ἑξῆς πίναξ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φθόγγοι τȣ̃ διαπασῶν ἔχουσι τόνȣς ἑπτὰ, καὶ δὲν δύνανται νὰ δώσωσιν Ἴσα εἰς ὀκτὼ ἤχους, διὰ τοῦτο ὁ πα γίνεται Ἴσον τȣ̃ πλαγίȣ πρώτου ἤχου, καί τȣ̃ πλαγίου δευτέρου. Καὶ ἐὰν δὲν εὑρίσκηται φυλαττομένη ἡ τάξις τῶν πλαγίων πρὸς τοὺς κυρίȣς, τȣ̃το εἶναι, διότι συνέστησαν οἱ ὀκτὼ ἦχοι τῆς ψαλμῳδίας κατὰ τὸν Τροχὸν, καὶ ὄχι κατὰ τὸ Διαπασῶν.

τὰ Ἴσα τῶν ἤχων	αἱ μαρτυρίαι τῶν ἤχων	αἱ μαρτυρίαι τῶν φθόγγων	οἱ ἦχοι
κε	ζ q̈	κ q̈	Πρῶτος
δι	[illegible]	Δ [illegible]	Δεύτερος
γα	[illegible]	Γ 99	Τρίτος
βȣ	λτος	β λ	Τέταρτος
πα	λ π q̈	π q	λ π. τȣ̃ Πρώτου
νη	λ π [illegible]	ν [illegible]	λ π. τȣ̃ Τετάρτȣ
ζω	[illegible]	ζ [illegible]	Βαρύς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ΄.

Περὶ Μεταθέσεως, ἢ Φθορῶν.

§. 377.

Κατανοήσαντες οἱ μουσικοὶ περιέργως, ὅτι ὅταν ψάλλωσι καὶ ἐπιμένωσιν εἰς ἕνα τόνον, ἢ εἰς τὸν αὐτὸν ἦχον ἐπὶ πολὺ, συνειθιζόμενον τὸ ἦθος αὐτοῦ τοῦ ἤχȣ, προξενεῖ κόρον, εἰς τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ δυσαρέσκεια· ὅταν δὲ πρὸ τȣ̃ κόρου μεταβαίνωσιν εἰς ἄλλον ἦχον, νέον ἦθος εἰσερχόμενον εἰς τὰ πνεύματα τῶν ἀκροατῶν, ἐξανιςᾷ ταῦτα, καὶ τὰ καταςήνει προσεκτικὰ, ἐμεθοδεύθησαν νὰ μεταβαίνωσιν ἀπὸ τόνου εἰς τόνον, ἀπὸ γένους εἰς γένος, καὶ ἀπὸ ἤχου εἰς ἦχον, διὰ νὰ ἀποφεύγωσι μὲ τὴν ποικιλίαν, τὴν ἀηδίαν ἥτις προξενεῖται ἀπὸ τὸ μονότροπον ἦθος τῆς μελῳδίας.

„ Μονῳδία γὰρ ἐν ἅπασίν ἐςι πλήσμιόν τε καὶ πρό-
„ σαντες· ἡ δὲ ποικιλία, τερπνόν (*).“

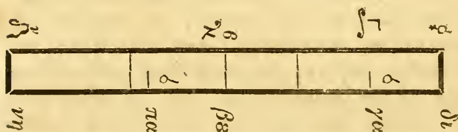
§. 378. Ἡ δὲ τοιαύτη μετάβασις λέγεται Φθορά. Καὶ ὅταν μὲν γίνηται ἀπὸ τόνον, ὡς εἴρηται (§. 370.), λέγεται καὶ Μετάθεσις· ὅταν δὲ γίνηται κατὰ ἄλλον τρόπον λέγεται μόνον φθορά. Μετάθεσις λοιπὸν εἶναι τὸ νὰ λαμβάνωμεν ἀντὶ τȣ̃ τόνου, ὅς τις φυσικὰ γίνεται Ἴσον τȣ̃ ἤχȣ, ἕνα ἄλλον τόνον διὰ Ἴσον, φυλάττοντες τὴν ἀναλογίαν τῶν διαςημάτων τῆς κλίμακος τȣ́τȣ, καὶ ὄχι ἐκείνȣ τȣ̃ φυσικȣ̃. Οἷον τȣ̃ δευτέρου ἤχȣ Ἴσον εἴπομεν ὅτι εἶναι φυσικῶς ὁ τόνος δι· ὅταν ἀντ᾽ αὐτȣ̃ τȣ̃ δι λάβω τὸν κε, καὶ φυλάξω τὴν ἀναλογίαν τῶν διαςημάτων τῆς κλίμακος, ἀρχόμενος ἀπὸ τȣ̃ κε ὡς ἀπὸ τȣ̃ δι, τό-

*) Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ παίδων ἀγωγῆς λόγῳ.

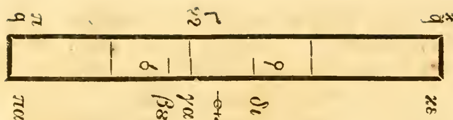
τε ψάλλω τὸν δεύτερον ἦχον κατὰ μετάθεσιν, λαμβάνων τὸν μὲν κε ἀντὶ τȣ̃ δι, τὸν δὲ δι ἀντὶ τοῦ γα, καὶ τὸν γα ἀντὶ τȣ̃ βȣ, καὶ τὰ λοιπά· ȣ̃τω γίνεται καὶ ἐπὶ τȣ̃ (§.370.).

§. 379. Φθορὰ δὲ εἶναι ματαβολὴ, ἥτις γίνεται εἰς τὴν μελῳδίαν ἢ κατὰ μετάθεσιν, ἢ ἀπὸ γένους εἰς γένος, ἢ ἀπὸ ἤχου εἰς ἦχον, ἢ ἀπὸ κλίμακος εἰς κλίμακα. Μεταχειριζόμεθα δὲ φθορὰς δεκαὲξ, τῶν ὁποίων καὶ τὰ σημεῖα ἰδȣ̀ ἐκτίθενται· ἀπὸ τὰς ὁποίας ὀκτὼ μὲν εἶναι διατονικαὶ, αἱ ... πέντε δὲ χρωματικαὶ, αἱ ... αἱ δὲ τρεῖς ἐναρμόνιοι, ...

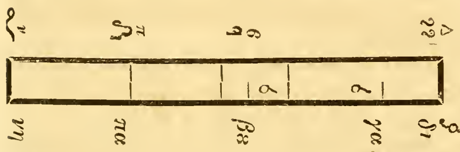
§. 380. Περὶ μὲν τῶν δεκατριῶν ὡμιλήσαμεν σποράδην εἰς τȣ̀ς ἰδίȣς τόπȣς, ὅπȣ ἔχει κάθε μία εἰς τοὺς ὀκτὼ ἤχους· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τριῶν ἰδοὺ λέγομεν. Ἀρχόμεθα λοιπὸν ἀπὸ τῆς ..., καὶ λέγομεν, ὅτι αὐτὴ τίθεται ἐπὶ τοῦ δι τόνου, καὶ ζητεῖ τὸν γα δίεσιν, καὶ τὸν πα δίεσιν οὕτω· δι ... βου ... νη· εἰδὲ τεθῇ καὶ ἀλλοῦ, πάλιν ἐπὶ τὸ βαρὺ ζητεῖ τὰ αὐτὰ διαςήματα. Ταύτης ἰδοὺ καὶ ἡ κλίμαξ.

§. 381. Ταύτης δὲ τῆς φθορᾶς τὸ σημεῖον ..., ὅπου τίθεται, ὁ φθόγγος ἀποκτᾷ μελῳδίαν καὶ ποιότητα τοῦ λεαζες, καὶ ζητεῖται ἐπὶ μὲν τὸ ὀξὺ ὕφεσις· ἐπὶ δὲ τὸ βαρὺ δίεσις τοιαύτη, ὥςε νὰ εἶναι τὸ ἐπὶ τὸ βαρὺ πρῶτον διάςημα τεταρτημόριον τȣ̃ μείζονος τόνου.

§. 382. Ταύτης δὲ τῆς φθορᾶς τίθεται ἐπὶ τȣ̃ δι, καὶ τὸ μέλος ὁδεῦον ἐπὶ τὸ βαρὺ, ζητεῖ νὰ ἔχῃ ὁ πρῶτος φθόγγος ἐπὶ τὸ βαρὺ τεταρτημόριον τȣ̃ μείζονος τόνου, καὶ ὁ δεύτερος ἐπὶ τὸ βαρὺ μείζονα τόνον· ἐντεῦθεν ὁδεύων τις ἐπὶ τὸ ὀξὺ φυλάττει τὰ αὐτὰ διαςήματα.

§. 383. Ἐν συντόμῳ γίνωσκε, ὅτι κάθε φθορὰ ἔχει δέσιν καὶ λύσιν· καὶ εἰς μὲν τὴν δέσιν τίθεται τὸ σημεῖον τῆς φθορᾶς, ὅπου γίνεται ἀρχὴ τȣ̃ νὰ μεταβάλληται ὁ ἦχος, ἢ τὰ λοιπά. Γίνεται δὲ ἡ μεταβολὴ ὄχι πρὸ τȣ̃ σημείου τῆς φθορᾶς, ἀλλὰ μετὰ τὸ σημεῖον· καὶ εἰς τὴν λύσιν τίθεται τὸ σημεῖον τοῦ προτέρου ἤχου, καὶ γίνεται πάλιν ἡ μεταβολὴ μετὰ τὸ σημεῖον. Οἷον, ἐάν τις ψάλλῃ μέλος ἤχου πρώτου, καὶ θέλῃ νὰ ποιήσῃ φθορὰν εἰς τὸν δεύτερον ἦχον, τίθησι τὴν ἐπὶ τȣ̃ τόνου κε, καὶ φανερόνει, ὅτι ὅλα τὰ συςατικὰ τοῦ πρώτȣ ἤχου παύουσι, καὶ ἀναγεννῶνται τὰ τȣ̃ δευτέρου ἤχȣ· καὶ ὑποτίθεται ὁ μὲν κε, δι· ὁ δὲ δι, γα· καὶ ὁ γα, βου· καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ὅταν θέλῃ νὰ ποιήσῃ λύσιν, τίθησι τὴν ἐπὶ τȣ̃ φθορικοῦ δι, δηλαδὴ εἰς τὸν τόνον τȣ̃ κε,

καὶ φανερόνει, ὅτι ὁ ἦχος τȣ̃ μέλους ἐπιςρέφει πάλιν ἐκεῖ, ὅθεν ἐξῆλθεν. Δύναται δὲ νὰ γένῃ ἡ λύσις, καὶ μὲ ὅ,τι ἄλλο σημεῖον τῶν διατονικῶν φθορῶν ζητεῖ ὁ πρῶτος ἀπαντώμενος τόνος.

§. 384. Ἐνίοτε ὁ μουσικὸς μετὰ μίαν φθορὰν δένει καὶ ἄλλην φθορὰν, καὶ ὕςερον ἐπιφέρει τὴν λύσιν. Οἷον, ἐάν τις ψάλλῃ τέταρτον ἦχον, καὶ απαντήσῃ τὴν ⊖ ἐπὶ τȣ̃ δι τόνου, ἂς ἠξεύρῃ, ὅτι χρεωςεῖ νὰ ὁδεύῃ τὴν κλίμακα τȣ̃ δευτέρου ἤχου, ἕως νὰ ἀπαντήσῃ τὴν λύσιν· ἔπειτα ἀπαντᾷ τὴν ϕ ἐπὶ τȣ̃ αὐτȣ̃ δι· τότε οὐ ποεῖ λύσιν, ἀλλὰ χρεωςεῖ νὰ ὁδεύῃ τὴν κλίμακα τοῦ πλαγίȣ δευτέρου ἤχȣ, ἕως ȣ̃ νὰ ἰδῇ λύσιν. Ἑκατέρας δὲ ἡ λύσις γίνεται ἢ διὰ τῆς ϟ, τιθεμένης ἐπὶ τȣ̃ δι, ἢ διά τινος ἄλλης τῶν διατονικῶν φθορῶν.

§. 385. Ἐνίοτε γίνεται καὶ τρίτη φθορὰ, καὶ ἐπάγεται πότε μία λύσις, πότε δύο, καὶ τλ. καὶ εἶναι ὅλα ἐπαινετά. Μὴ ἐπαινούμενον δὲ εἶναι τὸ νὰ δέσῃ τινὰς μέλος φθορικὸν, καὶ νὰ μὴν ἐπιφέρῃ λύσιν. Ὅπȣ δὲ καὶ ὅπως ἂν γίνωνται φθοραὶ, φυλάττουσι τὰ ἑξῆς.

Α'. Ὁ τόνος, εἰς τὸν ὁποῖον τεθῇ σημεῖον φθορᾶς, ὑποτίθεται ἀντὶ ἐκείνου, τὸν ὁποῖον σημαίνει ἡ φθορά· καὶ ἀπ' αὐτοῦ λαμβάνουσι τὴν ἀναλογίαν των καὶ τῶν λοιπῶν τόνων τὰ διαςήματα, καὶ κατὰ ταῦτα λέγονται καὶ οἱ φθόγγοι, δι' ὧν παραλλαγίζεται τὸ μέλος.

Β'. Εἰς κάθε φθορὰν χρεωςεῖται τὸ εὐάρεςον· ὅθεν καλὸν εἶναι νὰ γίνηται προετοιμασία τις, καὶ νὰ τιθῆται ἡ φθορὰ ὡσὰν εἰς ἴδιόν της τόπον.

Γ'. Τὸ φθορικὸν μέλος δύναται νὰ καταλήγῃ ἀτελῶς καὶ ἐντελῶς κατὰ τὴν ἰδέαν τῆς φθορᾶς· ὅθεν καὶ μαρτυρίας λαμβάνει ἰδιαζούσας τῇ φθορᾷ.

Δ'. Μετὰ τὸ φθορικὸν μέλος χρεωςεῖται νὰ γί-

νηται καὶ λύσις ὁμοίως μὲ προετοιμασίαν τοιαύτην, ὥςε νὰ ἀκούηται ἡ λύσις εὐάρεςος.

§. 386. Μία δίεσις, ἢ μία ὕφεσις ἐν ἑνὶ τετραχόρδῳ σύστημα φθορᾶς ϐ ποιϐσιν· ὅθεν μετὰ ταύτας οὐδὲ λύσις ζητεῖται. Ὅταν δὲ ἡ δίεσις, ἢ ἡ ὕφεσις διαρκοῦσιν ἀπ᾽ ἀρχῆς τϐ μέλους ἕως τέλους, μὴ περιεχόμεναι εἰς τὴν κλίμακα τϐ ἤχου, τότε παρὰ τὴν μαρτυρίαν τϐ ἤχϐ σημειϐται ὁ φθόγγος μὲ τὴν δίεσιν, ἢ τὴν ὕφεσιν ϐτω· ἦχος ⸗, ὁ κε· ἦχος ꝗ ὁ νη.

§. 387. Ἐξ αἰτίας τῶν φθορῶν συμβαίνει καὶ νὰ ἐκπίπτῃ ἡ φωνὴ τϐ ψάλλοντος ἢ ἐπὶ τὸ βαρὺ, ἢ ἐπὶ τὸ ὀξύ. Ὁ δὲ λόγος εἶναι, ὅτι ὅταν ἡ λύσις τῆς φθορᾶς γένῃ ἀπὸ τόνου βαρυτέρου τϐ φυσικοῦ, ἐκπίπτει ἡ φωνὴ εἰς τὸ βαρύ· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Οἷον, ἐὰν διὰ φθορὰν μεταβάλω τὸν γα εἰς δι, ἔπειτα ποιήσω τὴν λύσιν ἀπὸ τϐ γα τῆς φθορικῆς κλίμακος, ἐκπίπτει ἡ φωνὴ ἡμίτονον· εἰδὲ ποιήσω τὴν λύσίν ἀπὸ τϐ πα, ἢ ἀπὸ τϐ δι, οὐκ᾽ ἐκπίπτει διὰ τὸ ἰσότονον.

πα		βου		γα		δι		κε	
	9		7		12	∝	12		ἡ φθορικὴ κλίμαξ
	12		9		7		12		ἡ φυσικὴ κλίμαξ
νη		πα		βου		γα		δι	

Αὐτὸ τὸ πάθος παρετηρήθη καὶ ἀπὸ τϐς παλαιοὺς, καὶ ὅταν συμβῇ ἔκπτωσις ἐπὶ τὸ βαρὺ ἑνὸς τόνου, προςιθέασιν ἕνα τόνον, καὶ τὸν ὀνομάζουσι Δύναμιν. Ὅρα εἰς τὸ Δοξαστικάριον Ἰακώβου, τῷ Τριττῷ τῆς ἐρωτήσεως, εἰς τὸ, αὐτὸν ἱκέτευε.

§. 388. Ἀναγκαῖον εἶναι εἰς κάθε μεταβολὴν, νὰ

εἶναι ἓν κοινόν· ἢ φθόγγος, ἢ διάστημα, ἢ κλίμαξ. Λαμβάνεται δὲ ἡ κοινωνία εἰς τὴν ὁμοιότητα τῶν διαστημάτων· διότι ὅταν εἰς τὰς μεταβολὰς πέσωσιν ὅμοιοι φθόγγοι κατὰ τὴν μετοχὴν ἐπ' ἀλλήλους, ἡ μεταβολὴ γίνεται ἐμμελής· ὅταν δὲ ἀνόμοιοι, ἐκμελής. Οἷον, ἐμμελὴς γίνεται ἡ ἀπὸ τȣ͂ τετάρτου εἰς τὸν δεύτερον ἦχον μεταβολὴ, διότι τὰ διαστήματα, δι γα βȣ, εἶναι κοινῶς ὅμοια καὶ εἰς τοὺς δύο. Ὁμοίως καὶ ἡ ἀπὸ τȣ͂ πλαγίου πρώτου ἤχȣ εἰς τὸν πλάγιον τȣ͂ δευτέρȣ· διότι οἱ νη πα, δι κε φθόγγοι κατὰ τὴν ἐπ' ἀλλήλȣς μετοχὴν εἶναι ὅμοιοι· καὶ τὰ λοιπά.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ Μελοποιΐας.

§. 389.

Μελοποιΐα εἶναι δύναμις κατασκευαστικὴ μέλους. Κατασκευάζομεν δὲ μέλος, ὄχι μόνον ψάλλοντες τετριμμένας διαφόρους ψαλμῳδίας, ἀλλ' ἐφευρίσκοντες καὶ γράφοντες καὶ ἴδια νέα μέλη, τοῖς ἀκροαταῖς ἀρέσκοντα (§.12.). Ἄρα διαφέρει ἡ μελοποιΐα τῆς μελῳδίας· διότι ἡ μὲν μελῳδία εἶναι ἀπαγγελία μέλους· ἡ δὲ μελοποιΐα εἶναι ἕξις ποιητική. Διακρίνει λοιπὸν ἡ μελοποιΐα τόπους τῆς φωνῆς τρεῖς, Μεσοειδῆ, Νητοειδῆ, καὶ Ὑπατοειδῆ. Καὶ μεσοειδὴς

μὲν εἶναι, ὁ ἀπὸ τῷ Ζ μέχρι τῷ Ζ' ἐπὶ τὸ ὀξὺ προβαίνων· νητοειδὴς δὲ, ὁ ἀπὸ τῷ Ζ' μέχρι τῷ Ζ'' ἀναβαίνων· καὶ ὑπατοειδὴς, ὁ ἀπὸ τῷ Ζ μέχρι τῷ Ζ καταβαίνων (§.111.).

§. 390. Μέρη δὲ τῆς μελοποιΐας εἶχον οἱ παλαιοὶ τρία· Λῆψιν, Μίξιν, καὶ Χρῆσιν. Καὶ λῆψις μὲν ἦτον ἐκείνη, δι' ἧς εὕρισκεν ὁ μελοποιὸς, ἀπὸ ποῖον τόπον τῆς φωνῆς ἔπρεπε νὰ ποιήσῃ τὴν μελῳδίαν· ἤγουν ἀπὸ μεσοειδῆ, ἢ νητοειδῆ, ἢ ὑπατοειδῆ. Καὶ μίξις ἦτον ἐκείνη, δι' ἧς προσήρμοζεν ἀλλήλοις τὸς φθόγγὸς, τοὺς τόπὸς τῆς φωνῆς, τὰ γένη, καὶ τὸς ἤχὸς. Καὶ χρῆσις ἦτον ἡ διάφορος ἀπεργασία τοῦ μέλους.

§. 391. Τῆς Χρήσεως πάλιν ἦτον εἴδη τέσσαρα· Ἀγωγὴ, Πλοκὴ, Πεττεία, καὶ Τονή. Καὶ πάλιν τῆς μὲν Ἀγωγῆς ἦτον εἴδη τρία. Εὐθεῖα, Ἀνακάμπτουσα, καὶ Περιφερής. Καὶ εὐθεῖα μὲν ἦν ἐκείνη ἥτις ποιεῖ τὴν ἀνάβασιν μὲ συνεχεῖς φθόγγους· ὡς

π
πα βου γα δι κε ζω.

Ἀνακάμπτουσα δὲ εἶναι ἐκείνη, ἥτις ποιεῖ τὴν κατάβασιν μὲ τὸς ἑπομένους φθόγγους· ὡς

Ζ'
ζω κε δι γα βὸ Πα.

Καὶ περιφερὴς εἶναι ἐκείνη ἥτις ἀναβαίνει μὲν διατονικῶς, καταβαίνει δὲ χρωματικῶς· ὡς

π π'
πα βὸ γα δι κε ζω νη Πα Πα νη ζω
π
κε δι γα βὸ πα ἢ ἐναντίως.

§. 392. Πλοκὴ δὲ εἶναι ἐκείνη ἥτις ῥίπτει ἕναν ἕνα φθόγγον διὰ διαστημάτων ὑπερβατῶν δύο ἢ καὶ

περισσοτέρων, προτάττουσα τούτων ἢ τὰ βαρέα, ἢ τὰ ὀξύτερα. Παράδειγμα δὲ τῆς πλοκῆς ἔχεις τὴν ἐπὶ τὸ ὑπερβατὸν Παραλλαγήν (§. 46.).

§. 393ι Πεττεία δὲ εἶναι ἡ πλῆξις ἥτις γίνεται πολλάκις εἰς ἕνα τόνον· οἷον,

νη γα κε γα ζω γα γα γα νη γα.

§. 394. Τονὴ δὲ εἶναι ἡ διαρκοῦσα ἐπιμονὴ περισσότερον ἀπὸ τὸν ἕνα χρόνον, καὶ γίνεται εἰς μίαν προφορὰν φωνῆς, ἤγουν ἐπάνω εἰς ἕνα τόνον δι' ἑνὸς φθόγγου. Αὕτη δὲ ἡ τονὴ εἴτε καταρχὰς τῆς μελῳδίας γίνεται, εἴτε ἐν τῷ μέσῳ, εἴτε περὶ τὸ τέλος, ὅταν μὲν ἐξοδεύωνται χρόνοι ἕξ, σημαίνεται τῇ πενταπλῇ· ὅταν δὲ πέντε, τῇ τετραπλῇ· καὶ τὰ λοιπά (§. 119.).

§. 395. Εἰς αὐτὰ τὰ τέσσαρα εἴδη τῆς χρήσεως εἶναι δυνατὸν νὰ προστεθῇ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ πέμπτον ἡ Σιωπή. Εἶναι δὲ σιωπὴ, τὸ νὰ παρέρχηται χρόνος ἄφθεγκτος ἀνάμεσα εἰς τοὺς φθόγγους τῆς μελῳδίας, ἢ διὰ ἀποπλήρωσιν τοῦ ῥυθμοῦ, ἢ τοῦ μέτρου, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ χρείαν (§. 119.).

§. 396. Ἤθη δὲ τῆς μελοποιΐας ἦσαν τρία· Διασταλτικὸν, Συσταλτικὸν, Ἡσυχαστικόν. Ὠνομάσθησαν δὲ ἤθη, διότι διὰ τούτων ἐθεωροῦντο καὶ διωρθοῦντο τὰ καταστήματα τῆς ψυχῆς. Εἶναι δὲ ἦθος μὲν διασταλτικὸν ἐκεῖνο, μὲ τὸ ὁποῖον σημαίνεται μεγαλοπρέπεια, καὶ δίαρμα ψυχῆς ἀνδρῶδες, καὶ πράξεις ἡρωϊκαὶ, καὶ πάθη οἰκεῖα εἰς ταῦτα. Μεταχειρίζεται δὲ τοῦτο τὸ ἦθος μάλιστα μὲν ἡ τραγῳδία, καὶ ἀπὸ τὰ λοιπὰ, ὅσα κρατοῦσι τὸν χαρακτῆρα τοῦτον. Ἰδιάζουσι δὲ καθ' ἡμᾶς εἰς τοῦτο τὸ ἦθος ὁ πρῶτος ἦχος καὶ ὁ τρίτος.

§. 397. Συσταλτικὸν δὲ εἶναι ἐκεῖνο, δι' οὗ συ-

νάγεται ἡ ψυχὴ εἰς ταπεινότητα καὶ εἰς ἄνανδρον διάθεσιν. Ἁρμόζει δὲ τὸ τοιῦτον κατάστημα τῆς ψυχῆς εἰς ἐρωτικὰ πάθη, εἰς θρήνους, εἰς οἴκτους, καὶ εἰς τὰ παρόμοια. Ἰδιάζουσι δὲ καθ' ἡμᾶς εἰς τοῦτο τὸ ἦθος ὁ δεύτερος ἦχος, καὶ οἱ πλάγιοι, πλὴν τοῦ βαρέος.

§. 398. Ἡσυχαστικὸν δὲ εἶναι ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖ ἠρεμότης ψυχῆς, καὶ κατάστημα ἐλευθέριόν τε καί εἰρηνικόν. Ἁρμόζουσι δὲ αὐτὸ ὕμνοι, παιᾶνες, ἐγκώμια, συμβουλαὶ, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια. Ἰδιάζουσι δὲ εἰς τοῦτο τὸ ἦθος ὁ Βαρὺς ἦχος, καὶ ὁ Πρῶτος.

§. 399. Θεωρεῖται δὲ εἰς τὴν μελοποιΐαν καὶ Μεταβολή. Εἶναι δὲ μεταβολὴ, μετάθεσις ὁμοίου τινὸς εἰς ἀνόμοιον τόπον. Λέγεται δὲ μεταβολὴ τετραχῶς· κατὰ Γένος, κατὰ Ἦχον, κατὰ Σύστημα, καὶ κατὰ Μελοποιΐαν. Λοιπὸν κατὰ γένος μὲν μεταβολὴν ποιοῦμεν, ὅταν ἀπὸ διατονικὸν μεταβαίνωμεν εἰς χρωματικὸν, ἢ εἰς ἐναρμόνιον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Κατὰ ἦχον δὲ μεταβολὴν ποιοῦμεν, ὅταν ἀπὸ ἦχου μεταβαίνωμεν εἰς ἄλλον ἦχον. Κατὰ σύστημα δὲ γίνεται μεταβολὴ, ὅταν ἀπὸ τοῦ διαπασῶν μεταβαίνωμεν εἰς τὸ πεντάχορδον, ἢ εἰς τὸ τετράχορδον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Κατὰ δὲ μελοποιΐαν πράττεται μεταβολὴ ὅταν ἐκ διασταλτικοῦ μεταβαίνωμεν εἰς συσταλτικὸν, ἢ εἰς ἡσυχαστικόν· καὶ τὸ ἀνάπαλιν.

Ἀπὸ τὰ σωζόμενα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων μουσικῶν, Ἀριστοξένου, Εὐκλείδου, Ἀριστείδου, καὶ τῶν λοιπῶν, τοιαῦτα τινὰ συνάγονται περὶ μελοποιΐας τὰ κυριώτερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πῶς ἐμελίζοντο αἱ Ψαλμῳδίαι.

§. 400.

Οἱ δὲ Ἐκκλησιαστικοὶ μȣσικοὶ κατὰ τὰ διάφορα εἴδη τῆς ψαλμῳδίας ἔψαλλον καὶ ἔγραφον, ποιȣ̃ντες καὶ ῥυθμοὺς, καθ' οὓς ἐχειρονόμουν, καὶ ἐφευρίσκοντες καὶ μέλη, ἁρμόζοντα τοῖς σκοπουμένοις. Ἐσύνθετον δὲ καὶ θέσεις χαρακτήρων μουσικῶν, ἵνα συνοπτικῶς γράφωσι τὸ ψαλλόμενον, καὶ παραδίδωσι τοῖς μαθηταῖς εὐμεθόδως τὰ πονήματάτων. Ὅτε δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ τȣ́των ἐμελοποίȣν, ἐμιμȣ̃ντο τὸν τρόπον τῶν διδασκάλων (*). Τȣ̃το δὲ παραπολὺ συνήργησεν εἰς τὸ νὰ διασφθῇ ἕως εἰς ἡμᾶς ἡ διαφορὰ τῶν μελῶν τῶν εἰδῶν τῆς ψαλμῳδίας.

§. 401. Εἴδη δὲ τῆς ψαλμῳδίας εἶναι τὰ ἑξῆς· Ἀνοιξαντάρια, Κεκραγάρια, Δοξαστικὰ, Στιχηρὰ, Δοχαὶ, Τροπάρια, Ἀπολυτίκια, Ἀναςάσιμα, Καθίσματα, Ὑπακοαὶ, Ἀντίφωνα, Πολυέλεοι, Πασαπνοάρια, Κανόνες, Ὠδαὶ, Εἱρμοὶ, Καταβασίαι, Κοντάκια,

---

*) Οἱ πρὸ ἡμῶν διδάσκαλοι σύμφωνοι ἦσαν ἀλλήλοις καὶ ἑαυτοῖς· καὶ οὐδὲν ἐν ȣ̉δενὶ διεφέροντο, τῷ προτοτύπῳ κανόνι τῆς ἐπιστήμης ἑπόμενοι.... Ὁ γὰρ χαριτώνυμος μαΐςωρ Ἰωάννης ὁ Κȣκουζέλης ἐν τοῖς ἀναγραμματισμοῖς αὐτοῦ, τῶν παλαιῶν οὐκ ἐξίσταται στιχηρῶν, ἀλλὰ κατ' ἴχνος τȣ́τοις ἀκολουθεῖ, δυνάμενος ἂν πάντως καὶ αὐτὸς, ὡς οἱ νῦν, καὶ πολὺ μᾶλλον εἴπερ οὗτοι, μέλη μόνα ποιεῖν ἴδια, μηδέν τι κοινωνοῦντα τοῖς πρωτοτύποις αὐτῶν ςιχηροῖς. Ἀλλ' εἰ οὕτως ἐποίει, οὔτε καλῶς ἂν ἐποίει, οὔτε τῆς ἐπιστήμης προσηκόντως ποιεῖν ἐδόκει. Διὸ κατ' ἀκρίβειαν τȣ̃ τῶν παλαιῶν στιχηρῶν ἔχεται δρόμου, καὶ αὐτῶν πάνυ τι ἐξίσταται, τοῖς τῆς ἐπιστήμης νόμοις πειθόμενος. Κἀν τοῖς κατανυκτικοῖς δὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ τῇ τέχνῃ ἐνευδοκιμήσαντα μιμεῖται ὁ μετ' αὐτόν· καὶ ἐν τοῖς κρατήμασι, καὶ ἐν τοῖς μεγαλυναρίοις ὁμοίως. Μανουὴλ ὁ Χρυσάφης.

Οἶκοι, Μεγαλυνάρια, Ἐξαποστειλάρια, Αἶνοι, Προσόμοια, Ἰδιόμελα, Ἑωθινὰ, Δοξολογίαι, Ἀσματικὰ, Μαθήματα, Τυπικὰ, Μακαρισμοὶ, Εἰσοδικὰ, Τρισάγια, Ἀλληλουάρια, Χερȣβικὰ, Κοινωνικὰ, Κρατήματα, Καλοφωνικοὶ Εἱρμοί· καὶ τὰ λοιπά.

§. 402. Ταῦτα τὰ εἴδη τῆς ψαλμῳδίας ἀνάγονται εἰς τέσσαρα γένη μελῶν· Στιχηραρικὸν παλαιὸν, Στιχηραρικὸν νέον, Παπαδικὸν, Εἱρμολογικόν. Καὶ τὸ μὲν παλαιὸν στιχηραρικὸν μέλος εἶναι τοιȣ̃τον, οἷον εὑρίσκεται εἰς τὸ παλαιὸν Ἀναστασιματάριον, εἰς τὰ παλαιὰ στιχηράρια, καὶ εἰς τὸ Δοξαστικάριον Ἰακώβου. Μελίζονται λοιπὸν μὲ στιχηραρικὸν μέλος Δοξαστικὰ, στιχηρὰ, ἀναστάσιμα, αἶνοι, προσόμοια, ἰδιόμελα ἑωθινά.

§. 403. Τὸ δὲ νέον στιχηραρικὸν μέλος εἶναι τοιȣ̃τον, οἷον εὑρίσκεται εἰς τὸ Ἀναστασιματάριον Πέτρου τȣ̃ Πελοποννησίȣ. Μελίζονται λοιπὸν μὲ τοιȣ̃τον μέλος, Δοξαστικὰ, στιχηρὰ, ἀναστάσιμα, ἐξαποστειλάρια, αἶνοι, προσόμοια, ἰδιόμελα, ἑωθινὰ, καθίσματα, ἀντίφωνα, εἰσοδικά.

§. 404. Τὸ δὲ παπαδικὸν μέλος εἶναι τοιȣ̃τον, οἷον εὑρίσκεται εἰς τὰ κοινωνικὰ καὶ χερȣβικά. Μελίζονται λοιπὸν μὲ τοιȣ̃τον μέλος Ἀνοιξαντάρια, κεκραγάρια, δοχαὶ, πολυέλεοι, πασαπνοάρια, οἶκοι, μεγαλυνάρια, ᾀσματικὰ, μαθήματα, εἰσοδικὰ, τρισάγια, ἀλληλȣάρια, χερȣβικὰ, κρατήματα.

Αἱ δὲ δοξολογίαι, οἱ στίχοι τῶν πολυελέων, τὸ Μακάριος ἀνὴρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, μετέχȣσι τȣ̃ νέȣ στιχηραρικοῦ καὶ τȣ̃ παπαδικοῦ μέλȣς.

§. 405. Τὸ δὲ εἱρμολικὸν μέλος εἶναι τοιȣ̃τον, οἷον εὑρίσκεται εἰς τὸ Εἱρμολόγιον τȣ̃ Βυζαντίου Πέτρου. Μελίζονται λοιπὸν μὲ τοιȣ̃τον μέλος Τροπάρια, ἀπολυτίκια, ἀναστάσιμα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν ἀπὸ στίχου, καθίσματα, ὑπακοαὶ, ἀντίφωνα,

κανόνες, ᾠδαὶ, εἱρμοὶ κοντάκια, μεγαλυνάρια, ἐξαποστειλάρια, αἶνοι, μακαρισμοὶ, στίχοι τῶν Θεοῦ κύριε, καὶ λοιποί· δοξολογίαι, τυπικὰ, εἰσοδικὰ, καὶ ἔτι αἱ καταβασίαι αἱ ἀργότερα ψαλλόμεναι. Τὸ δὲ Καλοφωνικὸν Εἱρμολόγιον μετέχει καὶ τȣ̃ εἱρμολογικȣ̃ καὶ τȣ̃ παπαδικȣ̃ μέλους.

§. 406. Ἔγραφον δὲ τὰ εἰρημένα μὲ χαρακτῆρας τῶν φθόγγων δεκαπέντε· διότι πρὸς τοῖς δέκα εἰρημένοις (§.27.) χαρακτῆρσιν εἶχον εἰς χρῆσιν οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ καὶ ἄλλȣς πέντε χαρακτῆρας· τρεῖς μὲν ἀνιόντας, Ὀξεῖαν, Πελαστὸν, Κȣ́φισμα· καὶ δύο κατιόντας, Σύνδεσμον, καὶ Κρατημοϋπόῤῥοον.

§. 407. Μετεχειρίζοντο ἀκόμη καὶ ὑποστάσεις, ὄχι τόσας ὅσας ἀνεφέραμεν (§. 116.), ἀλλὰ καὶ ἄλλας διὰ χειρονομίαν, καὶ διὰ πλατυσμὸν τῶν μελῶν· αἱ ἰδȣ̀ καταλέγονται, καὶ σημαίνονται ἅπασαι.

Παρακλητικὴ, Σταυρὸς +, Ἐπέγερμα, Σύναγμα Z, Ἔσω θεματισμὸς, Ἔξω θεματισμὸς, Χόρευμα, Οὐράνισμα, Σεῖσμα, Θὲς καὶ ἀπόθες, Θέμα ἁπλȣ̃ν, Τρομικὸν, Ἐκστρεπτὸν, Τρομικὸν σύναγμα, Ψηφιστὸν σύναγμα, Παρακάλεσμα, Ἕτερον, Ψηφιστὸν παρακάλεσμα, Ἡμίφωνον, Ἡμίφθορον, Ἔναρξις, Κράτημα, Κύλισμα, Ἀντικενοκύλισμα, Λύγισμα, Κλάσμα, Ξηρὸν κλάσμα, Ἀργοσύνθετον, Γοργοσύνθετον, Πίεσμα, Βαρεῖα, Διπλῆ, Γοργὸν, Ἀργὸν, Ὁμαλὸν, Ψηφιστὸν, καὶ Ἀπόδομα.

§. 408. Ὅταν τινὰς θέλῃ νὰ καταλάβῃ τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα, ἐγράφοντο διὰ τῶν εἰρημένων δεκαπέντε χαρακτήρων, καὶ διὰ τῶν κατηριθμημένων ὑποστάσεων, δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο διὰ τοῦ παραλλη-

λισμȣ. Ἐὰν φέρ' εἰπεῖν θέλει νὰ γνωρίσῃ, ποῖον μέλος ἔγραφε τὸ Κρατημοῦπόῤῥοον, ἂς πάρῃ τὸ Κοινωνικὸν τȣ̃ Δανιὴλ, τὸ εἰς ἦχον λ_{π} α̃, γεγραμμένον μὲ τὴν παλαιὰν μέθοδον, καὶ γεγραμμένον μὲ τὴν νέαν, καὶ διὰ τȣ̃ παραλληλισμȣ̃ εὐκόλως τὸ εὑρίσκει. Πάλιν ἐὰν θέλῃ νὰ γνωρίσῃ, πῶς ἐγίνετο τὸ μέλος τȣ̃ Οὐρανίσματος διατονικῶς, ἂς ἴδῃ εἰς τὸ, Τὴν παγκόσμιον δόξαν τȣ̃ Χρυσάφου τὰς λέξεις, πύλην, οὐρανὸς, Θεοῦ, πῶς εἶναι γεγραμμέναι κατ' αὐτὸν, καὶ πῶς εἶναι καθ' ἡμᾶς. Χρωματικῶς δὲ, ἂς ἴδῃ εἰς τὸ, Παρῆλθεν ἡ σκιὰ, τὴν λέξιν, ἔμεινας. Τὸ ἴδιον δύναται νὰ κάμῃ καὶ διὰ τὸ ψηφιστὸν παρακάλεσμα, καὶ διὰ ὅλα τὰ λοιπά. Διότι οἱ εἰρημένοι χαρακτῆρες, καὶ αἱ ὑποστάσεις, ὅταν ἀλλάζωσι τόνȣς, ἤλλαζον καὶ τὴν δύναμιν· οἷον, τὸ Παρακάλεσμα ἄλλο μὲν μέλος ἔγραφεν ἐν τῷ τόνῳ τȣ̃ πα· ἄλλο δὲ ἐν τῷ τόνῳ τοῦ βȣ· καὶ τὰ λοιπά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Τωρινὸς Τρόπος τȣ̃ μελίζειν.

§. 409.

Τὸ ἦθος τοῦ ἤχου διδάσκει τȣ̀ς τωρινοὺς νὰ μελίζωσιν, ἢ κατ' ἐμπειρίαν, ἢ κατὰ τέχνην, ἢ κατ' ἐπιστήμην. Ὅσοι λοιπὸν μελίζουσι κατ' ἐμπειρίαν, αὐτοὶ δὲν γνωρίζουσιν οὔτε τοὺς μȣσικȣ̀ς χαρακτῆρας, οὔτε κἀνένα ἀπὸ ἐκεῖνα, ὅσα διδάσκονται τεχνικῶς, ἢ ἐπιστημονικῶς εἰς τὴν Μουσικήν· ἀλλὰ ἀπὸ πολλὴν ἄσκησιν καὶ τριβὴν τȣ̃ ψάλλειν, ἀπέκτησαν εὐκολίαν καὶ δεξιότητα, τȣ̃ νὰ μελίζωσι τρο-

πάρια κατὰ τὲς ὀκτὼ ἤχες, ὅποιος προταθῇ. Καὶ ψάλλει κατ' ἐμπειρίαν, ὁ ψάλτης τὸ δοθὲν τροπάριον εἰς πρῶτον ἦχον, φέρ' εἰπεῖν, καὶ οὔτε αὐτὸς διστάζει, ὅτι ψάλλει πρῶτον ἦχον, οὔτε οἱ ἀκροαταὶ κρίνουσιν ἀλλεοτρόπως, καὶ ἂν εἶναι καὶ κατ' ἐπιστήμην Μουσικοί. Μελίζουσι δὲ οἱ τοιᾶτοι ἀτελῶς, διότι μὴ γράφοντες τὸ μέλος μὲ τὲς μουσικὲς χαρακτῆρας (§. 6.), ἀδυνατᾶσι νὰ λέγωσιν αὐτὸ παρομοίως, ὁσάκις θέλεσιν.

§. 410. Ὅσοι δὲ μελίζουσι κατὰ τέχνην, αὐτοὶ γνωρίζουσι μὲν τοὺς μουσικὲς χαρακτῆρας, κρατᾶσι δὲ εἰς τὴν φαντασίαν, ὅσα κατὰ λόγον διδάσκονται, ἕως ἐκεῖ ὅπου φθάνει ἡ κρίσις τῆς αἰσθήσεώς των. Αὐτοὶ ὅταν εἶναι φύσεως ῥοπὴν ἐχούσης εἰς τὴν Μεσικὴν, καὶ καταβάλλωσι πολλὴν ἄσκησιν καὶ τριβὴν εἰς αὐτὴν, ἀποκτῶσι τὴν δύναμιν τᾶ νὰ γράφωσι μὲ τοὺς μεσικὲς χαρακτῆρας, ὅ,τι μέλος ἀκούσωσιν, ἢ φαντασθῶσι, καὶ νὰ ψάλλωσίν αὐτὸ πάντοτε παρομοίως καὶ ἀπαραλλάκτως· ἐπειδὴ ψάλλεσιν ἐντέχνως (§. 7.).

§. 411. Ὅσοι δὲ μελίζεσι κατ' ἐπιστήμην, αὐτοὶ γνωρίζουσι μὲν τὲς μεσικὲς χαρακτῆρας, κρατᾶσι δὲ εἰς τὴν φαντασίαν, ὅσα κατὰ λόγον διδάσκονται, ἕως ἐκεῖ ὅπου φθάνει ἡ κρίσις τᾶ νοός των· γινώσκεσι δὲ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγες τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς μεσικῆς. Αὐτοὶ λοιπὸν, ὅταν εἶναι φύσεως, ἥτις ἔχει ῥοπὴν εἰς τὴν Μεσικὴν, καὶ ἐπιμένουσιν εἰς τὴν ἄσκησιν καὶ τριβὴν αὐτῆς, ἀποκτῶσι δύναμιν τᾶ νὰ ἐφευρίσκωσι μέλη τοιαῦτα, ὥστε νὰ δύνανται νὰ κινῶσι τὴν ψυχὴν τᾶ ἀκροατᾶ εἰς ὅ,τι θέλουσι (α). Μεταχειρίζονται δὲ εὐεπιβό-

α) Ὁ Τέρπανδρος ἥνωσε διὰ τῆς μελῳδίας τε τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵ τινες ἦσαν διῃρημένοι πρὸς ἀλλήλους. Πλᾶτ. Τ. 2. φύλ. 1146. Διόδωρ. Τ. 2. φύλ. 639. Ὁ Σόλων ἐ-

λως μὲν τὰς μελῳδίας, προσφυέστατα δὲ τὲς χαρακτῆρας. Ὄντες δὲ καὶ φιλόσοφοι, καὶ τῆς πρώτης τάξεως ἄνθρωποι, συντιθέασι καὶ στίχους ἰδίους, ἐκλέγοντες καὶ λέξεις ἁρμοδίας εἰς τὲς σκοπούς των· καὶ τότε μὲ τρία δυνατὰ μέσα, μὲ τὴν μελῳδίαν δηλαδὴ, μὲ τὸν ῥυθμὸν καὶ μὲ τὴν λέξιν, ἐκτελῦσι κάθε σκοπόν. Ὁ μὲν Ἀμφίων ἐμψυχώνει μὲ τὴν μελῳδίαν τε τοὺς κτίζοντας τὰ τείχη τῶν Θηβῶν· ὁ δὲ Ὀρφεὺς ἡμερώνει τὰ θηρία· ὁ δὲ Τιμόθεος ἐν τῇ τραπέζῃ ἁρματώνει τὸν Ἀλέξανδρον (α)· καὶ τὰ λοιπά.

§. 412. Εἰς μὲν τὲς κατ' ἐμπειρίαν μελίζοντας ἄλλο δὲν συμβελεύομεν, εἰμὴ τὸ νὰ μιμῶνται κατὰ δύναμιν τοὺς κατὰ τέχνην, ἢ κατ' ἐπιστήμην μελίζοντας. Καὶ ἐὰν θέλωσι νὰ διαφυλαχθῇ καὶ κἀνένα των μέλος, ἂς τὸ ὑπαγορεύωσιν εἰς κἀνένα τεχνίτην μουσικὸν, διὰ νὰ τὸ γράφῃ, ἂν τὸ κρίνῃ ἄξιον.

§. 413. Εἰς δὲ τὸν κατὰ τέχνην μελίζοντα συμβουλεύομεν, εἰμὲν τὸ μελιζόμενον εἶναι προσόμοιον, νὰ μεταχειρίζηται τὸ ἀπαράλλακτον μέλος, τὸ ὁποῖον διεσώθη εἰς ἡμᾶς ἢ διὰ τῦ Πέτρε, ἢ δι' ἄλλου τινὸς διδασκάλε· ἢ κἂν νὰ μὴν ἀπομακρύνηται τὸ ἐδικόν τε μέλος ἀπὸ τὴν μελῳδίαν καὶ ἀπὸ τὸν ῥυθμὸν, τὸν ὁποῖον οἱ πρὸ αὐτῦ διδάσκαλοι ἀπέδωκαν εἰς τὸ πρῶτον προσόμοιον.

§. 414. Εἰδὲ εἶναι ἰδιόμελον, νὰ προσέχῃ πρῶτον εἰς τὸ ἦθος τῦ ἤχου· καὶ ἀφ' οὗ γράψῃ τὴν μαρτυρίαν αὐτῦ νὰ ἀρχίζῃ τὴν μελῳδίαν ἀπὸ τὲς δεσπόζοντας φθόγγους. Καὶ ὁσάκις μὲν ἀπαντᾷ τὴν ὑποδιαστολὴν εἰς τὰς λέξεις τῦ κειμένου, νὰ ποιῇ

στρε διὰ τῆς μελῳδίας τε τὲς Ἀθηναίους εἰς τὴν νῆσον τῆς Σαλαμῖνος, κτλ. Πλούτ. ἐν Σόλ. Τ. 1. φύλ. 82.

α) Ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς τὲς νέους παραινέσει.

καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μελῳδίαν τȣ ἀτελῆ κατάληξιν τȣ̃ ἤχȣ· ὁσάκις δὲ ἀπαντᾷ τελείαν στιγμὴν, νὰ ποιῇ ἐντελῆ κατάληξιν τȣ̃ ἤχου· ὁσάκις δὲ ἀπαντᾷ μέσην στιγμὴν, ἂν εἶναι τέλος μεγάλης περιόδου, καὶ πάλιν ἕπηται μεγάλη περίοδος, νὰ ποιῇ ἐντελῆ κατάληξιν· εἰδὲ εἶναι τέλος κόμματος, ἢ κώλου, καὶ πάλιν ἕπηται κόμμα ἢ κῶλον, νὰ ποιῇ ἀτελῆ κατάληξιν· τελικὴν δὲ κατάληξιν τότε μόνον νὰ ποιῇ, ὅταν τελειώνει τὸ κείμενον, καὶ ἕπηται ἐκφώνησις Ἱερέως. Ἔστω εἰς παράδειγμα τὸ ἑξῆς κείμενον, καθὼς ἐμελίσθη ἀπὸ τὸν Πέτρον.

,, Τὸν κήρυκα τῆς πίστεως, καὶ ὑπηρέτην τȣ̃ ,, λόγου, Ἀνδρέαν εὐφημήσωμεν· οὗτος γὰρ τȣ̀ς ἀν- ,, θρώπους, ἐκ τȣ̃ βυθȣ̃ ἀλιεύει. Ἀντὶ καλάμου, ,, τὸν Σταυρὸν, ἐν ταῖς χερσὶ διακρατῶν, καὶ ὡς ,, σπαρτίον χαλῶν τὴν δύναμιν, ἐπανάγει τὰς ψυ- ,, χὰς, ἀπὸ τῆς πλάνης τȣ̃ ἐχθροῦ, καὶ προσκομί- ,, ζει τῷ Θεῷ, δῶρον εὐπρόσδεκτον. Ἀεὶ τούτων ,, πιστοὶ, σὺν τῇ χορείᾳ τῶν μαθητῶν, τȣ̃ Χριστȣ̃ ,, εὐφημήσωμεν· ἵνα πρεσβεύῃ αὐτῷ, ὅπως ἵλεως γε- ,, νήσητε ἡμῖν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως.“

Μετὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἤχου, ἄρχεται τῆς μελῳδίας ἀπὸ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους δι, νη· καὶ λήγει ἀτελῶς ἐπὶ τȣ̃ δι εἰς τὸ, πίστεως. Καὶ πάλιν ἀτελῶς ἐπὶ τȣ̃ βου εἰς τὸ, λόγου· καὶ ἐντελῶς λήγει εἰς τὸ, εὐφημήσωμεν. Καὶ τὰ λοιπὰ πάντα φυλάττονται, καθὼς εἴπαμεν,

§. 415. Δύναται ὁ τεχνίτης μελοποιὸς νὰ μεταχειρισθῇ εἰς τὸ μέλος του καὶ φθορὰν, κατὰ τὸ νόημα τοῦ κειμένου, σπανίως ὅμως· κατὰ τοῦτο μιμούμενος τὸν Πελοποννήσιον Πέτρον, ὅςτις πολλὰ τροπάρια ἐμέλιζε χωρὶς φθοράν. Διότι αἱ συχναὶ φθοραὶ δεικνύουσιν ἀδυναμίαν τȣ̃ μελοποιοῦ, μὴ δυναμένου εὑρεῖν ὕλην πολλὴν εἰς ἕνα ἦχον, καὶ διὰ

τȣ̃το καταφεύγοντος εἰς πολλούς. Ὅταν δὲ μέλλῃ νὰ ποιήσῃ θέσιν φθορᾶς, ἢ λύσιν φθορᾶς, πρέπει νὰ ζητῇ τὸ εὐάρεστον ἀπὸ τὴν κρίσιν τῶν ἀκροατῶν, καὶ τὴν ἐμμελῆ μεταβολήν (§. 388.). Ταῦτα παρατηρȣ̃νται, καὶ ὅταν μελίζηται, ὅ,τι ἄλλο εἶδος ψαλμῳδίας ζητηθῇ, ἀναγόμενον εἰς μέλος νέου στιχηραρίου (§. 403.).

§. 416. Οὕτω μὲν δύναται νὰ μελίζῃ κατὰ τὸ νέον στιχηράριον ὁ τεχνικὸς μουσικός· κατὰ δὲ το παλαιὸν στιχηράριον, πῶς; Εἰς τὰς ἡμέρας μας ὀλίγον ζητεῖται τὸ μελίζειν κατὰ τὸ παλαιὸν στιχηράριον· ἐπειδὴ εὑρίσκονται μεμελισμένα ἀπὸ παλαιοὺς μȣσικȣ̀ς καὶ στιχηρὰ, καὶ δοξαστικὰ, καὶ τὰ λοιπὰ, καὶ δύναται τινὰς νὰ μεταχειρισθῇ τὰ ἕτοιμα. Εἰδὲ θέλει τις τῶν μελοποιῶν νὰ μελίσῃ καὶ τοιȣ̃τον μέλος, εἰς τȣ̃τον συμβȣλεύομεν νὰ ποιήσῃ πολλὴν ἄσκησιν, καὶ τριβὴν, καὶ περιέργειαν εἰς τὸ παλαιὸν στιχηράριον· καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἐρανιζόμενος μέλη, νὰ τὰ ἐφαρμόζῃ εἰς τὰς λέξεις τȣ̃ κειμένου του· ἐπειδὴ εἰς τὸ παλαιὸν στιχηραρικὸν μέλος ἕως τώρα ξένα μέλη δὲν παρεισήχθησαν, καὶ ἂς μὴ γένῃ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς κιβδηλώσεως. Ἐρανιζόμενος δὲ τὰ μέλη, ἐξηγημένα κατὰ τὴν ἡμετέραν Μέθοδον, τὸ νὰ τὰ λαμβάνῃ ὁλόκληρα, καὶ ὄχι κολωβὰ, στέκεται εἰς τὸ νὰ παρατηρῇ αὐτȣ̃ διὰ τȣ̃ παραλληλισμοῦ τὴν κατὰ τȣ̀ς παλαιοὺς χρῆσιν τῶν εἰρημένων χαρακτήρων (§. 27. καὶ 406.), καὶ τῶν ὑποστάσεων (§. 118. καὶ 126. καὶ 407.). Διότι ἂν ἐξαρχῆς διὰ τὸ στοιχειῶδες δὲν ἐνεκρίναμεν ὅλους τοὺς χαρακτῆρας, καὶ ὅλας τὰς ὑποστάσεις κατὰ τὴν ἀρχαίαν δύναμιν· ὅμως εἰς τὸν μελοποιὸν, ὅς τις θέλει νὰ περιεργάζηται ταῦτα, συμβουλεύομεν νὰ βάλλῃ πολλὴν προσοχὴν εἰς αὐτὰ, καὶ διὰ τȣ̃ παραλληλισμοῦ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ νὰ ἐννοήσῃ, πῶς ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς πατράσιν

ἡμῶν, καὶ ἀφ' οὗ εὑρίσκει τὸ μέλος αὐτῶν, νὰ τὸ μεταχειρίζηται καὶ αὐτὸς οἰκείως κατὰ τὰς χρείας· καὶ τότε δύναται νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι συντάττει καὶ αὐτὸς μελῳδίας ἀπὸ θέσεις ἐκκλησιαστικὰς, καὶ πατροπαραδότȣς.

§. 417. Κατὰ δὲ τὸ παπαδικὸν μέλος παρὰ πολὺ ζητεῖται τὴν σήμερον τὸ μελίζειν, καὶ μάλιστα χερουβικὰ καὶ κοινωνικά. Λοιπὸν ἂς γινώσκῃ ὁ μελοποιὸς, ὅτι μετὰ τὴν μαρτυρίαν τȣ̃ ἤχου γίνεται ἀρχὴ μελῳδίας ἀῤῥύθμου, ἥτις ὁμοιάζει μὲ προοίμιον· διότι εἰς αὐτὴν δεικνύεται ἡ ὁδὸς τȣ̃ ἤχȣ καὶ ἐπὶ τὸ ὀξὺ καὶ ἐπὶ τὸ βαρύ· ἔπειτα γίνεται ἐντελὴς κατάληξις εἰς τὸ Ἴσον τȣ̃ ἤχου. Ἡ τοιαύτη δὲ μελωδία λέγεται Παρακλητικὴ, ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ μεταχειριζόμενοι καὶ ἀρχὰς τὴν παρακλητικὴν οὕτω [illegible], ἐξέφραζον τοιαύτην τινὰ μελῳδίαν.

§. 418. Τὴν μὲν περισσοτέραν ὕλην ὁ μελοποιὸς ἐρανίζεται ἀπὸ τὰς μελῳδίας, τὰς ὁποίας ἀφῆκαν οἱ παλαιοὶ μουσικοὶ εἰς τὰ ὅμοια ποιήματά των· καὶ εἰς τȣ̃το βοηθεῖται μεγάλως ἀπὸ τὴν συχνὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην, δυνάμενος νὰ ποιῇ διὰ τȣ̃ παραλληλισμȣ̃ εἰς τὰ πονήματα τῶν παλαιῶν. Διότι ἀφ' οὗ ἀποκτήσει τὴν μάθησιν τȣ̃ μέλȣς πολλῶν χαρακτήρων ἢ ὑποστάσεων, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐφαρμόζῃ αὐτὸ εἰς διαφόρους τόνους, εὐκόλως δύναται νὰ μεταχειρίζηται τὸ μέλος αὐτῶν πολλάκις, χωρὶς νὰ ὑποπίπτῃ εἰς κατηγορίαν, ὅτι ταὐτολογεῖ. Ὁ Δανιὴλ ἑνδεκάκις μετεχειρίσθη τὸ Κρατημοϋπόῤῥοον ἐν ἑνὶ κοινωνικῷ εἰς ἦχον λ/π ᾳ̈. Ὁ Πέτρος ἑξάκις μετεχειρίσθη τὸ Πελαστὸν ἐν τῷ, Σωτηρίαν εἰργάσω, κοινωνικῷ. Τὸ δὲ Ἐπίσημον πρέπει νὰ εἶναι, ἢ κἂν νὰ νομίζηται ἐφεύρεσις ἰδική τȣ· διότι δὲν φθάνει μόνον τὸ νὰ ἐρανίζηται μέλη ἀπὸ ἄλλȣς, καὶ νὰ τὰ μεταχειρίζηται κατακόρως, ἀλλὰ νὰ

ἔχῃ καὶ αὐτὸς ὀλίγην ὕλην νεωστὶ ἐφευρεθεῖσαν ἢ ἀπὸ αὐτὸν, ἢ ἀπὸ ἄλλϐς εἰς ἄλλα, τὴν ὁποίαν νὰ μεταχειρίζηται διαφόρως, διὰ νὰ διακρίνηται τὸ ἐπίσημον. Ἐπειδὴ κατὰ διαφόρους καιρϐς ἀναφαίνονται καὶ διάφορα νέα μέλη, καὶ διάφοροι νέαι κλίμακες. Εἰδὲ καὶ δὲν ἔχει κἀνένα ἐπίσημον, ἂς μὴν ἐπιχειρῇ νὰ μλίζῃ νέον, ἀλλ᾽ ἂς μεταχειρίζηται τὰ ἕτοιμα α).

§. 419. Πλατύνονται δὲ τὰ μέλη μὲ Παλιλλογίαν, Ἐπανάληψιν, Μίμησιν πρὸς τὰ νοούμενα, Μεταβολὴν, καὶ Ἀπόδοσιν. Εἶναι δὲ Παλιλλογία μὲν τὸ νὰ ποιῶμεν τὴν ἀνάβασιν, ἢ κατάβασιν τῆς μελῳδίας διὰ τῆς αὐτῆς θέσεως (β). Οὕτως ὁ Πέτρος ἐν τῷ κοινωνικῷ, Ἀνέβη ὁ Θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ, κατ᾽ ἀρχὰς ἀναβαίνει ἀπὸ τϐ νη εἰς τὸν δι μὲ παλιλλογίαν. Ἐν δὲ τῷ, Ἐπεφάνη ἡ χάρις τϐ Θεϐ, ἐν ἤχῳ [illegible], κατὰ μὲν τὸ Ἐπεφάνη μεταχειρίζεται τὴν παλιλλογίαν δίς· κατὰ δὲ τὸ ἡ σωτήριος, τὴν μὲν πρώτην παλιλλογίαν δίς· τὰς δὲ δύο ἐφεξῆς, πολλάκις.

§. 420. Ἐπανάληψις δὲ εἶναι, τὸ νὰ μεταχειριζώμεθα ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόνων ἐκ δευτέρου μίαν θέσιν, ἢ ὁλόκληρον περίοδον μελῳδίας· καθὼς μάλιστα συνειθίζεται εἰς τὰ μαθήματα καὶ κρατήματα τῶν παλαιῶν. Μετεχειρίσθη δὲ τὴν ἐπανάληψιν καὶ ὁ πρωτοψάλτης Ἰωάννης κατ᾽ ἀρχὰς τϐ κρατήματος τϐ δοξαστικοῦ τϐ πολυελέϐ τϐ εἰς ἦχον $\frac{\lambda}{\pi}$ ᾳ.

§. 421. Μίμησις δὲ πρὸς τὰ νοϐμενα εἶναι, τὸ

α) Ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ, ϐχ οἷς ἂν μάθωσι, τϐτοις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πειρῶνται ποιεῖν. Καὶ σφόδραγε καὶ ἐν τοῖς μϐσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ. Ξενοφῶν. Κύρ. Παιδ. Βιβ. Α΄. 50.

β) Θέσιν ἐννοϐσιν ἐδῶ μελῳδίαν ἑνὸς μέτρϐ, ἢ ῥυθμϐ, ἢ δύο τὸ πολύ· περίοδον δὲ, μελῳδίαν μέτρων πολλῶν, ἢ δύο τϐλάχιστον.

νὰ μελίζωμεν μὲ ὀξεῖαν μὲν μελῳδίαν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα νοεῖταί τι ὕψος· ὡς οὐρανὸς, ὄρος· μὲ βαρεῖαν δὲ μελῳδίαν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα νοεῖταί τι χθαμαλόν· ὡς γῆ, ἄβυσσος, ᾅδης. Καὶ μὲ τερπνὸν μὲν ἦχον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα νοεῖταί τις χαρά· ὡς παράδεισος, νίκη· μὲ σκυθρωπὸν δὲ ἦχον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα νοεῖταί τις λύπη· ὡς θάνατος, καταδίκη· καὶ τὰ λοιπά.

§. 422. *Μεταβολὴ δὲ εἶναι, μετάθεσις ὁμοίȣ τινὸς εἰς ἀνόμοιον τόπον. Λέγεται δὲ μεταβολὴ τετραχῶς· κατὰ Γένος, κατὰ Ἦχον, κατὰ Σύστημα, καὶ κατὰ Μελοποιΐαν. Καὶ κατὰ γένος μὲν μεταβολὴν ποιȣ̃μεν, ὅταν ἀπὸ διατονικὸν μεταβαίνωμεν εἰς χρωματικὸν ἢ εἰς ἐναρμόνιον· καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Κατὰ δὲ ἦχον μεταβολὴν ποιȣ̃μεν, ὅταν ἀπὸ ἑνὸς ἤχου μεταβαίνωμεν εἰς ἄλλον (§. 415. καὶ 377.). Κατὰ δὲ σύστημα γίνεται μεταβολὴ, ὅταν ἀπὸ τȣ̃ Διαπασῶν μεταβαίνωμεν εἰς τὸ Πεντάχορδον, ἢ εἰς τὸ Τετράχορδον, καὶ τὸ ἀνάπαλιν. Κατὰ δὲ μελοποιΐαν ἀναφαίνεται μεταβολὴ, ὅταν ἐκ Διασταλτικȣ̃ ἤθους μεταβαίνωμεν εἰς Συσταλτικὸν, ἢ εἰς Ἡσυχαστικόν· καὶ τὸ ἀνάπαλιν.*

§. 423. *Ἀπόδοσις δὲ εἶναι, τὸ νὰ μελίζωμεν τὰ τέλη τῶν περιόδων τȣ̃ κειμένου μὲ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κατάληξιν, τῆς ὁποίας ἡ μελῳδία ἐκτείνεται εἰς δύο, ἢ τρία μέτρα ἐν τέσσαρσι χρόνοις διὰ τὸ νέον στιχηράριον· εἰς περισσότερα δὲ μέτρα διὰ τὴν παπαδικήν· καθὼς εἰς τὸ, Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς, ἢ ἅγιε κύριε, ἢ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ἡ ἐν κόσμῳ τὴν ἀνάστασιν· καὶ εἰς τὸ χερουβικὸν τȣ̃ Πελοποννησίȣ Πέτρου, ὅστις ἐμέλισε τὸ εἰκονίζοντες, τὸ προσάδοντες, καὶ τὸ μέριμναν, μὲ ταύτην τὴν θέσιν*

§. 424. Ἐπειδὴ εἰς τὸ κείμενον τῶν χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν δὲν εὑρίσκεται τελεία στιγμὴ ἢ μέση, εἰμὴ μόνον ὑποδιαστολαὶ, γίνονται αἱ μὲν ἐντελεῖς καταλήξεις εἰς τὰς ὑποδιαστολάς· αἱ δὲ ἀτελεῖς, εἰς τὰ τέλη τῶν λέξεων· καὶ ἡ τελικὴ, εἰς τὸ τέλος τȣ͂ Ἀλληλούϊα. Ἔχεις εἰς ταῦτα παράδειγμα τὸ εἰρημένον χερουβικὸν τȣ͂ Πέτρȣ. Ὅταν ὅμως τὰ μέλη τῶν χερουβικῶν εἶναι πολλὰ ἐκτεταμένα, εἶναι συγκεχωρημένον νὰ γίνωνται ἐντελεῖς καταλήξεις, καὶ ὅπου δὲν εἶναι ὑποδιαστολή. Φυλάττει δὲ ταῦτα καὶ τὸ κοινωνικὸν, ὅταν ἔχῃ πολλὰς λέξεις, καθὼς τὸ

Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, εἶπεν ὁ Κύριος.

Ὅταν ὅμως τὸ κοινωνικὸν ἔχῃ τρεῖς λέξεις, τότε εἰς κάθε μίαν γίνεται ἐντελὴς κατάληξις. Γίνωσκε δὲ, ὅτι αἱ μὲν ἐντελεῖς καὶ τελικαὶ καταλήξεις γίνονται, καθὼς διωρίσθησαν εἰς κάθε ἦχον· αἱ δὲ ἀτελεῖς γίνονται κατὰ τὴν θέλησιν τȣ͂ μελοποιȣ͂.

§. 425. Κατὰ δὲ τὸ εἱρμολογικὸν μέλος ὀλίγον ζητεῖται τὴν σήμερον τὸ μελίζειν· ἐπειδὴ τὰ περισσότερα μὲν ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θέλουσιν εἱρμολογικὸν μέλος εἶναι προσόμοια· τὰ δὲ λοιπὰ, ὅσα ψάλλονται μὲ ταχεῖαν ἀγωγὴν χρόνου, (διότι τὰ μὲν εἱρμολογικὰ δέχονται καὶ ταχεῖαν ἀγωγὴν χρόνου, καὶ βραδεῖαν· τὰ δὲ στιχηραρικὰ ζητȣ͂σιν ἀγωγὴν χρόνου βραδεῖαν.) ἐμελίσθησαν ἀπὸ τοὺς διδασκάλȣς, Πέτρον Πελοποννήσιον, καὶ Πέτρον Βυζάντιον. Εἰδὲ ζητηθῇ νὰ μελισθῶσιν εἱρμολογικῶς αἶνοι, καὶ ἑσπέρια, παρατηρεῖς εἰς τὴν διδασκαλίαν κάθε ἤχου τὰ λεγόμενα περὶ μέλȣς εἱρμολογικȣ͂, καὶ οὕτω μελίζεις. Οἷον, ἐὰν θελήσῃς νὰ μελίσῃς εἱρμολογικῶς τὸ, Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς, ἐπειδὴ τὸ εἱρμολογικὸν μέλος διαφέρει ἀπὸ τὸ στιχηραρι-

κὸν εἰς τὸν πρῶτον ἦχον, κατὰ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους καὶ τὰς καταλήξεις, καὶ κατὰ τὴν ἀγωγὴν τȣ̃ χρόνου, (καθὼς γίνεται φενερὸν ἐκ τοῦ (§. 321.) ἀρχόμενος ἀπὸ τȣ̃ πα, ποιεῖς τὰς μὲν ἀτελεῖς καταλήξεις εἰς τὸν δι, τὰς δὲ ἐντελεῖς εἰς τὸν πα· ἐν ὅλῃ τῇ μελῳδίᾳ περιφερόμενος εἰς τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους πα, δι· εἰς τοῦτο ἔχεις καλὸν παράδειγμα τὸ εἱρμολογικὸν, Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς, τοῦ Πέτρου. Ἐνίοτε ποιεῖ καὶ μίαν ἀτελῆ κατάληξιν εἰς τὸν γα, ἥτις προμηνύει τελικὴν ἢ ἐντελῆ κατάληξιν διὰ τὸ τέλος τȣ̃ τροπαρίȣ ἢ στίχȣ, καθὼς γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὴν εἱρμολογικὴν δοξολογίαν τȣ̃ Πέτρου.

§. 426. Τὸ δὲ Καλοφωνικὸν Εἱρμολόγιον, ἐπέχον τὸν ἀνωτάτω βαθμὸν τῆς ᾀσματικῆς τέχνης, θέλει καὶ τὸν μελοποιὸν εἰδήμονα πολλῶν μὲν μελῶν, ὅλου δὲ τȣ̃ καλοφωνικοῦ εἱρμολογίȣ, καὶ ἐντελῶς ἠσκημένον τῇ ψαλμῳδίᾳ. Διότι Πέτρος ὁ Πεϱεκέτης, ὅς τις ἐμέλισε περισσότερα ἀπὸ ὅλους τοὺς πρὸ αὐτȣ̃, αὐτὸς μόνος ἐπέτυχεν εἰς τὸ τοιȣ̃τον μέλος, καὶ οὔτε οἱ πρὸ αὐτοῦ εὐδοκίμησαν, οὔτε οἱ μετ' αὐτόν. Ὅθεν ὅς τις θέλει νὰ μελίσῃ κατ' αὐτὸν εἱρμὸν καλοφωνικὸν, ἀφ' οὗ καταστήσει τὸν ἑαυτόν του τοιȣ̃τον, οἷον εἴπαμεν, τότε παρατηρῶν τὸν τρόπον καὶ τὴν ἔμφασιν, τὴν ὁποίαν μόνος οὗτος εἰς τοὺς εἱρμȣ̀ς του μετεχειρίσθη, δύναται νὰ μελίζῃ κατὰ τὰ ἀρέσκοντα τȣ̃ αἰῶνός του.

§. 427. Εἰς τὰ τοιαῦτα μέλη συνειθίζουσι νὰ μεταβάλλωσι μὲν τὴν ἀγωγὴν τȣ̃ χρόνου συχνότερον· νὰ λαμβάνωσι δὲ τὴν ὕλην, καθὼς εἴπαμεν εἰς (§. 418.)· νὰ πλατύνωσι δὲ τὰ μέλη, καθὼς εἴπαμεν εἰς (§. 419.)· νὰ μεταχειρίζωνται δὲ καὶ φθορὰν σπανίως· νὰ ποιῶσι δὲ τὴν ἀγωγὴν τῆς μελῳδίας, ὁδεύȣσαν ταχέως ἀπὸ τοῦ ὀξέος ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ τὸ

ἀνάπαλιν· νὰ ζητῶσιν ἦθος κλῖνον εἰς τὸ μαλακὸν καὶ ἡδονικόν· νὰ ἐμφανίζωσι τὸ ἐπίσημον, τὸ ὁποῖον λεῖπον ἀπὸ τοὺς ἄλλȣς εἱρμοὺς, ἰδιάζει εἰς τὸν ἕνα.

§. 428. Μετὰ τὸν εἱρμὸν ἐπάγεται καὶ κράτημα τοῦ ὁποίου ἡ μὲν μελῳδία ἔχει παρομοίωσιν μὲ τὴν τȣ̃ εἱρμοῦ· ἡ δὲ ἀγωγὴ τȣ̃ χρόνου ταχύνεται εἰς τὸ διπλάσιον. Ἐπειδὴ δὲ αἱ λέξεις τȣ̃ κρατήματος εἶναι ἀσήμαντοι, ἡ μελῳδία πρέπει νὰ εἶναι ἱκανὴ, νὰ ἐμπνέῃ εἰς τὸν ἀκροατὴν τὸ σκοπούμενον πάθος. Μετὰ δὲ τὸ κράτημα εἶναι τὸ ἐπιφώνημα· τὸ ὁποῖον εἶναι εἱρμὸς, φέρων μελῳδίαν παρομοίαν μὲν ὁπωσοῦν μὲ τὴν προηγησαμένην, συντομωτέραν δέ.

§. 429. Οὕτω μὲν μελίζει ὁ τεχνίτης κατὰ τὰ τέσσαρα γένη τῶν μελῶν (§. 402.). Ὅταν δέ τις ἐμπειρικὸς ψάλτης λέγῃ τινὰ μελῳδίαν, διὰ νὰ τὴν γράψῃ μὲ τοὺς μουσικοὺς χαρακτῆρας ὁ τεχνίτης μουσικὸς, ὁ μὲν ἐμπειρικὸς πρέπει νὰ εἴπῃ τὴν αὐτὴν μελῳδίαν δὶς καὶ τρίς· ὁ δὲ τεχνίτης νὰ βάλῃ προσοχὴν νὰ εὕρῃ, πρῶτον μὲν τὸν ἦχον τῆς μελῳδίας, δεύτερον δὲ τὴν ἀγωγὴν τȣ̃ χρόνου ταύτης. Εὑρίσκεται δὲ ὁ μὲν ἦχος ἀπὸ τὰ τέσσαρά του συστατικά §. 301.)· ἡ δὲ ἀγωγὴ τȣ̃ χρόνου, ἀπὸ τὰς συλλαβὰς τοῦ μέλους αἱ ὁποῖαι φεύγουσι μὲ βραχὺν χρόνον· διότι εὐκολώτερον οἱ μακροὶ φθόγγοι διορίζονται ἀπὸ τȣ̃ βραχέος, παρ᾽ ὅτι διορίζονται οἱ βραχεῖς φθόγγοι ἀπὸ τȣ̃ μακροῦ.

§. 430. Λέγει πάλιν ὁ ἐμπειρικὸς μέλος τῆς μελῳδίας ἅπαξ καὶ δὶς, ἕως οὗ ὁ τεχνίτης νὰ τὸ ἐννοήσῃ, νὰ τὸ γράψῃ, νὰ βάλῃ καὶ τὴν μαρτυρίαν. Μετέπειτα λέγει καὶ ἄλλο μέρος τῆς ψαλμῳδίας ὁ ἐμπειρικὸς, καὶ ἄλλο πάλιν ἀπὸ τὸ λειπόμενον, ἕως οὗ νὰ γράψῃ τὴν μελῳδίαν ὅλην ὁ τεχνίτης ἐκ διαλειμμάτων. Καὶ ὕστερον λέγει πάλιν ὅλην τὴν μελῳδίαν ὁ ἐμπειρικὸς, καὶ ἀναθεωρεῖ τὸ γεγραμμένον ὁ τεχνίτης, καὶ διορθόνει τὰ σφάλματα.

§. 431. *Τέλος πάντων δοκιμάζεται τὸ γεγραμμένον, μὲ τὸ νὰ τὸ ψάλλῃ παραλλαγῇ ὁ τεχνίτης μουσικός· διότι ἂν εἶναι λάθος κἀνένας τόνος ἐπὶ τὸ βαρὺ ἢ ἐπὶ τὸ ὀξὺ, διὰ τῆς παραλλαγῆς εὑρίσκεται. Πλὴν καλλιωτέρα καὶ βασιμωτέρα δοκιμὴ γίνεται διά τινος ὀργάνου μουσικοῦ· διότι τότε εὑρίσκεται καὶ λάθος ἡμιτόνου, καὶ τεταρτημορίȣ τόνȣ.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Περὶ Μουσικῶν Ὀργάνων.

§. 432.

Καθὼς ὁ προφήτης Δανιὴλ, διδαχθεὶς τὴν σοφίαν τῶν Χαλδαίων, δὲν ἔβλαψε παντελῶς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν διδασκαλίαν· οὕτω καὶ ὁ φιλόμουσος, ὅταν ἀποκτήσῃ τὴν ἰδέαν ἑνὸς ὀργάνου μουσικȣ͂ καὶ τὴν χρῆσιν, ὡσὰν ἡ μέλισσα, θέλων νὰ τρυγᾷ μόνον τὰ χρήσιμα, καὶ νὰ παρατρέχῃ τὴν εἰς τὰ ἀνίερα μεταχείρισιν τοῦ ὀργάνου, δὲν βλάπτει τὴν ἱερὰν ψαλμῳδίαν, ἐνδυναμούμενος εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Μουσικῆς. Ἐπειδὴ ἐκεῖνα ἅτινα ποιεῖ ἀοράτως ἡ φωνὴ μέσα εἰς τὸν λάρυγγα καὶ εἰς τὸ στόμα, ταῦτα δύναται νὰ βλέπῃ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του ὁ μουσικὸς ἐπὶ τοῦ ὀργάνου. Ὅσα δὲ σφάλματα τύχῃ νὰ φύγωσιν ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν τοῦ νοὸς, ὅταν μελίζῃ τινὰς μόνον μὲ τὴν φωνὴν, αὐτὰ διὰ τοῦ ὀργάνου φανερόνονται, καὶ ἀξιοῦνται διορθώσεως.

§. 433. *Ἀπὸ τὰ μουσικὰ λοιπὸν ὄργανα, ἄλλα μὲν εἶναι ἐμπνευστὰ, ἄλλα δὲ ἐντατὰ, καὶ ἄλλα κρȣστά. Καὶ ἐμπνευστὰ μὲν εἶναι, Αὐλὸς, Ὑδραυ-*

λος, Πλαγίαυλος, Φώτιγξ, Σύριγξ, Σάλπιγξ, Κάϊδα, καὶ τὰ λοιπά. Ἐντατὰ δὲ, Λύρα, Κιθάρα, Κιννύρα, Σπάδιξ, Πανδουρὶς, Φόρμιξ, Πικτὶς, Σαμβύκη, Λεκὶς, Τρίγωνον, Κανόνιον, Σαντοὺρ, Κλαβεσσὲν, καὶ τὰ λοιπά. Κρουστὰ δὲ εἶναι τὰ Τύμπανα, καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ὅμοια, μὴ διακρίνοντὰ ὀξύτητα καὶ βαρύτητα (α).

§. 434. Ἀπὸ ταῦτα πάλιν, τὰ μὲν κρουστὰ εἶναι ῥυθμικὰ, καὶ τέρπουσι τὴν ἀκοὴν διὰ τȣ̃ ῥυθμοῦ· τὰ δὲ ἐμπνευστὰ καὶ ἐντατὰ εἶναι μελῳδικὰ, καὶ διατιθέασι τὸ αἰσθητήριον διὰ τῆς μελῳδίας. Καὶ ἀπὸ τὰ μελῳδικὰ ἄλλα μὲν παίζονται κατὰ μονόφθογγον, ἄλλα δὲ κατὰ πολύφθογγον. Κατὰ μὲν πολύφθογγον παίζονται, ἡ κιννύρα, τὸ κανόνιον,

---

α) Καὶ χωρὶς τῶν ἐμφυσωμένων, καὶ χορδαῖς διειλημμένων ἕτερα εἶναί φασιν ὄργανα, ψόφου μόνον παρασκευαστικὰ, καθάπερ τὰ κρέμβαλα· ὧν ὅτε τις ἅπτοιτο τοῖς δακτύλοις ποιεῖν λιγυρὸν ψόφον. Ἀθήν. Δειπν.

Αὐτὰ λέγονται τῇ καθομιλȣμένῃ διαλέκτῳ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τȣρκιστὶ, Δαβέλια, Κιόσια, Τεμπελέκια, Τέφια, Δαγερέδες, καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται τȣρκιστὶ Τεμπελὲκ, εἶναι ὄργανον πεποιημένον ἀπὸ ξύλον κοῖλον, καὶ κωνοειδές. Σκέπεται δὲ μὲ δερμάτιον ὁμαλὸν, ξηρὸν, καὶ ἀτρύπητον· παίζεται δὲ, κρȣόμενον μὲ δύο ξυλάρια.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται τȣρκιστὶ Κιόσι, διαφέρει ἀπὸ τὸ τεμπελέκι κατὰ τὸ μέγεθος· ἐπειδὴ τὸ κιόσι εἶναι τὸ μεγαλήτερον ἀπὸ ὅλα τὰ κρȣστὰ ὄργανα. Λέγεται ὅτι εὑρίσκεται κιόσι, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι μικρὰ τεμπελέκια πολυάριθμα, τὰ ὁποῖα ἀντηχȣ̃σι μὲ τὴν ἠχὴν τȣ̃ κιοσίȣ. Σκέπεται δὲ τὸ κιόσι μὲ δέρμα χονδρὸν, ὁμαλῶς ἐξεσμένον.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Δαβȣ̀λ τȣρκιστὶ, εἶναι ὄργανον κατεσκευασμένον ἀπὸ ξύλον κοῖλον, κυλινδροειδές· τὸ ὁποῖον σκέπεται καὶ ἀπὸ τὸ ἓν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μὲ δέρματα ὁμαλὰ, ξηρὰ, καὶ ἀτρύπητα. Παίζεται δὲ, κρȣόμενον δεξιόθεν μὲν μὲ ῥόπαλον, ἐξεσμένον ἐξεπίτηδες· ἀριστερόθεν δὲ μὲ λεπτὴν ῥάβδον πελεκημένην ἐπιταυτȣ̃.

ἡ κιθάρα, ἡ κάϊδα, τὸ σαντὲρ, τὸ κλαβεσσὲν (α)· κατὰ δὲ μονόφθογγον τὰ λοιπὰ πάντα.

§. 436. *Ἀπὸ τὰ μελῳδικὰ ὄργανα ἡ πανδουρὶς ἔρχεται εὐκολωτέρα εἰς δίδαξιν, καὶ σαφεστέρως γνωρίζονται ἐπάνω εἰς αὐτὴν οἱ τόνοι, τὰ ἡμίτονα, καὶ ἁπλῶς κάθε διάστημα. Λέγεται δὲ καὶ Πανδοῦρα, καὶ Φάνδουρος· καθ᾽ ἡμᾶς δὲ, Ταμποῦρα, ἢ Ταμπούρ. Ἔχουσα δὲ δύο μέρη τὴν σκάφην καὶ τὸν ζυγὸν, ἐπὶ τούτου δεσμȣνται οἱ τόνοι καὶ τὰ ἡμίτονα, καθὼς ἐλαλήθη* (§. 63, *καὶ* 64.). *Εἶναι δὲ τρίχορδος ἡ πανδουρὶς, καὶ ἡ μὲν πρώτη χορδὴ βομβεῖ τὸν δι,* Δ· *ἡ δὲ δευτέρα τὸν γα,* Γ· *καὶ ἡ τρί-*

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Τὲφ, ὁμοιάζει μὲ μισὸν Δαβȣλι, καὶ εἶναι ὄργανον κατεσκευασμένον ἀπὸ ξύλον κοῖλον, κυλινδροειδὲς, τὸ ὁποῖον σκέπεται ἀπὸ τὸ ἓν μέρος μὲ δέρμα ξηρὸν, ὁμαλὸν, καὶ ἀτρύπητον. Παιζόμενον δὲ, κρατεῖται μὲν μὲ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, κρȣεται δὲ μὲ τὴν δεξιὰν παλάμην, καὶ μὲ τȣς δακτύλȣς καὶ τῶν δύο χειρῶν. Εἶναι δὲ οἰκεῖον εἰς τȣς χορȣς τῶν Θηρίων.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Δαγερὲς, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ εἰρημένον τέφι· πλὴν ὅτι τȣτο σκέπεται μὲ τὴν κύστην τῶν βοῶν, καὶ μὲ ἄλλα παρόμοια λεπτὰ δερμάτια· ἔχει δέ τινας τροχίσκους ὀρειχαλκίνȣς περὶ τὰ πλάγια· οἱ ὁποῖοι, ὅταν κρȣηται ὁ Δαγερὲς, ἀποτελȣσι ψόφον κωδώνων. Μεταχειρίζονται δὲ τȣτο οἱ μελῳδοὶ, οἵτινες κατὰ τȣς Ὀθωμανȣς λέγονται Χανεντέδες.

α) *Ἡ Κάϊδα, ἥτις εἰς τὰς ἡμέρας μας ἔχει πολλὴν χρῆσιν παρὰ τοῖς δημόταις τῆς Τȣρκικῆς Εὐρώπης, εἶναι ὄργανον κατεσκευασμένον ἀπὸ ἀσκὸν, ὅστις γεμίζεται ἀπὸ ἀέρα διά τινος ξυλίνου σωλῆνος, πρὸς τὸν λαιμὸν τȣ ἀσκȣ πεπηγμένου, καὶ εἰς τὰ ὄπισθεν δύο ποδάρια τȣ ἀσκȣ εἶναι πεπηγμένοι δύο αὐλοί· ἀπὸ τȣς ὁποίȣς ὁ ἕνας ὢν ἀτρύπητος ἄνωθεν, βομβεῖ τὸν πα· καὶ ὁ ἄλλος ἔχων τρύπας ἑπτὰ μὲν ἄνωθεν, μίαν δὲ κάτωθεν, διὰ τῶν δακτύλων ἐνεργεῖ τὴν ἀνάβασιν καὶ κατάβασιν τῆς μελῳδίας.*

Τὸ δὲ κανόνιον, σαντὲρ, καὶ κλαβεσσὲν εἶναι πολύχορδα, καὶ κάθε χορδὴ ἀπὸ ἕνα φθόγγον, καὶ δὲν εἶναι τοῦ σκοπȣ μας νὰ ὁμιλήσωμεν περισσότερα περὶ αὐτῶν.

τη, τὸν πα, ϥ ($_{π}$). Οἱ δὲ δεσμοὶ τῶν τόνων, ἐπειδὴ εἶναι κινητοὶ, εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται κατὰ τὰς σῳζομένας μουσικὰς εἰς κάθε ἔθνος. Καθὼς λοιπὸν γίνονται οἱ δεσμοὶ τῶν τόνων ἀπὸ ἡμᾶς, ἠχȣ̃νται σῴως οἱ ἦχοι τȣ̃ διατονικȣ̃ καὶ ἐναρμονίου γένους· ὄχι ὅμως καὶ τȣ̃ χρωματικοῦ. Ὅθεν ὅταν ζητῆται ὀρθότης εἰς τȣ̀ς δεσμοὺς τῶν τόνων, πρέπει νὰ εἶναι καὶ αἱ πανδουρίδες τόσαι, ὅσα εἶναι καὶ τὰ γένη καὶ τὰ συστήματα τῆς μȣσικῆς, ἤγουν ἕξ, καὶ κατὰ ταῦτα νὰ δεθῶσιν οἱ δεσμοὶ ἑκάστης.

§. 436. Ὁ δὲ αὐλὸς δευτερεύει εἰς τὴν δίδαξιν τῆς μȣσικῆς, διότι παριστᾷ τȣ̀ς τόνους διὰ τῶν ὀπῶν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μεταποιῶνται, ἢ νὰ μετατιθῶνται κατὰ τὰς χρείας, ἢ διὰ τὰς ἀλλοεθνεῖς μουσικὰς, καθὼς εἴπαμεν εἰς τὴν πανδουρίδα. Διαιρȣ̃νται δὲ εἰς Εὐθεῖς καὶ εἰς Πλαγίους ἀπὸ τὴν μεταχείρισιν. Καὶ ἀφ' ȣ̃ εἶναι τὰ εἴδη τούτων πολλὰ, δύο εἶναι οἱ ἐντελέστεροι καὶ κανονικώτεροι πλαγίαυλοι· ὁ Ἀραβικὸς πλαγίαυλος, ὅς τις λέγεται Τȣρκιστὶ Νέϊ, καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πλαγίαυλος, ὅς τις λέγεται Γαλλιστὶ Flûte traversière· ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ Ἀραβικὸς εἶναι ἱκανώτερος νὰ ἠχῆται κατὰ τὰ διαστήματα, τὰ ὁποῖα ζητεῖ ἡ ἡμετέρα μȣσικὴ, παρὰ ὁ Εὐρωπαϊκός. Καὶ ὁ μὲν Ἀραβικὸς βομβεῖ τὸν νη· ὁ δὲ Εὐρωπαϊκὸς, τὸν δι. Ὥστε ὁ βόμβος τȣ̃ Ἀραβικοῦ πλαγιαύλου εἶναι βαρύτερος τȣ̃ βόμβου τȣ̃ Εὐρωπαϊκοῦ πλαγιαύλου ἐν διαστήματι πέμπτης. Ἐκπέμπονται δὲ οἱ φθόγγοι ἀπὸ μὲν τοῦ Ἀραβικȣ̃ πλαγιαύλου κατὰ τὸν τροχὸν οὕτω, ($_{ν}$), ϥ ($_{π}$), ($_{β}$), ($_{Γ}$), ($_{Δ}$), (^{κ}). Ὅ ἐστιν ἡ αὐτὴ ὀπὴ ἐν διαφόρῳ πνεύματι ἐκπέμπει τὸν πα, καὶ τὸν κε. Ἀπὸ δὲ τȣ̃ Εὐρωπαϊκȣ̃ πλαγιαύλου κατὰ τὸ Διαπασῶν οὕτω, (^{Δ}), ϥ ($_{κ}$), ($^{Z}_{Δ}$), (^{ν}), ϥ (^{π}), (^{β}), (^{Γ}), (^{Δ}), ϥ (^{κ}). Ὁ ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὀπῆς ἐν

διαφόρῳ πνεύματι ἐκπέμπεται ὁ κε καὶ ὁ Κε· ἤγεν οἱ μὲν βαρύτεροι φθόγγοι ἐκπέμπονται ἐν ἀδυνάτῳ πνεύματι· οἱ δὲ ὀξύτεροι ἐν σφοδροτέρῳ.

§. 437. Ἡ δὲ λύρα σῴως καὶ ἀρίστως ἠχεῖ κάθε γένος, καὶ κάθε σύστημα τῆς μουσικῆς, ἐπειδὴ ἔχει τοὺς τόνȣς ἀπροσδιορίστȣς, καὶ δύναται νὰ τοὺς διατάττῃ, καὶ νὰ τοὺς μεταχειρίζηται παντοιοτρόπως κατὰ τὰς χρείας. Ἀλλὰ διὰ τȣ̃το δὲν συμβάλλει πρὸς δίδαξιν τῆς μουσικῆς εἰς τȣ̀ς πρωτοπείρους, διότι εἶναι ἀόρατα καὶ ἀδιόριστα τὰ μȣσικὰ διαστήματα ἐπάνω εἰς αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὸ μηχάνημα τοῦ ἡμετέρου σώματος. Εἴδη δὲ τῆς λύρας διακρίνονται καθ' ἡμᾶς τρία· τὸ Τρίχορδον, ᾧ μάλιστα χαίρουσιν οἱ χυδαῖοι τῶν νῦν Ἑλλήνων· τὸ Τετράχορδον, ᾧ μάλιστα χρῶνται οἱ Εὐρωπαῖοι, ὀνομάζοντες αὐτὸ Γαλλιστὶ Violon· καὶ τὸ Ἑπτάχορδον, ᾧ καθ' ὑπερβολὴν ἐνηδύνονται οἱ εὐγενεῖς τῶν νῦν Ἑλλήνων καὶ Ὀθωμανῶν, ὀνομάζοντες αὐτὸ τουρκιστὶ Κεμάν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Διαθέσεις τῶν ἀκροωμένων τῆς Μουσικῆς.

§. 438.

Εἰς μὲν τὸν κατὰ τέχνην μελίζοντα τοσαῦτα συμβουλεύομεν, νομίζοντες, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἱκανὰ, νὰ στοιχειώσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Μελοποιΐαν. Ὁ δὲ κατ' ἐπιστήμην μελίζων, ἐπειδὴ ἔχει σκοπούμενον τὸ νὰ διεγείρῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν εἰς κἀνένα πάθος, λέγομεν, ὅτι πρέπει πρὸ πάντων νὰ προγνωρίσῃ, εἰς ποίαν διάθεσιν εὑρίσκονται διὰ τὴν Μȣ-

σικὴν οἱ ἀκροαταί του. Διότι εὑρίσκονται μὲν τινὲς ἐκ φύσεως κακῶς διωργανισμένοι διὰ τὴν Μȣσικὴν, μὴ δυνάμενοι νὰ διακρίνωσι, μήτε τόνον, μήτε ῥυθμὸν, μήτε μέτρον· ἀπὸ τȣ̀ς ὁποίους ἀκȣ́εται ἡ μȣσικὴ καὶ εἰς πλατύτατα μέλη ἕνας φθόγγος βομβοειδὴς, ἢ ὡς ἕνας βυκανισμός. Λοιπὸν εἰς αὐτοὺς νομίζομεν ὅτι εἶναι ἡ Μȣσικὴ ἕνας ψόφος ἐνοχλητικὸς, καὶ πολλάκις δαγκαστικὸς, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ αἰσθανθῶσιν οὐδ᾽ ὀλίγην τέρψιν, ἢ ἕτερον ψυχικὸν πάθος. Ὅθεν εἰς αὐτοὺς εἶναι ὁ Μȣσικὸς ἀρεστὸς περισσότερον, ἂν σιωπᾷ, παρὰ ἂν ψάλλῃ, διότι εἶναι ἐσκληρυμένοι κατὰ τὴν ἀκοήν. Εὑρίσκονται δὲ καί τινες, ἐκ φύσεως καλῶς διωργανισμένοι διὰ τὴν Μουσικὴν, καὶ δύνανται νὰ διακρίνωσι καὶ τόνους, καὶ ῥυθμοὺς, καὶ τὰ λοιπά. Τοὺς τοιούτȣς λοιπὸν ἀκροατὰς ὁ μουσικὸς δύναται νὰ εὕρῃ εἰς τρεῖς διαθέσεις μάλιστα· ἀπὸ τὰς ὁποίας εἰς κάθε μίαν πρέπει νὰ δίδῃ μέλη πρόσφορα, καὶ ἁρμόδια, διὰ νὰ ἀρέσκῃ εἰς ὅλους, ἂν εἶναι δυνατόν· τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ πρῶτος σκοπὸς τοῦ Μουσικȣ̃.

§. 439. Πρώτη μὲν διάθεσις εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται ἐκεῖνοι, οἵτινες ἢ ἐκ φύσεως, ἢ ἀπὸ ἔνδειαν συνηθείας καὶ γνωρίσεως τῆς μȣσικῆς, δὲν εἶναι μὲν εἰς τὴν αὐτὴν κατάστασιν μὲ τȣ̀ς ἐσκληρυμένους κατὰ τὴν ἀκοὴν, εἶναι δὲ τοιȣ̃τοι, ὥστε ὀλίγον κινȣ̃νται μὲ τὰ δραστήρια μέλη καὶ ἔῤῥυθμα· καὶ εὐχαριστȣ̃νται εἰς ἁπλουστέρȣς ῥυθμοὺς, ἢ εἰς μέτρα καλὰ σεσημασμένα, καὶ εἰς ἤχους πολλὰ διακεκριμένους, καὶ εἰς ἓν μόνον γένος τὸ διατονικόν. Εἰς ταύτην δὲ τὴν διάθεσιν εὑρίσκονται οἱ δημῶται, καὶ μάλιστα οἱ ναῦται καὶ χειροτέχναι.

Διὰ τοὺς τοιȣ́τȣς ὁ μελοποιὸς δὲν πρέπει νὰ ζητῇ ῥυθμοὺς μακροσκελεῖς, καὶ μέτρα ὑπὲρ τοὺς δεκατέσσαρας χρόνους, καὶ μελῳδίας χρωματικὰς, καὶ

ποικίλας, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζηται ῥυθμοὺς μὲν ὀλιγοσήμους· μέτρα δὲ, ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν, ἢ τέσσαρσι χρόνοις· ἤχους δὲ ζωηροὺς, τερπνοὺς, καὶ ἐμψυχοῦντας, ὥστε νὰ δύνανται νὰ κινῶσιν ἀνθρώπȣς, τȣ̀ς ὁποίους δὲν ἐξελέπτυνεν ἡ φύσις ἱκανῶς, οὔτε ἡ διὰ τὴν χρῆσιν συνήθεια· τόνους δὲ νητοειδεῖς περισσότερον, παρὰ ὑπατοειδεῖς, ἤγȣν ὀξεῖς περισσότερον παρὰ βαρεῖς. Εἶναι ἀκόμη καλὸν νὰ προλέγῃ ὁ μουσικὸς εἰς αὐτȣ̀ς ὅταν μέλλῃ νὰ ψάλλῃ, τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τοὺς ἤχους, τοὺς ὁποίȣς προγνωρίσαντες καὶ προσυνειθίσαντες αὐτοὺς, νὰ τοὺς αἰσθάνωνται εὐκολώτερον. Οἱ τοιȣ̃τοι προκρίνουσιν ὄργανα τὰ ψοφωδέστερα, παρὰ τὰ λεπτόφωνα· καὶ ἀκόμη τὰ ὀξυφωνότερα, παρὰ τὰ βαρυφωνότερα.

§. 440. Δευτέρα δὲ διάθεσις εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται τινὲς εἰδήμονες ἅμα καὶ ἐρασταὶ τῆς Μȣσικῆς· τȣ̀ς ὁποίους ἐξυπάζει μὲν ὄχι ὀλίγον καὶ σύνηθες μέλος· ὅταν ὅμως ἀκούσωσι νέον μέλος, τὸ ὁποῖον δὲν ἦλθεν ἄλλοτε εἰς τὴν ἀκοήν των, ἐμπαθῶς ὑπ᾽ αὐτȣ̃ διατίθενται, καὶ κυριεύονται ἀπὸ τὸ τοιȣ̃τον μέλος ὑπὲρ τὸν Ὀδυσσέα, ὅταν περιέπλεε τὰς Σειρῆνας. Οὗτοι ὁποῖα πάσχουσιν, ὅταν ἀκούωσι μέλη, καλῶς πεποιημένα, καὶ περιέργως ἐῤῥυθμισμένα, καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀποκλίνοντα; Ὁποίαν δὲ τέρψιν αἰσθάνονται, ὅταν τὰ οὕτως ἔχοντα μέλη, ψάλλωνται διὰ λαμπρᾶς καὶ λιγυρᾶς φωνῆς, συνοδευμένης ἀπὸ ἑπτάχορδον λύραν, ἀπὸ τρίχορδον πανδουρίδα, ἀπὸ πλαγίαυλον, καὶ ἀπὸ μικρὸν τύμπανον, ἤγȣν τεμπελέκι (α);

α) Δὲν εἶναι καλὸν οἱ ἔχοντες τοιαύτην διάθεσιν νὰ ἀναβιβάζωσι τὴν ἔφεσιν καὶ μάθησιν τῆς μȣσικῆς εἰς ἕνα βαθμὸν ὑπέρτατον· διότι ἀπὸ ἐμπαθῆ ἔρωτα τῆς μȣσικῆς καταντῶσι νὰ γένωσιν ἀναμφιβόλως ἀχαλίνωτοι κριτικοί. Ἐπειδὴ δύνανται μὲν κάθε μέλος, ὅπως καὶ ἂν εὑρίσκηται νὰ

Εἰς τοὺς τοιούτϐς εἶναι πρέπον νὰ προσφέρῃ ὁ μϐσικὸς μέλη μὲν ἐμβριθῆ καὶ ἐκτεταμένα, μεταχειριζόμενος ἀπὸ μὲν τὰ γένη, τὸ χρωματικὸν μάλιστα, μεταβάλλων ὅμως καὶ εἰς τὸ διατονικὸν καὶ ἐναρμόνιον· ἀπὸ δὲ τοὺς τόνους, τϐς ὑπατοειδεῖς περισσότερον παρὰ τϐς νητοειδεῖς· καὶ ἀπὸ τϐς ἤχους, ἐκείνους τϐς ὁποίους ζητεῖ τὸ νόημα τῶν λέξεων, καὶ τϐς ὁποίϐς ὑπαγορεύει ἡ χρεία· ῥυθμοὺς δὲ μακροσκελεῖς καὶ πολυσήμϐς· ὄργανα δὲ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ πτῶσις τῶν φθόγγων γίνεται ἠπία, ἀμβλεῖα, καὶ ἀδυνάτως προσβάλλουσα τῷ ὠτί.

§. 441. Τρίτη δὲ διάθεσις εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται τινὲς, ἀρεσκόμενοι μερικῶς εἰς ἦχον ἕνα, προκρίνοντες αὐτὸν πάντων τῶν ἄλλων· καὶ ὄργανον ἓν μόνον ἤρεσεν αὐτοῖς, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἐπιθυμϐσι νὰ ἀκούωσιν. Εἶναι δὲ τϐτο καρπὸς προλήψεως, μαθήσεως, καὶ συνηθείας· ὅμως δὲν συνειθίζει νὰ παραμένῃ κοντὰ εἰς αὐτοὺς ἕως τέλϐς ἡ τοιαύτη διάθεσις· διότι ἡ ἡλικία καὶ τὰ καθημερινῶς προσπίπτοντα δύνανται νὰ μετακινῶσιν αὐτὴν, καὶ νὰ εἰσάγωσιν ἄλλην. Διὰ τϐτο καὶ λέγεται, ὅτι οἱ δύο χρωματικοὶ ἦχοι ἁρμόζουσιν εἰς τοὺς νέους. καὶ οἱ τέσσαρες διατονικοὶ, εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ οἱ δύο ἐναρμόνιοι, εἰς τοὺς γέροντας (α). Ἔτι διὰ τὴν μερικὴν ἀρέσκειαν λέγονται καὶ ταῦτα. Ἄλλοι μὲν ἦχοι φαίνονται δραστικοὶ

τὸ νομίζωσιν ἀρίστην μουσικήν· δύνανται δὲ νὰ εὑρίσκωσιν ἐλλιπεῖς τϐς φθόγγϐς καὶ τῶν σωστοτάτων καὶ ἀκριβεστάτων τόνων. Καὶ ἔτω δὲν δύνανται νὰ ἀπολαμβάνωσιν ἀπὸ τὴν μϐσικὴν οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον τῆς ἡδονῆς, ἣν κατὰ ἄλλον τρόπον ἀπελάμβανον. Διότι τὸ πολὺ εὐαίσθητον ποιεῖ τέλος πάντων αὐτϐς ἀναισθήτους.

α) Εἰσὶ δέ τισι καὶ κατὰ γένη καὶ ἡλικίας πρὸς εἴδη τινὰ μελῳδίας ἐπιτηδειότητες· αἱ μὲν γὰρ παίδων, δι' ἡδονήν· αἱ δὲ γυναικῶν, κατὰ πολὺ διὰ λύπην· αἱ δὲ πρεσβυτῶν, δι' ἐνθϐσιασμόν. Ἀριστείδης Κοϊντλ. Βιβλ. Β'. 67.

τὸ Ἔαρ, ἄλλοι δὲ τὸ Θέρος, ἄλλοι δὲ τὸ Φθινόπωρον, καὶ ἄλλοι τὸν Χειμῶνα. Καὶ πάλιν ἄλλοι μὲν ἦχοι ἀρέσκȣσι τὴν ἡμέραν, ἄλλοι δὲ τὴν νύκτα, ἄλλοι δὲ τὸ πρωΐ, ἄλλοι δὲ τὴν μεσημβρίαν, καὶ ἄλλοι τὴν ἑσπέραν.

Εἰς τοὺς τοιούτȣς, ἔργον εἶναι τȣ̃ μουσικȣ̃ νὰ προσφέρῃ μέλη, ἀφ' οὗ πρότερον γνωρίσει, ποῖα εἶναι τὰ ἀρέσκοντα εἰς αὐτȣ́ς. Διότι ἀφ' ȣ̃ γνωρίσει ταῦτα, δύναται νὰ μεταχειρισθῇ καὶ ἤχȣς, καὶ τόνȣς, καὶ ῥυθμȣ̀ς, καὶ ὄργανα, κατ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐκ φύσεως αὐτοὶ ἐνασμενίζονται. Καὶ διὰ νὰ εἴπω συντόμως, ἡ φυσικὴ κλίσις αὐτῶν διδάξει τὸν μελοποιὸν, ἃ δεῖ ποιεῖν.

§. 442. Δὲν εἶναι ἀνάγκη, νὰ εἶναι τὶς εἰδήμων τῆς Μουσικῆς, διὰ νὰ αἰσθάνηται τὴν ἀπ' αὐτῆς ἡδονὴν, ὅταν ἀκούῃ κἀνένα μέλος εὐάρεστον, ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ καλὴν αἴσθησιν· διότι ὁ ἔρως ἢ ἡ ἐπιθυμία καὶ ἡ γνώρισις, τὰ ὁποῖα παρέπονται εἰς τὴ μȣσικὴν, δύνανται νὰ αὐξάνωσι τὴν ἡδονὴν αὐτῆς· δὲν συμπληρόνουσιν ὅμως τὸ ὅλον αὐτῆς, ἀλλ' ἐξεναντίας μερικαῖς φοραῖς καὶ τὸ ὀλιγοστεύȣσι· διότι ἡ τέχνη βλάπτει τὴν φύσιν. Διότι ἡ Μȣσικὴ εἶναι μία ἄλυσος τρόπον τινὰ τόνων, οἱ ὁποῖοι διΐστανται ἀπ' ἀλλήλων περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον κατά τινας κανόνας, τȣ̀ς ὁποίȣς κάθε ἄνθρωπος καλῶς διωργανισμένος, ἐκ γενετῆς ἔχει. Διότι οἱ τόνοι ἀναφέρονται εἰς τὸν διοργανισμὸν τȣ̃ σωματικȣ̃ μας μηχανήματος· καὶ ἐξαρτῶνται ἢ ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ τακτικὴν κίνησιν τῶν ἰνῶν τȣ̃ ὠτὸς, ἢ ἀπὸ ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἔχομεν ἐκ φύσεως εἴς τινα μεθοδικὴν τάξιν. Διὰ τȣ̃το πρέπει νὰ εὑρίσκηται κἄποια ἀναλογία μεταξὺ τοῦ ὠτὸς, καὶ τῶν τόνων, καὶ τῶν ῥυθμῶν. Διότι εὑρίσκεται εἰς τὴν μουσικὴν ἐνίοτε ὑπατοειδὲς, τȣ̃ ὁποίȣ οἱ τόνοι ἀδυνατοῦσι νὰ

εὐαρεστήσωσιν εἰς τὸ οὖς. Καὶ πάλιν νητοειδὶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ περάσῃ ὁ Μȣσικὸς, χωρὶς νὰ προξενήσῃ εἰς τὸ ȣ̃ς κἀνένα ἐνοχλητικὸν αἴσθημα (α). Ὅθεν ὅση ἀνάβασις καὶ κατάβασις ἐδόθη συνήθως εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν, διὰ νὰ γίνηται μὲ ὀλίγον ἀγῶνα, τόσην ὅταν ὁ μελοποιὸς μεταχειρίζηται, δὲν ἐκπίπτει ἀπὸ τὴν ἀναλογίαν τὴν μεταξὺ τῶν τόνων καὶ τȣ̃ ὠτός.

§. 443. Ὅταν δὲ συμπλέκῃ πρὸς ἀλλήλȣς τοὺς τόνȣς, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται μεταξὺ τούτων τῶν δύο δυσαρεστούντων περάτων, εἶναι καλὸν ὁ μελοποιὸς νὰ ποιῇ τοιαύτην μίξιν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν εἰς κάθε ἀκροατὴν σχεδὸν, εὐκόλως νὰ ἐννοῇ τὴν σχέσιν ἣν ἔχουσιν οἱ τόνοι πρὸς ἀλλήλους· διότι τȣ̃το γεννᾷ τὸ νὰ ἀρέσκῃ ἡ μελῳδία· τὸ ὁποῖον θεμελιȣ̃ται ἐπάνω εἰς τὴν εὐκολίαν, ἣν ἔχει τὸ ȣ̃ς διὰ νὰ ἐννοῇ τὴν μελῳδίαν.

§. 444. Τοὺς δὲ ῥυθμοὺς καὶ τὰ μέτρα πρέπει νὰ ποιῇ διακεκριμένα, εὐδιάλυτα, καὶ τακτικῶς ὁδεύοντα· διότι κατ᾽ ἄλλον τρόπον οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχȣσι φύσιν νὰ διατιθῶνται ποιῶς ὑπὸ τῆς Μουσικῆς, εἰμὴ νοȣ̃ντες, ὅτι μηχανικῶς πως αὐτὰ παρακολουθȣ̃σιν. Ἐπειδὴ τὸ σῶμα τȣ̃ ἀκροατοῦ ὑποτασσόμενον εἰς τὸν μηχανικὸν τρόπον, ἐπιθυμεῖ νὰ

α) Οἱ Ἀρχαῖοι ἀρχόμενοι ἀπὸ τȣ̃ Προσλαμβανομένου, ἀνέβαινον ἕως εἰς τὴν νήτην ὑπερβολαίων (§.221.), καὶ ἔπαυον· ὅθεν δὲν ἐδέχοντο ἀνάβασιν ὑπὲρ τὸ Δισδιαπασῶν διὰ τȣ̃το, καθὼς ἀναφέρει ὁ Γερασηνὸς Νικόμαχος „ Διὰ τὸ μὴ „ ἐπιδέχεσθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων φωνὴν, μήτε ἐπὶ τὸ „ βαρὺ παρὰ ταύτας τὰς χορδὰς βαρύτερον, τȣ̀ς λεγομένȣς „ παρ᾽ αὐτῶν Βυκανισμοὺς καὶ Βηχίας, φθέγματα ἄσημα, καὶ „ ἄναρθρα, καὶ ἐκμελῆ· ἐπὶ δὲ τὸ ὀξὺ, τȣ̀ς τε Κοκυσμȣ̀ς, „ καὶ τοῖς τῶν λύκων ὠρυγμοῖς φθόγγους παραπλησίȣς, „ ἀξυνέτȣς τε καὶ ἀναρμόστους, καὶ ȣ̓κ ἐπιδεχομένους συμ- „ φωνίας κοινωνίαν.“ Βιβλ. Β, 35.

συσχηματίζηται μὲ τὸ σῶμα τȣ̃ μουσικȣ̃, διὰ τῶν κινήσεων τȣ̃ ποδὸς, ἢ τῆς χειρὸς, ἢ τῆς κεφαλῆς· αἵτινες κινήσεις γίνονται ἐκταὐτομάτου, ἢ ἀπροσεκτὶ καὶ ἀπροβȣλευτὶ, καὶ ὡσὰν νὰ συσσύρωνται τὰ μέλη τȣ̃ σώματος ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς Μουσικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Χρῆσις τῆς Μουσικῆς.

§. 445.

Πρὶν νὰ κινηθῇ εἰς πρᾶξιν μέλȣς ὁ μελοποιὸς, πρέπει νὰ προϋπάρχῃ σκοπὸς εἰς τὸν νȣ̃ν του, ἢ κἂν νὰ συλλάβῃ κἀνένα νέον· ἐπειδὴ

„ Πᾶν τὸ κινȣ́μενον ἕνεκά του κινεῖται. "

Ἐπειδὴ δὲ ἡ χρῆσις τῆς μουσικῆς ἀφορᾷ μάλιστα εἰς τρία, εἰς Ὕμνον, εἰς Ἀνθρωπαρέσκειαν, καὶ εἰς διαφόρȣς χρείας ἀλόγων ζώων, ὁ μὲν ὕμνος δίδει σκοπὸν εἰς τὸν μελοποιὸν, τὸ νὰ διεγείρῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν εἰς φόβον καὶ εἰς ἀγάπην Θεȣ̃ μάλιστα (α). Καὶ παραδείγματα μὲν εἰς τοῦτον τὸν

α) „ Τὰς μὲν ȣ̃ν ἀπὸ τῆς Μουσικῆς ἀπαρχὰς τῷ Θεῷ κατὰ „ χρέος ἀνατιθέντες, ἐν τῇ ἱερᾷ ψάλλειν ἐκκλησίᾳ ταχθέντες, ἐν κατανύξει τὸν Θεὸν, τὸν ἀοράτως ἐκεῖ παρόντα δοξολογήσομεν. Καὶ γὰρ ἐντάξει φασὶ τῶν ἀγγελικῶν καὶ ἀρχαγγελικῶν ταγμάτων, ταῦτα τὰ σειρηνομελίῤῥυτα μέλη, καὶ πνευματοκίνητα ᾄσματα τῇ ἐκκλησίᾳ τυπικῶς παρεδόθησαν. Καὶ καθάπερ ἐκεῖνοι πολυειδῶς, ποικίλωςτε καὶ διαφόρως μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας παριστάμενοι τῷ Θεῷ, τοῦτον ἀκαταπαύστως ἀνυμνοῦσιν· ὁ μὲν τὸ "Ἅγιος ὁ Θεὸς, ἅγιος Ἰσχυρὸς, ἅγιος Ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς" ἀσιγήτως βοῶν· ὁ δὲ τὸ, „ Ἀλληλούϊα· καὶ ἄλλος τὸ „ Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος

σκοπὸν ἔχει πολλὰ, ἤγουν ὅσα ἀπηριθμήθησαν (§. 401.)· ὑποθήκας δὲ τόσας, ὅσας ἡ ὀλιγομάθειά μας ἐδυνήθη νὰ δώσῃ. Τὴν εἰς ὕμνον δὲ τῆς μουσικῆς χρῆσιν θέλων νὰ φανερώσῃ καὶ ὁ Ὅμηρος, λέγει·

„ Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ Θεὸν ἱλάσκοντο,
„ Καλὸν ἀοίδοντες παήονα κῦροι Ἀχαιῶν. “

§. 446. Εἰς δὲ τὴν πρὸς ἀνθρωπαρέσκειαν χρῆσιν τῆς Μȣσικῆς, ἰδέαι διακρίνονται δύο· Λογικὴ, καὶ Ἄλογος. Καὶ λογικὴ μὲν εἶναι ἐκείνη, ἥτις ἀφορᾷ εἰς ψυχικὰ πάθη (§. 189, καὶ 396.)· ἄλογος δὲ, ἐκείνη, ἥτις ἀφορᾷ εἰς σωματικὰ πάθη. Διότι ἡ μουσικὴ προξενεῖ καὶ εἰς τὸ σῶμα παθήματα, φέρουσα εἰς αὐτὸ μεταβολὰς ἀναλόγους μὲ ἐκείνας, τὰς ὁποίας ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων (α). Αὕ-

„ Σαββαώθ· καὶ ἕτερος τὸ „ Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογȣμεν, καὶ „ τὰ ἑξῆς. Καὶ ἄλλος ἄλλο, πολλὰ καὶ διάφορα δοξολογοῦντες „ χρεωστικῶς, τὸν ποιητὴν ὑμνȣσιν. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἑπόμενοι „ τούτοις, καὶ συναμιλλώμενοι, μετὰ φόβου καὶ τρόμου „ καὶ πολλῆς εὐλαβείας ὀφείλομεν ἵστασθαι, τὰ ἅγια συνᾴδοντες ᾄσματα, ἐν λέξεσι σημαντοῖς καὶ ἀσημάντοις. „ Οὐρανὸς γὰρ ἡ Ἐκκλησία παρὰ τοῖς σοφοῖς καὶ θεοδιδάκτοις διδασκάλοις ἀπεικόνισται καὶ προσηγόρευται. „ Τὸ γὰρ τερερε, καὶ τὸ, τοτοτο, καὶ τὸ, τιτιτι, καὶ τὸ, „ ϗεϑαϑϑαϗε, καὶ τὰ λοιπὰ, εἰς τύπον ἐκείνων τῶν ἀγγελικῶν δοξολογιῶν, τῶν σημαντοῖς καὶ ἀσημάντοις λέξεσι „ γινομένων. Εἰ καὶ αἱ ἀσήμαντοι δοκȣσαι λέξεις, αἰνίττονταί τι. Τήρει γάρ φησι, τίνι παρίστασαι, καὶ τὶ „ προσᾴδεις. Καὶ τότε πῶς ἀπολογήσει τῷ κριτῇ, ῥευστή „ γε φύσις καὶ διαλυομένη τυγχάνων ὦ ἄνθρωπε; Παράγεται γοῦν τὸ μὲν τερερε, ἀπὸ τοῦ τήρει ῥοῦ· τὸ δὲ, „ τοτο, ἀπὸ τȣ τότε τότε· τὸ δὲ τιτι, ἀπὸ τοῦ τὶ τίνι.“ Εὗρον αὐτὰ γεγραμμένα ἔν τινι γραμματικῇ τῆς Μȣσικῆς· ὅμως ἐλήφθησαν, ἐξ ὧν περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως εἴρηκεν Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός.

α) Οἱ φθόγγοι μεταδίδονται εἰς τὸ οὖς διὰ τȣ ἀέρος, κινουμένου ὑπὸ φωνῆς· καὶ διὰ τοῦ ὠτὸς μεταδίδονται εἰς τὴν ψυχὴν, ὑφ᾽ ἧς διακρίνονται. Ὅθεν ἐπειδὴ διὰ τοῦ ἀέρος ἐνεργεῖ ἡ μουσικὴ, δὲν εἶναι, μοὶ φαίνεται, περιττὸν, νὰ

ται λοιπὸν αἱ ἰδέαι δίδουσι σκοπὸν εἰς τὸν μελοποιὸν ἢ ἀντίθετον τοῦ ἐπικρατεντος πάθους, ἢ ἐπαυξητι-

---

ἐκτεθῶσιν ἐδῶ μερικαὶ ἰδέαι φιλοσόφων, οἵτινες ἔγραψαν περὶ τῶν συμβαινόντων εἰς τὸν ἀέρα ἐξ αἰτίας τȣ ἤχου (§. 278.)· ἐπειδὴ τότε γνωρίζεται, πῶς ἡ μουσικὴ ἐνεργεῖ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων.

Οἱ φθόγγοι καὶ ἁπλῶς οἱ ἦχοι ἀραιόνουσι τὸν ἀέρα· διότι εἰς μεγάλας πανηγύρεις ἑορτῶν, ὅτε πλήθη ἀνθρώπων ἐποίȣν ἐπικλήσεις δυνατὰς, ἐφάνησαν καταπίπτοντα πτηνὰ, τὰ ὁποῖα περιΐπταντο τότε τὸν ἀέρα ἐκεῖνον. Πρὸς τούτοις ἐμεταχειρίσθησαν τοῦτον τὸν τρόπον μίαν φορὰν οἱ στρατιῶται διὰ νὰ πιάνωσι τὰς περιστερὰς, τὰς ὁποίας ἔστελλον δύο πολιορκούμεναι πόλεις πρὸς ἀλλήλας, ἐπειδὴ ἐμποδίσθη εἰς αὐτὰς ἡ διὰ γῆς κοινωνία, διὰ νὰ μηνύωσιν ἀμοιβαδὸν τὴν κατάστασιν ἀλλήλων. Ἀκόμη φαίνονται καθημερινῶς καὶ τὰ σύννεφα, ὅτι διαλύονται διὰ τοῦ ψόφου τῶν καμπανῶν, καὶ διὰ τῆς βροντῆς τῶν κανονίων. Καὶ αἱ ἀστραπαὶ δὲ, ὅτι παύουσι διὰ τὰ αὐτὰ, ἢ ὅτι φεύγουσιν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τὰς πεδιάδας, ὅπȣ εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι φωνάζοντες. Γίνωσκε δὲ ὅτι τὰ τοιαῦτα ἀποτελέσματα γίνονται ὀλέθρια μάλιστα καὶ εἰς τȣς ἀνθρώπȣς, ἂν τινὰς μεταχειρίζηται αὐτὰ παρ᾽ ὥραν, δηλαδὴ ὅταν τὰ σύννεφα δὲν εἶναι ἀκόμη ἔξω τῆς σφαίρας τȣ ἤχȣ· διότι ὁ ἦχος κινεῖ τὸν ἀέρα, σφαιροειδῶς ἁπλούμενον.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀὴρ ἐπίσης φέρει τὴν προσβολὴν τῶν φθόγγων εἰς τὰ πέριξ σώματα, ὅσα ἐπίσης ἀφίστανται ἀπὸ τȣ φθεγγομένου, ἢ ψάλλοντος. Διότι δύνασαι νὰ ἰδῇς εἰς τὰς Ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ θέατρα, ὅτι συμφώνως καὶ συμμέτρως πάλλονται αἱ φλόγες τῶν λαμπάδων, ὁ καπνὸς καὶ τὰ σωμάτια, τὰ ὁποῖα φαίνονται σηκονόμενα ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὴν εὐθυβολίαν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἀπὸ θυρίδος. Διὰ τοῦτο οἱ συμψάλλοντες πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ στόματα πλησίον ἀλλήλων.

Ὁ ἀὴρ εἰσπνεῖται εἰς τὸ σῶμα, καταπίνεται, ἐκροφᾶται, καὶ ἐμπεριέχεται εἰς ὅλα τὰ ἡμέτερα ὑγρὰ, καὶ συλλέγεται ἔνδον ὑπὸ σχήματι μετὰ πάντων τῶν ἑαυτοῦ ἰδιωμάτων, ἐν τῷ στομάχῳ, ἐν τοῖς ἐντέροις, ἐν τῷ στήθει, μάλιστα μεταξὺ τῶ πλευρῶν καὶ τοῦ πνεύμονος, ὅτε καὶ ὀνομάζεται Ἐνθωρακικὸς ἀήρ. Οὗτος ὁ ἐνδομυχῶν ἀὴρ βιαζόμενος νὰ ἔλθῃ εἰς ἰσοῤῥοπίαν μὲ τὸν ἔξω ἀέρα, τὸν ὑπὸ

κὸν αὐτοῦ. Οἷον ἡ μὲν λογικὴ, ὅταν ἐπικρατῇ εὐθυμία, κατὰ μὲν τὸν ἀντίθετον σκοπὸν προξενεῖ

τȣ̃ ἤχου πάσχοντα, ποιεῖ τὰς προσβολὰς εἰς τὰ εἰρημένα μέρη τȣ̃ σώματος, καὶ ȣ̔́τω δύναται νὰ φέρῃ μεταβολὰς εἰς αὐτό. Πόσων δὲ μεγάλων μεταβολῶν, εἶναι ἀκόλουθον, νὰ αἰσθάνηται τὸ σῶμα ἀπὸ ῥευστὸν, διὰ τὸ νὰ ἔχῃ πολλὴν οἰκειότητα μὲ αὐτὸ, καὶ διὰ τὸ νὰ εἶναι ἡνωμένον τόσον οἰκειότατα μὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ;

Ἂν εἶναι συγκεχωρημένον νὰ συμφύρωμεν ὑποθέσεις μὲ πράγματα, τὸ νευρῶδες ὑγρὸν νομίζεται ὅτι εἶναι φύσεως παρομοίας μὲ τὴν τȣ̃ ἀέρος· καὶ ἂν τοῦτο ἔχῃ οὕτως, ἀναμφιβόλως ὅλαι αὗται αἱ δυνάμεις εἶναι πρέπον νὰ ἐμποιῶσιν εἰς τὸ σῶμα, ὅταν εἶναι πεπροικισμένον μὲ ἀκριβῆ αἰσθητήρια, μεγάλας ἐνεργείας· καὶ μάλιστα ἐκεῖνο τὸ εὐάρεστον αἴσθημα, τὸ ὁποῖον συνιστᾷ τὴν ἡδονὴν, ἥτις εἶναι τὸ κύριον ἀποτέλεσμα τῆς Μουσικῆς. Ὅθεν ἕπεται νὰ δοκιμάζῃ καὶ τὸ σῶμα ὄχι μικρὰς μεταβολὰς ἀπὸ τὴν Μουσικήν.

Ὁ ὑπὸ τοῦ ἤχου χορδῆς ταραχθεὶς ἀὴρ δίδει κίνησιν εἰς ἄλλην ἰσότονον. Οἷον (λέγει ὁ Ἀριστείδης Βιβλ. Β', 107. „ Εἴτις δύο χορδῶν ὁμοφώνων ἐν τῇ αὐτῇ κιθάρᾳ, „ εἰς μὲν τὴν ἑτέραν σμικρὰν ἐνθείη καὶ κούφην καλάμην, „ τὴν δ' ἑτέραν πόῤῥω τεταμένην πλήξειεν, ὄψεται τὴν „ καλαμηφόρον ἐναργέστατα συγκινουμένην.“

Καὶ ἀκόμη, ἂν τινας ἔχῃ δύο λύρας εἰς ἕνα θάλαμον, οὐ πολὺ ἀφεστώσας, ὁμοτόνως ἡρμοσμένας, καὶ παίζει τὴν μίαν, ποιεῖ τὸν αὐτὸν ἦχον καὶ ἡ ἄλλη. Ἐστοχάσθη δὲ τοῦτο εἰς τὴν παρελθοῦσαν ἑκατονταετηρίδα καὶ Γεώργιός τις, ἀόμματος, τῷ γένει Γραικὸς, καὶ τῆς παρ' Ὀθωμανοῖς μουσικῆς ἐμπειρότατος. Καὶ ἐποίησε μὲν τὴν λύραν ἑπτάχορδον, ἥτις καθ' ἡμᾶς λέγεται Βιολί· κατὰ δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς Κεμάν· ἦν δὲ πρὸ τούτου τοῦ Γεωργίου τετράχορδος. Ὑπὸ δὲ τὰς παιζομένας χορδὰς, ἔβαλεν ἄλλας ἑπτὰ χορδὰς ὀρειχαλκίνας, ὀλίγον ἀπεχούσας ἐκείνων, διὰ νὰ ἀκούωνται οἱ φθόγγοι ἐκ τοῦ ὀργάνου γλυκύτεροι διὰ συνῳδίαν.

Καὶ ὁ Κιρχέρος λέγει, ὅτι εἶχεν εἰς ἕνα θάλαμον ὄργανον πολύχορδον, καὶ ἤκουε μίαν ἀπὸ τὰς χορδὰς αὐτοῦ νὰ ἀντηχῇ διακριτικώτατα ὅλους τοὺς ψόφους τῆς καμπάνης, κρουομένης εἰς μίαν γειτνιάζουσαν Ἐκκλησίαν.

λύπην· κατὰ δὲ τὸν ἐπαυξητικὸν, αὐξάνει τὴν εὐθυμίαν. Οὕτως ἀντιθέτως εἰς μὲν τὴν θλίψιν δίδοται σκοπὸς ἡ τέρψις· εἰς δὲ τὴν χαύνωσιν, ἡ ἐνδυνάμωσις· εἰς δὲ τὸν θρῆνον, ἡ παρηγορία· εἰς δὲ τὸν ἔρωτα, ὁ σωφρονισμός· εἰς δὲ τὸ πολυφρόντιστον, ἡ παραμυθία· εἰς δὲ τὸ πολύπονον, ἡ ἄνεσις· εἰς δὲ τὴν ἐξαγρίωσιν, ἡ ἐξημέρωσις, εἰς δὲ τὴν ὀργὴν, ἡ

Ἐὰν τινὰς γεμίσῃ ἀπὸ ὕδωρ, ἢ ἀπὸ ἄλλα ὑγρὰ, ποτήρια ὅμοια καὶ ἰσοπεποιημένα κείμενα πλησίον ἀλλήλων, καὶ ξέσῃ τὸ χεῖλος ἑνὸς αὐτῶν διὰ τῶν δακτύλων, ταράττεται τὸ νερὸν, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ποτήριον καὶ εἰς τὰ ἄλλα. Σημειόνουσι δὲ εἰς ταύτην τὴν πεῖραν, τὴν ὁποίαν πρῶτος ὁ Κιρχέρος ἐδοκίμασεν, ὅτι τὰ ἑτερογενῆ ὑγρὰ τόσῳ περισσότερον πηδῶσιν εἰς αὐτὰ τὰ ποτήρια, ὅσῳ λεπτότερα εἶναι· ὥστε τὸ μὲν πνεῦμα τȣ̃ οἴνου ταράττεται περισσότερον· ὀλιγώτερον δὲ ὁ οἶνος· καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον τὸ νερόν.

Ὅταν θεωρῶμεν τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὡς συνέλευσιν ἰνῶν μᾶλλον ἢ ἧττον τεταμένων· καὶ ὡς πλήρωμα ὑγρῶν διαφόρȣ φύσεως, εἶναι ἀκόλȣθον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ Μȣσικὴ δύναται νὰ ποιῇ εἰς αὐτὸ τὰ αὐτὰ μὲν ἀποτελέσματα εἰς τὰς ἶνας, ἃ ἐποίει καὶ ἐπὶ τῶν χορδῶν τῶν πλησίων ὀργάνων.

Ὅτι πᾶσαι μὲν αἱ ἶνες τȣ̃ ἀνθρωπίνȣ σώματος βάλλονται εἰς κίνησιν.

Ὅτι αἱ μᾶλλον τεταμέναι καὶ αἱ μᾶλλον λεπταὶ, μᾶλλον ταράττονται.

Ὅτι ὅσαι εἶναι εἰς μονοτονίαν, φυλάττουσι τὴν κίνησιν διαρκέστερον.

Τὰ αὐτὰ δὲ ἀποτελέσματα καὶ εἰς τὰ ὑγρὰ τȣ̃ σώματος, ἃ ἐποίει καὶ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν ποτηρίων.

Ὅτι ὅλα τὰ εἰς τὸ σῶμα ἐμπεριεχόμενα ὑγρὰ, βάλλονται εἰς ταραχήν.

Ὅτι ὁ λόγος τῆς ταραχῆς αὐτῶν, εἶναι ἐν λόγῳ τῆς λεπτότητος τῶν μεριδίων αὐτῶν.

Ὅτι τὸ μὲν νευρῶδες ὑγρὸν, ἂν ὑπάρχῃ, ἐμψυχȣ̃ται περισσότερον ἀπὸ τοὺς φθόγγους· ὁ δὲ λέμφος ὀλιγώτερον. Καὶ ἂν εἶναι τȣ̃το, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βάλλωνται εἰς κίνησιν αἱ ἶνες, ὅταν παίζῃ τις ὄργανον χορδικὸν, ἢ ἐμπνευστόν.

καθησύχασις (α), καὶ τὰ λοιπά. Ἐπαυξητικῶς δὲ, ὁποῖος δίδοται σκοπὸς εἰς τὰ πάθη, εἶναι πασίδηλον.

§. 447. Ἡ δὲ ἄλογος κατὰ μὲν ἀντίθετον σκοπὸν, ὅταν ἐπικρατῇ τὸ σῶμα νόσος, ἀποβλέπει εἰς ὑγείαν· κατὰ δὲ τὸν ἐπαυξητικὸν, ἀποβλέπει εἰς αὔξησιν τῆς νόσου (β). Αὕτη γοῦν ἡ ἰδέα τῆς Μουσικῆς διὰ νὰ εἴπω ἁπλῶς, ἀνόιγει τὴν ὄρεξιν (γ)· δίδει τόνον εἰς τὴν κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, καὶ ἐνδυναμόνει τὰ μέλη τοῦ σώματος εἰς τὸ νὰ ἀντέ-

---

α) Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμεταχειρίσθη τὴν Μουσικὴν μέσον διὰ νὰ χονεύῃ τὴν ὀργὴν ἣν εἶχε κατὰ τȣ̃ Ἀγαμέμνονος· (ἐδιδάχθη γὰρ καὶ τὴν μȣσικὴν ἀπὸ τὸν σοφώτατον Χείρωνα.) ἐπειδὴ λέγει ὁ Ὅμηρος.

„ Τὸν δ᾽ εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
„ Καλῇ, Δαιδαλαίῃ, περὶ δ᾽ ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν.
„ Τὴν τ᾽ ἄρετ᾽ ἐξ Ἐνάρων, πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας,
„ Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν· ἄειδε δ᾽ ἄρα κλέα ἀνδρῶν."

β) Ὁ Μεὰδ ἀναφέρει τὸ ἑξῆς παραδοξότατον ἀποτέλεσμα τῆς μουσικῆς, ἔχον μάρτυρα αὐτόπτην καὶ ἀξιόπιστον τὸν αὐτόν. „ Μουσικόςτις κύνα πρός τινα τῶν ἤχων ἀηδεστάτως ἔ- „ χοντα, μετ᾽ ἄκρας ἀντιπαθείας αὐτοῦ ἀκούοντα, δἰ ὃν „ ἦχον, ὁσάκις ἂν ἐπαίζετο, ὁ κύων ἐταράττετο, ἐβόα, „ καὶ ὠρυόμενος, ἄκραν τινὰ δυσχέρειαν, καὶ ἀθυμίαν ὑ- „ περβολικὴν ἐνεδείκνυ. Βουλόμενος οὖν ποτε ψυχαγωγη- „ θῆναίτε καὶ ἅμα ἰδεῖν ἐκεῖνος ὁ μουσικὸς, τὶ τὸ ἐντεῦ- „ θεν ἀποβησόμενον, ἤρξατο παίζειν ἐπὶ τȣ̃ εἰρημένȣ ἤ- „ χου, συχνάκις αὐτὸν ἐπαναλαμβάνων, ἐνταύτῃ πολὺν „ καταναλίσκων χρόνον τῇ πράξει· ὁ δὲ κύων μανιωδῶς „ πολλάκις ἐκταραχθεὶς, εἶτα σπασμοῖς ἐμπεσὼν ἐξέπνευσε."

γ) Εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας ἡ μουσικὴ, λέγουσι, συμβάλλει πολλὰ διὰ τὰς ὀρέξεις, παραθήγουσα ταύτας, καὶ τρόπον τινὰ ἀναστομοῦσα, παρακινοῦσα τοὺς ἀκροατὰς, νὰ φέρωνται ἀχορτάστως καὶ ἀκρατήτως εἰς τὰς ἀπολαύσεις. Ἐπειδὴ διηγοῦνται στρατηγοὶ τινὲς, ὅτι τὰ στρατεύματα τρώγουσι πολυχρονιωτέρως ἐνταῦτῳ καὶ μετὰ πλείονος ἐπιθυμίας ὑπὸ φθόγγους αὐλῶν. Οἱ δὲ Ἄραβες ἔλεγον, ὅτι ἡ μουσικὴ παχύνει αὐτούς. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐδῶ κρατοῦντες τρώγουσιν, ὑπὸ μȣσικῶν ὀργάνων συμφωνίᾳ. Καὶ ὁ Ὅμηρος· „ Φόρμιγγός θ᾽ ἣν δαιτὶ Θεοὶ ποίησαν ἑταίρην."

χωσιν εἰς χοροὺς (α), εἰς ὁδοιπορείας, εἰς κόπϐς (β)· προξενεῖ ὕπνον· ἐρεθίζει πληγάς· θεραπεύει πάθη ἐπιληπτικά (γ)· ἐπικουφίζει τὰ ἄλγη τῆς ἰσχιά-

---

α) Καθημερινῶς βλέπομεν, ὅτι ἀκολουθεῖ τϐτο. Ἄνθρωπος, ὅς τις δὲν στέργει νὰ χορεύσῃ μήτε μίαν ὥραν, διὰ ὑπερβολὴν ὀκνηρίας, ἥτις τὸν κρατεῖ, καὶ μήτε φωνὴν καλὴν ἔχει διὰ μουσικὴν, μήτε ὄργανον μεταχειρίζεται μϐσικόν· οὗτος διερεθιζόμενος ἀπὸ μίαν ἀρέσκουσαν εἰς αὐτὸν μελῳδίαν, δύναται νὰ περάσῃ χορεύων ὁλόκληρον νύκτα, χωρὶς νὰ αἰσθάνηται διόλου κούρασιν. Ἡ τοιαύτη ἐγκαρδίωσις καὶ ἐνδυνάμωσις, καὶ ἔτι ἡ δύναμις τῆς μϐσικῆς τοῦ νὰ παύῃ τὰς φρίκας, καὶ νὰ καταπραΰνῃ τὸν θυμὸν, καὶ νὰ προκαταλαμβάνῃ καὶ νὰ ἐμποδίζῃ τὰς ὑπὸ μέθης ὁρμὰς, ἴσως ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τοὺς μϐσικϐς, νὰ ψάλλωσιν εἰς τὴν μετὰ τὴν θοίνην ὀπωροφαγίαν, μέρος ὄσαν τϐ δείπνου· ὅταν ὀλιγώτερον μὲν τρώγωσι, περισσότερον δὲ πίνουσι, καὶ μάλιστα καὶ διάφορα εἴδη οἴνων.

β) Ὁ Ἀμφίων διὰ τῆς μουσικῆς ἐλάφρυνε τοὺς κόπϐς εἰς τϐς κτίστας, ὅταν ἐκτίζοντο τὰ τείχη τῶν Θηβῶν. Τὰ δὲ μϐσικὰ ὄργανα, λύραι, αὐλοὶ, σάλπιγγες, κιθάραι, τύμπανα, κύμβαλα, καὶ τὰ λοιπὰ, πάντοτε ἦσαν, καὶ εἶναι εἰς χρῆσιν κοντὰ εἰς τὰ στρατεύματα. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ μουσικὴ ὑπηρετεῖ εἰς τοὺς στρατιώτας ὄχι μόνον διὰ νὰ ἐνστάζῃ εἰς αὐτϐς θάρσος, τόλμαν, καὶ σταθερότητα κατὰ τῶν πολεμίων· ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προκαταλαμβάνῃ τὴν ταραχὴν καὶ τὸν φόβον αὐτῶν. Καὶ ἔτι διὰ νὰ βαδίζῃ ὁ στρατιώτης ἐμμέτρως, νὰ αὐξάνῃ, ἢ νὰ ἐλαττόνῃ τὴν ταχύτητά του, καὶ νὰ διευθύνῃ ὅλας τὰς στρατιωτικὰς κινήσεις, αἵτινες ἀλλοιοῦνται πολυειδῶς· καὶ διὰ νὰ ἐλαφρύνῃ τοὺς κόπϐς ὁδεύσεώς τινος κοπιαστικῆς.

γ) Ὅταν ψάλλῃ τις ἢ παίζῃ κἀνένα μουσικὸν ὄργανον κοντὰ εἰς νερὸν, φαίνεται κἄποια ῥυτίδωσις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ νεροῦ, πολλὰ ἀξιοσημείωτος. Διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, λέγουσι, συμβαίνουσι καὶ κωφώσεις τῶν ὤτων ἔκτινος ἀπροσδοκήτου καὶ μεγάλης βροντῆς· καὶ ἔτι σπασμοὶ, μανίαι, καὶ ἐπιληψιῶν συμπτώματα. Πρὸς τούτοις ἐρεθίζονται καὶ πληγαί· διότι λέγουσιν οἱ εὑρισκόμενοι εἰς τὰ στρατόπεδα χειρουργοὶ, ὅτι αἱ πληγαὶ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τραυματισθέντων χειροτερεύουσιν, ὅταν γίνηται πόλεμος, καὶ ἀκούωνται εἰς τοὺς ἀσθενεῖς αἱ βρονταὶ τῶν κανονίων.

δος (α)· ἰατρεύει τὸ δάγκαμα τῆς ἰοβόλου ἀράχ-

Ὅτι δὲ θεραπεύει ἡ μεσικὴ καὶ πάθη ἐπιληπτικὰ, εἶναι φανερὸν ἐκ τῦ ὅτι αἱ περίοδοι τῆς μανίας, ἢ μελαγχολίας, αἱ ὁποῖαι ἠνώχλουν τὸν Σαοὺλ, δὲν ἔπαυον, εἰμὴ διὰ τῆς μουσικῆς τοῦ Δαβίδ. Ἡ Χρυσίππη λέγει, ὅτι ἡ καταύλησις εἶναι ἀρίστη θεραπεία εἰς τὴν ἐπιληψίαν, καὶ εἰς τὴν ἰσχιάδα. Ὁ δὲ Ἀσκληπιάδης ἐφρόνει, ὅτι δὲν εἶναι κανένα ἴαμα οἰκειότερον ἀπὸ τὴν μεσικὴν, εἰς τὸ νὰ ἰατρεύῃ τοὺς φρενητιῶντας, καὶ εἰς τοὺς νοσοῦντας, ὅποιον νόσημα τοῦ νοὸς τύχοι. Ἡ δὲ τοιαύτη γνώμη ἐπεκυρώθη μὲ πολλὰς πείρας· ἀπὸ τὰς ὁποίας ἰδοὺ ἀναφέρομεν μερικάς.

Δύο φρενητιῶντες ἐθεραπεύθησαν ἐντελῶς, δι᾽ ἁρμονίαν πολλῶν ὀργανικῶν φωνῶν, ζητηθεῖσαν ἀπὸ αὐτοὺς μὲ πολλὴν ἔφεσιν. Histoire de l'Ac.roy.des sciences ann. 1707. p. 7. Τὸ δὲ ἄξιον περιεργείας εἶναι τὸ, ὅτι τὰ συμπτώματα τοῦ πάθους κατεπραΰνοντο, ὅταν ἐπράττετο ἡ ἁρμονία· καὶ ὅταν ἔπαυε, πάλιν ἤρχοντο νὰ αὐξάνωσι.

Ὁ Βουρδελὸτ ἀναφέρει, ὅτι ἰατρός τις ἐθεράπευσεν ἀπὸ τὴν μανίαν γυναῖκα φίλου του, κρυφίως ὑπαγαγὼν μουσικοὺς εἰς τὸν θάλαμον ἐκείνης, καὶ προστάξας αὐτοὺς νὰ παίζωσι τρεῖς φοραῖς τὴν ἡμέραν ἤχους ἁρμόζοντας εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνης. Histoire dela Musique Chap. 11j, pag. 48. Αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ διὰ ἕνα ὀργανικὸν μουσικὸν, ὅτι ἀπεσώθη ἀπὸ βιαίαν φρενίτιδα εἰς ὀλίγον καιρὸν, δι᾽ ἁρμονίαν πολλῶν φωνῶν ἐξ ἀνθρώπων, ἢ ἐξ ὀργάνων, τὴν ὁποίαν συνεκρότησαν φίλοι του εἰς τὴν οἰκίαν του. Ὁ αὐτὸς διηγεῖται καὶ διὰ ἕναν ἡγεμόνα, ὅς τις ἀπηλλάγη ἀπὸ φρικτὴν μελαγχολίαν διὰ μουσικῆς.

Λέγει δὲ καὶ Βιλχιὰμ Ἀλβρὲχτ, ὅτι διὰ μουσικῆς ἐθεράπευσε μελαγχολικὸν, ὅστις ἀνωφελῶς ἐδοκίμασε κάθε εἶδος θεραπεύσεως, τῦτον τὸν τρόπον. Προσέταξε νὰ ψάλλωσιν ἓν ᾀσμάτιον εἰς μίαν ἀπὸ τὰς σφοδρὰς περιόδους τῆς νόσου ἀδιακόπως· τὸ ὁποῖον ἐξυπνίσαν καὶ τέρψαν τὸν ἀσθενῆ, προεξένησεν αὐτὸν γέλωτα, καὶ οὕτω διελύθη ὁ παροξυσμός. affectu Musique §. 314. Κόρη δέ τις ἔπασχεν ἀπὸ ὑστερικὸν πάθος, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐδοκίμασεν ὅλους τὲς θεραπευτικοὺς τρόπους, χωρὶς νὰ ὠφεληθῇ, ἕνας φαρμακοποιὸς ἔῤῥιψεν ἐξαίφνης πιστόλιον κοντὰ εἰς τὴν κλίνην ἐκείνης· τὸ ὁποῖον ἐποίησεν εἰς τὸ μηχάνημα τοῦ σώματός της ἄτακτον κίνησιν τόσον μεγάλην καὶ σφοδρὰν,

νης (β). Διὰ ταῦτα λέγει καὶ ὁ Ἀριστείδης Βιβλ. Β΄, 64. „ Οὔκουν ἔνεστι πρᾶξις ἐν ἀνθρώποις, ἥτις ἄ-„ νευ μουσικῆς τελεῖται. Θεῖοι μὲν ὕμνοι, καὶ τι-„ μαὶ, μουσικῇ κοσμοῦνται· ἑορταὶ δὲ ἴδιαι καὶ πα-„ νηγύρεις πόλεων ἀγάλλονται· πόλεμοι δὲ καὶ ὁδῶν „ πορεῖαι διὰ μουσικῆς ἐγείρονταί τε καὶ καθίσταν-„ ται· ναυτιλίας τε καὶ εἰρεσίας, καὶ τὰ χαλεπώτα-„ τα τῶν χειρωνακτῶν ἔργων, ἀνεπαχθῆ ποιεῖ, τῶν „ πόνων γινομένη παραμύθιον.“ Ταῦτα δὲ τὰ πι-θανὰ, ἅτινα εἰσάγουσι τὴν μουσικὴν εἰς τὴν ἰατρι-κὴν, ἔλαβον τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πυθαγόραν, ὅς τις πρῶτος ἔβαλε περιέργειαν εἰς τοῦτο· ἀπὸ τὸν Θεόφρα-στον, ὅς τις μετεχειρίθη τὴν μουσικὴν εἰς θεραπείαν

ὥστε παρευθὺς ὁ παροξυσμὸς διελύθη, καὶ πλέον δὲν τῆς ἦλθεν.

α) *Ὅτι δὲ καὶ νόσους ἰᾶται ἡ Μουσικὴ, Θεόφραστος ἱστόρησεν ἐν τῷ περὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἰσχιακοὺς φάσκων ἀνόσους διατελεῖν, εἰ καταυλήσοι τὶς τοῦ τόπου τῇ Φρυγιστὶ ἁρμονίᾳ. Ἀθήν. Δειπν.*

Ἀπὸ τὰ εἰρημένα εἰς τὴν πρώτην ὑποσημείωσιν τοῦ §. 138. *δὲν εἶναι δύσκολον νὰ εὑρεθῶσιν οἱ λόγοι τῆς θεραπεύσεως τῆς ἰσχιάδος, τῆς ποδαλγίας, τοῦ ὑστερικοῦ πάθους, καὶ ἄλλων ἀσθενειῶν νευρικῶν, ἥτις γίνεται διὰ τῆς Μουσικῆς. Διότι ἐνεργεῖ αὐτὴ ἐπὶ τῶν κλονῶν τοῦ ἀκουστικοῦ νεύρου, καὶ διὰ τῶν δεσμῶν καὶ κοινώσεων τούτων τῶν νεύρων ἐνεργεῖ πρὸς ὅλον τὸ μηχάνημα τοῦ σώματος.*

Ὁ Θεόφραστος μετεχειρίζετο τὸν Φρύγιον ἦχον εἰς τὸ νὰ ἐπικουφίζῃ τὰ ἄλγη τῆς ἰσχιάδος. Ὁ δὲ Βοννέτος εἶδε, λέγει, αὐτοψὶ τινὰς πάσχοντας ἀπὸ ἀρθρίτιδα, νὰ ἀναῤῥωσθῶσιν ἐντελῶς διὰ τῆς Μουσικῆς. Ὁ δὲ Δεσῶλτος φρονεῖ, ὅτι ἡ μουσικὴ ὠφελεῖ καὶ εἰς τὴν φθίσιν. **Dissert. sur la Musique.**

β) *Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Γαλίου (*Galien*) μετεχειρίζοντο τὴν μουσικὴν εἰς τὰ δαγκάματα τῶν ἐχιδνῶν, τοῦ σκορπίου, καὶ τῆς ἀράχνης τῆς Πουΐλης, μὲ τὴν προσταγὴν ἐκείνου. Ὁ δὲ Δεσῶλτος, ἄριστος ἰατρὸς τῶν νοσοκομείων, λέγει, ὅτι μετεχειρίσθη τὴν μουσικὴν ἐπωφελῶς εἰς τὸ δάγκαμα κυνῶν λυσσώντων. Τέλος πάντων ἐφανερώθη, ὅτι ἡ μουσικὴ γί-*

τῆς Ἰσχιάδος· ἀπὸ τὸν Ἱέρωνα, Τύραννον τῆς Σικελίας, ὅςτις νοσήσας μȣσικώτατος ἀνεῤῥάσθη (α)· ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον τὸν δεύτερον, ὅςτις συνειθίσας εἰς τὴν μȣσικὴν ἣν ἔπαιζον κοντά του, ὅταν ἦτον ἄῤῥωστος, ἀπέμεινε Μȣσικός· καὶ ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, λέγοντα·

„ Ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν ἔσχεθεν. “

Οἱ δὲ νεώτεροι ἐποίησαν καὶ πειράματα πολλὰ, καὶ συγγράμματα ἀρκετὰ περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης, ἀπὸ τοὺς ὁποίȣς ὁ Βαγλιβὶ ἐξέδωκε καὶ ἰδικὸν ἐγχειρίδιον (β).

νεται θεραπεία εἰς τὸ δάγκαμα τῆς ἰοβόλου ἀράχνης· ὅπου ἰατρεύει μὲν ὅταν ἐρεθίζῃ τὸν ἀσθενῆ εἰς χόρευσιν· ἀπρακτεῖ δὲ ὅταν δὲν παράγῃ τȣ̃το τὸ ἀποτέλεσμα. Ἀνθ. Γαζ. Ἀρχ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀμερικῆς μεταχειρίζονται τὴν Μȣσικὴν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἀσθενείας, διὰ νὰ ἀνακαλῶσι τὸ θάρσος καὶ τὰς δυνάμεις τȣ̃ ἀῤῥώστου, καὶ νὰ διαλύωσι μὲ τοῦτον τὸν τρόπον τὸν φόβον καὶ τὴν ἀκόλουθον θλίψιν· διότι συχνάκις αὐτὰ φαίνονται ὀλεθριώτερα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀσθένειαν. Λέγουσι πρὸς τȣ́τοις, ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς Ἐλισάβετ, ὅταν ἔπνει τὰ λοίσθια, ἔστειλε καὶ ἐφώναξε μουσικȣ̀ς, θέλουσα διὰ τῆς μουσικῆς νὰ ἀπομακρύνῃ τὸν ἑαυτόν της ἀπὸ τὸν φρικτὸν στοχασμὸν τοῦ θανάτου.

α) „ Ἱέρωνά φασι τὸν Σικελίας Τύραννον τὰ πρῶτα ἰδιώτην „ εἶναι, καὶ ἀνθρώπων ἀμουσότατον, καὶ τὴν ἀγροικίαν „ ἀλλὰ μηδὲ κατ' ὀλίγον τȣ̃ ἀδελφȣ̃ διαφέρειν τȣ̃ Γέλω„ νος. Ἐπεὶ δὲ αὐτῷ συνηνέχθη νοσῆσαι, μουσικώτατος „ ἀνθρώπων ἐγένετο, τὴν σχολὴν τὴν ἐκ τῆς ἀῤῥωστίας „ εἰς ἀκούσματα πεπαιδευμένα καταθέμενος.“ Αἰλιαν.

β) Ἐξετάζοντες, πότε ἐμβῆκεν ἡ μουσικὴ εἰς τὴν ἰατρικὴν, εὑρίσκομεν τὴν εἴσοδόν της ἀρχαιοτάτην, καὶ χανομένην εἰς ἐκείνους τȣ̀ς σκοτινȣ̀ς καὶ μυθώδεις αἰῶνας, εἰς τοὺς ὁποίȣς ἡ ἱστορία δὲν ἐδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ· διότι ἡ μουσικὴ ἦτον μέρος τῆς μαγικῆς καὶ ἀστρολογικῆς ἰατρικῆς, ὑπὸ τὰ μυστήρια τῆς ὁποίας οἱ παλαιοὶ λαοπλάνοι ἔκρυπτον τὰ ἀληθῆ ἀποτελέσματα τῆς μουσικῆς, διὰ νὰ ἠμποροῦσι νὰ ἀπατῶσι τȣ̀ς ὄχλους ἀσφαλεστέρως, δίδοντες

§. 448. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα θέλγονται ἀπὸ τὴν Μȣσικὴν ἀναλόγως μὲ τὸν διοργανισμὸν τȣ̃ σώματος αὐτῶν πρὸς τὸν τȣ̃ ἀνθρώπου, καὶ ἄλλο εἶδος ζώων προκρίνει ἄλλους ἤχȣς, ἄλλην φωνὴν καὶ ἄλλο ὄργανον, καὶ ἄλλο ἄλλα, καθὼς ἑξῆς φανερόνομεν· καλὸν εἶναι νὰ ἐκλέγῃ ὁ Μȣσικὸς καὶ ἐδῶ τὰ χρήσιμα, καὶ νὰ τὰ μεταχειρίζηται εὐεπιβόλως. Οἷον, οἱ μὲν ἵπποι καὶ ἔλαφοι θέλγονται ἀπὸ τὰς σύριγγας καὶ αὐλούς· ὁ δὲ ὦτος (τὸ καθ᾽ ἡμᾶς τῶϊ), ἀπὸ τὸν ῥυθμὸν γοητεύεται· οἱ δὲ πάγουροι, ἀπὸ τὰς φώτιγγας ἀπατῶνται· καὶ ἡ θρίσσα ἀναβαίνει εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης μὲ τὴν μελῳδίαν καὶ μὲ τὸν κρότον.

,, Κηλοῦνται μὲν ἔλαφοι καὶ ἵπποι σύριγξι καὶ αὐ-
,, λοῖς· ὁ δ᾽ ὦτος ἁλίσκεται γοητευόμενος, ὀρχȣ́με-
,, νος ἐν ὄψει μεθ᾽ ἡδονῆς, ἅμα ῥυθμῷ γλιχόμενος
,, τοὺς ὤμους εὖ διαφέρειν· καὶ τοὺς παγούρȣς ἐκ
,, τῶν χηραμῶν ἀνακαλȣ̃νται, βιαζόμενοι ταῖς φώ-
,, τιγξι· καὶ τὴν θρίσσαν ᾀδόντων καὶ κροτȣ́ντων,
,, ἀναδύεσθαι καὶ προϊέναι λέγουσι (α).“

χαρακτῆρα μυστηριώδη καὶ θεῖον εἰς τὰς γινομένας φυσικὰς πράξεις ἀπὸ συνήθεις αἰτίας. Λοιπὸν ὁ σοφὸς Βοεραὰβ λέγει κριτικώτατα, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδίδωνται εἰς τὴν μουσικὴν ὅλα τὰ μυθολογούμενα τεράστια περὶ θεραπείας ἀῤῥωστιῶν.

Κλονίας γοῦν ὁ Πυθαγόρειος καὶ τῷ βίῳ καὶ τοῖς ἤθεσι διαφορῶν, εἴποτε συνέβαινε χαλεπαίνειν αὐτὸν δἰ ὀργὴν, ἀναλαμβάνων τὴν λύραν ἐκιθάριζε· πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητȣ̃ντας τὴν αἰτίαν, ἔλεγε πραΰνομαι. Ἀθήν. Δειπνοσ.

α) Ὁ μὲν Πλούταρχος ἀναφέρει ταῦτα· ὁ δὲ Κιρχέρος ὁμιλεῖ περί τινος μικρȣ̃ ζῴου, τὸ ὁποῖον ᾄδει τὴν νύκτα τοὺς ἑπτὰ φθόγγους τῆς διανονικῆς κλίμακος, Γα δι κε ζω νη πα βȣ Γα. Τȣ̃το διὰ τὴν μελῳδίαν καὶ διὰ τὴν βραδύτητα τῶν ποδῶν μόλις εἰς δύο ἡμέρας φθάνει τὴν κορυφὴν τȣ̃ δένδρου. Ὁ Λίναιος ὀνομάζει τοῦτο Βραδύποδα. Τοῦτο ὀνομάζεται καὶ Ἄϊ· διότι συνειθίζει νὰ φωνάζῃ ἄϊ ἄϊ.

Ὁ ψιττακὸς καὶ τὸ κανάριον διὰ τὰ πρὸς Μουσικὴν φίλτρον διδάσκονται καὶ μελῳδίας. Ἂς ἴδωμεν μὲ ποίαν ἡδονὴν καὶ προσοχὴν τὸ κανάριον ἀκούει τὴν μελῳδίαν τῆς Σερινέττης. (Μȣσικὸν ὄργανον, δι᾽ ȣ̃ τὰ τοιαῦτα τῶν πτηνῶν διδάσκονται μέλη διάφορα.) Πρῶτον μὲν προσεγγίζει τὴν κεφαλὴν εἰς τὰ κάγκελα τȣ̃ καφασίȣ, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι κεκλεισμένον, μένον ἀκίνητον καὶ ἄλαλον εἰς ταύτην τὴν θέσιν ἕως τῆς συντελείας τῆς μελῳδίας. Ἔπειτα μαρτυρεῖ τὴν χαρὰν μὲ τὴν κροῦσιν τῶν πτερύγων· καὶ τέλος πάντων ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸ ᾆσμα, συμφωνοῦν τῷ διδάσκοντι μὲ μίαν φωνὴν περίεργον (α). Διὰ ταῦτα καὶ ὁ μὲν ἐπιτήδειος κυνηγὸς ἕλκει πρὸς ἑαυτὸν τὰς ἐλάφους, ᾄδων ἢ αὐλῶν· ὁ δὲ ἀρκτοτρόφος μετριάζει τὴν ἀγριότητα τῶν ἄρκτων διὰ τῆς

Εἶναι δὲ τὸ μόνον ζῷον, τὸ ὁποῖον ἔχει τρία δάκτυλα. Γεώργ. Βεντ. φύλ. 241.

Ἡ ἱστορία τȣ̃ Δελφῖνος εἰσηχθεῖσα ἀπὸ τὸν μουσικὸν Ἀρίωνα, εἶναι λέγουσιν Ἀλληγορία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἠθέλησαν νὰ γνωστοποιήσωσι τὸν ἔρωτα, τὸν ὁποῖον ἔχȣσιν οἱ Ἰχθύες πρὸς τὴν μουσικὴν, ὅστις ἦτον ἐγνωσμένος εἰς ἄλλους καιρούς.

Τινὰ δὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὑπάγονται καὶ εἰς χόρευσιν ὑπὸ τῆς Μȣσικῆς διά τινων εὐρύθμων κινημάτων, καὶ ἐμμέτρων πηδημάτων. Ὁ Ἀκανθόχοιρος ὅταν πιασθῇ συστρέφει τὸ δέρμα, καὶ κρύπτει ἑαυτὸν, καὶ ȣ̔́τω δὲν βλέπομεν ἄλλο εἰμὴ τὰς ἀκάνθας του. Ὅταν ὅμως κρȣ́ῃ τις εὐρύθμως χάλκωμα, ἢ τύμπανον, αὐτὸς φανερόνει τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἄρχεται νὰ πηδᾷ εὐρύθμως. Ὁ Ἀλδροβάνδε βεβαιοῖ, ὅτι εἶδεν ὄνον χορεύοντα ἄριστα, καὶ ὑπὸ φθόγγων ὀργάνων. Ὁ δὲ Βουρδελὸτ ἀναφέρει τὸ αὐτὸ περὶ πολλῶν μυῶν, ȣ̔̂ς παρέστησέ τις τῷ λαῷ σχηματίζοντας ἐπὶ χορδῆς χορὸν πολυσύνθετον· ὧν οἱ ὀκτὼ ἦσαν ἐπιτηδειότεροι τῶν ἄλλων, χορεύοντες μὲ ἐντελῆ εὐταξίαν.

α) Περὶ τῆς Μȣσικῆς τῶν πτηνῶν πολλὰ λέγεται· μάλιστα τῶν ἀηδόνων, τῶν χελιδόνων, τῶν κύκνων, τῶν τεττίγων τῶν Ἀθηναίων· καὶ τῶν λοιπῶν.

σύριγγος (α)· ὁ δὲ ἐλεφαντοτρόφος καθημερόνει τὰς ἐλέφαντας μὲ μελῳδίαν ἀνθρωπίνων φωνῶν· ὁ δὲ κτηνοτρόφος παρακινεῖ τὰ κτήνη νὰ πίωσι περισσότερον νερὸν, σφυρίζων εἰς αὐτὰ συνήθη μελῳδίαν· τὰς δὲ καμήλους εὐχαριστᾶσιν εἰς τὸ νὰ βαστάζωσι τὰ βαρύτερα φορτία, καὶ νὰ περιπατῶσι ταχύτερον, παίζοντες κοντὰ εἰς αὐτὰς ὄργανα Μᾶσικὰ, ἢ κἂν κρεμῶντες εἰς αὐτὰς κωδούνια (β). Ἴσως ἐκ τοιᾶτων αἰτιῶν ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ τῶν βοσκῶν συνήθης τοῦ αὐλεῖν χρῆσις.

Προσέτι ἐγνώρισεν εἰς ἡμᾶς ἡ περὶ τούτου γινομένη περιέργεια εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, ὅτι μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ δεικνύᾶσι τὴν δύναμιν τῆς Μᾶσικῆς μὲ μίαν ἄκραν ἀποστροφὴν καὶ ἀντιπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἔχουσι πρός τινας ἤχους, ἢ καὶ πρὸς αὐτὴν ὅλως τὴν Μᾶσικήν. Ὁ Βαγλιβὶ ἀναφέρει, ὅτι εἶδε κύνα πάντοτε λυπούμενον, ὠρυόμενον καὶ ὀδυρόμενον, ὅταν ἤκουεν ἦχον κιθάρας, ἢ καὶ ὁποιᾶᾶν Μουσικᾶ ὀργάνου. Τὸ δὲ παραδοξότατον εἶναι ἐκεῖνο ὅπερ ἀναφέρει ὁ Μεάδ (§. 447.).

§. 449. Ἀπὸ τᾶτων δὴ καὶ τῶν ὁμοίων παρατηρήσεων, ὧν ἡ γνῶσις ἴσως δὲν εἶναι πάντῃ ἄχρηστος τῷ μελοποιῷ, στραφέντες ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν πάλιν, λέγομεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν

α) Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον βλέπομεν ἀναντιῤῥήτως διὰ τῆς Μᾶσικῆς ἐνεργούμενον ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων, εἶναι τὸ ἑξῆς· ἄρκτοι καὶ πίθηκες ἐγγεγυμνασμένοι εἰς διάφορα εἴδη χορῶν, ἠξεύρουσι νὰ μεταβάλλωσι τὸ εἶδος τᾶ χορᾶ μὲ τὴν ἀλλαγὴν τῆς μελῳδίας καὶ τᾶ ῥυθμᾶ· καὶ χορεύᾶσιν ὑπὸ τήνδε τὴν μελῳδίαν καὶ ὑπὸ τόνδε τὸν ῥυθμὸν ἄλλο εἶδος χορᾶ· καὶ ὑπὸ τήνδε καὶ ὑπὸ τόνδε, ἄλλο.

β) Αἱ κάμηλοι, καθὼς βεβαιᾶσιν οἱ περιηγηταὶ τῆς Ἀσίας, σηκόνουσιν ἀπόνως τὰ βαρύτατα φορτία, καὶ περιπατᾶσι τόσον εὔκολα, ὡσὰν νὰ μὴν ἐσήκοναν φορτία, ὅταν παίζῃ τις κοντὰ εἰς αὐτὰς ὄργανα μουσικά· καὶ ἐν ᾧ παύσουσιν αὐτὰ, ὀλιγοστεύει καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν τῶν καμήλων, καὶ βραδύνουσι τὸν δρόμον αὐτῶν, θέλουσαι νὰ σταθῶσι.

τὴν Μεσικὴν οἰκείαν εἰς τὸ νὰ ἡμερόνῃ τὰ ἤθη, καὶ νὰ εὐγενίζῃ τοὺς ὄχλους τὲς βαρβάρους καὶ φύσει ἀγρίους· διὸ καὶ τὴν ἐνόμιζον μέγαν θησαυρόν·
„ Μέγας, ὦ μακάριοι, θησαυρός ἐστι καὶ βέβαιος
„ ἡ Μεσικὴ ἅπασι τοῖς μαθοῦσι παιδευθεῖσί τε· καὶ
„ γὰρ τὰ ἤθη παιδεύει, καὶ τοὺς θυμοειδεῖς καὶ τὰς
„ γνώμας διαφόρες καταπραΰνει (α).“
Καὶ τοῦτο τὸ εἶδος τῆς Μεσικῆς, τὸ ὁποῖον κατέςη τὴν σήμερον τόσον ἡδονικὸν καὶ μαλθακοποιὸν, ὥστε φαίνεται ὅτι ἔγινε διὰ νὰ αἰχμαλωτίζῃ καρδίας, καὶ νὰ ἐνστάζῃ ἔρωτα εἰς τὰς ψυχὰς, εὑρίσκετο τόσον διαφορετικὰ κοντὰ εἰς τὲς ἀρχαίες, ὥστε ἐνήργει τὸ ἐναντίον· διότι ἐκεῖνοι μετεχειρίζοντο τὴν Μεσικὴν φυλακτήριον κατὰ τῶν βελῶν τε̃ ἔρωτος, καὶ βεβαίαν θεραπείαν εἰς ἐγκράτειαν (β). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤσκει παρ᾽ αὐτοῖς ἀρετὴν ἡ Μεσικὴ, δι᾽ αὐτῆς καὶ ἐπαιδαγώγουν, κερδαίνοντες τὸν σκοπόν τους,

---

α) Ὁ μὲν Ἀθήναιος ὁ Δειπνοσοφιστὴς ταῦτα· ὁ δὲ Πολύβιος εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Μεσικῆς ἀποδίδει τὴν εὑρισκομένην διαφορὰν τῶν ἠθῶν εἰς τοὺς δύο λαὲς τῆς Ἀρκαδίας· διότι ὁ ἕνας λαὸς, ὅςτις ἐφρόντιζε τῆς Μουσικῆς ἐπιμελῶς, ἐτιμᾶτο καὶ ἠγαπᾶτο διὰ τὴν χρηστότητα τῶν ἠθῶν, καὶ διὰ τὴν εὐεργετικὴν διάθεσιν καὶ διὰ τὴν φιλανθρωπίαν, τὴν ὁποίαν ἔδειχνεν εἰς τὲς ξένους, διὰ τὴν εὐλάβειαν ἣν εἶχεν εἰς τὲς Θεούς. Καὶ ὁ ἄλλος λαὸς, ὅςτις ἐξ ἐναντίας κατεφρόνει τὴν Μεσικὴν, ἦτον ἄτιμος καὶ ἐμισεῖτο διὰ τὴν ἀσέβειαν καὶ διὰ τὴν ἀγριότητα.

β) Ὅταν ἔμελλον οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες νὰ ξενιτεύωνται πολὺν καιρὸν, ἔδενον τὰς γαμετάς των μὲ ζώνας ἰσχυρὰς, τὰς ὁποίας αὐτοὶ πάλιν ἐν τῇ ἐπιστροφῇ των ἔπρεπε νὰ λύσωσιν. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τε̃το ἐφαίνετο σκληρὸν εἰς ἄνδρας εὐγενεῖς, αὐτοὶ ὅταν ἔμελλον νὰ ταξειδεύσωσιν, ἔκρινον ἄξιον, νὰ ἀφήνωσι κοντὰ εἰς τὰς γαμετάς των Μουσικὲς, διὰ νὰ παίζωσιν εἰς αὐτὰς ἤχους, δυναμένους νὰ μετριάζωσι τὰς αἰσχρὰς ἡδονάς. Ὅθεν ὁμολογε̃σιν ὅτι ὁ Αἴγιστος δὲν ἐδύνατο νὰ σβύσῃ τὸ κατ᾽ αὐτε̃ μῖσος τῆς Κλυταιμνήστρας, ἂν δὲν ἐφόνευε τὸν Μουσικὸν Δημόδοκον, τὸν ὁποῖον ἀφῆκεν ὁ Ἀγαμέμνων κοντὰ εἰς τὴν σύζυγόν του,

περιεργαζόμενοι τὴν συνήθειαν, τὸ γένος, καὶ τὴν μορφήν (α).

§. 450. Κατὰ ταῦτα καὶ ὁ μελοποιὸς τῆς μὲν μελῳδίας τὴν ἐκλογὴν δύναται νὰ ποιῇ τοῦτον τὸν τρόπον. Εἰς κάθε ψυχὴν νὰ προσφέρῃ μελῳδίαν ἢ κατ' ἐναντιότητα, ἢ καθ' ὁμοιότητα (§. 446.)· καὶ οὕτως ἀποκαλυπτόμενον τὸ κρυπτόμενον ἦθος, διὰ πειθοῦς βελτιοῖ τῦτο (β). Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι τὸ ἦθος ἀγενὲς ἢ σκληρὸν, φέρει αὐτὸ διὰ μεσότητος εἰς τὸ ἐναντίον· ἐὰν δὲ εἶναι τὸ ἦθος εὐγενὲς καὶ μαλακὸν, αὐξάνει αὐτὸ εἰς τὸ σύμμετρον δι' ὁμοιότητος. Καὶ ἐὰν μὲν εἶναι τὸ ἦθος φανερὸν, εἶναι χρεία τῦ πρέποντος ἤχου καὶ μέλους· ἐὰν δὲ εἶναι ἀφανέρωτον καὶ δυσκολογνώριστον, πρῶτον φέρει εἰς αὐτὸ τὴν τυχοῦσαν μελῳδίαν. Καὶ ἐὰν μὲν εὐχαριστῆται εἰς αὐτὴν, εἰς αὐτὴν καὶ ὁ μελοποιὸς διατρίβει· ἐὰν δὲ

διὰ νὰ διδάσκῃ διὰ τῆς Μȣσικῆς τὴν ἐγκράτειαν τῶν παθῶν εἰς αὐτήν. Ὁ δὲ Φήμιος, ὁ ἀδελφὸς τούτȣ τῦ μȣσικῦ, ὅστις διωρίσθη νὰ μένῃ κοντὰ εἰς τὴν Πηνελόπην, ἀπηλλάγη μὲ εὐτυχῆ καὶ ἀγαθὴν ἔκβασιν, κερδήσας τὴν σωτηρίαν του μὲ τὴν ἄγνοιαν τῶν ἐραστῶν ἐκείνης.

α) Τί δαί; ἆρ' ȣ̓ γυμναστικῇ καὶ Μȣσικῇ, μαθήμασί τε ὅσοις προσήκει, τȣ́τοις ἐν ἅπασι τεθραῦσθαι; Πλάτων.

β) Ὑπόκειται δ' αὐτῇ (τῇ ψυχῇ) θεωρεῖν τὴν ἐν τούτοις διπλόην, ἀῤῥενότητά τε φημὶ καὶ θηλύτητα... Οὕτως ἐν μὲν ἄῤῥεσι θῆλυς ἐπιτρέχει μορφή· ἐν δὲ γυναιξὶν ἀνδρεῖον εἶδος, ᾧ καὶ τὸ ἦθος ὅμοιον τεκμαιρόμεθα. Προσέτι καὶ ἄνδρες μὲν ἀγένειοι, καὶ γενειάσκȣσι γυναῖκες. Καί τις ἄῤῥην ἔβλεψεν ὑγρὸν, καὶ γυναῖκες γοργὸν προσεῖδον· ὥστε καὶ τῶν ἠθῶν ἕκαστα θηράσεις ἕκαστα συνῳδά. Ἀριστείδ.

„ Μουσικὴ δὲ ἐναργέστατα πείθει· τοιούτοις γὰρ ποιεῖ„ ται τὴν μίμησιν, οἷς καὶ τὰς πράξεις αὐτὰς ἐπ' ἀλη„ θείας ἀποτελεῖσθαι συμβαίνει. Ἐν γῦν τοῖς γινομένοις, „ βȣλῆς μὲν καθηγουμένης, ἑπομένȣ δὲ λόγου, μετὰ δὲ „ ταῦτα τῆς πράξεως ἀποτελουμένης, ἐννοίαις μὲν ψυχῆς „ ἤθη μιμεῖται καὶ πάθη· λόγους δὲ ἁρμονίαις καὶ φω„ ναῖς πλάσσει· πρᾶξιν δὲ ῥυθμοῖς καὶ κινήσεις σώμα„ τος.... Τί δὴ θαυμάζομεν, εἰ συνέβη τȣ̀ς παλαιȣ̀ς πλείστην ἐπανόρθωσιν πεποιῆσθαι διὰ Μουσικῆς; “

δυσαρεστῆται καὶ μένῃ τὸ ἦθος ἀκίνητον, ποιεῖ μεταβολὴν ταύτης τῆς μελῳδίας εἰς ἄλλην· διότι ἐκεῖνος ὅςτις ἀηδιάζει τὸ τοιϐτον μέλος, ἴσως νοστιμευθῇ τὸ ἐναντίον.

§. 451. *Διὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν τϐ ῥυθμοῦ, ὅταν γνωρισθῇ ἡ αἰτία τϐ ἐπικρατϐντος πάθους, ὁ μελοποιὸς δύναται νὰ διορίζῃ τοὺς τρόπους τῆς ἀσκήσεως κατὰ τὴν διδασκαλίαν τϐ Πλάτωνος. Τοὺς μὲν ἀμβλεῖς, νωθροὺς, καὶ ἀθύμους νὰ ἀνατρέφῃ μὲ ῥυθμοὺς τοὺς ὀρθίϐς, καὶ μὲ μελῳδίας ἰσχυρῶς κινϐσας τὴν ψυχὴν, καὶ μὲ ἕτερα τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα· τοὺς δὲ θυμικωτέρους καὶ μανικώτερον ἄττοντας, μὲ τὰ ἐναντία. Οὕτως ὁ Πυθαγόρας ἰδὼν νεανίαν ἐκμανέντα, καὶ ἑτοιμασθέντα νὰ πυρπολήσῃ τὴν οἰκίαν τῆς ἀπίστου ἐρωμένης του, προσέταξε τὸν Μϐσικὸν, νὰ μεταβάλῃ τὸ μέτρον τῶν στίχων, καὶ νὰ μελῳδήσῃ κατὰ τὸν Σπονδεῖον· καὶ εὐθὺς τὸ σοβαρὸν τῆς Μουσικῆς κατεπράϋνε τὰς ταραχὰς τοῦ καταφρονηθέντος ἐραστϐ* (α). *Τοὺς δὲ ἀσθενῶς ἔχοντας πρέπει νὰ ἀποστρέφωμεν ἀπὸ τὸ νὰ συλλογίζωνται ἀδιακόπως διὰ τὴν κατάστασίν των, εὑρίσκοντες εὐάρεστα μέλη εἰς αὐτοὺς, καὶ ῥυθμϐς ἀνήκοντας εἰς τὴν διάθεσιν ἐκείνων. Ἐπειδὴ ἡ συλλογὴ βαρύνει τὸ αἰσθητήριον τῶν νεύρων, καθυποβάλλουσα αὐτὸ εἰς τὴν κατανόησιν τῶν πόνων· καὶ ἀποκαθιστᾷ τὴν μὲν κακοπάθειαν, ταρακτικωτέραν· τὰς δὲ θλίψεις, ἀφορητοτέρας. Λοιπὸν ὁ Μουσικὸς ἂς προσέχῃ νὰ ὀλιγοστεύῃ καὶ νὰ διαλύῃ τοὺς πόνους τῶν ἀσθενῶν, μὲ τὸ νὰ προλαμβάνῃ τὰ θανατηφόρα συμπτώματα, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀντεισάγῃ τὰς ἐπὶ σωτηρίαν ἐλπίδας.*

α) *Εὑρέθη τϐτο εἰς τὰ λεξικὰ τῶν ἐπιστημῶν.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ Ἁρμονίας.

§. 452.

Ἡ ὀνομαζομένη Ἁρμονικὴ πραγματεία, εἶναι κατὰ τὸν Ἀριστόξενον μία ἀπὸ τὰς ἰδέας, εἰς ἃς διαιρεῖται ἡ περὶ μέλους ἐπιστήμη. Αὐτὴ ἡ ἁρμονικὴ ἔχει δύναμιν στοιχειώδη, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἁρμονικὴν οἱ παλαιοὶ ἔδιδον τὰ πρωτεῖα τῆς τάξεως, ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ἰδέας. Εἶναι δὲ ἡ ἁρμονικὴ, ἐπιστήμη θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ τῆς φύσεως τοῦ ἡρμοσμένου. Ἡρμοσμένον δὲ λέγει ὁ Εὐκλείδης, τὸ ἐκ φθόγγων καὶ διαστημάτων, ποιὰν τάξιν ἐχόντων, συγκείμενον. Ὥστε ἡρμοσμένον εἴη ἂν τὸ Πεντάχορδον σύστημα, τὸ Τετράχορδον, καὶ τὸ Τρίχορδον καθ᾽ ἡμᾶς· τὸ δὲ ἐκ τούτων σύνθετον ἤτοι τὸ Ὀκτάχορδον ἐλέγετο Ἁρμονία.

§. 453. Ἁρμονία λοιπὸν εἶναι, καθὼς λέγει καὶ ὁ Εὐκλείδης, σύνταξις συστημάτων. Λέγεται δὲ ἁρμονία, διότι ἡρμόσθη ἀπὸ δύο συμφωνίας, τὴν τῆς διὰ τεσσάρων καὶ τὴν τῆς διὰ πέντε.

„ Ἁρμονίαν ἐκάλουν οἱ παλαιότατοι τὴν Διαπασῶν,
„ ὅτι πρωτίστη ἐκ συμφωνιῶν συμφωνία ἡρμόσθη.
„ Συλλαβὴν δὲ τὴν διὰ τεσσάρων· πρώτη γὰρ σύ-
„ λληψις φθόγγων συμφώνων. Διοξεῖαν δὲ, τὴν
„ διὰ πέντε· συνεχὴς γὰρ τῇ πρωτογενεῖ τῇ διὰ τε-
„ σσάρων ἐστὶν ἡ διὰ πέντε, ἐπὶ τὸ ὀξὺ προχωροῦ-
„ σα. Σύστημα δὲ ἀμφοτέρων συλλαβῆς καὶ διοξεί-
„ ας, ἡ Διαπασῶν (α).“

§. 454. Συμφωνίας κατεδείξαμεν (§. 51.) τέσσα-

α) Νικόμ. Γερασ. Πυθαγορ.

ρας· τὴν διαπασῶν, τὴν διὰ πέντε, τὴν διὰ τεσσάρων, καὶ τὴν διὰ τριῶν. Ἀπὸ αὐτὰς λοιπὸν ἡ μὲν διαπασῶν εἶναι ἡ ἐντελεςέρα, καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς εὐαρεστοτέρα· διὰ τȣ̃το καὶ τὸ Διαπασῶν σύστημα προτιμᾶται, καὶ μόνον εἶναι εἰς χρῆσιν παρὰ τοῖς Μουσικοῖς Εὐρωπαίοις τε καὶ Ὀθωμανοῖς· οἵτινες κατὰ τοῦτο μόνον τονίζουσι τὰ Μȣσικά των ὄργανα. Ἡ δὲ διὰ πέντε συμφωνία εἶναι ὀλιγώτερον ἀρεστὴ, πλὴν ἀξιωματικὴ καὶ μεγαλοπρεπής. Διὰ τȣ̃το καὶ ὁ Τροχὸς ἐφάνη ἁρμοδιώτερος καὶ χρησιμώτερος εἰς τοὺς πατέρας τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς διὰ τὰς περισσοτέρας Ψαλμῳδίας. Ἡ δὲ διὰ τριῶν εἶναι παρ᾽ ἡμῖν μετρίως ἀρεστὴ, δι᾽ ἧς μάλιστα περαίνεται ὁ δεύτερος ἦχος· τὸν ἔσχατον δὲ τόπον τῆς ἀρεσκείας ἐπέχει ἡ διὰ τεσσάρων.

§. 455. *Ἁρμονίαν δὲ λέγουσιν ἔτι καὶ τὸ τέλειον μέλος* (§. 4.)· *καὶ τὸ ἐναρμόνιον γένος* (§. 258.), *καθὼς γίνεται δῆλον ἀπὸ τὸν Ἀριστόξενον λέγοντα·*

„ *Τȣ̀ς μὲν οὖν ἔμπροσθεν ἁρμονικοὺς εἶναι βȣ-*
„ *λεσθαι μόνον· αὐτῆς γὰρ τῆς ἁρμονίας ἥπτοντο μό-*
„ *νον· τῶν δ᾽ ἄλλων γενῶν οὐδεμίαν πώποτε ἔν-*
„ *νοιαν εἶχον.* “

Καὶ σχεδὸν τόσον πλάτος ἔδιδον εἰς τὴν λέξιν Ἁρμονία, ὥστε ἐσήμαινε καὶ τὴν μελῳδίαν, καὶ τὸν τρόπον, καὶ πᾶν τὸ ἡρμοσμένον (α), *καὶ αὐτὴν τὴν Μουσικήν. Ὅθεν ὠνόμαζον Ἁρμονικοὺς καὶ τȣ̀ς Μȣσικοὺς ἁπλῶς.*

§. 456. *Οἱ μὲν Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὴν λέξιν Ἁρμονίαν εἰς ταύτας τὰς εἰρημένας σημασίας. Οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι μεταχειρίζονται τὴν Ἁρμονίαν ἐπὶ τῇ ἑξῆς σημασίᾳ.*

α) *Πᾶν τὸ ἡρμοσμένον, ὃ συνέστηκεν ἐκ πλειόνων ἢ ἑνὸς τετραχόρδου, διαιρεῖται εἰς συναφήν τε καὶ διάζευξιν. Ἀριστόξεν. Βιβλ. Γ΄, 58.*

Ἁρμονία εἶναι σειρὰ συμφωνιῶν, ἀλλήλας διαδεχομένων, καὶ ἀρεσκουσῶν τῇ ἀκοῇ (α). *Καὶ καθὼς ἡ μελῳδία γίνεται ἀπὸ τὴν πλοκὴν τῶν φθόγγων, οὕτω καὶ ἡ ἁρμονία περαίνεται ἀπὸ τὴν πλοκὴν τῶν συμφωνιῶν.*

§. 457. *Ἡ συμφωνία κατ' αὐτοὺς σύγκειται ἀπὸ φθόγγους ὄχι μόνον δύο, ὡς γα κε· ἀλλὰ καὶ τρεῖς, ὡς γα κε νη· καὶ τέσσαρες, γα κε νη Γα· καὶ πέντε, γα κε νη βου Γα.*

§. 458. *Μέρη δὲ τῆς Ἁρμονίας τὰ κυριώτερα εἶναι τρία· Ὑπατοειδὲς, Μεσοειδὲς, καὶ Νητοειδὲς. Ἕκαστον δὲ τούτων ὃν ὁλόκληρος μελῳδία συνεργάζεται τὸ αὐτὸ μέλος, ὅμως μὲ φθόγγους διαφόρου ποσότητος, καὶ ἐνταῦτῷ συμφώνους ἢ παραφώνους, ἰδιάζοντας εἰς αὐτὸ μόνον τὸ μέρος. Οἷον, ἐὰν ἄρχηται ἡ Ἁρμονία ἀπὸ τοὺς ἑξῆς φθόγγους, ζω δι βου, τὸ μὲν ὑπατοειδὲς κληροῦται τὸν φθόγγον βου· τὸ δὲ μεσοειδὲς, τὸν δι, καὶ τὸ νητοειδὲς, τὸν ζω. Πολλάκις ὅμως ἡ ἁρμονία περιέχει καὶ περισσότερα μέρη.*

§. 459. *Ψάλλεται δὲ ἡ Ἁρμονία παρὰ πολλῶν· διότι εἷς μὲ μίαν φωνὴν δὲν δύναται νὰ ψάλλῃ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἁρμονίας. Ὅθεν ὅταν αἱ συμφωνίαι τάττωνται οὕτως, ὥστε νὰ διαδέχωνται ἀλλήλας, καὶ ἕκαστος τῶν ψαλτῶν τῇ ἰδίᾳ του φωνῇ ψάλλῃ τοὺς φθόγγους, οἵτινες τυχαίνουσιν εἰς τὸ μέρος τῆς Ἁρμονίας, ὅποιον λάχοι εἰς αὐτὸν, μεταβαίνων ἀπὸ φθόγγον συμφωνίας, εἰς φθόγγον τῆς ἑπομένης, καὶ ἡ ἐξερχομένη φωνὴ παρὰ τῶν ψαλτῶν οὕτω συμμιγὴς ἀρέσκῃ εἰς τοὺς ἀκροατὰς, τότε ψάλλεται ἡ Ἁρμονία. Τὸ δὲ οὕτω συμψάλλειν λέγεται Συνῳδία·* Accompagnement.

α) Εὑρίσκονται καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὁρισμοὶ τῆς τοιαύτης Ἁρμονίας· οἷος εἶναι καὶ ὁ ἑξῆς. Ἁρμονία εἶναι τέχνη τοῦ τέρπειν τὴν ἀκοὴν διὰ κράσεως πολλῶν φθόγγων, ἅμα ἀκουομένων.
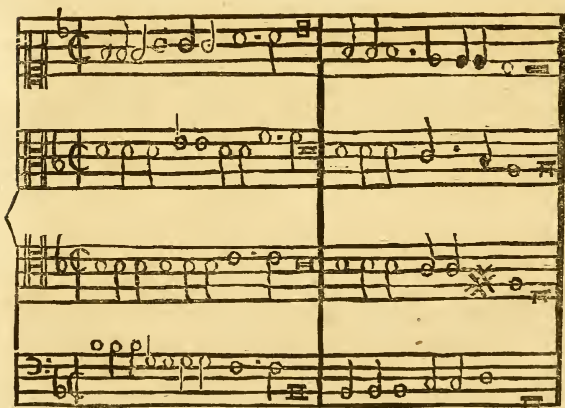
§. 460. *Συνῳδίας δὲ δύο μεθόδους διδάσκουσι· καὶ μία μὲν εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐνεργοῦσι γενικῶς εἰς τὴν φωνητικὴν σύνθεσιν τῆς Ψαλμῳδίας· ἡ δὲ ἄλλη εἶναι ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ἐνεργοῦσι διὰ τῶν ὀργάνων. Ἡ πρώτη λοιπὸν μέθοδος, ἥτις ἦτον ἡ τῶν ἀρχαίων, θέλει κάθε φθόγγον ἑνὸς μέρους τῆς Ἁρμονίας νὰ ἀντικρύζῃ κάθε φθόγγον τῶν ἄλλων μερῶν· αἱ δὲ συλλαβαὶ τῶν λέξεων τȣ͂ μέλους δύνανται νὰ λέγωνται παρὰ τῶν ψαλτῶν καὶ συγχρόνως, καὶ μὴ, κατὰ τὸ εἶδος τῆς Ἁρμονίας. Συνειθίζεται δὲ νὰ τιθῆται τὸ ἀρχικὸν μέλος ἐν τῷ μεσοειδεῖ μέρει* (tenore), *ἐνεργούμενον δὶ ἐντελῶν συμφωνιῶν.*

§. 461. *Τὸ μὲν μέλος συντιθέμενον, ἀφορᾷ πρὸς μόνην τὴν τέρψιν τῆς ἀκοῆς, χωρὶς παρατήρησιν κανόνων, ἢ πολλὰ ὀλίγην. Καὶ ὅ,τι μὲν ἐπιτύχοι εἰς τὴς ἀρέσκειαν, ἀκανονίστως ἐγκρίνεται· τὸ δὲ μὴ οὕτως ἔχον, ἀποδοκιμάζεται παρομοίως. Ἡ δὲ Ἁρμονία κατασκευάζεται, καταστρώνεται, καὶ γράφεται, ἀφορῶσα εἰς κανόνας, χωρὶς νὰ δοκιμάζηται παντελῶς μὲ τὴν ἀκοήν. Καὶ ἀφ' ȣ͂ συντεθῇ οὕτω, ψάλλεται καὶ εὑρίσκεται πολλάκις ἀρέσκȣσα εἰς αὐτήν. Λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο εἴδη τῆς Μȣσικῆς τὸ μὲν ἓν γίνεται ἐκταὐτομάτȣ· καὶ τὸ ἄλλο, ἤγȣν ἡ ἁρμονία, ἐκ τέχνης. Καὶ μέλος μὲν συντίθησι καὶ ὁ πάντῃ ἀμύητος τῆς Μουσικῆς, καὶ ἀρέσκει περισσότερον σχεδὸν καὶ ἀπὸ τὸν Θάμυριν· ἁρμονίαν ὅμως πράττει μόνον ὁ κατὰ ἀκρίβειαν διδαχθεὶς τȣ̀ς κανόνας τῆς Μουσικῆς.*

§. 462. *Οἱ περὶ τῆς τοιαύτης Ἁρμονίας κανόνες εἶναι τόσον πολλοὶ, ὥστε δύνανται νὰ γεμίσωσι βιβλίον ὁλόκληρον· εἶναι καὶ τόσον ἀκριβῶς ἐστηριγμένοι ἐπὶ τῶν διαστημάτων τῆς Εὐρωπαϊκῆς διατονικῆς κλίμακος, ὥστε ἐὰν ζητηθῇ νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας διατονικῆς κλίμακος, πρέπει νὰ μεταβάλλω-*

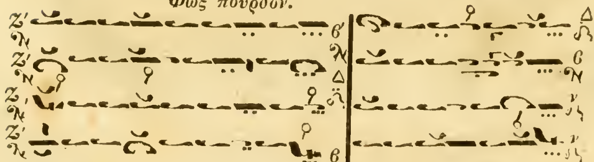
σι τὰ διαςήματα αὐτῆς. Αὐτὴ δὲ πάλιν ἡ ἁρμονικὴ συνῳδία ζητεῖ καὶ ἀκροατὰς, συνειθισμένȣς νὰ ἡδύνωνται ἀπὸ αὐτήν. Ὅθεν εἰς ἡμᾶς, οἵτινες ȣ̉τε τὴν παραμικρὰν ἡδονὴν λαμβάνομεν ἀπὸ τὴν τοιαύτην ἁρμονικὴν συνῳδίαν, ὁ περὶ ταύτης πλατύτερος λόγος εἴη ἂν περιττός· ἐπειδὴ ȣ̉τε τȣ̀ς ἀκροατὰς εὐχαριστȣ͂μεν, καὶ ὅποιος διὰ περιέργειαν θέλει τὴν περὶ ταύτης ἀκριβῆ ἔρευναν, δύναται νὰ μετέλθῃ κἀμμίαν ἀπὸ τὰς βίβλȣς, αἱ ὁποίαι λεπτομερῶς περὶ αὐτῆς τῆς ὕλης πραγματεύονται, καὶ νὰ εὐχαριςήσῃ τὴν περιέργειάν τȣ. Ἵνα δέ σοι δείξωμεν μόνον πῶς γράφεται ἡ Ἁρμονία, ἰδȣ̀ σοι ἐκτίθεται καὶ παράδειγμα, εἰλημμένον μὲν ἀπὸ τῶν τȣ͂ Ἀλεξάνδρȣ Χορὸν, μεταπεφρασμένον δὲ παρὰ Χρυσάνθου.

Faux - bourdons.

Gloria patri & fili o & spiri tu i sancto

Φωξ πουρδόν.

Γκλορι α πα τρι ετ φι λι ο ετσπι ρι του ι σαγκτο

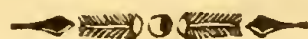
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΑΦΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΑΡΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΥ

τῆς

Μ Ο Υ Σ Ι Κ Η Σ.

1. Τῆς Μουσικῆς, ἣν εἶπον συνέχειν τὸ πᾶν (α), εἰς ὅποιον μὲν εἶναι περίεργος ἐπιθυμία, νὰ εὕρῃ τὴν ἀληθεστάτην ἀρχὴν, εἰς τȣ̃τον εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνατρέχῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν διαλέκτων ἔθνους ἑκάστȣ. Διότι ἐπειδὴ κάθε γλῶσσα φαίνεται ὅτι ἔχει προσῳδίαν ἰ-

α) Μουσικὴν οἱ παλαιοὶ συνέχειν εἶπον τὸ πᾶν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων συμμετρίας ἄτερ καὶ ἀναλογίας ἐστίν. Ἀλλ' ȣ̓δέ τι τῶν γινομένων, μὴ μετὰ συμμετρίας καὶ ἀναλογίας τῆς προσηκȣ́σης γινόμενον, καλῶς ἄν ποτε γένοιτο· κἂν τεχνητὸν εἴη, κἂν φυσικὸν, κἂν αἰσθήσει ληπτὸν, κἂν περὶ μόνην νόησιν θεωρȣ́μενον. Ἡ δὲ Μȣσικὴ αὐτοσυμμετρία τίς ἐστι καὶ ἀναλογία τὸ πᾶν, οἷα τȣ̃ παντὸς ἁρμονία τυγχάνουσα. Τάχα δ' ἄν τις καὶ τὸ θεῖον αὐτὸ ȣ̓κ ἀπεικότως ἁρμονίαν ἑαυτȣ̃ τε καὶ τȣ̃ παντὸς ὀνομάσοι, ἐν ᾧ τὸ πᾶν ἁρμολογȣ́μενον καὶ συμβιβαζόμενον, εὖτε καὶ ὡς ἄριστα διαφαίνεται ἔχον· τοσȣ̃τον τὴν Μȣσικὴν ἠξίησαν θαύματος. Ἧς ἐν ἅπασιν ȣ̃τω θεωρουμένης, καὶ πάντα διεπούσης καὶ κοσμȣ́σης, καὶ ἡδονὴν μὲν τῇ αἰσθήσει, ἁρμονίαν δὲ τῇ φύσει, μακαριότητα δὲ τῇ νοήσει χαριζομένης, περὶ τῆς ἐν αἰσθήσει μουσικῆς, μᾶλλον δὲ τῆς ἐν μιᾷ τῶν αἰσθήσεων τῇ ἀκοῇ θεωρουμένης, ἐν ἐπιτόμῳ διαληψόμεθα. Μανουὴλ ὁ Ψελλός.

διαιτέραν, διὰ τȣ̃το κάθε ἔθνος πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ ἰδιαιτέραν φωνητικὴν Μουσικὴν, ἥτις κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ Τερψιχόρης ἀποτελέσματα. Διὰ τȣ̃το καὶ πολλοὶ τῶν κριτικῶν ἱστορικῶν, ἐξετάζοντες ἔθνους ἑκάστȣ τὴν Διάλεκτον καὶ τὴν Μȣσικὴν, ἀπορȣ̃σιν εἰς τὸ, ποῖον ἀπὸ τὰ δύο συνέστη πρότερον, τὸ λέγειν ἢ τὸ ψάλλειν. Διότι λέγȣσιν, ἦτον καιρὸς ὁπότε παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὸ λέγειν ἦτον ψάλλειν, καὶ τὸ ψάλλειν λέγειν. Ἄρα ἡ τοιαύτη περιέργεια καταντᾷ εἰς ἰδέας μυθώδεις, καὶ ἐμπίπτει περισσότερον εἰς παχύτατα ψεύδη, παρὰ εἰς ψηλαφητὰς ἀληθείας.

2. Ὁποιος ὅμως εὐχαριστεῖται εἰς τὸ νὰ ἰχνηλατῇ τὸ πιθανὸν περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς Μȣσικῆς, καὶ ὡς ἐπιτήδειος κυνηγὸς νὰ ἐπιτρέχῃ μὲ σκέψιν ἀκριβῆ καὶ φιλόσοφον ἔρευναν εἰς τὰ σῳζόμενα περὶ αὐτῆς ἀπομνημονεύματα τῶν ἱστορικῶν, καὶ ȣ̔́τω νὰ ζητῇ τὸ σκοπȣ́μενον, εἰς τȣ̃τον δὴ καὶ αὕτη μὲν ἡ Βίβλος ἐπαγγέλλεται, ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ὀλίγην τινὰ καὶ ἀμυδρὰν ἰδέαν, καὶ ὁ Πλȣ́ταρχος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν· ἐξαιρέτως δὲ ἡ Ἁγία Γραφὴ, ἀφ᾽ ἧς καὶ ἀρχόμεθα.

3. Πρὸ τȣ̃ Κατακλυσμȣ̃ παραδίδωσιν ἡμῖν ἡ Ἁγία Γραφὴ, ὅτι ὁ Ἰȣβὰλ ἐπενόησε ψαλτήριον καὶ κιθάραν (α). Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν ἐπὶ τȣ̃ Ἰακὼβ, φαίνεται, ὅτι φιλοτίμως ἡ Μουσικὴ καὶ ἐπιμελῶς ἐνηργεῖτο. Διότι ὅταν ὁ Ἰακὼβ ἔφυγε κρυφίως ἀπὸ τὸν Λάβαν, ȣ̃τος παραπονȣ́μενος διὰ μίαν τοιαύτην φυγὴν, λέγει· „ Εἰ ἀνήγγειλάς μοι, ἐξα„ πέστειλα ἄν σε μετ᾽ εὐφροσύνης καὶ μετὰ μȣσικῶν „ τυμπάνων καὶ κιθάρας (β). “

4. Ὁ δὲ Μωϋσῆς κοντὰ εἰς τὰς ἄλλας του παιδεί-

α) Γενέσ. Κεφάλ. Δ', 21. -- β) Αὐτόθι Κεφάλ. ΛΑ., 27.

ας, ἐπαιδεύθη καὶ τὴν Μȣσικὴν, καὶ κατεσκεύασε καὶ μȣσικὰ ὄργανα· „ Εὗρεν ὁ Μωϋσῆς καὶ Βυκά-
„ νης τρόπον ἐξ ἀργυρίου ποιησάμενος· ἔστι δὲ τοιαύ-
„ τη· μῆκος μὲν ἔχει πηχυαῖον ὀλίγῳ λεῖπον· στενὴ
„ δέ ἐστι σύριγξ, αὐλȣ̃ βραχὺ παχυτέρα. Περιέχȣ-
„ σα δὲ εὖρος ἀρκȣ̃ν ἐπὶ τῷ στόματι πρὸς ὑποδο-
„ χὴν πνεύματος, εἰς κώδα ταῖς σάλπιγξι παραπλη-
„ σίας τελȣ̃ν. Ἀσῶστρα κατὰ τὴν Ἑβραίων γλῶσ-
„ σαν καλεῖται (α). " Ἦσαν δὲ καὶ Δεββῶρα καὶ Βαράκ (β).

Ὁ δὲ Δαβὶδ, εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐχρημάτισεν ἀπὸ τȣ̀ς ἱκανοτάτȣς μȣσικȣ̀ς, δυνάμενος νὰ τρυγᾷ τȣ̀ς ὡρίμους καρπȣ̀ς τῆς Μȣσικῆς· ἐπειδὴ δὲ αὐτῆς πολλάκις ἐθεράπευε τὸν Σαοὺλ ἀπὸ τὴν περιοδικήν του μανίαν.

„ Καὶ ἐγεννήθη ἐν τῷ εἶναι πνεῦμα πονήρὸν ἐπὶ
„ Σαοὺλ, καὶ ἐλάμβανε Δαβὶδ τὴν κιννύραν, καὶ
„ ἔψαλλεν ἐν χειρὶ αὐτȣ̃, καὶ ἀνέψυχε Σαούλ. Καὶ
„ ἀγαθὸν ἦν αὐτῷ. Καὶ ἀφίστατο ἀπ' αὐτȣ̃ τὸ πνεῦ-
„ μα τὸ πονηρόν (γ). "

Βασιλεύσας δὲ, ὅταν συνεκρότησεν ἓν συνάθροισμα μȣσικῶν, ȣ̃ς διώρισε νὰ ψάλλωσι, μεταχειριζόμενοι τὰ ὄργανα, ἐν ᾧ ἀνεβίβαζε τὴν Κιβωτὸν τȣ̃ Θεȣ̃, συγκατέταξε μὲ αὐτȣ̀ς καὶ τὸν ἑαυτόν του.
„ Καὶ Δαβὶδ καὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ παίζοντες ἐνώπιον
„ Κυρίου ἐν ὀργάνοις ἡρμοσμένοις, ἐν ἰσχύϊ, καὶ
„ ἐν ᾠδαῖς, καὶ ἐν κιννύραις, καὶ ἐν νάβλοις, καὶ

α) Ἰώσηπος, καὶ Ἀρθ. Κεφάλ. Δ', 1.— β) Κριτῶν. Κεφάλ. Δ'.

γ) Ὁ Θεοδώρητος λέγει, ὅτι τὸ τὸν Δαβὶδ θεραπεύειν διὰ Μουσικῆς ȣ̓κ ἦν φυσικὸν, ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν· ὁ γὰρ Δαβὶδ ἐδέδεκτο τὴν χάριν τȣ̃ θείου πνεύματος. Τȣ́του τοίνυν διὰ τȣ̃ Δαβὶδ ἐνεργȣ̃ντος, τὸ παμπόνηρον ἡσύχαζε πνεῦμα, καὶ τὸ τῆς λύρας μέλος βέλος κατὰ τῶν δαιμόνων ἐπέμπετο. Σειρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων.

„ ἐν τυμπάνοις, καὶ ἐν κυμβάλοις, καὶ ἐν αὐλοῖς (α).“

Ὁ Δαβὶδ καὶ οἱ λοιποὶ συνέγραφον στίχους, καὶ περιετίθεσαν εἰς αὐτȣ̀ς μέλη, καὶ τοὺς ἔψαλλον ἐν τῷ ναῷ τȣ̃ Θεȣ̃ ἐκ στόματος, μαζὴ μὲ διάφορα μȣσικὰ ὄργανα, πρὸς δόξαν Θεȣ̃, Θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλλαλαγμȣ̃ ὀνομάζοντες αὐτȣ́ς. Διότι νομίζοντες τὴν Μȣσικὴν πολυτιμότατον καὶ τιμαλφέστατον πρᾶγμα, δὶ αὐτῆς ἐθυσίαζον τῷ Θεῷ· τοὺς δὲ τοιούτους στίχους ὠνόμαζον Ψαλμȣ́ς.

6. Κατὰ τούτους τȣ̀ς χρόνους ἤκμασε καὶ ὁ Ἀσὰφ υἱὸς Βαραχίȣ, Λευΐτης, καὶ ψάλτης εἰς τὸν οἶκον τȣ̃ Θεȣ̃· ὅς τις Ἀσὰφ εἶχε καὶ τȣ̀ς υἱȣ̀ς τȣ ψάλλοντας ἐν τῷ ναῷ τȣ̃ Θεȣ̃. Καὶ ὅσοι ψαλμοὶ ἐπιγράφονται εἰς τὸ ὄνομα τȣ̃ Ἀσὰφ, ἦτοι συνεγράφοντο μὲν ὑπὸ τȣ̃ Δαβὶδ, ἐδίδοντο δὲ τῷ Ἀσὰφ, διὰ νὰ τȣ̀ς ψάλλῃ.

7. Ὑπῆρξαν ψαλμῳδοὶ καὶ δύο Αἰμάν· ὧν ὁ μὲν ἦν υἱὸς Ἰωήλ· ὁ δὲ υἱὸς Αἰθάμ. Οὗτος ὁ Αἰμὰν εἶχεν υἱȣ̀ς δεκατέσσαρας, τοὺς ὁποίȣς μετεχειρίζετο εἰς τὸ νὰ ψάλλωσι μαζήτου· οἱ αὐτοὶ δὲ ἦσαν καὶ Λευῖται, καὶ ἔψαλλον ἐν κυμβάλοις, καὶ κιννύραις, καὶ ἄλλοις μȣσικοῖς ὀργάνοις (β).

8. Ὁ δὲ Σολομὼν κατὰ τὴν Γραφὴν σοφισθεὶς ὑπὲρ Γαιθὰν τὸν Ἰεζραηλίτην, Ἡμὰν, καὶ τὸν Χαλχὰλ καὶ τὸν Δαρδὰ, υἱȣ̀ς Αἰθὰμ, ἐλάλησε τρισχιλίας παραβολὰς, καὶ ἦσαν ᾠδαὶ αὐτȣ̃ πεντακισχι-

---

α) Βασιλ. Β'. Κεφάλ. ϛ', 5.

β) Ψαλμῳδοὶ δὲ πρὸς οἷς ἐθαυμάζοντο καὶ ἄλλοις, ἐχρημάτισαν καὶ ȣ̃τοι διὰ κιννύρας, καὶ ναύλας καὶ κυμβάλων τὰ τȣ̃ Θεȣ̃ θαυμάσια μελῳδȣ̃ντες. Ἦν δὲ τῷ μὲν Αἰθὰμ πρόγονος ὁ Μαρὶ, ὃς καὶ εἰς ἀρίθμησιν τῶν παίδων τȣ̃ Λευῒ τρίτην ἀνεπλήρου τάξιν. Ὁ δὲ Αἰμὰν παῖς μὲν ἦν Ἰωὴλ, υἱϊδȣ̃ς δὲ τȣ̃ προφήτου Σαμουήλ· ὃν τὰ λόγια εἰς τὴν Κορὲ συνάπτει συγγένειαν. Ἀνεψιαδοὶ δὲ Μωσέως τȣ̃ νομοθέτου οἱ περὶ Κορέ· ὥστε καὶ τῷ Αἰμὰν ἐκεῖθεν ἡ σωματικὴ ἀποῤῥοὴ τȣ̃ γένους. Φώτιος.

λιαι. Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ παρ' Ἑβραίοις ἐμȣσούργησαν. Ἐπειδὴ δὲ πρόκειται νὰ ἀναφέρωμεν διὰ τὸ σύντομον μόνους τȣ̀ς ἐπισημοτέρους, περὶ ἐκείνων ȣ̓δὲν λέγομεν· ὥστε ἀπὸ μὲν τῆς Ἁγίας Γραφῆς ταῦτα συνάγομεν περὶ ταύτης τῆς ὕλης ὡς ἐπισημότερα. Ζαχαρίας.

9. Οἱ δὲ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἔχοντες μεγάλην ἔφεσιν εἰς κάθε εἶδος φιλοσοφίας, οὐδὲ τὴν τῆς Μουσικῆς γνῶσιν ἠθέλησαν νὰ τάξωσιν ἔξω τῆς χωρείας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων· ἀλλὰ καὶ Πυθαγόραι, καὶ Πλάτωνες, καὶ Ἀριστοτέλεις, καὶ διὰ νὰ εἴπω, ὅλοι σχεδὸν, ὅσοι μετέσχον φιλοσοφίας, ἐτίμων αὐτὴν καὶ ἐπρέσβευον ὡς θεόσδοτον, καθὼς ἀπὸ διαφόρȣς ἱστορικȣ̀ς πληροφορούμεθα (α), καὶ διδασκόμενοι καὶ διδάσκοντες αὐτὴν, πολλὰ περὶ αὐτῆς ἀνερευνῶντες συνέγραφον·

α) Ἡ γȣ̃ν Μουσικὴ Θεῶν μὲν εἶναι δῶρον ὁμολογεῖται. Πλȣ́ταρχ. ἐκ Πλάτωνος περὶ Δεισιδαιμονίας, Τόμ. Ϛʹ. σελ. 638. Ὅρα καὶ Ἀθήναιον Βιβλ. ΙΔʹ. σελ. 624.

Οὐ παραληπτέον τὴν Μουσικὴν ἐπὶ ἀπάτῃ καὶ γοητείᾳ παρεισῆχθαι τοῖς ἀνθρώποις· ȣ̓δὲ τȣ̀ς παλαιȣ̀ς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων, αὐλὸν καὶ ῥυθμὸν εἰς τὸν πόλεμον ἀντὶ σάλπιγγος εἰκῇ νομιστέον εἰσαγαγεῖν· ȣ̓δὲ τȣ̀ς πρώτους Ἀρκάδων εἰς τὴν ὅλην πολιτείαν τὴν Μουσικὴν παραλαβεῖν, ὥστε μὴ μόνον ἐν παισὶν, ἀλλὰ καὶ ἐν νεανίσκοις γενομένοις ἕως τριάκοντα ἐτῶν, κατ' ἀνάγκην σύντροφον ποιεῖν αὐτὴν, τἄλλα τοῖς βίοις ὄντας αὐστηροτάτους. Παρὰ γȣ̃ν Ἀρκάδων οἱ παῖδες ᾄδειν ἐθίζονται ἐκ νηπίων κατὰ νόμον τȣ̀ς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τȣ̀ς ἐπιχωρίους Ἥρωας καὶ Θεȣ̀ς ὑμνȣ̃σι. Μετὰ δὲ ταῦτα τȣ̀ς Τιμοθέου καὶ Φιλοξένου νόμους μανθάνοντες, χορεύουσι κατὰ ἐνιαυτὸν τοῖς Διονυσιακοῖς αὐλοῖς ἐν τοῖς θεάτροις. Οἱ μὲν ȣ̃ν παῖδες τȣ̀ς παιδικȣ̀ς ἀγῶνας, οἱ δὲ νεανίσκοι τȣ̀ς τῶν ἀνδρῶν. Καὶ παρ' ὅλον δὲ τὸν βίον ἐν ταῖς συνουσίαις ταῖς κοιναῖς ȣ̓ διὰ τῶν ἐπεισάκτων ἀκροαμάτων, ὡς διὰ τῶν ἀνὰ μέρος ᾄδειν ἀλλήλοις προστάττοντες. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἀρνηθῆναί τι μὴ εἰδέναι ȣ̓δὲν αὐτοῖς αἰσχρόν ἐστι· τὸ δὲ ᾄδειν ἀποτρίβεσθαι, αἰσχρὸν παρ' αὐτοῖς νομίζεται. Ἀθήν. Δειπνοσ.

„ Τῶν τε γὰρ Πλατωνικῶν οἱ πλεῖστοι, καὶ τῶν „ ἀπὸ περιπάτου φιλοσόφων οἱ ἄριστοι, περί τε τῆς „ ἀρχαίας Μουσικῆς συντάξαι ἐσπούδασαν, καὶ περὶ „ τῆς αὐτῆς γεγενημένης παραφθορᾶς· ἀλλὰ καὶ γρα- „ μματικῶν καὶ ἁρμονικῶν οἱ ἐπ' ἄκρον παιδείας „ ἐληλακότες, πολλὴν σπουδὴν περὶ τούτȣ πεποίην- „ ται (α). "

10. Ἡ λέξις Μουσικὴ κατὰ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων ἀπὸ τȣ͂ Μȣ͂σα παραγομένη παραπέμπει τὸν περίεργον εἰς τὰς μυθολογουμένας, ἢ μᾶλλον ἀλληγορουμένας Μούσας, ὅταν ἐξετάζῃ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Μουσικῆς. Αἱ Μοῦσαι λοιπὸν κατ' ἀρχὰς ἐλέγοντο τρεῖς. Μελέτη, Μνημοσύνη, καὶ Ὠδή. Καὶ διὰ μὲν τῆς Μελέτης ἀλληγορεῖται κατὰ τὴν ἠθικὴν ὁ στοχασμὸς, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχῃ τις εἰς τὴν ἐργασίαν του· διὰ δὲ τῆς Μνημοσύνης, ἡ ἐνθύμησις, ἥτις διαιωνίζει τὰς λαμπρὰς πράξεις· καὶ διὰ τῆς Ὠδῆς, τὸ μέλος, τὸ ὁποῖον συντροφεύει τὴν διήγησιν αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τȣ̀ς Μουσικȣ̀ς ἀποδίδοται εἰς τὰς τρεῖς Μȣ́σας ἡ εὕρεσις τῶν τριῶν Μȣσικῶν τόνων· ἤγουν τȣ͂ Ἀδρȣ͂, τȣ͂ Ἰσχνȣ͂, καὶ τȣ͂ Μέσου· τȣ͂ Βαρέος, τοῦ Ὀξέος, καὶ τȣ͂ Ἴσου· τȣ͂ Δωρίου, καὶ Λυδίου, καὶ Φρυγίȣ· τȣ͂ Μείζονος, Ἐλαχίστȣ, καὶ Ἐλάσσονος. Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν τριῶν Μουσῶν ἐφεῦρε, λέγȣσιν, ὁ Πυθαγόρας τὰ τρία μέρη τῆς ἐν Μȣσικῇ ποσότητος· Ὑπατειδὲς, Νητοειδὲς, καὶ Μεσοειδές. Ἐνταῦθα θετέον καὶ τὴν διὰ τριῶν συμφωνίαν. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, λέγει συγγραφεύς τις μεταγενέστερος (β) ἐφεῦρε καὶ ὁ Πτολεμαῖος τοὺς τρεῖς χαρακτῆρας τῆς Μουσικῆς· τὸ Ἴσον, τὸ Ὀλίγον, καὶ τὴν Ἀπόστροφον.

α) Πλȣ́ταρχος ἐν τῷ περὶ Μȣσικῆς Διαλόγῳ.
β. Ἐγχειρίδιον Ἰωάννου τȣ͂ Δαμασκηνȣ͂.

11. *Τινὲς δὲ παραδίδουσι τὰς Μούσας τέσσαρας· ἕτεροι, πέντε· καὶ ἄλλοι, ἑπτά. Καὶ εἰς μὲν τὰς τέσσαρας ἀποδίδουσι τὴν εὕρεσιν τῆς διὰ τεσσάρων συμφωνίας, τοῦ Τετραχόρδου συστήματος, καὶ τῶν μονοσυλλάβων τεσσάρων φθόγγων, τε τα τη τω· εἰς δὲ τὰς πέντε, τὴν εὕρεσιν τῆς διὰ πέντε συμφωνίας, καὶ τοῦ Πενταχόρδου συστήματος· εἰς δὲ τὰς ἑπτὰ, τὴν εὕρεσιν τῆς ἑπταχόρδου λύρας, τοῦ Διαπασῶν συστήματος, τῶν ἑπτὰ αὐτοῦ διαστημάτων. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν ἀριθμὸν ἐφευρέθησαν καὶ ἑπτὰ στοιχειώδεις χαρακτῆρες, δι᾽ ὧν εἶναι δυνατὸν, λέγουσι, νὰ γράφηται τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας ἀσφαλῶς. Ὅπου ἂν προστεθῶσι, τὸ Γοργὸν καὶ ἡ Ἁπλῆ, γράφεται καὶ τὸ ποιόν (α).*

12. *Ὅθεν ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος (β) παραδίδουσι τὰς Μούσας ἐννέα, θυγατέρας τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης. Αὗται εἰς τὸν Ἑλικῶνα (γ) ἄλλην φροντίδα δὲν εἶχον, εἰμὴ νὰ ψάλλωσι καὶ νὰ χορεύωσι μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ἡδονῆς, καὶ νὰ ὑμνῶσι τὰ κατορθώματα τῶν Θεῶν, καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν Διός. Συνᾴδουσαι δὲ μίαν ἁρμονίαν μὲ τὰς ἡδυτάτας αὐτῶν φωνὰς, ἐχόρευον ἐκεῖ περὶ τὸν βωμὸν τοῦ Διὸς, ἔχουσαι ἀρχηγὸν τῆς χορείας τὸν Ἀπόλλωνα, ὅςτις εἰς τὸ μέσον ἱστάμενος, ἔκρουε τὴν λύραν του· καὶ δι᾽ αὐτὸ καὶ Μουσηγέτης ἐπωνομάζετο (δ). Ἐκ-*

α) Γαβριὴλ Ἱερομόναχος. — β) Ἐν ὕμνῳ εἰς Ἀπόλλωνα. — γ) Ἐν Θεογονίᾳ.

δ) Αἱ Μοῦσαι βασιλεύουσιν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, ὅςτις εἶναι ὄρος τῆς Βοιωτίας. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ πρῶτοι ποιηταὶ ἐκπληττόμενοι τὴν ὡραιότητα τῆς φύσεως, κατήντησαν νὰ χρειασθῶσι τὸ νὰ ἐπικαλῶνται τὰς νύμφας τῶν δάσεων, τῶν βουνῶν, τῶν βρύσεων, κτλ. Καὶ ὑπείκοντες τῇ ἡδονῇ τῆς ἀλληγορίας, τῆς τότε γενικῶς ἐπικρατούσης, ἐσημείωσαν τὰς Μούσας δι᾽ ὀνομάτων σχετικῶν εἰς τὴν ἐπιῤῥοὴν, ἣν αὗται ἐδύναντο νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος. Αὗται ὅμως αἱ ἰδέαι ἐγέννησαν εἰς ἕνα βάρβαρον τόπον, οἷος ἦν ἡ Θρύ-

τὸς δὲ τῆς φροντίδος τȣ ψάλλειν καὶ χορεύειν, ἑκάστη ἐφεῦρέτι, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ἐφώρευεν (α). Ἡ μὲν Κλειὼ ηὗρε τὴν Ἱστορίαν, καὶ εἶχε τὴν ἐπιστασίαν της. ἡ δὲ Θάλεια, τὴν Φυτουργίαν· ἡ δὲ Εὐτέρπη, Αὐλȣ̃ς· ἡ δὲ Μελπομένη, Ὠδήν· ἡ δὲ Τερψιχόρη, Χορείαν· ἡ δὲ Ἐρατὼ, Γαμικὰ καὶ Ὄρχησιν· ἡ δὲ Πολύμνια, Γεωργίαν· ἡ δὲ Οὐρανία, Ἀστρολογίαν· καὶ ἡ Καλλιόπη, Ποίησιν (β). Ἀπὸ τȣ πρωτίστου λοιπὸν καὶ κυρίȣ ἔργου τῶν ἐννέα Μȣσῶν ὠνομάσθη τὸ ψάλλειν Μουσική.

13. Τὸ μὲν ὄνομα ἐντεῦθεν ἔλαβεν ἡ Μȣσική. Τὶς δὲ ὁ πρῶτος αὐτῆς ἐφευρετής; Ἀπὸ μὲν τȣ̀ς Θεοὺς ἄλλοι θέλουσιν εὑρετὴν τὸν Ἀπόλλωνα (γ), καὶ ἄλλοι τὴν Ἀθηνᾶν (δ). Ὁ δὲ Γερασηνὸς Νικόμαχος εἶπεν, ὅτι ὁ Ἑρμῆς ἐφεῦρε τὴν Λύραν, καὶ κατεσκεύασεν αὐτὴν ἑπτάχορδον, καὶ παρέδωκε τὴν μάθησιν εἰς τὸν Ὀρφέα· ὁ δὲ Ὀρφεὺς ἐδίδαξε τὸν Θάμυριν καὶ τὸν Λῖνον· ὁ Λῖνος τὸν Ἡρακλῆν καὶ τὸν Ἀμφίωνα (ε).

κη, μεγάλα προϊόντα· διότι ἐν μέσῳ τῆς ἀμαθείας ἀνεφάνησαν εὐθὺς ἔμμουσοι ἄνδρες, Ὀρφεὺς, Λῖνος, καὶ οἱ μαθηταίτων. Αἱ Μȣ̃σαι λοιπὸν ἐτιμήθησαν ἐκεῖ εἰς τὰ βȣνὰ τῆς Πιερίας· ἐκεῖθεν δὲ ἁπλώσασαι τὰς ἐπικρατείας των συνεστήθησαν κατὰ διαδοχὴν εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Πίνδου τȣ Παρνασȣ̃, τȣ Ἑλικῶνος, καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐρημικȣ̀ς τόπους. Εἶπον δὲ αὐτὰς καὶ Θεὰς, καὶ Μȣ́σας ὡς ὁμοῦ ȣ̃σας.

α) Ἡσίοδ. ἐν Θεογ. καὶ Πίνδαρος ἐν α΄, Πυθίων. – β) Ἡσίοδ. αὐτόθι.

γ) Ὁ Πλȣ́ταρχος ἐν τῷ περὶ Μουσικῆς Διαλόγῳ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἡρακλείδης ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν ἐν τῇ Μουσικῇ λέγει, ὅτι πρῶτος ὁ Ἀμφίων ὁ υἱὸς τȣ Διὸς καὶ τῆς Ἀντιόπης ἐπενόησε τὴν Κιθαρῳδίαν καὶ τὴν Κιθαρῳδικὴν ποίησιν, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν ὁ πατήρ του. Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἔγινεν εὑρετὴς τῶν ἀπὸ τῆς μουσικῆς ἀγαθῶν. Ἡ δὲ Κόριννα λέγει, ὅτι καὶ ἐδιδάχθη ὁ Ἀπόλλων ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς νὰ αὐλῆ. — δ) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

ε) Περὶ τούτων ὅρα τὸ σύγγραμμα τὸ καὶ τύποις ἐκδεδομένον τȣ Γερασηνȣ̃ Νικομάχου τȣ Πυθαγορικȣ̃.

14. Ἀπὸ δὲ τὰς ἀνθρώπους ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ἀμφίωνα τὴν ἐφεύρεσιν τῆς παρ' Ἕλλησι Μουσικῆς (α), πρῶτον ἐπινοήσαντα τὴν Κιθαρῳδίαν καὶ τὴν Κιθαρῳδικὴν ποίησιν. Ἐδίδαξε δὲ ὁ Ἀμφίων τὸν Ὀρφέα· ὁ δὲ Ὀρφεὺς τὸν Θάμυριν καὶ τὸν Λῖνον· καὶ ὁ Λῖνος τὸν Ἡρακλῆ, ὑφ' ὃ καὶ ἀνηρέθη. Θηβαῖος δὲ ἦν ὁ Ἀμφίων, ὃς ὅτε ἐκτίζοντο τὰ τείχη τῶν Θηβῶν, ἔψαλλε καὶ ἐνεψύχονε τὰς κτίστας.

15. Ὁ δὲ Ὀρφεὺς ὁ μαθητὴς μὲν τὰ Ἀμφίωνος, πατὴρ δὲ τῆς ποιήσεως, θρυλλεῖται ῥυθμοποιὸς καὶ μελοποιὸς τοιὰτος, τὸν ὁποῖον πολλοὶ μὲν ἐμιμήθησαν, αὐτὸς δὲ φαίνεται ὅτι δὲν ἐμιμήθη κἀνένα. Οὗτος ᾄδων ἐκίνει λίθους καὶ δένδρα· ἤγουν ἐξημέρονε τὰ θηρία, καὶ ἐποίει χειροήθεις τὰς ἀνθρώπας, οἵ τινες ἐφαίνοντο πάντη ἀκίνητοι (β) διὰ τὴν ἐπικρατᾶσαν ἀγριότητα, φέρων αὐτὰς εἰς κοινωνίαν.

16. Ἀπὸ δὲ τὰς μαθητὰς τὰ Ὀρφέως ὁ μὲν ἐκ Θρᾴκης

α) Ὅρα περὶ τάτου τὸν Πλέταρχον. Ἡ δὲ ἐποχὴ καθ' ἣν ἐκτίζοντο τὰ τείχη τῶν Θηβῶν, ὅτε καὶ ὑπῆρχεν ὁ Ἀμφίων κατὰ τὰς κριτικὰς ἱστορικὰς, εἶναι σχεδὸν 1540 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

Δόξαν δ' ἔσχεν Ἀμφίων ἐπὶ Μουσικῇ, τήν τε ἁρμονίαν τὴν Λυδῶν κατὰ κῆδος, τὸ Ταντάλου παρ' αὐτῶν μαθὼν, καὶ χορδὰς ἐπὶ τέσσαρσι ταῖς πρότερον τρεῖς ἀνευρών. Πανσανίας. φύλ. 720.

β) Καὶ Ὀρφεὺς ὁ ἀσκήσας κιθαρῳδίαν, ὃς ᾄδων ἐκίνει λίθους τε καὶ δένδρα· ἀποθανούσης δὲ Εὐρυδίκης τῆς γυναικὸς αὐτᾶ δηχθείσης ὑπὸ ὄφεος, κατῆλθεν εἰς ᾅδου, θέλων ἀναγαγεῖν αὐτήν· καὶ Πλούτωνα ἔπεισεν ἀναπέμψαι· ὁ δὲ ὑπέσχετο τᾶτο ποιήσειν, ἂν μὴ πορευόμενος Ὀρφεὺς ἐπιστραφῇ, πρὶν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτᾶ παραγενέσθαι· ὁ δὲ ἀπιστῶν, ἐπιστραφεὶς ἐθεάσατο τὴν γυναῖκα· ἡ δὲ πάλιν ἐπέστρεψεν. Εὗρε δὲ Ὀρφεὺς καὶ τὰ Διονυσίου μυστήρια· καὶ τέθαπται περὶ τὴν Πιερίαν, διασπασθεὶς ὑπὸ τῶν Μαινάδων. Ἀπολλόδ. περί Θεῶν Βιβλ. Α'.

Ἡ Ἑλλὰς χρεωστεῖ εἰς τὸν Ὀρφέα τὴν Θρησκείαν, τὴν Μουσικὴν, τὴν Ποιμαντικὴν καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας. Ἄνθιμος Γαζῆς.

Θάμυρις ἐποίησε μελουργικῶς τὸν πόλεμον, ὅπȣ κατὰ τῶν Θεῶν συνέστησαν οἱ Τιτᾶνες. Αὐτὸς ἐπειδὴ καθ' ὑπερβολὴν ὑπερέβη τȣ̀ς τότε ἀνθρώπȣς κατὰ τὸ κάλλος, κατὰ τὴν εὐφωνίαν, καὶ κατὰ τὴν κιθαρῳδίαν, αὐθαδίασε νὰ φιλονικήσῃ περὶ Μȣσικῆς καὶ μὲ τὰς Μȣ́σας· ὅθεν νικηθεὶς, ἐστερήθη ὀμμάτων, κιθαρῳδίας, καὶ νȣ̃ (α). Ἦν δὲ υἱὸς Φιλάμμωνος καὶ Ἀρσίας τῆς νύμφης. Ὁ δὲ χαλκιδεὺς Λῖνος ἔγινεν ἀρχηγὸς τῆς Λυρικῆς Μουσικῆς, ἐφευρὼν τὴν χρῆσιν τῆς χορδῆς εἰς τὸ ὄργανον ἀντὶ τȣ̃ Λίνου. Πρῶτος ἔφερε γράμματα εἰς τȣ̀ς Ἕλληνας· ἐδίδαξε καὶ τὸν Ἡρακλῆ, καὶ ἐτάφη ἐν Θήβαις. Ἐτιμᾶτο δὲ παρὰ τῶν ποιητῶν μὲ θρηνώδεις ἀπαρχάς· εἰς ὃν εἶναι καὶ τοιȣ̃τον ἐπίγραμμα.

„ Ὦ Λῖνε πάντα Θεοῖς τετιμημένε· σοὶ γὰρ ἔδωκαν
„ Ἀθάνατοι πρώτῳ μέλος ἀνθρώποισιν ἀείδειν
„ Ἐν ποδὶ δεξιτερῷ· Μȣ̃σαι δέ σε θρήνεον αὐταὶ,
„ Μυρόμεναι μολπῇσιν, ἐπεὶ λίπες ἡλίου αὐγάς. “

Ὁ δὲ Ἡσίοδος εἶπε περὶ αὐτοῦ τȣ̀ς ἑξῆς ςίχȣς.

„ Οὐρανίη δ' ἄρ ἔτικτε Λῖνον πολυήρατον υἱόν.
„ Ὅν δὴ, ὅσοι βροτοί εἰσιν ἀοιδοὶ καὶ κιθαρισταὶ,
„ Πάντες μὲν θρηνȣ̃σιν ἐν εἰλαπίναις, ἠδὲ χοροῖσιν.
„ Ἀρχόμενοι δὲ Λῖνον, καὶ λήγοντες λαλέουσιν (β). “

17. Ὁ δὲ Ὕαγνις ἐφεῦρεν Αὐλὸν, καὶ τὴν Αὐλῳδικὴν τέχνην, καὶ ἐδίδαξεν αὐτὴν τὸν υἱόν τȣ Μαρσύαν (γ). Οὗτος ἐδίδαξε τὸν πρῶτον Ὄλυμπον,

---

α) Ὅρα Βαρῖνον εἰς τὴν λέξιν Θάμυρις.

β) Ὅρα τὸν αὐτὸν εἰς τὴν λέξιν Λῖνος.

γ) Ὁ μὲν Πλȣ́ταρχος ȣ̃τω φρονεῖ· ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος ἐν Α', Βιβλίῳ περὶ Θεῶν λέγει, ὅτι ὁ Μαρσύας ἦτον υἱὸς τοῦ Ὀλύμπου. Ἀπέκτεινε δὲ ὁ Ἀπόλλων τὸν Μαρσύαν, κρεμάσας αὐτὸν ἔκ τινος ὑπερτενοῦς πίτυος, καὶ ἐκτεμὼν τὸ δέρμα παρὰ τὸν ποταμὸν, ὃς ἐκ τούτου Μαρσύας ὠνομάσθη. Εὑρὼν γὰρ ὁ Μαρσύας αὐλοὺς, ȣ̃ς ἔῤῥιψεν Ἀθηνᾶ, διὰ τὸ τὴν ὄψιν αὐτῆς ποιεῖν ἄμορφον, ἦλθεν εἰς ἔ-

ὅς τις ἔφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τοὺς Ἁρμονικὲς νόμες (α). Διότι πρὸ αὐτȣ̃ τὰ μέλη τῶν Ἑλλήνων ἦσαν διάτονα καὶ χρωματικά. Λοιπὸν οὗτος φαίνεται, ὅτι ηὔξησε τὴν Ἑλληνικὴν Μουσικὴν, εἰσαγαγὼν γένος ἀγέννητον καὶ ἀγνοȣ́μενον ἀπὸ τȣ̀ς προτητερινȣ́ς. Ἐπενόησε δὲ καὶ τὸν Προσοδιακὸν ῥυθμὸν, ἐν ᾧ ὁ τȣ̃ Ἄρεος νόμος· καὶ τὸν Χορεῖον, ὃν μεταχειρίζονται παρὰ πολὺ εἰς τὰ μητρῷα. Κατὰ δέ τινας ἐπενόησε καὶ τὸν Βακχεῖον.

18. Ὁ δὲ Κλονᾶς πρῶτος συνέστησε τοὺς αὐλῳδικȣ̀ς νόμȣς καὶ τὰ Προσῴδια (β)· ἔγινε δὲ καὶ ποιητὴς Ἐλεγείων ἐπῶν· μὲ ὅλον ὅτι ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι συνέστησε τὴν αὐλῳδικὴν Μȣ̃σαν ὁ Τροιζήνιος πρὸ τȣ̃ Κλονᾶ. Ἦσαν δὲ οἱ αὐλῳδικοὶ νόμοι, Ἀπόθετος, Ἔλεγος, Κωμάρχιος, Σχοινίων, Κηπίων, Δεῖος, καὶ Τριμελής· ὕστερον δὲ ἐξευρέθησαν καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι Πολυμνάστια· τὰ ὁποῖα ἴσως ἔλαβον τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τὸν Κολοφώνιον Πολύμναστον, εἰς

ριν περὶ Μουσικῆς Ἀπόλλωνι· συνθεμένων δὲ αὐτῶν, ἵνα ὁ νικήσας ὃ βούλεται διαθῇ τὸν ἡττημένον, τῆς κρίσεως γινομένης, τὴν κιθάραν στρέψας, ἠγωνίζετο ὁ Ἀπόλλων, καὶ ποιεῖν ταὐτὸ ἐκέλευσε τὸν Μαρσύαν· τȣ̃ δὲ ἀδυνατȣ̃ντος, εὑρεθεὶς κρείσσων ὁ Ἀπόλλων, διέφθειρεν αὐτόν.

α) Ἁρμονικȣ̀ς νόμȣς ἐνταῦθα ἐννοεῖ τὸ ἐναρμόνιον γένος τῆς Μȣσικῆς. Γίνωσκε δὲ, ὅτι νόμος παρὰ τοῖς μουσικοῖς ἐσήμαινε τὸ ἑξῆς.

Νόμȣς ὁ Ἀπόλλων, φασὶ, κατέδειξε τοῖς ἀνθρώποις μετὰ τῆς λύρας, καθ' ȣ̀ς ζήσονται, ἅμα τῷ μέλει, τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν αὐτοῖς θηριῶδες, εὐπρόσιτον τῇ τȣ̃ ῥυθμȣ̃ ἡδύτητι ποιῶν· καὶ ἐκλήθησαν νόμοι κιθαρῳδικοί· ἐκεῖθεν σεμνολογικῶς νόμοι καλȣ̃νται οἱ τῆς Μουσικῆς τρόποι, καθ' ȣ̀ς τινας ᾄδομεν.

β) Ὡς κιθαρῳδικοὶ νόμοι, ȣ̈τω καὶ αὐλῳδικοὶ διὰ τὸ ὄργανον. Προσῴδια δὲ λέγονται τὰ ᾀδόμενα ᾄσματα, εἰσφερομένων εἰς τὸν βωμὸν τῶν ἱερείων. Ζηνόβ. Κ. Πώπ. CXIX. Κατὰ δὲ Σουΐδαν, τὰ ὑπὸ τῶν λυρικῶν εἰς τὰς πανηγύρεις ᾀδόμενα ποιήματα. Γράφεται δὲ διὰ τȣ̃ ο, καὶ διὰ τȣ̃ ω ἀδιαφόρως.

τὸν ὁποῖον ἀνατίθεται καὶ ἡ εὕρεσις τοῦ Λυδίου τρόπου.

19. Χείρων δὲ ὁ Κένταυρος, ὅς τις κατῴκησεν εἰς τὸ Πήλιον, ὑπερέβη τὰς τότε ἀνθρώπους κατὰ τὴν μάθησιν καὶ δικαιοσύνην· αὐτὸς ἐδίδαξε τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὸν Ἀχιλλέα (α). Λοιπὸν ὁ μὲν Ἀσκληπιὸς εἰς τὴν ἰατρικήν του μετεχειρίζετο καὶ τὴν Μουσικὴν βοήθημα κατά τινων ἀσθενειῶν, καθὼς ὁ Πίνδαρος ἀναφέρει.

„ Ἥρωα παντοδαπῶν ἀλεκτῆρα νούσων·
„ Τὰς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων. "

Ὁ δὲ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ θλίψει του παρηγορέμενος, κατεπράϋνε τὴν πρὸς Ἀγαμέμνονα ὀργὴν διὰ τῆς Μεσικῆς, καθὼς ὁ Ὅμηρος ἐῤῥαψῴδησε.

„ Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ,
„ Καλῇ Δαιδαλέῃ, περὶ δ' ἀργύρεον ζυγὸν ἦεν,
„ Τὴν τ' ἄρετ' ἐξ Ἐνάρων, πόλιν Ἠετίωνος ὀλέσσας.
„ Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν· ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν. "

20. Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν Δημόδοκός τις Κερκυραῖος ἐποίησε πόρθησιν Ἰλίου, καὶ γάμον Ἀφροδίτης καὶ Ἡφαίστου. Οὗτος ὁ μουσικὸς ὑπ' Ἀγαμέμνονος διωρίσθη νὰ μένῃ παρὰ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ, ἵνα τὴν ἐγκράτειαν αὐτῇ διὰ τῆς Μουσικῆς ἐμπνέῃ. Καὶ Φήμιος δέ τις Ἰθακήσιος ἐποίησε νόστον τῶν ἀπὸ Τροίας μετ' Ἀγαμέμνονος ἀνακομισθέντων. Οὗτος δὲ, ὃς καὶ ἀδελφὸς λέγεται τῦ Δημοδόκου, διωρίσθη νὰ μένῃ παρὰ τῇ Πηνελόπῃ διὰ τὸ αὐτὸ τέλος (β).

21. Ὅμηρος δὲ, ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητὴς ἐῤῥαψῴδησε, ποιήσας τὴν Ἰλιάδα, καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, καὶ ὕμνους εἰς Θεούς. Αὐτὸς διότι ἐμελοποίησεν ὅλην τῦ

α) Ὅρα τὸν Βαρῖνον ἐν τῇ λέξει Χείρων.

β) Οὗτοι οἱ δύο μουσικοὶ ἤκμασαν ἐπὶ τῦ Τρωϊκῦ πολέμου, ἤτοι 1200 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

τὴν ποίησιν, ἀφροντιστὶ τοὺς πολλοὺς στίχους ἐποίησεν ἀκεφάλους, καὶ λαγαροὺς, καὶ μειούρους (α), ἀποπληρῶν τὴν ἔλλειψιν τῶν συλλαβῶν διὰ τῆς μελῳδίας (β). Προσαιτῶν δὲ κατά τινας, ἔπαιζε λύραν καὶ ᾖδε τοὺς στίχους (γ). Ἀνέδειξε δὲ μαθητὴν τὸν Ἀρκτῖνον, ὃς ἐφεῦρε τοὺς Ἰάμβους (δ).

22. Ὁ δὲ Ἀρχίλοχος ἐφεῦρε τὴν Ῥυθμοποιΐαν τῶν Τριμέτρων, καὶ τὴν Ἔνστασιν εἰς τὲς ὁμογενεῖς ῥυθμοὺς, καὶ τὴν Παρακαταλογὴν, καὶ τὴν περὶ ταῦτα κροῦσιν. Εἰς αὐτὸν πρῶτον ἀποδίδονται καὶ τὰ Ἐπῳδὰ, καὶ τὰ Τετράμετρα, καὶ τὸ προκριτικὸν, καὶ τὸ Προσοδιακὸν, καὶ ἡ αὔξησις τῦ Πρώτου· κατά τινας δὲ καὶ τὸ Ἐλεγεῖον. Κατέδειξεν ἔτι καὶ τὸ, ἀπὸ τὰ Ἰαμβεῖα ἄλλα μὲν νὰ λέγωνται παρὰ τὴν κρῦσιν, ἄλλα δὲ νὰ ψάλλωνται. Ὢν δὲ ἀγαθὸς ποιητὴς, ἀγωνιστὴς, καὶ μελοποιὸς, ἐκαυχήθη τὰ ἑξῆς, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἀθήναιος·

„ Εἰμὶ δ᾽ ἐγὼ θεράπων μὲν ἐνυάλοιο ἄνακτος,
„ Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος (ε).“

α) Καὶ πάθη ἓξ συμβαίνειν φασὶ τῷ ἡρωϊκῷ μέτρῳ· τρία μὲν κατὰ πλεονασμόν· Προκέφαλον, Προκοίλιον, Δολιχόουρον. Τρία δὲ κατ᾽ ἔνδειαν· Ἀκέφαλον, Λαγαρὸν, καὶ Μείουρον. Ζηνόβιος. Κ. Πώπ. Κεφάλ. Γʹ. §. μθʹ.

β) Διότι εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἐπιτήδειον μουσικὸν, νὰ δίδῃ εἰς ἰσομήκη μελῳδίαν καὶ περισσοτέρας συλλαβὰς καὶ ὀλιγωτέρας τῦ δέοντος, χωρὶς νὰ προξενηθῇ εὐαίσθητος δυσαρέσκεια.

γ) Πρῶτον μὲν ἦν φασι, τὸν Ὅμηρον ὑπὸ πενίας τε καὶ ἀπορίας προσαιτεῖν ἐν τῇ Ἑλλάδι. Δίων Χρυσ. Λόγ. ιά.

δ) Ἦν δὲ ἦτος υἱὸς Τήλεω τῦ Ναύτεω, Μιλήσιος, Ὁμήρου μαθητής· ἤκμασε δὲ κατὰ τὸν Σουΐδαν περί τὴν θʹ Ὀλυμπιάδα, κατὰ δὲ τὸν Εὐσέβιον κατὰ τὴν λʹ. ὥστ᾽ ἄμφω ἀμφίβολα φησὶ Ζηνόβ. Κ. Πώπ. περὶ τῦ Ἰαμ. σελ. 21.

ε) Τὰ παρὰ τὴν κρῦσιν λεγόμενα Ἰαμβεῖα προφέρονται κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς ποιητικῆς· τὰ δὲ ψαλλόμενα ἐκφέρονται κατὰ τὸν ῥυθμὸν τῆς μεσικῆς.

Ὁ Ἀρχίλοχος ἦν υἱὸς Τηλεσικλέους ἐκ τῆς νήσου Πά-

23. Ἀλκμὰν δὲ καὶ Ἱππώναξ ὑπῆρξαν εὑρεταὶ, ὁ μὲν τῶν ἐρωτικῶν μελῶν· ὁ δὲ Ἱππώναξ, τῆς Παρῳδίας (α). Ἦν δὲ ὁ μὲν Ἀλκμὰν Λάκων ἐκ Μεσσόας· καθὼς ὅμως ὁ Κράτης ἀναφέρει, ἦτον Λυδὸς ἀπὸ τὰς Σάρδεις (β)· ὁ δὲ Ἱππώναξ ἦν Ἐφέσιος, υἱὸς Πύθεω καὶ Πρωτίδος. Ὤκησε δὲ Κλαζομενὰς, ὑπὸ τῶν τυράννων Ἀθηναγόρα καὶ Κωμᾶ ἐξελαθείς.

24. Λυρικοὶ δὲ ὑπῆρξαν Στησίχορος, Ἀλκαῖος, Ἀσκληπιάδης, καὶ Ἴβυκος. Ἀπὸ τὲς ὁποίὲς ὁ μὲν Στησίχορος, διότι ἔστησε χοροὺς, ὠνομάσθη Στησίχορος, ἐν ᾧ πρότερον ὠνομάζετο Τησίας. Ἔγραψε δὲ Δωρίδι διαλέκτῳ ποιήματα ἐν βιβλίοις κϛ΄. πατρὶς δὲ αὐτῦ τὰ Ἵμερα, πόλις τῆς Σικελίας· ζήσας δὲ χρόνους πέ, ἀπέθανεν εἰς Κατάνην (γ). Οὔ-

---

ρου· ἤκμαζε περὶ τὴν κθ΄ Ὀλυμπιάδα, 660 πρὸ Χρ. ἔτη. Ἐποίησε Σάτυραν, δι᾽ ἧς ἐγγίσας σφοδρῶς τὸν Λυκάμβην καὶ τὰς τρεῖς τῦ θυγατέρας, (διότι ὑποσχεθεὶς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν τὴν θυγατέρα του γυναῖκα, ἐψεύσθη) ἐπροξένησεν εἰς αὐτὲς τὸν θάνατον· διότι ἀφ᾽ ἑαυτῶν ἐκρεμάσθησαν, μὴ ὑποφέροντες τὴν αἰσχύνην· τὸν δὲ φονέα τῦτου Καλώνδαν ὁ Ἀπόλλων ἐξήλασεν, εἰπών·

„ Μουσάων θεράποντα κατέκτας· ἔξιθι νηῦ.“ Ὅρα καὶ Ἄνθιμον Γαζῆν φύλ. 132.

α) Ὁ μὲν Ἀλκμὰν κατὰ τὸν Ἄνθιμον Γαζῆν ἤκμασεν 610 ἔτη πρὸ Χρ. κατὰ δὲ τὸν Ζηνόβιον 670, περὶ τὴν κζ΄ Ὀλυμπιάδα. Ἦν δὲ ἐκ Μεσσόας, ἥ ἐστι μέρος τῆς Σπάρτης ἢ τόπος Λακωνικῆς. Ὁ δὲ Ἱππώναξ ἤκμασε περὶ τὴν μ΄ Ὀλυμπιάδα, 540 ἔτη πρὸ Χρ. κατὰ τὸν Πλίνιον. Ὅρα Ἀνθ. καὶ Ζηνόβ. Τί δὲ ἐστι παρῳδία, καὶ ἐπῳδὸς, ἑρμηνεύει Ζηνόβιος Πώπ. XCV.

β) Ὁ Ἀλκμὰν ἦτον ἄριστος μελῶν ποιητὴς κατὰ τὸν Πλῦταρχον καὶ ἔγραψε μελῶν βιβλία ϛ΄.

γ) Ὁ μὲν Στησίχορος, εἷς τῶν Λυρικῶν ποιητῶν, νομίζεται ἀπὸ μερικὲς υἱὸς τῦ Ἡσιόδου, γεννηθεὶς εἰς τὴν Ἵμεραν τῆς Σικελίας τῇ λζ΄ Ὀλυμπιάδι, ἀκμάσας δὲ τῇ ν΄, 580 ἔτη πρὸ Χρ. ἐχρημάτισεν εἰς τὸ ἄκρον ἐχθρὸς τῦ τυράννου Φαλάριδος· ἀπέθανεν ἐν Κατάνῃ τῇ νϛ΄ Ὀλυμπιάδι.

τος γράψας εἰς Ἑλένην ψόγον, ἐτυφλώθη λέγουσιν· ἔπειτα παλινῳδίαν ᾄσας, ἀνέβλεψεν· ἧς ἡ ἀρχὴ ἔχει οὕτως·

„ Οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος ȣ̃τος· ȣ̓δ' ἔβας ἐν ναυσίν
„ Ἐϋσέλμοις, ȣ̓δ' ἵκεο πέργαμα Τροίας.“

Ὁ δὲ Ἀλκαῖος μετεχειρίσθη τὸ Ἀλκαϊκὸν μέτρον εἰς τὰς στιχουργίας του· ἔγραψεν ᾠδάς· ἦν δὲ Λέσβιος, ἐκ Μιτυλήνης πόλεως (α). Ὁ δὲ Ἀσκληπιάδης μετεχειρίσθη μάλιστα τὸ Ἀσκληπιάδιον μέτρον· ὅμως εὑρετὴς αὐτȣ̃ φαίνεται, ὅτι δὲν ἐχρημάτισεν ὁ Ἀσκληπιάδης, ἐπειδὴ μετεχειρίσθησαν αὐτὸ πρότερον ὁ Ἀλκαῖος καὶ ἡ Σαπφώ (β). Ὁ δὲ Ἴβυκος ἐφεῦρε τὴν Σαμβύκην, καὶ ἔγραψε δωρίδι διαλέκτῳ βίβλία ζ. ἔγινεν ἐρωτομανέστατος περὶ μειράκια· καὶ ἐφονεύθη ὑπὸ κακούργων (γ), καὶ ἐξεδικήθη ὑπὸ γεράνων· ἦν δὲ τῷ γένει Ῥηγῖνος.

25. Κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν ὑπῆρξαν καὶ τρεῖς

Ὁ δὲ Ἀλκαῖος ἤκμαζε μετὰ κλέους τῇ μδ' Ὀλυμπιάδι· ἐδίωκε τȣ̀ς τυράννους περισσότερον μὲ τὰς ᾠδάς του παρὰ μὲ τὸ ξίφος, καὶ ἔγινε πρῶτος καὶ ἡγεμὼν τῶν διωκομένων· ἔπεσεν ὅμως τελευταῖον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθρȣ̃ του Πιττακȣ̃ ἑνὸς τῶν ἑπτὰ σοφῶν· ὅστις ἀπὸ γενναιότητα δὲν μετεχειρίσθη κατ' αὐτȣ̃ τὴν δύναμίν του.

α) Ὅρα περὶ τȣ́των Ζηνόβιον Κ. Πώπ. φύλ. 365.

β) Ὅρα τὸν αὐτὸν, φύλ 370.

γ) Ἴβυκος, υἱὸς Φυτίου, φονευόμενος ὑπό τινων, καὶ μηδένα ἔχων μήτε μάρτυρα τῆς ἐπιβουλῆς, θεωρήσας γεράνους, Ὑμεῖς ἔφησεν ὦ γέρανοι τιμωρήσατέ μοι τὸν φόνον. Τῆς δὲ πόλεως ζητȣ́σης τȣ̀ς φονεύσαντας, καὶ μὴ δυναμένης εὑρεῖν, ἐπιτελȣμένου θεάτρου, καὶ τȣ̃ δήμου καθεζομένου, γέρανοι διέπτησαν· θεασάμενοι δὲ οἱ φονεῖς, ἐγέλασαν· καὶ, Ἰδοὺ, εἶπον, οἱ τιμωροὶ τȣ̃ Ἰβύκου. Τῶν δὲ πλησίων καθεζομένων τις ἀκȣ́σας, ἀπήγγειλε ταῖς ἀρχαῖς· καὶ συλληφθέντες ὡμολόγησαν τὸν φόνον, καὶ τȣ̃ φόνου δίκην ἔδοσαν. Ἤκμασε δὲ ὁ Ἴβυκος ἐπὶ Κροίσου κατὰ τὴν νδ' Ὀλυμπιάδα. Παρὰ Ἀθηναίῳ εὑρίσκονται καί τινα ἀποσπασμάτια τῶν ποιημάτων τȣ̃ Ἰβύκου.

Λυρικαὶ καὶ ποιήτριαι περιβόητοι· Σαπφὼ, Ἤριννα, καὶ Δαμοφίλη. Διὰ γοῦν τὴν πολλὴν ἐν Μουσικῇ δύναμιν ὠνομάσθη καὶ Μοῦσα δεκάτη ἡ Σαπφώ. Ἐφεῦρε τὸ Πλῆκτρον, καὶ τὴν Μιξολυδιστί· συνέγραψεν ὕμνους μελῶν λυρικῶν βιβλία θʹ, ἐλεγεῖα, ἐπιγράμματα, (ἀπὸ τὰ ὁποῖα μερικὰ σῴζονται ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ τῶν ἐπιγραμμάτων.) μονῳδίας, καὶ ἰάμβους. Καὶ μήτηρ μὲν αὐτῆς ἦν ἡ Κλεΐς, πόλις δὲ ἡ Μιτυλήνη (α)· καὶ ὑπερέβη μὲν ἡ Σαπφὼ τὴν Ἤρινναν εἰς τὰς ᾠδάς· ὑπερέβη δὲ τὴν Σαπφὼ ἡ Ἤριννα εἰς τοὺς ἑξαμέτρους στίχους, οἵτινες καὶ συγκρίνονται, λέγουσι, μὲ τοὺς τοῦ Ὁμήρου. Τῆς δὲ Δαμοφίλης τὸ ὄνομα λέγεται δεδομένον, ἀπὸ τοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς φίλτρου τοῦ δήμου, ἐν ᾧ πρότερον εἶχεν ἄλλην ὀνομασίαν.

26. *Περίφημος λυρικὸς ὑπῆρξε καὶ Τέρπανδρος ὁ Ἀρναῖος ἢ Λέσβιος, ἀπόγονος Ἡσιόδου, καὶ κατ᾽ ἄλλους Ὁμήρου. Αὐτὸς ἐποίησε τὴν λύραν ἑπτάχορδον, καὶ πρῶτος ἔγραψε λυρικοὺς νόμους, ἂν καί τινες θέλουσι νὰ συνέγραψε πρῶτος ὁ Φιλάμμων (β). Ὠνόμασε δὲ τοὺς λυρικούς τους νόμους, Βοιώτιον, Αἰό-*

α) Ἡ περίφημος ποιήτρια Σαπφὼ ἐγεννήθη εἰς τὴν Μιτυλήνην τῇ λςʹ, ἢ ζʹ Ὀλυμπιάδι, 600 ἔτη πρὸ Χρ. Ὁ μὲν πατὴρ αὐτῆς ἐκαλεῖτο Σκανδρώνυμος· ἡ δὲ μήτρ Κλεΐς· μεταξὺ τοῦ 25 καὶ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας της ἀπῆλθεν εἰς Σικελίαν ἐξ ἔρωτος· ἐλθοῦσα δὲ εἰς Λευκάδα, ἐπήδησεν ἀπὸ τὸ ὑψηλὸν ἀκρωτήριον, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν ἀπηλπισμένων ἐραστῶν, εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐπνίγη.

Ἡ δὲ Ἤριννα ἦτον ἀπὸ τὴν Λέσβον, ὡς λέγουσι, καὶ ἤκμαζεν εἰς τὸν καιρὸν τῆς Σαπφοῦς· ἀπέθανεν ὅμως εἰς τὸ δέκατον ἔννατον ἔτος τῆς ἡλικίας της.

β) Σουΐδ. ἐν λ. Ἤκμασε δὲ ὁ Τέρπανδρος περὶ τὴν μʹ Ὀλυμπιάδα. Λέγει δὲ ὁ Ἀθήναιος, ὅτι δῆλον ἐκ τούτων, ὅτι ὁ Τέρπανδρος ἀρχαιότερος Ἀνακρέοντος. Τὰ Καρνεῖα πρῶτος πάντων Τέρπανδρος νικᾷ ἔν τε τοῖς ἐμμέτροις καρνεονίκαις, κἂν τοῖς καταλογάδην.

λιον, Τροχαῖόν τε καὶ Ὀξὺν, Κηπίωνά τε καὶ Τερπάνδριον. Καὶ καθ' ἕκαστον μέλη περιτιθεὶς εἰς τὰς στίχους τȣ Ὁμήρου καὶ εἰς τὰς ἰδικὰς του, τὰς ἔψαλλεν εἰς τὰς ἀγῶνας· ἐνίκησε δὲ τετράκις ἑξῆς εἰς τὰ Πύθια (α). Ἐζήλωσε δὲ Ὁμήρου μὲν τὴν ποίησιν, Ὀρφέως δὲ τὰ μέλη· ἐποίησε δὲ καὶ τετραοίδια, καὶ προοίμια κιθαρῳδικὰ ἐν στιχουργίᾳ, καὶ νόμȣς ὁμοίως· εἰς αὐτὸν ἀνατίθεται τῆς νήτης Δωρίȣ, καὶ ἡ τȣ Μιξολυδίου τόνου ὅλου, καὶ ὁ τῆς Ὀρθίȣ μελῳδίας τρόπος, ὁ κατὰ τὰς ὀρθίους πρὸς τὸν ὄρθιον σημαντὸν τροχαῖον. Λέγει δὲ Πίνδαρος, ὅτι καὶ τῶν Σκολιῶν μελῶν (β) εὑρετὴς ὑπῆρξεν ὁ Τέρπανδρος· κατέστησε δὲ πρώτην κατάστασιν τῶν περὶ τὴν Μȣσικὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ, λέγων·

„ Ἡμεῖς τοι τετράγηρυν ἀποστέρξαντες ἀοιδὴν,
„ Ἑπταφώνῳ φόρμιγγι νέους κελαδήσομεν ὕμνȣς.“

27. Μελοποιοὶ ἄριστοι ὑπῆρξαν, Ἀνακρέων ὁ ἐκ Τέω πόλεως Ἰωνίας. Οὗτος, ὃν καὶ σοφὸν ἐνόμιζόν τινες καὶ ἀληθῶς φιλόσοφον, ἔγραψεν ᾠδὰς, καὶ ὕμνους (γ). Σιμωνίδης, ὁ ἐξ Ἰουλίδος πόλεως τῆς νήσου Κέω. Οὗτος κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, ἦτον ὁ δυνατώτατος εἰς τὴν διεγερτικὴν μουσικὴν, καὶ ὅτι καὶ ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἔτει τῆς ἡλικίας τȣ ἔλαβε τὸ βραβεῖον. Ἐφεῦρε λέγουσι καὶ τὰ διπλᾶ γρά-

---

α) Πύθια λέγεται τόπος, καὶ ἑορτὴ Ἑλληνικὴ, καὶ πανήγυρις. Ὅρα Βαρῖνον.

β) Σκολιὸν μέλος λέγεται τὸ παρὰ πότον ᾀδόμενον, ὃ καὶ Παροίνιον ἐκαλεῖτο. Ἴδε τȣτου πλατυτέραν ἐξήγησιν παρὰ Ζηνοβίῳ.

γ) Ὁ Ἀνακρέων ἤνθει περὶ τὴν ξβ' Ὀλυμπιάδα· ἐγεννήθη τῷ β' ἔτει τῆς νέ ὀλυμπιάδος· ἐξεμάκρυνε δὲ τὸ ζῆν μέχρι τȣ 85 ἔτους τῆς ἡλικίας του, καὶ ἀπεπνίγη ἔκ τινος κόκκου σταφίδος· διατρίψας ἀρκετὰς χρόνους ἐν Σάμῳ παρὰ τῷ τυράννῳ Πολυκράτῃ, ὅστις καὶ μεγάλως τὸν ἐτίμα· εἶτα δι' ἐπιτροπῆς Ἱππάρχου, ἤχθη εἰς τὰς Ἀθήνας πεντηκοντόρῳ νηΐ.

μματα, τὸ Η δηλαδὴ, Ω, Ζ, Ξ, καὶ Ψ (α). Καὶ Ἱπποδίκης ὁ Χαλκιδεὺς, ὅςτις συνέστησε καὶ ἐθεμελίωσε τȣ̀ς μȣσικȣ̀ς ἀγῶνας.

28. Πυθαγόρας δὲ θέλων τὴν ȣ̓σίαν τȣ͂ Παντὸς συγκειμένην διὰ Μȣσικῆς, (Παυσανίας) φιλοσοφικωτέραν ἀπὸ ὅλους τȣ̀ς πρὸ αὐτȣ͂ ἐνέθηκεν ἔρευναν εἰς τὴν Μȣσικήν. Οὗτος διελὼν τὸ πεντεκαιδεκάχορδον Σύστημα εἰς πέντε τετράχορδα, προσέθηκεν εἰς τȣ̀ς φθόγγους τὸν Προσλαμβανόμενον. Ηὗρε τὰ διαστήματα τῶν τόνων, καὶ δι᾽ ἀριθμῶν ἐξέφρασε τὴν διαφορὰν αὐτῶν, οἵτινες ἀριθμοὶ σῴζονται καὶ ἕως εἰς ἡμᾶς. Τούτȣς δὲ τȣ̀ς ἀριθμȣ̀ς καὶ τοὺς τρόπους, ȣ̔̀ς μετεχειρίσθη πρὸς διάκρισιν τῶν διαστημάτων, καὶ τὰ σύμφωνα, καὶ τὰ διάφωνα συστήματα, καὶ τὰ λοιπὰ, περιέξει μὲν καὶ αὕτη ἡ Βίβλος, πλατύτερον ὅμως εὑρίσκεις αὐτὰ παρὰ τῷ Πυθαγορικῷ Νικομάχῳ, παραλαβόντι ταῦτα παρὰ Φιλολάȣ, ὅςτις ἐχρημάτισε μαθητὴς τȣ͂ Πυθαγόρȣ. Ἡ δὲ σύζυγος τȣ͂ Πυθαγόρου Θεανὼ ἦτον τόσον πεπαιδευμένη, ὥστε ὄχι μόνον βιβλία συνέγραψεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν θάνατον τȣ͂ ἀνδρός της ἀνεδέχθη καὶ τὸ σχολεῖόν του (β).

α) „ Γέγραπται αὐτῷ Δωρίδι διαλέκτῳ ἡ Καμβύσου καὶ Δα- „ ρείου βασιλεία, καὶ Ξέρξου ναυμαχία, καὶ ἡ ἐπ᾽ Ἀρτε- „ μισίῳ ναυμαχία, δι᾽ ἐλεγείας· ἡ δ᾽ ἐν Σαλαμῖνι, μελικῶς. " Σουΐδας.

Ὁ Σιμωνίδης ἐγεννήθη τῇ νέ Ὀλυμπιάδι, καὶ ἀπέθανε τῇ οή· τȣ́του διηγȣ͂νται ἀξιομνημόνευτα ἐφευρέματα.

β) Ὁ Πυθαγόρας, φιλόσοφος περίφημος, εἶχε πατρίδα τὴν Σάμον, καὶ ἦν υἱὸς Μνησάρχου δακτυλιογλύφου. Ἐγεννήθη μεταξὺ τῆς μγ′ καὶ νβ′ Ὀλυμπιάδος· ἔλαβε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς μαθήσεως ἀπὸ Φερεκύδην καὶ Ἑρμοδάμαν. Ἀπελθὼν δὲ εἰς Αἴγυπτον, ἐπροχώρησεν εἰς τȣ̀ς ναȣ̀ς, καὶ εἰς τȣ̀ς ἱερȣ̀ς τόπους των, καὶ ἐδιδάχθη ἀκριβῶς τὴν σοφίαν τῶν Αἰγυπτίων· ἐδιδάχθη προσέτι ἐκεῖ τὴν Ἀστρονομίαν, Γεωμετρίαν, καὶ Θεολογίαν· αἰχμαλωτισθεὶς δὲ ὑπὸ Καμβύσου, ἐφέρθη εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔνθα πάλιν ἀ-

29. *Θαλήτας δὲ ὁ Γορτύνιος, καὶ Ξενόδαμος ὁ Κυθήριος, καὶ Ξενόκριτος ὁ Λοκρὸς κατεστάθησαν ποιηταὶ Παιάνων* (α). *Λοιπὸν ὁ μὲν Θαλήτας ἐμιμήθη μὲν τὰ μέλη τȣ̃ Ἀρχιλόχου, καὶ τὰ ἐξέτεινεν εἰς τὸ μακρότερον· ἐνέθηκε δὲ εἰς τὴν Ῥυθμοποιΐαν καὶ Μάρωνα καὶ Κρητικὸν ῥυθμόν· οὓς ȣ̈τε ὁ Ὀρφεὺς, ȣ̈τε ὁ Ἀρχίλοχος, ȣ̈τε ὁ Τέρπανδρος μετεχειρίσθησαν. Τȣ̃ δὲ Ξενοδάμου, λέγει ὁ Πλȣ́ταρχος, ἀπομνημονεύεται καὶ Ἆσμα, τὸ ὁποῖον εἶναι φανερῶς Ὑπόρχημα* (β). *Ὁ δὲ Λοκρὸς Ξενόκριτος ἐποίησε καὶ Ἡρωϊκὰς ὑποθέσεις, ὧν τινὲς ὠνομάσθησαν Διθύραμβοι* (γ).

30. *Σακάδας δὲ ὁ Ἀργεῖος ἔγινε ποιητὴς μελῶν, καὶ ἐλεγείων μελοποιημένων, καὶ ἐποποιὸς ἀγαθός· ἐνίκησε τρὶς εἰς τὰ Πύθια* (δ). *Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος, αὐλητὴς περίφημος, ἐνίκησε κατὰ τὰς ἐφεξῆς τȣ́των ἓξ Πυθιάδας αὐτὸς μόνος αὐλητής. Ἐ-*

πέκτησε τȣ̀ς ἐκεῖ σοφοὺς διὰ διδασκάλους του· ἐπιστραφεὶς δὲ εἰς Σάμον, ἤρξατο νὰ διδάσκῃ, καὶ μὴ εὐδοκιμήσας, φυγὼν καὶ περιελθὼν τȣ̀ς περιφήμους τόπους καὶ ναοὺς τῆς Ἑλλάδος, κατήντησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν· ἔνθα εἰς τὴν Κροτώνην ἐσύστησε τὸ σχολεῖον, διδάσκων ἰδίαν φιλοσοφικὴν αἵρεσιν· μὲ τȣ̀ς μαθητάς του ἔζη ὡς εἰς κοινόβιον, οἱ δὲ τȣ̀ς λόγους του ἐδέχοντο ὡς χρησμȣ̀ς, λέγοντες· Αὐτὸς ἔφα. Ἔζησε κατά τινας 99 *ἔτη.*

α) *Οἱ εἰς Ἀπόλλωνα ὕμνοι κυρίως ἐκαλȣ̃ντο Παιᾶνες, ἐπὶ κακῶν λύσει ᾀδόμενοι. Ζηνόβ. Πώπ.*

β) *Ὑπόρχημα λέγεται τὸ μέλος τὸ ἐν τῇ ὀρχήσει ᾀδόμενον· ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς.*
„ *Διὰ τȣ̃το γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνέταττον οἱ ποιηταὶ τοῖς*
„ *ἐλευθέροις τὰς ὀρχήσεις, καὶ ἐχρῶντο τοῖς σχήμασι ση-*
„ *μείοις μόνον τῶν ᾀδομένων, τηρȣ̃ντες ἀεὶ τὸ εὐγενὲς καὶ*
„ *ἀνδρῶδες ἐπ᾽ αὐτῶν· ὅθεν καὶ Ὑπορχήματα τὰ τοιαῦτα προσηγόρευον. Ἀθήν. Ὅρα καὶ Ζηνόβ.*

γ) *Ὁ δὲ Διθύραμβος εἶναι μέλος, ᾀδόμενον εἰς Διόνυσον, καὶ διηγούμενον τὴν μυσαρὰν ἐκείνου γένεσιν.*

δ) *Παυσανίας Βιβ. ϛ´, σελ.* 487.

πήλησε δὲ καὶ εἰς τὰ Ὀλύμπια ἑξάκις εἰς τὸ πένταθλον· δι᾽ ἃ ἔστησαν αὐτῷ στήλην, καὶ ἐπέγραψαν αὐτῇ τὰ ἑξῆς·

„ Πυθοκρίτου καλλινίκου μνάματα αὐλητᾶ (α). "

31. Λυρικαὶ ἐπίσημοι ἐστάθησαν καὶ Κόριννα, Τηλέσιλλα, καὶ Πραξίλλα. Καὶ ἡ μὲν Κόριννα γεννηθεῖσα ἐν Θήβαις, ἐδιδάχθη ὑπό τινος ποιητρίας Μύρτιδος (β)· ἐνίκησε δὲ τὸν Πίνδαρον πεντάκις, καὶ ἔλαβε τὸ βραβεῖον. Ἡ δὲ Τηλέσιλλα ἦν Ἀργεία, ἐξ ἐνδόξου οἰκίας, κατὰ δὲ τὸ σῶμα νοσηματική. Καὶ ἐπειδὴ περὶ τῆς ὑγιάσεώς της ἠρώτησε τȣ̀ς Θεοὺς, ἐλαλήθη πρὸς αὐτὴν νὰ θεραπεύῃ τας Μȣ́σας· ὅθεν πεισθεῖσα τοῖς λογίοις, ἐπεχείρησε τῇ Μȣσικῇ, καὶ διὰ τῆς ἁρμονίας ἠλευθερώθη τȣ̃ πάθους. Ἐθαυμάζετο δὲ ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ διὰ τὴν ποιητικὴν καὶ διὰ τὴν γενναιοκαρδίαν (γ). Ἡ δὲ Πραξίλλα διθυράμβους ἔγραψεν ȣ̃ς ἀναφέρει ὁ Ἡφαιστίων· καὶ Σκολιὰ, δι᾽ ἃ καὶ ἐθαυμάσθη, καθὼς εἶπεν ὁ Ἀθήναιος (δ). Ἀπὸ ἐκεῖνα ὅμως ἅ τινα ἀναφέρει Γιράλδος ὁ Λίλιος, ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπεσώθη κανένα (ε).

α) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι.

β) Ἡ Μύρτις ἦν μήτηρ, ἢ τȣλάχιστον διδάσκαλος τȣ̃ Πινδάρου· γυνὴ περίφημος διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ προτερήματά της, καὶ ἔτι περιφημοτέρα, διότι μεταξὺ τῶν μαθητῶν αὐτῆς εἶχε τὸν Πίνδαρον, καὶ τὴν Κόρινναν.

γ) Ἐπεὶ δὲ Κλεομένης ὁ Βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν, πολλȣ̀ς ἀποκτείνας, ἐβάδιζε πρὸς τὴν πόλιν, ὁρμὴ καὶ τόλμα δαιμόνιος παρέστη ταῖς ἀκμαζούσαις τῶν γυναικῶν, ἀμύνασθαι τȣ̀ς πολεμίȣς ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ἡγουμένης δὲ Τηλεσίλλης, ὅπλα λαμβάνουσι, καὶ παρ᾽ ἔπαλξιν ἱστάμεναι, κύκλῳ τὰ τείχη περιέστεψαν, ὥστε θαυμάζειν τȣ̀ς πολεμίȣς. Τὸν μὲν ȣ̃ν Κλεομένη, πολλῶν πεσόντων, ἀπεκρούσαντο· τὸν δ᾽ ἕτερον βασιλέα Δαμάρατον, ἐντὸς γενόμενον, καὶ κατασχόντα τὸ Παμφυλιακὸν, ἐξέωσαν. Ὅθεν δῆλον αὐτὴν περὶ τὴν ρλθ᾽ Ὀλυμπιάδα ἀκμάσαι.- δ) Βιβλ. ΙΔ΄.

ε) Ἀνθολ. 91· καὶ Ἡφαιστ. 9. Ἐγεννήθη δὲ ἡ Πραξίλλα εἰς τὴν Σικυῶνα, ἤνθει δὲ τῇ ϙβ΄ Ὀλυμπιάδι.

32. *Λάσος δὲ ὁ Ἑρμιονεὺς εἰσήγαγε τὸν διθύραμβον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ εἰσηγήσατο τὲς ἐριστικὲς λόγους μὲ ὅλον ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἀπονέμει τὴν ποίησιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τε Διθυράμβου τῷ Μηθυμναίῳ Ἀρίωνι τῷ κιθαρῳδῷ, λέγων·*

„ Ἀρίωνα τὸν Μυθυμναῖον ἐπὶ δελφῖνος ἐξενειχθέν-
„ τα ἐπὶ ταίναρον, ἐόντα κιθαρῳδὸν τῶν τότε ἐ-
„ όντων οὐδενὸς δεύτερον, καὶ Διθύραμβον πρῶ-
„ τον ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε
„ καὶ ὀνομάσαντα καὶ διδάξαντα ἐν Κορίνθῳ (α).“

Ἦν δὲ ὁ Λάσος, πατρὸς μὲν Χαριβίνου, πόλεως δὲ Ἀχαΐας. Συναριθμεῖται δὲ παρά τινων τοῖς ἑπτὰ σοφοῖς, ἀντὶ Περιάνδρου. Λόγον δὲ περὶ Μουσικῆς ὗ-τος ἔγραψε, πλὴν ὃ σῴζεται. Ἐδίδαξε καὶ τὸν ἔξοχον τῶν νέων λυρικῶν ποιητῶν Πίνδαρον· ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐδίδαξεν αὐτὸν ἡ Κόριννα, εἰπϐσα περὶ αὐτϐ ταῦτα·

„ Μέμφομαι ἰώννα τὰν λιγουρὰν Μυρτίδα,
„ Ὅτι βαναφϐσα ἔβα Πινδάροιο ποτ᾽ ἔριν.“

Καὶ πατὴρ μὲν αὐτϐ ἦν Δαΐφαντος, μήτηρ δὲ Μύρτις. Ὄντες δὲ ἀμφότεροι αὐληταὶ, ἐδίδαξαν τὴν ἰδίαν τέχνην καὶ εἰς τὸν υἱόν των. Διὰ δὲ τὴν μουσικήν του κατέστη τόσον περίφημος, ὥστε Ἀλέξανδρος ὁ τϐ Ἀμύντου μετὰ ταῦτα τὸν συγκατέταξε μετὰ τῶν λοιπῶν μουσικῶν, τοὺς ὁποίϐς αὐτὸς ἐσέβετο (β). Μεγάλην δὲ ἅμιλλαν εἶχε πρὸς τὸν Πίνδαρον καὶ Βακχυλίδης, ὁ ἐξ Ἰϐλίδος πόλεως τῆς

α) Κλειώ.

β) Ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη τῷ α΄ ἔτει τῆς ξε΄ Ὀλυμπιάδος· πατρίς του δὲ γνωρίζεται αἱ Θῆβαι τῆς Βοιωτίας, ὅςτις διὰ τϐ μεγάλου ποιητικϐ αὐτϐ πνεύματος ἀπεδίωξε τὸ ἐκ τῆς πατρίδος ὄνειδος. Ἐδιδάχθη τὴν λύραν ἀπὸ Λάσον τὸν Ἑρμιονέα, τὴν δὲ ποιητικὴν ἀπὸ τὸν Σιμωνίδην. Ὁ Πίνδαρος τῷ 40 ἔτει τῆς Ἡλικίας του ἐστάθη ὁ περιφημότερος τῶν λυρικῶν, καὶ ἐτιμᾶτο μεγάλως· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι

Κέω (τζίας), συμπολίτης καὶ ἀνεψιὸς τȣ̃ Σιμωνίδου, τȣ̃ καὶ διδασκάλου ὑπάρξαντος τȣ̃ Πινδάρου· ἀλλ' ὁ Βακχυλίδης ἠξιώθη μεγαλητέρας τιμῆς παρὰ τῷ βασιλεῖ Ἱέρωνι, παρὰ ὁ Πίνδαρος· διὸ καὶ τὸν κατατοξεύει ὁ Πίνδαρος, ὀνομάζων αὐτὸν μὲν Κόρακα, τὸν δὲ ἑαυτόν του Ἀετόν. Ἔγραψε δὲ ὁ Βακχυλίδης ἐρωτικὰ, προσῴδια, διθυράμβους, ὕμνȣς, καὶ ἄλλα πολλὰ (α.

33. Τραγικοὶ δὲ περίφημοι ἐστάθησαν, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, καὶ Εὐρυπίδης. Ὧν ὁ τῶν τραγικῶν ἁπάντων μεγαλοφωνότατος Αἰσχύλος ἐπενόησε τὴν τάξιν τῆς σκηνῆς, καὶ ἔφερε τὸ πλῆθος τῶν ὑποκριτῶν νὰ ὁμιλῶσιν ἀνὰ δύο, καὶ πολλὰ ὀρχηστικὰ σχήματα ἐξευρίσκων, ἀνέδιδεν εἰς τȣ̀ς χορευτάς. Ἐφεῦρε τὴν στολὴν εὐπρεπῆ καὶ σεμνὴν, καὶ τὰ λοιπά (β). Δι' ἃ πρεπόντως ἠθέλησαν νὰ τὸν ὀνομάσωσι

διὰ τιμήν του ἤγειραν ἀνδριάντα· οἱ δὲ Λακεδαίμονες, ὁ Ἀλέξανδρος, κατεδαφίζοντες τὰς Θήβας, διεφύλαξαν τὸν οἶκον τȣ̃ Πινδάρου· παρέτεινε τὸ ζῆν μέχρι τῶν 94 ἐτῶν τῆς ἡλικίας του, καὶ ἀπέθανε λαμπρῶς.

α) Ἤνθει ὁ Βακχυλίδης 430 ἔτη πρὸ Χριστȣ̃.

β) Ἐκόσμησε μὲν τὴν τραγῳδίαν καὶ Πρατίνας, ἐφ' ȣ̃ καὶ θέατρον ἀνήγειραν, ὃς ἦν υἱὸς Πυῤῥωνίου, ἢ Ἐγκωμίȣ, καὶ συνακμάσας Αἰσχύλῳ, ἀντηγωνίζετο αὐτῷ τε καὶ Χοιρίλλῳ. Ὁ δὲ Αἰσχύλος μετὰ τȣ̃τον ἔφερεν εἰς τὴν Τραγῳδίαν τοιȣ̃τον καλλωπισμὸν, ὥστε δι' αὐτὸν καὶ Πατὴρ τῆς Τραγῳδίας ὠνομάσθη. Μαρτυρȣ̃σιν οἱ παλαιοὶ, ὅτι κατ' ἐξοχὴν ȣ̃τος ἤξευρε νὰ διεγείρῃ τὸ πάθος τȣ̃ τρόμου καὶ τȣ̃ οἴκτȣ, ὡς ȣ̓δεὶς ἄλλος. Ἦν δὲ υἱὸς Εὐφορίωνος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ δ' ἔτος τῆς ξγ' Ὀλυμπιάδος· κἀν τῇ πρὸς τὸν βάρβαρον μάχῃ ȣ̓κ αἰσχρῶς συνηγωνίσατο· ἡττηθεὶς δὲ Σοφοκλέȣς, ἔφυγεν εἰς Σικελίαν πρὸς Ἱέρωνα τὸν Τύραννον· καὶ ἀποθνήσκει κατὰ τὸ δ' ἔτος τῆς π' Ὀλυμπιάδος. Φέρεται δὲ εἰς αὐτὸν μετ' ἄλλων καὶ τȣ̃το τὸ ἐπίγραμμα·

„ Αἰσχύλον ἥδε λέγει ταφίη λίθος ἐνθάδε κεῖσθαι
„ Τὸν μέγαν οἰκείης τῆλ' ἀπὸ Κεκροπίης,
„ Λευκὰ Γέλας Σικελοῖο παρ' ὕδατα· τὶς φθόνος ἀστῶν
„ Θησείδας ἀγαθῶν ἔγκοτος αἰὲν ἔχει;“

καὶ εὑρετὴν τῆς Τραγῳδίας (α). Ὁ δὲ σοφὸς Σοφοκλῆς ἐποίησε σκηνογραφίαν· ἐκαινούργησε τὰ περὶ τῶν χορόν· καὶ καταλύσας τὴν ὑπόκρισιν τȣ ποιητȣ, ἐφεῦρε τρίτον ὑποκριτήν· καὶ ἐπιτηδεύσας τὸ γλυκὺ εἰς τὰς τραγῳδίας, εὐδοκίμησε περισσότερον ἀπὸ ὅλȣς (β). Ὁ δὲ Εὐρυπίδης, ὁ ἐπὶ τῆς σκηνῆς φιλόσοφος, ἔφερεν εἰς τὴν σκηνὴν πολλὰ καὶ καλά· διότι μετεχειρίσθη μὲν γνώμας οἰκειοτάτας· ἐπεχειρίσθη δὲ καὶ θεωρήματα ὑψηλά· διὰ τȣτο καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἰδόντες τούτȣς τȣς τρεῖς ποιητὰς, ὅτι εἰς ὀλίγον καιρὸν ἐποίησαν μεγάλας ἐπιδόσεις, ἐψήφησαν τὰ ἑξῆς.

„ Τὰς Τραγῳδίας τῶν ποιητῶν Αἰσχύλου, Σοφο-
„ κλέȣς, Εὐρυπίδου, ἐν κοινῷ γραψαμένους φυ-
„ λάττειν· καὶ τὸν γραμματέα τῆς πόλεως παραγι-
„ νώσκειν τοῖς ὑποκρινομένοις· ȣκ ἐξεῖναι γὰρ αὐτὰς
„ ὑποκρίνασθαι. “

34. Φιλόσοφοι δὲ μȣσικοὶ ἐστάθησαν τρεῖς οἱ ἐπισημότατοι· Σωκράτης, Πλάτων, καὶ Ἀριστοτέλης. „ Ὧν ὁ μὲν Σωκράτης ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Κόν-

---

α) Διαιρεῖται δὲ ἡ Τραγῳδία κατὰ τὸ ποιὸν, εἰς Μῦθον, Ἦθος, Λέξιν, Διάνοιαν, Ὄψιν, καὶ Μελοποιΐαν· ὅθεν καὶ πᾶς τραγῳδοποιὸς, ἔστι καὶ μελοποιός· Ζηνόβ. Πώπ.

β) Ὁ μὲν Σοφοκλῆς ἐγεννήθη κατὰ τὴν ογ´ Ὀλυμπιάδα, προσηγορεύθη δὲ Μέλισσα διὰ τὸ γλυκύ· ἔγραψεν Ἐλεγεῖά τε, καὶ Παιᾶνας, καὶ λόγον περὶ χορȣ καταλογάδην, πρὸς Θέσπιν καὶ Χοίριλλον ἀγωνιζόμενος· ἐδίδαξε δράματα ργ´· ἔλαβε νίκας κδ´. τελευτᾷ δὲ μετὰ Εὐρυπίδην ἔτη ϛ´.

Ὁ δὲ Εὐρυπίδης, υἱὸς Μνησάρχου καὶ Κλειτȣς, ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι Ὀλυμπιάδος οδ´ τῷ ά ἔτει, 480 ἔτη πρὸ Χρ. Ἤκουσε δὲ Σωκράτȣς τȣ Ἀθηναίου, καὶ Ἀναξαγόρου τȣ Κλαζομενίȣ. Ἔγραψε πολλὰς τραγῳδίας, ἐξ ὧν 20 ἀπεσώθησαν· ἐλθὼν δὲ εἰς Μακεδονίαν πρὸς Ἀρχέλαον, θνήσκει.

Ὁ μὲν Σωκράτης ἐγεννήθη 468 πρὸ Χρ. καὶ ἀπέθανε 398· ὁ δὲ Πλάτων ἐγεννήθη 427. πρὸ Χρ. καὶ ἀπέθανε 346· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη 384 πρὸ Χρ. καὶ ἀπέθανε 320.

„ νον, τὴν κιθαρῳδίαν διδασκόμενος. „ Οὐκ ἀπη-
„ ξίȣ δὲ ȣ̓δὲ Σωκράτης πρὸς Κόννον φοιτᾷν τὸν Μȣ-
„ σικὸν, ἀλλ' ἐμάνθανε κιθαρίζειν, γέρων ἤδη ὤν.“ Ὁ δὲ Πλάτων ἤκουσε τὰ Μουσικὰ παρὰ Δράκοντος τȣ̃ Ἀθηναίου, καὶ Μετέλλȣ τȣ̃ Ἀκραγαντίνου. Θελήσας ȣ̓̃ν ἔτος νὰ ἀποδείξῃ ἁρμονικῶς τὴν ψυχικὴν ἁρμονίαν πρὸς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, καὶ τὴν αἰτίαν τῆς πρὸς ἄλληλα ἐξ ἀνομοίων συμφωνίας, ἀπέφηνε δύο ψυχικὰς μεσότητας ἐν ἑκατέρῳ διαστήματι κατὰ τὸν μȣσικὸν λόγον. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης διδαχθεὶς ὑπὸ Πλάτωνος τὰ μουσικὰ, ὑπέδειξε καὶ πῶς πρέπει οἱ νέοι νὰ μεταχειρίζωνται τὴν Μȣσικήν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τȣ̃ Σωκράτους ἤκμασε καὶ Δάμων ὁ Ἀθηναῖος, ὁ μαθητὴς μὲν Ἀγαθοκλέȣς, διδάσκαλος δὲ Περικλέȣς. Ἐφεῦρε δὲ ὁ Δάμων τὴν ἐπανειμένην Λυδιστί (α). Γνώριμος δὲ τῷ Πλάτωνι ὑπῆρξε καὶ Ἀρχύτας ὁ Μαθηματικὸς, ὅς τις ὅλος ἐδόθη εἰς τὴν Πυθαγορικὴν φιλοσοφίαν καὶ μȣσικήν· τὸ ἀξιολογώτερον τῶν ἐφευρέσεων τȣ́του ἦτον μία ξυλίνη περιστερὰ, κατασκευασθεῖσα παρ' αὐτȣ̃ τόσον εὐμηχανῶς ὥστε μόνη της ἐδύνατο νὰ πετάξῃ (β).

35. Διονύσιος δὲ ὁ Θηβαῖος, Λάμπρος, Λαμπροκλῆς, καὶ Μελανιππίδης ὁ μελοποιὸς, ὁ μετὰ τούτους γενόμενος, καὶ Κρέξος, καὶ Φιλόξενος (γ), καὶ ἄλλοι πολλοὶ, τοῖς νόμοις τῶν πρὸ αὐτῶν ἠκολού-

---

α) Ὁ Δάμων ἤκμασεν ὀλίγῳ πρότερον τȣ̃ Σωκράτȣς· διότι ὁ μαθητὴς αὐτȣ̃ Περικλῆς συνήκμαζε τῷ Σωκράτῃ.

β) Ὁ Ἀρχύτας ἦτον ἀπὸ τὸ Τάραντον, ἔχων πατέρα Μνησαγόραν, ἢ Ἑστιαῖον· ἐγνωρίσθη δὲ μὲ τὸν Πλάτωνα τῇ ϟϛ' Ὀλυμπιάδι. Ἤνθει πρὸ Χρ. 398 ἔτη.

γ) Διονύσιος ὁ Θηβαῖος, ποιητὴς καὶ μουσικὸς ἄριστος, ἤκμασε 450 ἔτη πρὸ Χρ. σύγχρονος αὐτῷ ἦν καὶ Λάμπρος ὁ Ἐρυθραῖος, ὁ διδάσκαλος τȣ̃ Ἀριστοξένου. Ὑπῆρξε καὶ ἄλλος Διονύσιος μεταγενέστερος 138 πρὸ Χρ. ὅςτις λέγεται Διονύσιος Αἴλιος ἀττικιστὴς ὁ Ἀλικαρνασσεύς. Ὁ δὲ Φιλόξενος ἐγεννήθη εἰς τὴν Κυθήραν, 367 ἔτη πρὸ Χριςοῦ.

θησαν, μὴ θελήσαντες νὰ καινοτομῶσι. Φρῦνις δὲ καὶ Τιμόθεος, καὶ Ἐπιγόνιος, καὶ Λύσανδρος, καὶ Σίμμικος, καὶ Διόδωρος, μὴ ἀγαπήσαντες τῇ προϋπαρχέσῃ Μȣσικῇ, ἐπεχείρισαν νὰ καινοτομῶσι· διότι ὁ μὲν Φρῦνις συνῆψε τὸ ἑξάμετρον μὲ τὸ λελυμένον, καὶ μετεχειρίσθη χορδὰς περισσοτέρας ἀπὸ τὰς ἑπτά (α)· ἐπειδὴ ἑπτάχορδος ἦτον ἡ λύρα ἀπὸ τῶν χρόνων Τερπάνδρȣ τȣ̃ Λεσβίȣ, καὶ ὁ μὲν Φρῦνις προσέθηκε τὴν η′ καὶ θ′ χορδὴν, ὁ δὲ Τιμόθεος τὴν ι′ καὶ ια′· καὶ οὕτως ἐφέρθη εἰς τὸ μαλακώτερον ἡ ἀρχαία Μȣσική· διὰ τȣ̃το καὶ ἐδίωξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸν Τιμόθεον ὅταν ὑπῆγεν εἰς τὴν Λακεδαίμονα μὲ κιθάραν ἑνδεκάχορδον (β). Ἦν δὲ οὗτος ὁ Λυρικὸς Μιλήσιος, υἱὸς Θερσάνδρȣ, ἢ Νεομύσȣ, ἢ Φιλοπόλιδος· ἔγραψε δι' ἐπῶν νόμȣς Μȣσικȣ̀ς ιθ′, προοίμια λϛ′, Ἄρτεμιν, διασκευὰς η′, ἐγκώμιον, Πέρσας, ἢ Ναύπλιον, Φινείδας, Λαέρτην, διθυράμβους ιη′, ὕμνους, καὶ ἄλλα τινά· ἀπέθανεν ἐ-

α) Πρόκλος παρὰ Φωτίῳ Κώδ. 259. Ὁ δὲ Πλούταρχος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς· „Ἐμπρεπὴς ἔφορος, Φρύνιδος τȣ̃ μουσι„κȣ̃ σκεπάρνῳ τὰς δύο τῶν ἐννέα χορδῶν ἐξέτεμεν, εἰ„πών· „Μὴ κακούργει τὴν Μουσικήν." Ἀποφθέγ. Λακ.

β) Τȣ̃τον ἐλθόντα εἰς Λακεδαίμονα μετὰ κιθάρας ἑνδεκαχόρδου, ἐξέωσαν οἱ Λάκωνες τοιαῦτα ψηφισάμενοι. "Ἐπειδὴ „Τιμόσεορ ὁ Μιλήσιορ παραγενόμενορ ἐττὰν ἁμετέραν „πόλιν, τὰν παλαιὰν μῶαν ἀτιμάσδη, καὶ τὰν διὰ τᾶν „ἑπτὰ χορδᾶν κισάριξιν ἀποστρεφόμενορ, πολυφωνίαν εἰ„σάγων, λυμαίνεται τὰρ ἀκοὰρ τῶν νέων, διά τε τᾶρ πολυχορ„δίαρ τᾶρ καινότατορ τῶ μέλεορ, ἀγεννέα, καὶ ποικίλαν, ἀντὶ „ἁπλᾶρ, καὶ τεταγμέναρ ἀμφιέννυται τὰν Μῶαν, ἐπὶ χρώμα„τορ συνιστάμενορ τὰν τῶ μέλεορ δίεσιν, ἀντὶ τᾶρ ἐναρμο„νίω, ποττὰν ἀντίστροφον ἀμοιβάν· παρακληθεὶς δὲ καὶ „ἐττὸν ἀγῶνα τᾶρ Ἐλευσινίαρ Δάματρος, ἀπρεπέα διέ„σατο τὰν τῶ μύσω διασκευὰν, τὰρ τᾶρ Σεμέλαρ ὠδῖ„ναρ ἐκ ἔνδικα τὼρ νέωρ διδάσκῃ, δεδόχσαι φὰν περὶ „τȣ́των τὼρ βασιλέαρ, τὼρ ἐφόρωρ μεμψάσαι Τιμόσεον, „ἐπαναγκάσαι δὲ, καὶ τᾶν ἕνδεκα χορδᾶν ἐκταμόντα τὰρ „περιττὰρ, ὑπολίπην μόναρ τὰρ ἑπτά· ὅπωρ ἕκαστορ τὸ

τῶν γζ′ (α)· φαίνεται δὲ, ὅτι ἔφθασεν ἕως εἰς τόσην ἕξιν μȣσικῆς, ὥστε δἰ αὐτῆς ἐδύνατο νὰ ἐνστάζῃ πάθη διάφορα εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν· δἰ ἃ καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος λέγει.

„ Ὦγε (Τιμοθέῳ) τοσȣ̃τον περιῆν τῆς (Μȣσικῆς) τέ-
„ χνης; ὥστε καὶ θυμὸν ἐγείρειν διὰ τῆς συντόνȣ
„ καὶ αὐστηρᾶς ἁρμονίας· καὶ μέντοι καὶ χαλᾷν καὶ
„ μαλάττειν πάλιν διὰ τῆς ἀνειμένης, ὁπότε βȣ́λοι-
„ το. Ταύτῃ τοι καὶ Ἀλεξάνδρῳ ποτὲ τὸ Φρύγιον ἐ-
„ παυλήσαντα, ἐξαναστῆσαι αὐτὸν ἐπὶ τὰ ὅπλα λέ-
„ γεται μεταξὺ δειπνȣ̃ντα· καὶ ἐπαναγαγεῖν πάλιν
„ πρὸς τȣ̀ς συμπότας, τὴν ἁρμονίαν χαλάσαντα (β).“

Ὁ δὲ Ἐπιγόνιος ἐφεῦρεν ὄργανον τεσσαράκοντα χορδῶν· καὶ πρῶτος ἐπέκρȣσεν ἄνευ πλήκτρȣ· ἦν δὲ ȣ̃τος γένει μὲν Ἀμβρακιώτης· τιμῇ δὲ Σικυώνιος. Ὁ δὲ Σίμμικος ἐφεῦρεν ὄργανον τριάκοντα καὶ πέντε χορδῶν, ὅπερ ὁ Διόδωρος ἐποίησεν ἐντελέστερον, προσθεὶς αὐτῷ νέας ὀπάς.

36. Ἀπὸ τȣ̀ς ἕως ὧδε καταλεγέντας ἀρχαίȣς Μȣσικȣ̀ς, ἄλλοι μὲν ἐφεῦρον ἄλλο, καὶ ἄλλοι ἄλλο· πολλοὶ δὲ μετ᾿ αὐτῶν καὶ ἄλλοι πολλὰς καὶ ἀλλοίας ἐφευρέσεις ἐποίησαν εἰς τὴν Μȣσικὴν, τȣ̀ς ὁποίȣς διὰ τὴν ἄγνοιαν σιωπῶμεν. Ὅσον ὅμως διὰ τὰς ἀρχὰς, καὶ διά τινας προόδους τῆς φωνητικῆς, ὀργανικῆς, καὶ ῥυθμικῆς Μȣσικῆς, ἀρκετὰ μοὶ φαίνεται ἱστορήθησαν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ μόνης τῆς συγγραφῆς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπομνημονεύηται πᾶσα τέχνη καὶ ἐ-

---

„ τᾶρ πόλιορ βάρορ ὁρῶν, εὐλάβηται ἐττὰν Σπάρταν ἐ-
„ πιφέρηντι τῶν ἠθῶν, μὴ ποττᾶρ ἀρετᾶρ κλέορ ἀγόν-
„ των.“ Κεῖται τȣ̃το παρὰ Ζηνοβίῳ Κ. Πώπ.

α) Ἤκμασεν ὁ Τιμόθεος ἐπὶ τῶν χρόνων τȣ̃ μεγάλȣ Ἀλεξάνδρȣ.

β) Καὶ Δίων λόγ. Α′, περὶ Βασιλείας. Ὁ δὲ Πλȣ́ταρχος (περὶ τύχ. Ἀλεξάνδρου σελ. 507) Αὐτὸ τȣ̃τό φησι καὶ Ἀντιγενίδαν ποιῆσαι, τὸν Ἁρμάτιον ἐπάσαντα νόμον· αὐτὸ δὲ τȣ̃το καὶ Ἱππόλυτον παθεῖν τὸν Καρδινάλιον ἐν Παννονίᾳ στρατευόμενον φησὶν Ἱερώνυμ. Μάγιος ποικίλ. Ἀναγν. Βιβλ. Δ′, Κεφ. ΙΓ′.

πιστήμη, δὲν εἶναι περιττὸν νὰ διαλάβωμεν καὶ περὶ ἐκείνων, ὅσοι γνωρίζονται εἰς ἡμᾶς, ὅτι κατὰ καιρὲς συνέγραψάν τι περὶ Μεσικῆς.

37. Πρῶτος λοιπὸν ὁ Φιλόλαος συνέγραψε· δεύτερος δὲ, ὁ Λάσος, καὶ τρίτος ὁ Δικαίαρχος· ὧν τὰ συγγράμματα ἀπώλοντο. Καὶ περὶ μὲν τε Λάσου ὡμιλήσαμεν (32)· ὁ δὲ Φιλόλαος ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ διάδοχος τε Πυθαγόρε· τε δὲ περὶ Μεσικῆς συγγράμματός του τεμάχιά τινα διεσώθησαν παρὰ Νικομάχῳ τῷ Γερασηνῷ, οἷον καὶ τὸ ἑξῆς τοῖς φιλομέσοις παρατιθέμενον.

„ Ἁρμονίας δὲ μέγεθος, συλλαβὰ καὶ διοξεῖα· τὸ
„ δὲ διοξείας μεῖζον τῆς συλλαβᾶς ἐπογδόῳ· ἔστι γὰρ
„ ἀπὸ ὑπάτας εἰς μέσαν, συλλαβά· ἀπὸ δὲ μέσας
„ ποτὶ νεάταν, διοξεῖα· ἀπὸ δὲ νεάτας εἰς τρίταν,
„ συλλαβά· ἀπὸ δὲ τρίτας ἐς ὑπάταν, διοξεῖα· τὸ
„ δ᾽ ἐν μέσῳ τρίτας καὶ μέσας, ἐπόγδοον· ἁ δὲ συ-
„ λλαβὰ, ἐπίτριτον· τὸ δὲ διοξείας, ἡμιόλιον· τὸ δὲ
„ Διαπασῶν, διπλόον· ὥστε ἁρμονία, πέντε ἐπόγ-
„ δόων καὶ δυεῖν διέσεων· διοξεῖα δὲ, τρί᾽ ἐπόγδοα
„ καὶ δίεσις· συλλαβὰ δὲ, δύ᾽ ἐπόγδοα καὶ δίεσις (α). “

Ὁ δὲ Δικαίαρχος ἦν Μεσσήνιος, υἱὸς μὲν Φειδίου, ἀκουστὴς δὲ Ἀριστοτέλους· ὑπῆρξε δὲ μουσικὸς, ῥήτωρ, καὶ φιλόσοφος, τὸν ὁποῖον ὁ Κικέρων ὠνόμασεν Ἱστορικώτατον (β).

38. Ἀριστόξενος δέ ἐστιν ὁ σωζόμενος ἀρχαιότερος συγγραφεὺς τῆς Μεσικῆς· ἦν δὲ υἱὸς Μνησίου τοῦ καὶ Σπινθάρου μουσικε ἀπὸ Τάραντος τῆς Σικελίας· φιλοσοφήσας δὲ ἐπεχείρησε καὶ εἰς τὴν Μεσικὴν, καὶ ἔγινεν ἀκουστὴς τε πατρός του, καὶ Λάμπρου τοῦ

α) Ὅρα Νικόμαχον τὸν Γερασηνὸν ἐν τῷ περὶ Μεσικῆς.

β) Δικαιάρχῳ τῷ Μεσσηνίῳ, τῷ περὶ Μεσικῶν ἀγώνων βιβλίον (ε καὶ Σφηξὶ στίχ. 1190, μέμνηται ὁ τε Κωμ. σχολιας.) ἀναγέγραφεν ὁ Φαβρίκιος Βιβ. Ἑλλην. Βιβλ. Γ', Κεφ. ΙΑ', σελ. 267, καὶ 295.

Ἐρυθραίου· εἶτα Ξενοφίλου τȣ̃ Πυθαγορείȣ, καὶ τέλος Ἀριστοτέλȣς· συνέγραψε δὲ βιβλία μουσικὰ γ΄, φιλόσοφα, ἱστορίας, καὶ παντὸς εἴδους παιδείας εἰς βιβλία υνγ΄ (α).

39. Εὐκλείδης δὲ συνέγραψεν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Μουσικὴν, ἔνθα καταλέγει τὰς χορδὰς τῶν τριῶν γενῶν· διακρίνει χρόας ἕξ· διασαφηνίζει τρόπȣς ἑπτά· ἐκτίθησιν εἴκοσι θεωρήματα εἰς κατατομὴν τοῦ Κανόνος· ἤγουν καταγίνεται περὶ τȣ̃ ἐν Μȣσικῇ ποσȣ̃ μόνον, χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τι περὶ τȣ̃ ποιȣ̃· γνωρίζεται δ᾽ ὁ ἀνὴρ ἐκ τῶν στοιχείων τῆς γεωμετρίας (β).*

40. Νικόμαχος δέ τις Γερασηνὸς συνέγραψε περὶ Μȣσικῆς, ὅςτις διαιρεῖ τὸ σύγγραμμά του εἰς δύο βιβλία· καὶ διότι ὁμιλεῖ κατὰ τὰς γνώμας τȣ̃ Πυθαγόρου, παρωνομάσθη Πυθαγορικός· λέγεται δὲ Γερασηνὸς ἐκ τῆς Πόλεως, ἐν ᾗ ἐγεννήθη· αὕτη ὠνομάσθη Γέρασα ἀπὸ τȣ̃, ὅτι κατῴκησαν ἐκεῖ οἱ συστρατεύσαντες τῷ Ἀλεξάνδρῳ γέροντες, μὴ δυνάμενοι νὰ πολεμῶσι· κεῖται δὲ αὕτη ἡ πόλις περὶ Βόστραν καὶ Ἀραβίαν (γ).

41. Θέων δέ τις Σμυρναῖος ἀφῆκεν ἀποσπασμάτιον περὶ ἀριθμητικῆς καὶ Μȣσικῆς, καὶ ἐξέδωκεν αὐτὸ τύποις Ἰσμαὴλ Βȣλλιάλδ.

42. Ἀριστείδης δὲ ὁ Κȣϊντυλιανὸς συνέγραψε πλατύτερον καὶ πληρέστερον τῶν προηγησαμένων, ὁμιλήσας περὶ μελῳδίας, περὶ ῥυθμῶν, καὶ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς Μȣσικῆς.

α) Ὁ Ἀριστόξενος ἤκμασεν ἐπὶ τῆς ρια΄ Ὀλυμπιάδος· κατὰ δὲ Ἄνθιμον Γαζῆν 322 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

β) Ὁ Εὐκλείδης ἤκμασε κατὰ τὸν αὐτὸν Γαζῆν 258 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

* Ὁ Ἐρατοσθένης, ὅςτις εἶναι γνωστὸς ὡς γραμματικὸς, ποιητὴς, φιλόσοφος, καὶ γεωμέτρης, ἀκμάσας κατὰ τὴν ρκϛ΄ Ὀλυμπιάδα, ἤτοι 194, ἢ 6 πρὸ Χρ. ἔγραψε Κανόνος Πυθαγόρου κατατομήν.

γ) Ἤκμασεν ὁ Νικόμαχος 117 ἔτη πρὸ Χρ. κατὰ τὸν αὐτὸν· ἦν δὲ σύγχρονοι αὐτῷ καὶ ὁ Θέων, καὶ ὁ Ἀριστείδης.

43. *Κλαύδιος δὲ ὁ Πτολεμαῖος συνέγραψεν ἑλληνιστὶ τὰ ἀρχὰς τῆς ἁρμονίας, ἔνθα μαθηματικώτερον ἐκφράζεται. Σχολιάζει δὲ τὰ ἁρμονικὰ τȣ̃ Πτολεμαίου Πορφύριος, ἀφεὶς καὶ αὐτὸς ὑπόμνημά τι περὶ μουσικῆς ȣ̓κ ἀξιοκαταφρόνητον* (α).

44. *Ἀλύπιος δὲ ἐκτίθησι τὰ σημεῖα, ἅ τινα διὰ τȣ̀ς φθόγγους μετεχειρίζοντο οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἰς δεκαπέντε τρόπους ἐν τοῖς τρισὶ γένεσι, τȣτέστιν ἐπὶ διαγραμμάτων τεσσαράκοντα πέντε· ἐλήφθησαν δὲ ταῦτα τὰ μουσικὰ σημεῖα ἀπὸ τȣ̃ Ἑλληνικȣ̃ Ἀλφαβήτου* (β).

45. *Γαυδέντιος δέ τις φιλόσοφος συνέγραψεν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Μουσικήν· ἔνθα ὁμιλεῖ περὶ φθόγγων, διαστημάτων, καὶ τρόπων· ἐκτίθησι δὲ καὶ σημεῖα τῶν φθόγγων εἰς τέσσαρας τρόπους ἐν τῷ Διατονικῷ μόνῳ γένει.*

46. *Βακχεῖος δὲ ὁ Γέρων συνέγραψεν Εἰσαγωγὴν τῆς Μουσικῆς τέχνης κατ᾽ ἐρωταπόκρισιν· ἀναφέρει καὶ δέκα ῥυθμούς· περὶ ȣ̃ εὕρηται καὶ τὸ ἑξῆς ἐπίγραμμα·*

„ Τῆς Μουσικῆς ἔλεξε Βακχεῖος Γέρων
„ Τόνους, τρόπους, μέλη τε καὶ συμφωνίας.
„ Τούτῳ συνῳδὰ Διονύσιος γράφων,
„ Τὸν παμμέγιστον δεσπότην Κωνσταντῖνον
„ Σοφῶν ἐραστὴν δείκνυσιν τεχνημάτων.
„ Τὸν τῶν ἁπάντων γὰρ σοφῶν παιδευμάτων
„ Ἐφευρετήν τε καὶ δότην πεφηνότα
„ Ταύτης προσῆκεν ȣ̓δαμῶς εἶναι ξένον. “

47. *Ἔγραψαν δὲ περὶ Μουσικῆς καὶ τρεῖς Πολυΐ-*

α) *Ἤκμασε Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος ἀπὸ* 125 *ἕως* 161 *ἔτη ἀπὸ Χρ. κατὰ τὸν αὐτόν· ἔζησε δὲ ἑβδομήκοντα ὀκτὼ χρόνȣς.*

β) *Μάρκος ὁ Μεϊβώμιος ἐξέδωκε βίβλον, περιέχουσαν μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σχολίων τὰ συγγράμματα, διαγράμματα, καὶ σημεῖα, ἑπτὰ μȣσικῶν Ἑλλήνων. Ἀριστοξένου, Εὐκλείδου, Νικομάχου, Ἀλυπίου, Γαυδεντίȣ, Βακχείȣ, καὶ Ἀριστείδου· ποιήσας ἔργον ἐπαίνων πολλῶν ἄξιον.*

στορες. Λουκιανὸς ὁ Σαμȣσατεὺς, Πλȣταρχος ὁ Χερωνεὺς, καὶ Ἀθήναιος. Καὶ ὁ μὲν Ἀθήναιος ἀναφέρει περί τινων εὐδοκιμησάντων εἰς τὴν Μȣσικὴν, ἢ ἐφευρόντων τι εἰς αὐτήν· ὁ δὲ Πλȣταρχος ἐποίησε δύο διαλόγȣς διὰ τὸ αὐτὸ τέλος· καὶ ὁ Λȣκιανὸς ἔγραψεν ὄρχησιν, ἢ ἐγκώμιον Μȣσικῆς. (α)

48. Συνέγραψαν δὲ περὶ Μȣσικῆς ἐν ἐσχάτοις τοῖς χρόνοις καὶ δύο Κωνσταντινουπολῖται· Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς, καὶ Μανουὴλ ὁ Βρυέννυος. Καὶ τȣ̃ μὲν Ψελλȣ̃ σώζεται ἐπιτομὴ μȣσικῆς, ἔνθα φαίνεται ὅτι ȣ̓δὲν ἄλλο ἐποίησεν ὁ Ψελλὸς, εἰμὴ συνάθροισιν ἀρκετῶν λέξεων τῆς Μȣσικῆς, ὁρισμῶν, καὶ διαιρέσεων. Ὁ δὲ Βρυέννυος ὡμίλησε περὶ τῆς ἐν Μουσικῇ ποσότητος κατὰ τȣ̀ς ἀρχαίȣς πληρέστατα· καὶ ἔτι περὶ ἤχων, καθὼς οἱ μελοποιοὶ τȣ̃ καιρȣ̃ του ἐφρόνουν. Εἶναι ὅμως ἄπορον, διὰ τί δὲν ὡμίλησεν ȣ̓́τε ὁ ἕνας ȣ̓́τε ὁ ἄλλος περὶ ῥυθμῶν, χειρονομίας, καὶ χαρακτήρων· διότι ὁ μὲν Ψελλὸς ἔγραψε περὶ τὸ 1105 ἔτος, ὁ δὲ Βρυέννυος περὶ τὸ 1320, ὅτε παρὰ πολλοῖς ἀναμφιβόλως ὑπῆρχεν ἡ χρῆσις τῶν χαρακτήρων καὶ τῆς χειρονομίας· (ἥτις διήρκεσε καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν.) ἐπειδὴ εὑρίσκονται στιχηράρια, γεγραμμένα πρὸ ἑξακοσίων χρόνων. Ἔτι καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος περὶ τὸ 830 ἐμέλιζε στιχηρὰ, καὶ διδοὺς τοῖς ψάλταις, προέτρεπεν αὐτȣ̀ς, ἵνα ψάλλωσιν αὐτά· καὶ αὐτὸς ἠγάπα νὰ χειρονομῇ καὶ ἐν φαιδραῖς πανιγύρεσι (β). Πρὸς τȣ́τοις καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Αὐτοκράτωρ ὁ Πορφυρογέννητος ἀναφέρει πȣλλαχȣ̃ περὶ τῆς χειρονομίας, λέγων· Ἔψαλλον οἱ ψάλται τῇ πολυτέχνῳ χειρονομίᾳ, περὶ τὸ 950 ἔτος με-

---

α Ὁ Πλȣ́ταρχος ἐγεννήθη 50 ἔτη σχεδὸν μετὰ Χρ. καὶ ἀπέθανε 135. Καὶ ὁ Λουκιανὸς κατὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε· κατὰ δὲ τὸν Ἄνθιμον ἀπὸ 120 ἕως διακόσια. Ὁ δὲ Ἀθήναιος συνέγραψε μετὰ τὸ 204 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ.

β Ὅρα Κεδρηνόν.

τα Χρ. Συνάγεται λοιπὸν, ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο συγγραφεῖς ἦσαν ἀμύητοι τῆς Μȣσικῆς τȣ̃ καιρȣ̃ των· ἢ τȣ̃λάχιστον ἔγραψαν, καὶ τὰ περὶ ταύτης τῆς ὕλης γραφέντα ȣ̓ διεσώθησαν.

49. Τόσους λοιπὸν γνωρίζομεν ἀπὸ ἐκείνȣς, οἵτινες συνέγραψαν ἑλληνιστὶ περὶ Μȣσικῆς ἑλληνικῆς. Ἀπὸ δὲ τȣ̀ς Λατίνους καὶ τȣ̀ς λοιπȣ̀ς Εὐρωπαίους ἐπὶ μὲν Θεοδωρίχου συνέγραψαν Βοέσιος, Κασσιόδωρος, Μαρτιανὸς, καὶ Αὐγουστῖνος· νεωστὶ δὲ, Ζαρλῖνος, Σαλινᾶς, Ναγȣ́λιος, Βικέντιος, Γαλιλαῖος, Δόνις, Κιρχέρος, Βανχιέρις, Μαρσένος, Παῤῥᾶς, Περῶλτος, Βαλλῆς, Δεσκάρτης, Ὀλδέρος, Μανγόλις, Μαλκόμος, Βȣρέττος, Ῥαμὼ, Δ᾽ Ἀλαμβέρτος, Ῥουσσὼ, καὶ Ὀρόν. Συνέγραψαν αὐτοί τε καὶ ἄλλοι ȣ̓κ ὀλίγοι περὶ Μȣσικῆς, ἐκφράζοντες ἐξ εἰκασίας καὶ τὰ λεγόμενα παρὰ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Μȣσικῶν, σημειόνοντες ὁμοίως καὶ μέλη τῶν Ἑλλήνων μὲ τὰς εἰς χρῆσιν ȣ̓̃σας παρ᾽ αὐτοῖς νότας. Ὅσα ὅμως γράφουσι περὶ τῆς Μȣσικῆς, ἥτις εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς εἰς χρῆσιν τὴν σήμερον, εἰς ταῦτα ἀληθεύȣσι, διηγȣ́μενοι πράγματα, καὶ ὄχι ὑποθέσεις.

50. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Μȣσικῆς πρὸ τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς. Ὅτε δὲ ἡ κοινὴ μήτηρ ἡμῶν, ἡ Ἐκκλησία δηλαδὴ τῶν χριστιανῶν ἐλάμβανε σύστασιν, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς ἐφαπλȣ́μενος εἰς διαφόρȣς πόλεις, ἐβελτιȣ̃το, τότε, καθὼς ἐσυνειθίζετο καὶ παρ᾽ Ἰȣδαίοις, ἔδοξε καὶ τοῖς Χριστιανοῖς, ἵνα τὰ μεγαλεῖα καὶ θαυμάσια τȣ̃ Θεȣ̃ δοξολογῶνται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς Μουσικῆς. Καὶ ἔψαλλον μὲν τȣ̀ς Ψαλμοὺς τȣ̃ Δαβὶδ ἐν αὐτῇ, ἐμέλισαν δὲ καὶ τὸ Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία, τὸ Χερουβικὸν, τὸ Κοινωνικὸν, τὸ Ἅγιος ἅγιος Κύριος Σαβαὼθ, τὸ Σὲ ὑμνȣ̃μεν, τὸ Τὴν γὰρ σὴν μήτραν, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργείας ᾄσματα. Μετέπειτα μετεχειρίσθησαν τὴν Μȣσικὴν ἐν τῷ Ἑσπερινῷ, Μεσονυκτικῷ, καὶ Ὄρθρῳ.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἔζων ὅ,τε Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, ἤτοι περὶ τὸ 736 ἔτος ἀπὸ Χρ. καὶ ὁ τέτῳ συνανατραφεὶς καὶ συμπαιδευθεὶς Κοσμᾶς (α), ἐπενοήθη ὁ τρόπος τε̃ γράφειν τὰ μέλη διά τινων συμβολικῶν χαρακτήρων, διὰ τέτων ἔγραψεν ὁ ἐκ Δαμασκε̃ Ἰωάννης ἐν ὀκτὼ μὲν ἤχοις τὰ ἀναστάσιμα τῆ Ὀκτωήχου, καὶ τὰ Κεκραγάρια

α) Ὁ ἐν ἁγίοις πατὴρ ἡμῶν ἐκ Δαμασκε̃ Ἰωάννης ὁ Μανσὴρ, πατρίδα μὲν ἔσχε τὴν κατὰ Συρίαν Δαμασκόν· γονεῖς δὲ, περιφανεῖς καὶ ἐνδόξους· διδάσκαλον δὲ Κοσμᾶν ἱερωμένον τε καὶ ἐλλόγιμον ἄνδρα ἐξ Ἰταλίας· παρ' ε̃ πολλὰ μὲν εἴδη σὺν Κοσμᾷ τῷ μελῳδῷ ἐκδιδάσκεται παιδείας, τὴν δὲ Μεσικὴν ἐμυήθη ἐντελῶς· καὶ περὶ μὲν τὸ 728 ἔτος ἀπὸ Χρ. ἤκμασεν ἐπὶ Λέοντος τε̃ Ἰσαύρε· περὶ δὲ τὸ 756 πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Ἀναβιβάζουσιν οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς τὴν μέθοδον καὶ τὲς χαρακτῆρας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μεσικῆς ἕως εἰς τὲς χρόνους Πτολεμαίε τε̃ Φιλαδέλφου, βασιλέως Αἰγύπτου, τουτέστι 285 ἔτη πρὸ τῆς Σωτηρίε ἐποχῆς· διότι λέγουσι·

„ Πτολεμαῖος ὁ Βασιλεὺς εὑρὼν τὲς ἤχους συγκεχυμένες καὶ δια κεχωρισμένους, προστάξας τὲς σοφὲς τῶν „ Ἑβραίων ἄνδρας, μετεγλώττισαν τὴν Ἑβραϊκὴν γραφὴν „ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ συντάξαντες πάντα τὰ μέλη τῶν „ ἤχων, ἐποίησαν ἐξ αὐτῶν βιβλίον καλέμενον Μεσικόν· „ ἐξ οὗ τῆς Παπαδικῆς ἡ πᾶσα τέχνη ἐγνωρίσθη· ὃ σὺν „ ἄλλοις πολλοῖς ὑπὸ τῶν ἀθέων βαρβάρων ἐνεπρήσθη.

„ Ἀγνοε̃ντες ε̃ν οἱ ἄνθρωποι δίχα τέτων πῶς ἄλλως „ ὑμνεῖν τὸν Θεὸν δυνήσονται, εἰς αὐλὲς καὶ κιθάρας ἐξέκλιναν· μετὰ δὲ τέτων τῶν θεοστυγῶν ὀργάνων εἰς τὰς „ Ἐκκλησίας εἰσερχόμενοι ἔψαλλον· καὶ πάλιν ἀπερχόμενοι „ εἰς τὰ θέατρα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν εἰς πᾶσαν ἀσεβῆ καὶ „ μισόθεον πρᾶξιν, πᾶς ὁ λαὸς διὰ τῶν ὀργάνων ἐκείνων „ θελγόμενος, διεσύρετο βίᾳ ὑπὸ τε̃ Διαβόλου καταδυναστευόμενος· ἕως ὁ Θεὸς ἐλεήσας τὸ πλάσμα αὐτε̃, τέτους τὲς τρεῖς φωστῆρας τῇ οἰκουμένῃ διήγειρεν ἐν τῇ „ Ἐκκλησίᾳ, τὸν ἐν ἁγίοις ἅγιον μέγιστον Κοσμᾶν τὸν „ ποιητὴν, καὶ τὸν ἐκείνου ὑπέρλαμπρον καὶ κεχαριτωμένον „ φοιτητὴν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν, καὶ πρὸ τέτων τὸν „ μέγιστον ἑωσφόρον καὶ ἰσάγγελον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον· οἵ τινες θεοπνεύστῳ βουλήματι κινηθέντες, ταύτην τὴν τέχνην ἀνεκαίνισαν, καὶ ἡρμοσαν, καὶ τοῖς „ ἀνθρώποις λεπτομερῶς καὶ ἐντέχνως ἡρμήνευσαν. “

τὰ παρὰ Πέτρου τοῦ Λακεδαίμονος ἐξηγηθέντα. Ἐν ἤχῳ δὲ Πλαγίου δευτέρου τὰ μέλη ἑνὸς Χερουβικοῦ, ἑνὸς Κοινωνικοῦ, τοῦ Νῦν αἱ δυνάμεις, καὶ τοῦ Προστασία τῶν χριστιανῶν ἀκαταίσχυντε· ἐν Πρώτῳ δὲ ἤχῳ, τὸ Γεύσασθε. Λοιπὸν οὗτος λέγεται ὁ ἀρχαιότερος διδάσκαλος καὶ πρωτουργὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, κατὰ τὰ σωζόμενα γεγραμμένα μέλη διὰ τῶν εἰρημένων μουσικῶν χαρακτήρων. Αὐτὸς ποιήσας τὴν Ὀκτώηχον, ἐδίδαξε τοὺς μεταγενεστέρους ψαλμῳδοὺς, νὰ μὴν ἐκτείνωσιν, οὔτε νὰ παρεκτρέπωσι τὰς ψαλμῳδίας ἀπὸ τοὺς ὀκτὼ ἤχους (α). Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς ἐποχῆς ἕως εἰς τοὺς ἐδικούς μας χρόνους, ὅσους διδασκάλους καὶ ἐφευρετὰς ψαλμῳδιῶν ἀνέδειξεν ὁ χρόνος, διδάξαντας ἅμα καὶ μελίσαντάς τι, ἄξιον ψάλλεσθαι ἐν ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις, ἰδοὺ κατ' ἀλφάβητον ὀνομαστὶ καταλέγονται.

Α.

51. Ἀγάθων ἀδελφὸς Ξένου τοῦ Κορώνη. Ἀθανάσιος μοναχός. Ἀθανάσιος μοναχὸς Ἀθωνίτης. Ἀθανάσιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, μαθητὴς Βαλασίου. Ἀλύπιος. Ἀμπελοκηπιώτης. Ἀνανεώτης (β). Ἀνδρέας ὁ ἅγιος ποιμὴν τῆς Κρήτης. Ἀνδρέας Ἱεροσολυμίτης. Ἀνδρέας Σιγηροῦ. Ἀνδρόνικος. Ἄνθιμος ἱερομόναχος. Ἀντώνιος ἱερεὺς, καὶ μέγας Οἰκονόμος, χρηματίσας μαθητὴς Ἱερεμίου Χαλκηδόνος. Ἀργυρὸς

α) Depuis que nous avons écrit ceci, nous avons encor trouvé, en feuilletant le même livre, au haut d'une page & dans la marge, cette date, ετος ωκέ. ce qui feroit an 805. Si c'étoit-là la date de ce livre, il remonteroit à-peu-près au temps même de S. Jean Damascène, qui est l'inventeur de la musique Grecque moderne; & cela ajouteroit sans doute beaucoup au mérite de ce manuscrit. pag. 786. de l'etat actuel de l'art Musical en Egypte par m. Villoteau.

β) Ὁ Ἀνανεώτης ὑπῆρξε πρῶτος ποιητὴς τῶν Οἴκων· καὶ δεύτερος Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, τὸν Ἀνανεώτην μιμούμενος· ἔπειτα τρίτος ὁ Ἠθικός· μεθ' ὃς ὁ Κουκουζέλης· λέγει Μανουὴλ ὁ Χρυσάφης.

Ῥόδιος. Ἀρκάδιος μοναχὸς. Ἀρσένιος ἱερομόναχος ὁ μέγας. Ἀρσένιος ἱερομόναχος ὁ μικρός (α).

B.

52. Βαλάσιος ἱερεὺς, μαθητὴς Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν (β). Βαρθολομαῖος μοναχός. Βενέδικτος δομέστικος· Βλατηρός. Βυζάντιος.

Γ.

53. Γαβριὴλ ἱερομόναχος καὶ φιλόσοφος (γ). Γαβριὴλ ἐκ τῆς μονῆς τῶν Ξανθοπούλων. Γεννάδιος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου. Γερμανὸς μοναχός. Γερμανὸς Νέων Πατρῶν (δ). Γεώργιος Κοντοπετρῆς. Γεώργιος Παναρέτου. Γεώργιος Σγουροπούλου. Γεώργιος Πλαγιώτου. Γεώργιος Πρωτοψάλτης Γάνου. Γεώργιος ὁ ἐκ Ῥαιδεστοῦ, καὶ Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Γεώργιος ὁ Κρὴς (ε). Γρηγόριος Γλυκύς. Γρηγόριος

α) Οὗτος ἐμέλισε πρῶτος εἱρμοὺς καλοφωνικὸς, ὀλίγῳ πρότερος χρηματίσας τȣ̃ Χρυσάφου, καὶ τȣ̃ Βαλασίȣ.

β) Οὗτος ἐμέλισεν Εἱρμολόγιον τῶν Καταβασιῶν, ὃ συνέτεμεν ὁ Πέτρος. Ἔγραψε μέλη δοξολογιῶν, εἱρμῶν καλοφωνικῶν, καὶ ἄλλα πολλά. Ὑπῆρξε σύγχρονος τῷ νέῳ Χρυσάφῃ.

γ) Τȣ́του σῴζεται καὶ ἐγχειρίδιον περὶ Μουσικῆς χειρόγραφον, γραφὲν ἔτι σῳζομένης τῆς χειρονομίας, ὅθεν ὁμιλεῖ καὶ πρὸς εἰδότας αὐτήν.

δ) Οὗτος ἦν ἢ σύγχρονος ἢ ὀλίγῳ ὕστερος τȣ̃ Χρυσάφου. Ἤκμασε δὲ περὶ τὸ αχό ἔτος. Ἐμέλισε δὲ Στιχηράριον, καὶ ἄλλα πολλά.

ε) Οὗτος ἦν ἡ γραφὶς Ἰακώβου τȣ̃ Πρωτοψάλτου· διότι μὴ γυμνασθεὶς ὁ Ἰάκωβος εἰς τὸ γράφειν, ἔψαλλε μὲν αὐτὸς ὡσὰν νὰ ὑπηγόρευεν, ὁ δὲ Γεώργιος ἔγραφεν. Ἐδίδασκε δὲ τὰ μουσικὰ εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸ Φανάρι, ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εἰς τὰς Κυδωνίας τῆς Ἐφέσου· ὅπου καὶ ἔδωκε τὸ κοινὸν χρέος κατὰ τὸ αωιϛ́ ἔτος. Ἤκουσε δὲ τὰ μαθήματά τȣ παρὰ Δανιὴλ Πρωτοψάλτου, Πέτρȣ τȣ̃ Πελοποννησίȣ, Πέτρȣ Βυζαντίȣ, καὶ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου· ἐχρημάτισε διδάσκαλος Γρηγορίου τȣ̃ νῦν Λαμπαδαρίου. Τȣ̃τον τὸν Γεώργιον ἐμελέτων νὰ φέρωσιν οἱ ἔφοροι τῆς ἡμετέρας Σχολῆς, διὰ νὰ γένῃ καὶ αὐτὸς μέλος τῶν τριῶν τῆς νέας Μεθόδȣ τῆς Μουσικῆς· ἀλλ' ὁ θάνατος προλαβὼν, ὑστέρησε τȣ̀ς φιλομούσους τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν τῆς μουσικῆς παρ' αὐ-

ἱερομόναχος. Βούνης ὁ Ἀλιώτης (α)· καὶ Γρηγόριος ὁ νῦν Λαμπαδάριος (β).

Δ.

54. Δαβὶδ μοναχός. Δαμιανὸς Βατοπεδηνός. Δανιὴλ παλαιός. Δανιὴλ ὁ νέος. Δανιὴλ ὁ Πρωτοψάλτης, μαθητὴς Παναγιώτου Χαλάτζογλου (γ). Δημήτριος Δακιανὸς, μαθητὴς Κουκουζέλους. Δημήτριος ἐκ Ῥαιδεστοῦ. Διονύσιος μοναχός. Δούκας λαοσυνάκτης. Δούκας Σιρόπουλος.

Ε, Ζ, Η.

55. Εὐνοῦχος Πρωτοψάλτης τοῦ Φιλανθρωπίνου. Ἐφραὶμ Καρίας. Ζαχαρίας Πρωτοψάλτης Κυζίκου, ἀνεψιὸς μὲν Ἀνανίου Κυζίκου, μαθητὴς δὲ Ἰωάννου Πρωτοψάλτȣ. Ἠθικός. Ζαχαρίας Χανεντές (δ).

Θ.

56. Θεόδουλος μοναχός. Θεόδωρος στουδίτης. Θεόδωρος Ἀγαλιανός. Θεόδωρος Θαλασσηνός. Θεόδωρος Καλλικρατίας. Θεόδωρος Κλαβᾶς. Θεοφάνης Καρύκης Πατριάρχης Κωνσταντινȣπόλεως. Θεόφιλος ὁ Αὐτοκράτωρ (ε). Θεοφύλακτος Ἀργυρόπουλος. Θωμᾶς ἱερεύς.

τȣ. Οὗτος ἦν ποιητὴς καὶ διδάσκαλος τῆς ψαλμῳδίας, ἀλλ᾽ ȣχὶ καὶ ψάλτης· διότι ȣδέποτε ἔψαλλεν ἐπ᾽ Ἐκκλησίας.

α) Οὗτος ὑπῆρχε Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

β) Οὗτος ἐμαθήτευσεν εἰς Ἰάκωβον τὸν Πρωτοψάλτην, εἰς Πέτρον τὸν Πρωτοψάλτην, καὶ εἰς Γεώργιον τὸν Κρῆτα. Ἔστιν εἷς τῶν τριῶν Διδασκάλων, τῶν ἐφευρετῶν τῆς νέας Μεθόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

γ) Δανιὴλ ὁ Πρωτοψάλτης, ἡ μελῳδικὴ σάλπιγξ τȣ ἡμετέρου αἰῶνος, κατήγετο ἀπὸ τὸ Τȣρναβον κατὰ τὴν Λάρισσαν, περὶ δὲ τὸ αψπθ', Δεκεμβρίου κγ', ἡμέρᾳ σαββάτῳ εἰς τὰς 12 ὥρας ἔδωκε τὸ κοινὸν χρέος. Ἐψηφίσθησαν δὲ Πρωτοψάλτης μὲν ὁ Ἰάκωβος, Λαμπαδάριος δὲ, Πέτρος ὁ Βυζάντιος.

δ) Ζαχαρίας ὁ Χανεντὲς ἦτον σύγχρονος τῷ Δανιήλ. Τȣτȣ τȣ Ζαχαρίȣ σῴζονται εἱρμοὶ καλοφωνικοὶ καὶ κοντὰ εἰς τȣς νῦν χανεντέδες σῴζονται φάσλια μεγάλα καὶ ἀξιέπαινα.

ε) Ὁ Αὐτοκράτωρ Θεόφιλος ἐβασίλευσε περὶ τὸ 830 ἔτος ἀπὸ

I.

57. Ἰάκωβος Πελοποννήσιος Πρωτοψάτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας (α). Ἱερεμίας Χαλκηδόνος. Ἰωακεὶμ Βυζίης Ἀλαπάσης, μαθητὴς Βαλασίου. Ἰωάννης ὁ ὅσιος καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ Δαμασκηνός. Ἰωάννης Γλυκύς. Ἰωάννης Μαΐστωρ ὁ Κουκουζέλης (β). Ἰωάννης Βατάτζης. Ἰωάννης Σγουροπούλȣ. Ἰωάννης ὁ Φωκᾶς. Ἰωάννης Οὐρανιώτης. Ἰωάννης ὁ Κλαδᾶς (γ).

Χρ. περὶ τȣ͂ ὁποίου λέγει ὁ Κεδρινὸς, ὅτι ἐφιλοτιμεῖτο νὰ εἶναι καὶ μελῳδός· διὸ καὶ ὕμνους ποιῶν τινὰς, καί στιχηρὰ μελίζων, ᾄδεσθαι προέτρεπε. Φέρεται δὲ καὶ τις λόγος, ὡς ἔρωτι τȣ͂ μέλους βαλλόμενος κατὰ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐν φαιδραῖς πανηγύρεσιν, ȣ̓ παρῃτεῖτο τὸ χειρονομεῖν.

α) Ἤκμασεν ὁ Ἰάκωβος περὶ τὸ ͵αψϥ ἔτος ἀπὸ Χρ. Ἐμέλισε βίβλον ὅλην τὸ Δοξαστικάριον, ὀκτὼ δοξολογίας, συνέτεμε τὰ μεγάλα κεκραγάρια, καὶ τὸν πολυέλεον τȣ͂ Δανιήλ. Διώρθωσε τὰ σφάλματα, τὰ ὁποῖα ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας τῶν τυπογράφων εὑρίσκοντο εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς βίβλους προτροπῇ Γρηγορίȣ Πατριάρχου. Ἦν γραμματικὸς καλός· ἦτον καὶ ψάλτης ἄριστος, ἂν δὲν ἦτον κακόῤῥυθμος. Διότι ἀγνοῶν τȣ̀ς κανόνας τῆς ῥυθμικῆς καὶ ποιητικῆς, διὰ νὰ φυλάξῃ τάχα τὸ νόημα τȣ͂ τροπαρίου, δὲν ἐφύλαττε τὸν ῥυθμὸν τῶν προσομίων· διὰ τὰ ὁποῖα Πέτρος ὁ Βυζάντιος ὢν τότε Λαμπαδάριος, ἠγανάκτει μεγάλως

β) Περὶ τȣ́του εὕρηται ἐν τῇ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ „Ἁμαρτωλῶν Σωτηρία τὰ ἑξῆς.

„Ἦτον τις νέος εἰς τὴν μεγαλόπολιν Δυῤῥάχιον τῆς
„πρώτης Ἰουστινιανῆς, ὀρφανὸς ἀπὸ τὸν πατέρα· ἡ δὲ
„μήτηρ αὐτȣ͂, ὡς εὐσεβὴς καὶ φιλόθεος, ἔδωκε τὸν παῖδα
„νὰ μανθάνῃ τὰ ἱερὰ γράμματα· τὸν ὁποῖον (διατὶ ἦτον
„εἰς τὸν νȣ͂ν ἐπιδέξιος, καὶ πλεῖστα καλόφωνος) ἅπαντες
„ἐπωνόμαζον Ἀγγελόφωνον. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθὼς
„εἶναι συνήθεια εἰς τὰ βασίλεια πάντοτε, ἐζήτȣν εὐ-
„λάλους καὶ καλοφώνους· καὶ εὑρόντες αὐτὸν, ἔβαλον εἰς
„σχολεῖον βασιλικὸν, νὰ παιδεύηται τὴν μουσικὴν τέχνην,
„ἕως νὰ γένῃ εἰς αὐτὴν τέλειος· ὅςτις εἰς ὀλίγον καιρὸν,
„ὡς ἀγχίνους καὶ φρόνιμος, ὑπερέβη ἅπαντας“....

γ) Φέρεται καὶ τȣ́του γραμματικὴ Μουσικῆς περὶ Μετροφωνίας χειρόγραφος· ὑπῆρξε δὲ μετὰ τὸν Κουκουζέλην.

Ἰωάννης Κουκουμᾶς (α). Ἰωάννης ἱερεὺς Πλουσιαδηνός (β). Ἰωάννης Πρωτοψάλτης μαθητὴς Παναγιώτου Χαλάτζογλου (γ). Ἰωάννης Πρωτοψάλτης Ῥαιδεστοῦ, ἀνεψιὸς και μαθητὴς Γερασίμου Ἡρακλείας· οὗ και ἕτερος μαθητὴς Ἰωακεὶμ ἱερομόναχος Ῥόδιος. Ἰωάσαφ ὁ νέος Κουκουζέλης,

Κ.

58. Κάλλιστος παλαιός (δ). Κάλλιστος ἐκ Νικαίας. Καμπάνης. Καρβουνάρις. Κασσιανὴ μοναχή (ε). Κλή-

---

α) Εὑρίσκεται καὶ τȣ̃του Γραμματικὴ Μουσικῆς περὶ Μετροφωνίας καὶ περὶ ἤχων χειρόγραφος.

β) Εὑρίσκεται τȣ̃του ἕνας τροχὸς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Παπαδικῆς.

γ) Τραπεζούντιος ἦν ἔτος ὁ Ἰωάννης, χρυσοχόος τὸ κατ' ἀρχὰς γενόμενος· εἶτα τῷ Παναγιώτῃ μαθητεύσας, καὶ ἅπαντα τὰ τότε σῳζόμενα μουσικὰ ποιήματα ἐκδιδαχθεὶς ὑπ' αὐτȣ̃, καὶ ἱκανῶς ἐπιδοὺς εἰς τὴν Μȣσικὴν, ἐψηφίσθη Λαμπαδάριος, τῷ διδασκάλῳ συμψάλλων· ὃν καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτȣ̃ διεδέξατο, Πρωτοψάλτης γενόμενος. Ἐμέλισε δὲ τὰ πασαπνοάρια προτροπῇ Κυρίλλου Πατριάρχου κατὰ τὸ αψνς' ἔτος ἀπὸ Χριστȣ̃.

δ) Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος ἔζη ἀκόμη 1341 μετὰ Χρ. Ἔγραψε κατάλογον τῶν ὑμνογράφων τῆς Ἐκκλησίας.

ε) Ἡ Κασσιανὴ λέγεται καὶ Κασία καὶ Εἰκασία· περὶ ἧς ἀναφέρουσι Παῦλος, Κωδινὸς, καὶ Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος τὰ ἑξῆς.

„ Ἡ μονὴ τῆς Εἰκασίας ἐκτίσθη παρὰ Εἰκασίας μοναχῆς εὐσεβεστάτης καὶ παρθένου ὡραίας τῷ εἴδη, ἥτις „ σοφωτάτη ȣ̃σα, καὶ κανόνας πολλȣ̀ς, καὶ στιχηρὰ, καὶ „ ἄλλα τινὰ ἀξιοθαύμαστα ἐποίησε καὶ ἐμελῴδησεν, ἐν „ τοῖς χρόνοις Θεοφίλου τȣ̃ Βασιλέως. — Ὁ μὲν Κωδι„ νὸς ταῦτα· ὁ δὲ Παῦλος ὁ Σιλεντιανός „ Ἡ δὲ μονὴ „ τῆς Ἰκασίας, ἐκτίσθη παρ' αὐτῆς, γεγοννίας, ὅτε τῆς „ βασιλείας ἀπέτυχε παρὰ Θεοφίλου Βασιλέως, σεβασμί„ ας καὶ ὡραίας τυγχανȣ́σης, ἥτις καὶ κανόνας καὶ στι„ χηρὰ ποιήσασα ἐν τοῖς χρόνοις Θεοφίλου καὶ Μιχαὴλ „ τȣ̃ υἱȣ̃ αὐτȣ̃, ὁποῖα τὰ εἰς Πόρνην καὶ εἰς τὸ Μῦρον· „ αὐτῆς γὰρ εἰσὶν ἅπαντα ταῦτα —

„ Ἀλλὰ πολὺ πρότερον, ὡς ἐξ ἀγράφου ἔχομεν παρα„ δόσεως, γυνήτις τῶν εὐπατριδῶν σοφὴ καὶ παρθένος „ Κασία τȣ̃νομα, τȣ̃ τε μέλους ἀρχηγὸς ἐχρημάτισε, καὶ

μης Λέσβιος. Κορνήλιος μοναχός. Κοσμᾶς ὁ ὅσιος καὶ πατὴρ ἡμῶν (α). Κωνσταντῖνος Μαγουλᾶς. Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Ἀγχιάλου. Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (β). Καντεμῆρις (γ). Κύριλλος ὁ Τήνου (δ).

Λ.

59. Λάσκαρις Πηγωνίτης. Λέων ὁ Σοφὸς καὶ Αὐ-

„ τὸν κανόνα ἐπεράσατο (τοῦ Μεγάλου Σαββάτου). Οἱ δὲ „ ὕστερον τὸ μέλος ἀγασάμενοι, ἀνάξιον δ' ὅμως κρίναντες, „ γυναικείοις συμμίξαι λόγοις τὰ τοῦ ἥρωος ἐκείνου Κοσμᾶ „ μουσουργήματα, τὸ μέλος παραδόντες τῷ Μάρκῳ, καὶ „ τοὺς ἱεροὺς ὕμνους ἐγχειρίσαντες, τὴν πλοκὴν τῶν τρο- „ παρίων τούτῳ μόνῳ ἐπέτρεψαν.“ Θεόδ. Πρόδ.

α) Ὅμοιος τῷ Δαμασκηνῷ Ἰωάννῃ κατά τε τὸν βίον καὶ κατὰ τὸν λόγον ἐχρημάτισεν ὁ Κοσμᾶς, λέγει ὁ Μελέτιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ· ὁ δὲ Σουΐδας, οὕτως· „ Οἱ γοῦν „ ᾀσματικοὶ κανόνες Ἰωάννου τε καὶ Κοσμᾶ σύγκρισιν οὐκ „ ἐδέξαντο, οὐ δὲ δέξαιντο, μέχρις ἂν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος „ περαιωθήσεται.“

β) Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος υἱὸς ἦν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ· ἐγεννήθη μὲν ἀπὸ Χρ. 905, ἀπέθανε δὲ 959. Εἶχε μεγάλην κλίσιν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ φιλομάθειαν· ἐβασίλευσε χρόνους 47. Οὗτος ἐποίησε τὰ ἐν τῇ Ὀκτωήχῳ Ἐξαποστειλάρια· τὰ ὁποῖα σῴζονται μεμελισμένα ὑπὸ Βαλασίου, καὶ ὑπὸ Πέτρου εἰς Δεύτερον ἦχον.

γ) Ὁ Καντεμῆρις ἔγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ τουρκιστὶ περὶ Μουσικῆς· ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον τὸ τουρκιστὶ σῴζεται, διαλαμβάνον περὶ τῆς ἐξωτερικῆς Μουσικῆς. Ἐφεῦρε καὶ ῥυθμὸν τὸν καλούμενον Ζάρπεΐν· καὶ κατήγετο μὲν ἀπὸ τὸ γένος τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας· περιῆλθε δὲ Τουρκίαν, Ἀραβίαν, καὶ Περσίαν· καὶ ἐδιδάχθη ἐντελῶς τὴν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους σῳζομένην Μουσικήν. Μετεχειρίζετο δὲ ὄργανα τὸ Νεΐ καὶ τὸ Ταμποῦρι.

δ) Ὁ Κρὴς Κύριλλος ἀπὸ τὸ περὶ Μουσικῆς σύγγραμμά του φαίνεται ὅτι μετεῖχε καὶ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς, καὶ τῆς Μουσικῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς. Ἐδιδάχθη δὲ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν ὑπὸ τοῦ Πρωτοψάλτου Παναγιώτου. Συνέψαλλεν ἐνίοτε τῷ Δανιὴλ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ. Καὶ διὰ μὲν τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν συνέγραψε περὶ χαρακτήρων, καὶ ἤχων μὲ διάφορα παραδείγματα· διὰ δὲ τὴν ἐξωτερικήν, περὶ περδέδων, μακαμίων, καὶ ῥυθμῶν.

τοκράτωρ (α). Λέων ὁ Ἁλμυριώτης. Λογγῖνος μοναχός.

M.

60. Μανουὴλ υἱὸς Κορώνη. Μανουὴλ Γαζῆς. Μανουὴλ Ἀργυρόπουλος. Μανουὴλ Φωκιανός. Μανȣὴλ Ἀγαλιανός. Μανουὴλ ὁ μέγας ῥήτωρ. Μανουὴλ Θηβαῖος. Μανουγρᾶς. Μανουὴλ Χρυσάφης (β). Μανουὴλ Γούτας. Μανουὴλ ὁ νῦν Πρωτοψάλτης. Μάρκος ὁ Εὐγενικός. Μάρκος Κορίνθου. Μελέτιος Σιναΐτης (γ). Μελχισεδὲκ ἐπίσκοπος Ῥαιδεστοῦ. Μιχαὴλ Ἀνανεώτης. Μιχαὴλ ἱερεὺς Κουκουλᾶς. Μοσχιανός.

N.

61. Ναθαναὴλ Νικαίας. Νήφων δομέστικος. Νικηφόρος ἱερομόναχος ὁ Ἠθικός. Νικηφόρος Χῖος ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ μαθητὴς Ἰακώβου Πρωτοψάλτου (δ). Νικόλαος δομέστικος. Νικηφόρος Τραμουντάνας, καὶ Πρωτοψάλτης Ῥόδου. Νικόλαος Ἀσὰν ὁ Κύπριος. Νικόλαος Ἀνδριανουπολίτης, μαθητὴς Ἰωάννου Πρωτοψάλτου.

Ξ, Π.

62. Ξένος ὁ Κορώνης, Πρωτοψάλτης τῆς Ἁγίας Σοφίας. Παγκράτιος ἱερομόναχος. Παΐσιος μοναχός. Παναγιώτης Χαλάτζογλους (ε). Πανάρετος. Πατ-

---

α) Λέων ὁ Σοφὸς ἀπέθανεν 911 ἀπὸ Χρ. Ἦν δὲ υἱὸς τȣ Καίσαρος Βασιλείου τȣ Μακεδόνος, καὶ τȣτου διάδοχος τῆς Βασιλείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐν ᾗ ἐβασίλευσε χρόνους 22. Οὗτος ἐποίησε μέλη ἢ ὕμνους ἐκκλησιαστικȣς, ἀπὸ τȣς ὁποίους εἶναι καὶ τὰ ἕνδεκα Ἑωθινά. Αὐτὰ εὑρίσκονται μεμελισμένα εἰς τὸ παλαιὸν Στιχηράριον· μετεμελίσθησαν ἔτι παρὰ Ἰωάννου τȣ Κλαδᾶ, καὶ συνετμήθη τὸ μέλος αὐτῶν ὑπὸ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου.

β) Μανουὴλ Χρυσάφης ὁ παλαιὸς ἦν Λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ Κωνσταντίνου τȣ Παλαιολόγου, ἐσχάτου Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων.

γ) Οὗτος ἐχρημάτισε διδάσκαλος Γεωργίου τȣ Κρητός.

δ) Οὗτος διδάσκει τὰ μουσικὰ εἰς Υἱάσι τῆς Μολδαβίας.

ε) Ὁ πατὴρ τȣ Παναγιώτου κατήγετο μὲν ἐκ Τραπεζȣντος, ἦν δὲ κατὰ τὸ ἐπάγγελμα Χαλάτζης, ἐνυμφεύθη δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τούτȣ εἰς τὴν οἰκίαν ἐλθὼν μοναχός

ζάδας ὁ Πρασηνός. Πέτρος Γλυκὺς ὁ Μπερεκέτης (α). Πέτρος ὁ Λαμπαδάριος, Λακεδαίμων, διδάσκαλος μέγας, κατὰ δὲ τοὺς Ὀθωμανὲς Χιρσὶζ Πέτρο· διότι ὅταν καὶ πρώτην φορὰν ἤκουε νέον μέλος, διὰ τῆς γραφῆς ἔκλεπτεν αὐτό (β). Πέτρος Βυζάντιος, Πρωτοψάλτης καὶ μαθητὴς μὲν Πέτρου τοῦ μεγάλου διδασκάλου, διδάσκαλος δὲ τῶν διδασκάλων Γρη-

---

τις, συγγενὴς, καὶ μουσικὸς, ἐδίδαξεν ἀρχάς τινὰς τῆς Μεσικῆς τὸν υἱὸν αὐτε Παναγιώτην. Εὔφωνον δ' ὄντα καὶ φυσικὴν ἔχοντα κλίσιν πρὸς Μουσικὴν ἰδὼν, συνεβέλευσεν αὐτῷ, ἵνα πορευθῇ εἰς τὸ Βατοπεδινὸν μοναστήριον τὸ κατὰ τὸν Ἄθω, καὶ τῷ τότε ψάλλοντι ἐκεῖ Δαμιανῷ νὰ μαθητεύσῃ· διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐξέλιπον ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰδήμονες ψαλμῳδοί. Τούτῳ γοῦν τῷ Δαμιανῷ μαθητεύσας ὁ Παναγιώτης, καὶ πάντα τὰ τότε σωζόμενα Εκκλησιαστικὰ μέλη ἐκδιδαχθεὶς, ὑπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ εἰσεδέχθη Πρωτοψάλτης ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Τούτου τε Παναγιώτου μέλη σῴζονται εἰς εἱρμὸς Ἔφριξε γῆ μετὰ τε κρατήματος, καὶ ἕτερον κράτημα εἰς ἦχον Βαρὺν, καὶ ἄλλα τινά.

α) Οὗτος ὑπερέβη κατὰ τὴν γλυκύτητα πάντας τοὺς μουσικὲς εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν Εἱρμῶν, ὃς καὶ Καλοφωνικὲς ὠνόμασαν. Ὢν δὲ σύγχρονος τῷ Παναγιώτῃ, ἐχρημάτισε Πρωτοψάλτης κατὰ τὰ Ἠμαθία. Περεκέτης δὲ ὠνομάσθη, διότι ἐρωτώντων αὐτὸν τῶν μαθητῶν διδάσκοντα τὲς Εἱρμὲς, ἂν ἔχῃ καὶ ἄλλους, ἔλεγε πάντοτε Περεκέτι. Φαίνεται δὲ, ὅτι καὶ ἐμέλισεν ἔτος περισσότερα ἀπὸ ὅλες τὲς μελῳδοὺς, τὲς ὁποίες καταλέγομεν ἐδῶ, ἐκτὸς τε Λακεδαίμονος Πέτρου.

β) Οὗτος ἐμαθήτευσε παιδιόθεν ἐν Σμύρνῃ εἴς τινα μουσικὸν ἱερομόναχον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐπέρασεν ἀρκετὰ μαθήματα· ἔπειτα ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινέπολιν, ἐμαθήτευσεν εἰς τὸν Πρωτοψάλτην Ἰωάννην· τὸν ὁποῖον καὶ ἐμιμεῖτο εἰς τὰ μέλη του, κατ' ἐκεῖνον ἐκφράζων αὐτά. Τῆς δὲ μελοποιΐας ἤρξατο, ὅταν ἦτον ἀκόμη δομέστικος ἀριστερός. Ὅτε δὲ ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος, ὁ Πρωτοψάλτης Ἰωάννης, καὶ ἔγινε Πρωτοψάλτης ὁ Δανιὴλ, ἔπρεπε μὲν νὰ γένῃ Λαμπαδάριος ὁ Ἰάκωβος ὡς δεξιὸς δομέστικος· ὁ δὲ Πέτρος διὰ μεσιτείας δυνατωτέρων παραβὰς τὴν τάξιν, ἔγινε Λαμπαδάριος· καὶ ἐπῆρε δομέστικόν του τὸν Βυζάντιον Πέτρον. Ἐκ τέτου γεν ἐφθονεῖτο, λέγουσιν, ὑπότε τε Ἰακώβε καὶ

γορίου Λαμπαδαρίου, καὶ Χρυσάνθου Ἀρχιμανδρίτου, ὁ καὶ Φυγὰς ἐπιλεγόμενος (α). Πρασηνός.

Ρ, Σ, Τ, Φ καὶ Χ.

63. Ῥωμανὸς ὁ μελῳδὸς, ὁ ἐφευρὼν πρῶτος Κοντάκια, καὶ συγγράψας ἀπὸ αὐτὰ ὑπὲρ τὰ χίλια (β). Σέργιος. Στέφανος Ἁγιοπολίτης. Στυλιανὸς ἱερεύς. Συμεὼν Λαοσυνάκτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Συ-

---

τȣ̃ διδασκάλου Δανιὴλ· καὶ ἐσώζετο ἐν αὐτοῖς μῖσος κρυπτὸν μὲν, ὑπεφαίνετο δὲ καὶ ἐνίοτε. Ἐμέλισε δὲ Ἀναστασιματάρια δύο· χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν κλάσεις τέσσαρας· καὶ ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ τȣ̃ ἐνιαυτȣ̃ ἄλλα μὲν διπλᾶ, πολλὰ δὲ καὶ τριπλᾶ· πολυελέους, πασαπνοάρια, δοξολογίας, ὁλόκληρον Δοξαστικάριον, ὁλόκληρον Εἱρμολόγιον· ἐξήγησε τὰ Ἀνοιξαντάρια, τὰ μεγάλα Κεκραγάρια, τινὰ πασαπνοάρια, τὸ Ἄνωθεν οἱ προφῆται, καὶ ἄλλα τινά· ἐμέλισε δὲ καὶ στίχους πολιτικοὺς κατὰ τὰ μακάμια τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ κατὰ τȣ̀ς ῥυθμȣ̀ς τῶν αὐτῶν. Εὑρέθησαν ἔτι ἐν τοῖς σημειώμασιν αὐτȣ̃ γεγραμμένα μὲ τȣ̀ς Μουσικȣ̀ς Χαρακτῆρας Φάσλια, καὶ Πεσσρέφια· διὰ δὴ ταῦτα ὠνομάσθη καὶ Μέγας διδάσκαλος. Ἐποίησε δὲ ταῦτα πάντα ἐν ὀλίγῳ διαστήματι καιρȣ̃· διότι Λαμπαδάριος ἔτι ὢν, τὸν βίον μετήλλαξε, λοιμȣ̃ παρανάλωμα γενόμενος.

α) Οὗτος ἦν Κωνσταντινουπολίτης, καὶ ἐπαιδεύθη τὴν μουσικὴν ὑπὸ Πέτρου τȣ̃ Λακεδαίμονος. Ἐμέλισε δὲ ὀκτὼ κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν, καὶ ὀκτὼ χερουβικὰ, ἓν μάθημα, μίαν δοξολογίαν· καί τινας καταβασίας, ἃς ἐκ ἐμέλισεν ὁ διδάσκαλος αὐτȣ̃, καὶ ὅλον τὸ σύντομον Εἱρμολόγιον. Ἐξήγησε δὲ πολλὰ ἐκ τῶν παλαιῶν. Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης Πατριαρχείας Καλλινίκου τȣ̃ ἀπὸ Νικαίας διά τινα σφάλματα ἐξώσθη τȣ̃ κλήρου, καὶ ἔφυγεν εἰς Χερσόναν· κἀκεῖθεν εἰς Υἱάσι τῆς Μολδαβίας, καὶ πολλὰ ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀναξιοπαθήσας, τὸν βίον μετήλλαξε κατὰ τὸ αωή ἔτος ἀπὸ Χριστȣ̃.

β) Οὗτος ἦν Ἐδεσσηνὸς τὴν πατρίδα. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινȣ́πολιν, κατῴκησεν εἰς μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου, τὸ ἐν τοῖς Κύρου. Ἐποίησε δὲ καὶ ἐμέλισε τὸ, Ἡ παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίκτει, καὶ ψαλὼν αὐτὸ ἐπ' ἄμβωνος, ὑπὸ πάντων τῶν ἀκροατῶν θαυμασθείς τε καὶ εὐφημισθεὶς, συνέγραψε καὶ ἐμέλισε καὶ τὰ λοιπά. Ὅρα τὸν Μεταφραστὴν τῇ α' Ὀκτωβρίου.

μεὼν Ψυρίτζης. Σωφρόνιος ἱερομόναχος Καφφᾶς. Τζακνόπουλος. Φίλιππος Γαβαλλᾶς. Φωκᾶς δομέστικος. Χαλιβοῦρις. Χριστοφόρως Μιστάκων. Χουρμούζης ἱερεύς. Χουρμούζης Διδάσκαλος (α). Χρύσανθος ἱερομόναχος Κύπριος, μαθητὴς Ἰωάννου Πρωτοψάλτου. Χρύσανθος Ἀρχιμανδρίτης, καὶ Διδάσκαλος (β). Χρυσάφης Πρωτοψάλτης ὁ νέος (γ).

64. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ κατὰ καιροὺς χρηματίσαντες μελοποιοὶ καὶ διδάσκαλοι τοῖς παρ' Ἕλλησι σωζομένης Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς· τὴν ὁποίαν ἔσωσεν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ μεγάλου ναυαγίου τοῦ Γένους ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἐκκλησία. Διότι ὅταν ἐξέλιπεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἡ ἔμμουσος ψαλμῳδία, ἐσώζετο ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ταῖς κατὰ Πελοπόννησον καὶ Κρήτην· ὅτε δὲ καὶ ἐντεῦθεν ἀπέπτη, ἐσώζετο ἐν τῷ τοῦ Ἄθωνος Ἁγιωνύμῳ Ὄρει, ἐπειδὴ ἐχρησίμευεν ἡ διάδοσις τῆς Μουσικῆς εἰς τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς, καὶ ἄλλοτε μὲν, μάλιστα δὲ εἰς τὰς ἀγρυπνίας, ἤγουν εἰς τὰς παννυχίους τελετάς. Ἀπὸ δὲ τοῦ Ἄθωνος αὖθις μετεκομίσθη εἰς τὴν Κωνσταντι-

---

α) Οὗτός ἐστι Χαλκηνὸς κατὰ τὴν πατρίδα, ἀπὸ τῆς νήσου δηλαδὴ Χάλκης, κειμένης παρὰ τὴν Βυθινίαν ἐν τῇ Προποντίδι· ἔστι δὲ καὶ μέλος τῶν τριῶν Διδασκάλων τῆς νέας Μεθόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς τῶν νῦν Ἑλλήνων, καὶ διωρίσθη γενικῶς ἵνα μετὰ Γρηγορίȣ Λαμπαδαρίου παραδίδῃ τὸ Πρακτικὸν μέρος αὐτῆς.

β) Οὗτος ἦν ἀπὸ τὴν Μάδυτον, πόλιν κειμένην παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον· καὶ εἶναι μέλος τῶν τριῶν Διδασκάλων, τῶν ἐφευρετῶν τὴν νέαν Μέθοδον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μȣσικῆς· καὶ διωρίσθη γενικῶς, ἵνα παραδίδῃ τὸ Θεωρητικὸν μέρος αὐτῆς.

γ) Μανουὴλ ὁ νέος Χρυσάφης ἤκμασε περὶ τὸ αχξ' ἔτος ἀπὸ Χρ. ἐμέλισεν Ἀναστασιματάριον, Στιχηράριον, χερουβικὰ, κοινωνικὰ, καὶ ἕτερα· συνέγραψεν ἐγχειρίδιον περὶ μουσικῆς, ἐξ ȣ̈ φαίνεται πεπαιδευμένος ὁ ἀνὴρ ἱκανῶς καὶ τὴν ψαλμῳδίαν καὶ τὴν ἑλλάδα φωνήν. Σώζεται δὲ τὸ ἐγχειρίδιόν του χειρόγραφον,

νούλολιν διὰ τοῦ νέου Χρυσάφου, τοῦ Παναγιώτου, καὶ τοῦ Περεκέτη.

65. Σῴζονται δὲ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα διαλαμβάνουσι περὶ τῆς τοιαύτης μουσικῆς, τὰ ἐπισημότερα.

Α', Ὃ Ἐπιγράφεται Γραμματικὴ Μουσικῆς Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, καὶ Κοσμᾶ τȣ̃ Μελῳδοῦ· καὶ εἶναι μὲν γεγραμμένη κατ' ἐρωταπόκρισιν, εὑρίσκεται δὲ ἐν τοῖς παλαιοῖς στιχηραρίοις, τοῖς ἐν μεμβράνοις (α).

Β', Ὃ ἐπιγράφεται Ἰωάννου τοῦ Κλαδᾶ· πραγματεύεται δὲ περὶ Μετροφωνίας, σημείων Μουσικῶν, καὶ Ἤχων.

Γ', Ὃ ἐπιγράφεται Ἰωάννου τοῦ Πλουσιαδηνοῦ, ἢ Κουκουμᾶ· πραγματεύεται δὲ καὶ αὐτὸ περὶ τῶν αὐτῶν.

Δ', Τὸ ἐγχειρίδιον Μανουὴλ τοῦ Χρυσάφου, πραγματευόμενον περὶ τῶν Χαρακτήρων, Ἤχων, καὶ μάλιστα περὶ τῶν Φθορῶν.

Ε', Τὸ περὶ Μουσικῆς ἐκκλησιαστικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς Κυρίλλου Ἐπισκόπου Τήνου, πραγματευόμενον περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ περὶ τόνων, καὶ μακαμίων κατὰ τοὺς Ὀθωμανούς.

ΣΤ', Τὸ περὶ Μουσικῆς τοῦ Καντεμῆρι, ὃ σῴζεται Τουρκιστί.

Ζ', Σύγγραμμα Γαβριὴλ Ἱερομονάχου καὶ φιλοσόφου περὶ τῆς Ψαλτικῆς τέχνης. Εὑρίσκονται δὲ καὶ ἄλλων ὀλιγομαθεστέρων συγγράμματα, τοὺς ὁποίους εἶναι περιττὸν μοὶ φαίνεται, νὰ ἀπαριθμῶ.

Η', Ἰωάννης ὁ Κουκουζέλης εἰς τὸ Μέγα του Ἴσον, ὅπερ ἐξηγήθη παρὰ Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, ἀπαριθμεῖ ἐμμελῶς τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς θέσεις ἃς εἰς τὸν καιρόν του μετεχειρίζοντο πρὸς παράσ-

α) Ἐν ἄλλοις ἐπιγράφεται Μέθοδος ἠκριβωμένη τῶν ἁγίων πατέρων Κοσμᾶ, καὶ Ἰωάννου τȣ̃ Δαμασκηνȣ̃, καὶ Ἰωάννȣ τȣ̃ Χρυσοστόμου· φαίνεται ὅμως ἀπὸ τὴν ἔκφρασίν τȣ, ὅτι δὲν εἶναι γνήσιον γέννημα οὐδενὸς τȣ́των τῶν τριῶν.

τασιν τῶν μελῶν. Τοιαύτας δὲ μεθόδους ἐποίησαν καὶ ἄλλοι Μουσικοὶ διδάσκαλοι, δἰ ὧν προωδοποίουν εἰσάγοντες τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν Μουσικήν.

Κείμενον τοῦ Μεγάλου Ἴσου.

Ἴσον, Ὀλίγον, Ὀξεῖα, καὶ Πεταστή· καὶ Διπλῆ, Κράτημα, Κρατημοκατάβασμα, Τρομικὸν, Στρεπτὸν, Θὲς καὶ ἀπόθες, Θεματισμὸς, Ὄρθιον· σὺν τούτοις Οὐράνισμα, Σεῖσμα, Τρίχισμα, Σύναγμα, Κύλισμα, Στραγγίσματα, Κροῦσμα, Ἄλλον ἀνάβασμα, καὶ Κατάβασμα ἄλλον, Ψηφιστοκατάβασμα, Παρακάλεσμα, Ἀποῤῥοὴ, Ἀντικένωμα, Ἀντικενωκύλισμα, Ἀργοσύνθετον, Κολαφισμὸς, Κούφισμα, Κρατημοκούφισμα, Τρομικοπαρακάλεσμα· καὶ Παρακλητικὴ, Σεῖρμα, καὶ ἕτερον, Δαρμὸς, τοῦτο λέγεται Ἀντικούντισμα, Χόρευμα, Ἕτερον, Ὅμοιον, Σύνθεσις τοῦ μεγάλου ᾄσματος, ἑτέρα σύνθεσις ἐξ αὐτῶν, Ἕτερον, βυθὸν, Γρόνθισμα, Κλάσμα, ἀμφότερα Χαιρετισμός· καὶ Βαρεῖα ὁμοῦ, Πίασμα, Ἠχάδην, ὃ λέγεται Διπλοπέλαστον, Θέμα ἁπλοῦν, τέλος στιχηροῦ ἐν αὐτῷ, Βαρὺς, ἕτερος βαρὺς Τετράφωνος, Ἀνάπαυμα, Δαρτά. Ταῦτα ἅπαντα μετὰ Ἐπεγέρματος, Σταυρὸς, Ἀνάπαυμα σήμερον, ȣε Γορθμὸς, Διπλοπέταστον, φθορὰ, Ἔναρξις, Γοργὸν, Ἀργόν· καὶ πρόχες μαθητά· πνεύματα τέσσαρα, ἑπτὰ φωναὶ διπλασμὸς, καὶ τρία κρατήματα ἐντέχνως συντεθέντα παρὰ Ἰωάννου τοῦ Κουκουζέλη καὶ Μαΐστορος (α).

66. Ἀπὸ τοὺς ἀπαριθμηθέντας συγγραφεῖς συνάγεται, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν χαρακτήρων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς εὑρίσκετο εἰς καλὴν κατάστασιν ἐπὶ τῶν χρόνων Θεοφίλου τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅς τις

(α) Εὑρίσκεται τȣ̃τον προγεγραμμένον, καθὼς ἐχαρακτηρίσθη ἀπὸ τὸν ποιητήν του, εἰς ὅλας τὰς παλαιὰς παπαδικάς· εὑρίσκεται δὲ προγεγραμμένον, καθὼς ἐξηγήθη ἀπὸ τὸν Πέτρον, εἰς τὰ Ἀνοιξαντάρια.

ἐφιλοτιμεῖτο νὰ εἶναι καὶ μελῳδὸς, καὶ νὰ χειρονομῇ μέσα εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἦτον λοιπὸν σχολεῖον Μουσικῆς μέσα εἰς τὸ παλάτιον, ὅπου οἱ ἀρχάριοι ἐδιδάσκοντο καὶ τὸ ψάλλειν καὶ τὸ χειρονομεῖν. Ἔπρεπε δὲ νὰ ἦτον καὶ σύγγραμμά τι διδακτικὸν τούτων τῶν δύο, τὸ ὁποῖον εἰς ἡμᾶς δὲν ἀπεσώθη· σῴζονται δὲ μόνον τὰ μελισθέντα καὶ γραφέντα μὲ τοὺς εἰρημένους χαρακτῆρας ποιήματα· περὶ ὧν ἰδοὺ λέγομεν τὰ συναγόμενα.

67. Χαρακτῆρας, διὰ νὰ γράφωσιν οἱ Ἕλληνες τὰ μέλη, μετεχειρίζοντο τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Ἀλφαβήτου, καθὼς εὑρίσκονται παρὰ τῷ Ἀριστείδῃ, καὶ τῷ Ἀλυπίῳ. Οἱ δὲ χαρακτῆρες, δι' ὧν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης ἔγραφε τὰ μέλη του, καὶ οἵ τινες ἕως τώρα σῴζονται παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ Μȣσικῇ, εὑρέθησαν ὕστερον· καὶ μετὰ ταῦτα ἐπενοήθησαν τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι εἰς χρῆσιν παρὰ Λατίνοις καὶ πᾶσι τοῖς Εὐρωπαίοις. Ὡς τόσον οὔτε ὁ πρῶτος τρόπος τοῦ γράφειν τὰ μέλη, οὔτε ὁ δεύτερος, οὔτε ὁ τρίτος ἦσαν ἀνεπίληπτοι· μὲ τὸν καιρὸν ὅμως ἐκαλλιεργήθησαν καὶ διωρθώθησαν μὲ προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις μόνον οἱ δύο, τουτέστιν ὁ τῶν Εὐρωπαίων καὶ ὁ ἡμέτερος.

68. Οἱ χαρακτῆρες, τοὺς ὁποίους οἱ ἡμέτεροι Ψαλμῳδοὶ μετεχειρίζοντο ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μέχρις Ἰωάννου τοῦ Πρωτοψάλτου, παρωμοίαζον τὰ ἱερογλυφικὰ σύμβολα τῶν παλαιῶν Αἰγυπτίων. Διότι καθὼς ἀπὸ ἐκεῖνα ἓν ἐδύνατο νὰ παραστήνῃ πολλὰς, ὄχι μόνον συλλαβὰς, ἀλλὰ καὶ λέξεις, και ὁλοκλήρους ἐννοίας, οὕτω καὶ ἕνας ἢ δύο ἀπὸ τούτους τοὺς χαρακτῆρας παραστήνουσι καὶ ἕνα φθόγγον, καὶ πολλοὺς, καὶ ὁλοκλήρους μελῳδίας. Καὶ ἕως οὗ μὲν τὰ μουσικά των ποιήματα ἦσαν ὀλίγα, εὐκόλως ὁπωσοῦν καὶ ὀλιγοχρονίως ἐμάνθανον αὐτὰ διὰ τὴν συνήθειαν οἱ μαθηταί· ὅταν ὅμως μὲ τὴν πολυκαιρίαν ηὔξανον τὰ ποιήματα τῶν διδασκάλων,

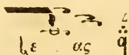
τότε ἀναλόγως πολυχρονιωτέρα κατεστήνετο καὶ ἡ δίδαξις καὶ μετάδοσις τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ᾀσμάτων εἰς τοὺς μαθητάς.

69. Ἐπὶ τῶν χρόνων Μανουὴλ τοῦ Χρυσάφου ἀνεφάνησαν διδάσκαλοι τῆς Μουσικῆς, λέγοντες, ὅτι συνίσταται τὸ πᾶν τῆς Μȣσικῆς εἰς τὴν Μετροφωνίαν· καὶ ὅτι τὰ περὶ τῶν ὑποστάσεων καὶ θέσεων λεγόμενα ἦσαν περιττά· πρὸς οὓς ἀντιφερόμενος ὁ Χρυσάφης, συνέγραψε τὸ περὶ Μουσικῆς ἐγχειρίδιόν του· τὸ ὁποῖον δὲν φανερόνει ἄλλο, παρὰ ἀνασκευὴν τινὰ τῶν τοιούτων φρονημάτων, καὶ ἔκθεσιν τῶν χαρακτήρων καὶ τῶν θέσεων, καὶ σκοτεινήν τινα διασάφησιν τῶν φθορῶν. Ὡς τόσον ἔκτοτε παρέμεινεν ἡ δίδαξις τῆς μετροφωνίας ἕως εἰς ἡμᾶς· καὶ παραδίδουσιν εἰς ἡμᾶς τὸ Ἀναστασιματάριον οἱ διδάσκαλοι, πρῶτον κατὰ παραλλαγὴν, εἶτα κατὰ μετροφωνίαν, καὶ τέλος πάντων κατὰ μέλος.

70. Ἦν δὲ Παραλλαγὴ μὲν, τὸ νὰ ἐφαρμόζωσι τοὺς πολυσυλλάβους φθόγγους ἐπάνω εἰς τοὺς ἐγκεχαραγμένους χαρακτῆρας τοῦ ποσοῦ τῆς μελῳδίας, ψάλλοντες αὐτοὺς συνεχῶς ἐπί τε τὸ ὀξὺ καὶ ἐπὶ τὸ βαρὺ, καὶ οὐδέποτε ἐπὶ τὸ Ἴσον, ἢ ὑπερβατῶς. Μετροφωνία δὲ ἦν, τὸ νὰ ψάλλωσι τὸ μεμελισμένον τροπάριον, καθὼς ζητοῦσι μόνον οἱ χαρακτῆρες, οἵτινες γράφȣσι τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας, χωρὶς νὰ παρατηρῆται τὸ ζητούμενον ἀπὸ τὰς ὑποστάσεις καὶ θέσεις. Μέλος δὲ ἦν, τὸ νὰ ψάλλωσι τὸ μεμελισμένον τροπάριον, καθὼς ζητοῦσιν αἱ θέσεις τῶν χαρακτήρων μετὰ τῶν ὑποστάσεων, δι᾽ ὧν γράφεται ὄχι μόνον τὸ ποσὸν τῆς μελῳδίας, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιὸν, χωρὶς νὰ παρατρέχηται καὶ τὸ κείμενον τῶν λέξεων. Πρὸς δὲ σαφήνειαν κείσθω ἐπὶ παραδείγματος αὕτη ἡ περικοπή.

Τας ε σπε ρι νας η η η μων Ε ευ χα α

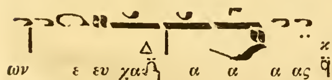
νε ας

71. Ἐψάλλετο λοιπὸν αὕτη ἡ περικοπὴ Παραλλαγὴ μὲν τοῦτον τὸν τρόπον· αννανες διὰ τὴν μαρτυρίαν, νεαγιε αανες νεχεανες ανεανες διὰ τὴν Χαμηλὴν, ἐπειδὴ ἡ Ἀπόστροφος ὑπετάσσετο. Ἔπειτα ἀφήνοντες τὰ Ἴσα, ἔψαλλον νεανες ναναα αγια αννανες νεανες διὰ τὴν Πεταστὴν καὶ Ὑψηλήν· νανα διὰ τὰ Κεντήματα, νεχεανες ανεανες διὰ τὸ Ἐλαφρὸν, ἐπειδὴ ἡ Ἀπόστροφος ὑπετάσσετο. νεανες νανα διὰ τὸ Κέντημα, ἐπειδὴ τὸ Ὀλίγον ὑπετάσσετο· νεχεανες α-νέανες νεαγιε διὰ τοὺς Ἀποστρόφους, αανες νεχεανες διὰ τὸ Ἐλαφρὸν, νανα διὰ τὰ Κεντήματα, αγια αννανες διὰ τὰ Ὀλίγα νεανες νανα διὰ τὸ Κέντημα, νεχεανες διὰ τὴν Ἀπόστροφον, καὶ ανεανες διὰ τὸν Σύνδεσμον, ἤγουν τὰς δύο αποστρόφȣς.

72. Μετροφωνία δὲ ἐψάλλετο μὲ τέτοιον τρόπον, οἷον ἰδοὺ κατὰ τὴν ἡμετέραν Μέθοδον οὕτω γράφομεν.

Τας ε σπε ρι να α ας η η η η μω

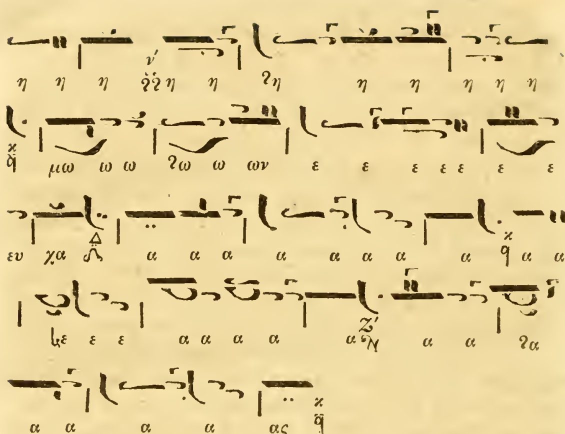

ων ε ευ χα α α α ας

73. Κατὰ δὲ μέλος ἐψάλλετο μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Τας ε σπε ρι να α α α α α ας η

74. Ὁ Πρωτοψάλτης Παναγιώτης ἔφερε μὲν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν ἀπὸ τῶν ἐν τῷ Ἄθωνι μουσικῶν διδασκάλων, ὅμως φαίνεται ὅτι παραδιδοὺς εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ μέλη, ἀλλοῦ μὲν συνέτεμνε τινὰς μελῳδίας τῶν Θέσεων, ἀλλοῦ δὲ καὶ μετέβαλλεν αὐτὰς, ἀφορῶν εἰς τὸ ἡδονικὸν ἐν ταὐτῷ καὶ καλλωπιστικὸν, καθὼς λέγουσι. Καὶ ἐντεῦθεν ἴσως ἐπήγασεν ἡ ὁπωσοῦν διάφορος ἀπαγγελία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μελῶν κατά τινας Θέσεις, ἡ τῶν Κωνσταντινοπολιτῶν μουσικῶν διδασκάλων πρὸς τὴν τῶν Ἀθωνιτῶν.

75. Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἰωάννης ὁ Πρωτοψάλτης ἔλεγε φανερῶς, ὅτι ἔπρεπε νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὰ ποιήματά των ἐκείνη ἡ διὰ τὸ πολυχρόνιον δυσκολία τῆς διδάξεως καὶ μεταδόσεως τῆς Ψαλμῳδίας. (καθ' ὃ ἴσως ἐγίνετο μιμητὴς τοῦ διδασκάλου του Παναγιώτου, ἂν ἴσως συνειθίζωσι τὰ ἤθη τῶν διδασκάλων νὰ μεταβαίνωσιν εἰς τοὺς μαθητάς.) καὶ νὰ συστηθῇ σύστημα χαρακτήρων ἁπλούστερον, με-

θοδικώτερον, καὶ στοιχειῶδες, δι' οὗ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ γράφηται κάθε εἶδος μελῳδίας, καὶ νὰ μεταδίδωται ἀπαρασαλεύτως. Ὅθεν ἐν ἔτει αψνς', ὅταν ὑπὸ τοῦ φιλομούσου Κυρίλλου, τὰ τῆς Πατριαρχείας τότε διϊθύνοντος πηδάλια, προετράπη μετ' ἐπιμονῆς ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν πασαπνοαρίων, πολυελέων, δοξολογιῶν, καὶ κοινωνικῶν, κ τ λ, μετεχειρίσθη τρόπον τοῦ γράφειν, ὅς τις εἶναι διάφορος τοῦ παλαιοῦ, καὶ κλίνει εἰς τὸ ἐξηγηματικὸν, καὶ ἐστάθη αὐτὸς ἡ ῥίζα τοῦ ἐξηγηματικοῦ τρόπου, ὃν μετεχειρίσθη ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πέτρος.

76. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου Δανιὴλ ὁ Πρωτοψάλτης τὰ αὐτὰ ἀρυσάμενος ἀπὸ τοῦ διδασκάλου Παναγιώτου, τὸν ἐξηγηματικὸν αὐτὸν τρόπον ἤθελε νὰ μιμῆται, καθὼς βλέπομεν εἰς τὸν πολυέλεόν του καὶ εἰς τὴν δοξολογίαν του· διὰ τοῦτο εὑρίσκονται εἰς τὰ μέλη τούτου Θέσεις καινότροποι καὶ τοιαῦται, οἵας δὲν μετεχειρίσθησαν οὔτε οἱ πρὸ αὐτοῦ ψαλμῳδοὶ, οὔτε οἱ μετ' αὐτόν· διὰ τὰς ὁποίας καὶ τολμῶσι τινὲς δι' ἀμάθειαν νὰ τὸν κατηγορῶσι. Διότι ἐπειδὴ οὗτος ἐπεχείρισε νὰ εἰσάγῃ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη καὶ ἐξωτερικὰ, δηλαδὴ μέλη τὰ ὁποῖα ἐσυνειθίζοντο εἰς τὸν καιρόν του παρὰ τοῖς ὀργανικοῖς μουσικοῖς, ἅ τινα δὲν ἦτον δυνατὸν νὰ γράφωνται μὲ τὰς παλαιὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς Θέσεις, ἠναγκάσθη νὰ νεωτερίζῃ. Φίλος δὲ ὢν ὁ Δανιὴλ Ζαχαρίᾳ τῷ Χανεντὲ (α), ἐμάνθανε παρ' αὐτοῦ πολλὰ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς μουσικῆς· ὡσαύτως καὶ ὁ Ζαχαρίας ἐδιδάσκετο παρὰ τοῦ Δανιὴλ ἀμοιβαίως ἐκκλησιαστικὰ μέλη. Λοιπὸν ἐμέλιζε, λέγουσι τινὲς, ὁ Ζαχαρίας εἱρμοὺς, ἔγραφε δὲ τὸ μέλος αὐτῶν μὲ τοὺς μουσικοὺς χαρακτῆρας ὁ Δανιήλ· ὅμως ἐπειδὴ

α) Περὶ τούτου εἴπομεν πρότερον. Ἡ δὲ λέξις Χανεντὲς εἶναι τουρκικὴ, καὶ σημαίνει μελῳδόν.

δὲν τοὺς παρέδωκεν εἰς τοὺς μαθητάς του, τὸ μέλος αὐτῶν ἀγνοεῖται, μὲ ὅλον ὅτι πολλοὶ ψάλται τοὺς ἔχουσιν· αὐτοὶ δὲ οἱ ψάλται τώρα ἐρωτώμενοι, λέγουσιν, ὅτι δὲν ἐγράφησαν οἱ εἱρμοὶ τοῦ Ζαχαρίου παρὰ τοῦ Δανιὴλ, διὰ τοῦτο καὶ δὲν τοὺς παρέδωκε. Προτέρημα δὲ τοῦ Δανιὴλ εἶναι τὸ ἐμβριθὲς καὶ πλούσιον τῆς εὑρέσεως· διότι ὅταν ἔμβαινεν εἰς φθορὰν, ἐπέμενε κατακόρως εἰς τὸ μέλος της, ἐκεῖθεν ταχέως μὴ μεταβαίνων. Τοῦτο δὲ εἶναι μάλιστα τὸ ἀξιέπαινον τοῦ μελοποιοῦ.

77. Ὅταν ἦτον Πρωτοψάλτης ὁ Δανιὴλ, ἦτον Λαμπαδάριος ὁ Πελοποννήσιος Πέτρος. Οὗτος γράφων ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ ἐξηγῶν τὰ παλαιὰ μουσικὰ, μαθήματα, καὶ ἐπιμελούμενος εἰς τὸ νὰ γράφη κάθε μελῳδίαν ἥτις ἤρχετο εἰς τὴν φαντασίαν του ἢ ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν, (διότι διέκρινε λέγουσι μελῳδίαν, γινομένην ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, προσβάλλοντος εἰς τὰς ὑέλους τῶν θυρίδων.) καὶ μελίζων κατὰ τὰ μακάμια καὶ τοὺς ῥυθμοὺς τῶν Ὀθωμανῶν στίχους, ὅσοι τοῦ ἐδίδοντο, (διότι ἐπεκράτει κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοὺς εὐγενεῖς καὶ λογίους τοῦ ἡμετέρου γένους πνεῦμα στιχομανίας.) σχεδὸν ἔφθασεν εἰς τὸ νὰ φέρῃ τοὺς μουσικοὺς χαρακτῆρας ἀπὸ συμβόλων εἰς γράμματα. Καὶ μόνος ἀπὸ τοὺς καθ' ἡμᾶς μουσικοὺς ἴσως ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἕξεως τῆς πρακτικῆς μουσικῆς. Διότι τὸ ἱστορούμενον περὶ τῶν Ἑλλήνων Μουσικῶν, ὅτε τοῖς Ὀθωμανοῖς ἑάλω Κωνσταντινούπολις, ὅτι μέλη παιζόμενα μὲ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἐκεῖνοι εὐθὺς ἅμα τῷ παίζεσθαι ἐδύναντο νὰ τὰ γράφωσι, καὶ ἀπὸ πρώτην ἀκοὴν νὰ τὰ προφέρωσιν ἀπαραλλάκτως, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπιστεῖται ἀπὸ πολλοὺς, τοῦτο βεβαίως ὁ Πέτρος ἀπέκτησε, καθὼς μᾶς πληροφοροῦσιν οἱ αὐτόπται, τὸ ἀξιόπιστον ἔχοντες, διότι εἰσὶν οἱ πρώτιστοι τοῦ ἡμετέρου γένους. Ἔπαιζον λοιπὸν οἱ Ὀθωμανοὶ νέας μελῳδίας καὶ ἀνηκούστους, ἐφευρημένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους,

ὁ δὲ καὶ ἔγραφεν αὐτὰς, καὶ τὰς ἔψαλλε, καὶ μὲ τὸ ταμποῦρι τὰς ἔπαιζε. Τοῦτο γνωσθὲν τῷ τότε κρατοῦντι, προεξένησεν αὐτῷ τὴν παρ' ἐκείνου εὔνοιαν, καὶ τὴν εἰς τὰ παλάτια εἴσοδον ἐλευθέραν.

78. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Δανιὴλ Ἰάκωβος ὁ Πρωτοψάλτης, ἀκριβῶς φυλάττων τὰ παραδεδομένα, τοῖς ἴχνεσιν ἐμμόνως βαίνων τῶν διδασκάλων του, δὲν ἔχαιρε τόσον εἰς νεωτερισμούς. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν Ἀγάπιος Παλιέρμος Χῖος, ἀρκετὰ πεπαιδευμένος τὴν Εὐρωπαϊκὴν Μουσικὴν, καὶ παῤῥησιασθεὶς εἰς τὸν Πατριάρχην Κύριον Γρηγόριον, ἀνέφερεν εἰς τὴν Παναγιότητά του καὶ εἰς ὅλην τὴν ἱερὰν Σύνοδον, ἀφ' οὗ ἀπέδειξε πολλὰ ἐλαττώματα τῆς γραφῆς, τὴν ὁποίαν τότε μετεχειρίζοντο οἱ ἐκκλησιαστικοὶ μουσικοὶ, ὅτι συμφέρει νὰ διδαχθῶσιν οἱ ψάλται τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἓν σύστημα μουσικῆς, συντεθειμένον ἀπὸ αὐτὸν (α), πεπροικισμένον μὲν ἀπὸ τὰ προτερήματα τοῦ συστήματος τῶν Εὐρωπαίων, ἀμέτοχον δὲ τῶν ἐλλειμάτων αὐτοῦ. Καὶ οὕτω νὰ φροντίσωσι καὶ αὐτοὶ, ἢ νὰ διορθώσωσι τὸ Ἐκκλησιαστικὸν σύστημα, δόντες τοὺς πρέποντας λόγους, ἢ νὰ ἐφεύρωσιν ἄλλο νεώτερον, ἢ νὰ κρατήσωσι τὸ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἀγαπίου προσφερόμενον, καὶ κατ' αὐτὸ νὰ μεταγράψωσιν ὅλα

α) Οὗτος περιῆλθε τὴν Εὐρώπην ἐπιταυτοῦ, διὰ νὰ διδαχθῇ τὴν Μουσικὴν τῶν Εὐρωπαίων ἐντελῶς· ἔπειτα νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ὁμογενεῖς του κατὰ τοῦτο. Ὅθεν ἀφ' οὗ ἐνεδυναμώθη ἀρκετὰ εἰς τὴν εἰρημένην Μουσικὴν, ἦλθεν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος· μὴ τελοσφορήσας δὲ ἐκεῖ, ἐπῆγεν εἰς τὴν Ἔφεσον· ἀποτυχὼν δὲ καὶ ἐκεῖ, ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Γρηγορίου Πελοποννησίου τοῦ ἀπὸ Σμύρνης· καὶ ἐδίδασκε τὰ μουσικὰ μὲ τὰς Νότας τῶν Εὐρωπαίων· ἀποτυχὼν δὲ, μετέβαλε τὸ σύστημα, καὶ ὅταν ἦλθε τὸ δεύτερον, καὶ τὸ τρίτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, μετεχειρίζετο τὸ Ἀλφάβητον. Ἀπέθανε δὲ εἰς Βουκουρέστι κατὰ τὸ ͵αωιέ ἔτος.

τὰ ὁποῖα ἠξεύρουσιν Ἐκκλησιαστικὰ μέλη. Μὲ τοιοῦτους λόγους κατέπεισε τὴν Παναγιότητά του, τὸν δὲ Ἰάκωβον δὲν ἐδυνήθη νὰ διασείσῃ παντελῶς. Ὅθεν ἐδόθη μὲν προσταγὴ νὰ διδάσκῃ ἐν τῷ Πατριαρχείῳ ὁ Ἀγάπιος, καὶ νὰ διδάσκωνται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ οἱ Δομέστικοι (α). Διὰ τὸ ἀκατάπειστον ὅμως τοῦ Πρωτοψάλτου Ἰακώβου, καὶ διὰ τὰς εἰρωνείας του πρὸς τὴν προφορὰν καὶ τὸν τρόπον τῆς διδάξεως τοῦ Ἀγαπίου, δὲν ἔγινε καρπός. Ὁ ζηλωτὴς

α) Ὁ μὲν δεξιὸς πρῶτος ψάλτης ἔχει τὸ ὀφφίκιον, νὰ ὀνομάζηται Πρωτοψάλτης· ὁ δὲ ἀριστερόθεν πρῶτος ψάλτης ἔχει τὸ ὀφφίκιον νὰ ὀνομάζηται Λαμπαδάριος· οἱ δὲ δεύτεροι ψάλται τȣ̃ δεξιȣ̃ καὶ ἀριστερȣ̃ χορȣ̃, ἐπονομάζονται Δομέστικοι.

Οἱ κατὰ καιρȣ̀ς Πατριάρχαι μεγάλως ἐφρόντιζον περὶ τῆς συντηρήσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Γίνεται δὲ τοῦτο δῆλον καὶ ἐντεῦθεν, καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, καὶ μάλιστα ἔκ τινος ἐγγράφου, γενομένου μὲν ἐπὶ Νεοφύτου Πατριάρχου· σῳζομένου δὲ ἐν τῷ ἱερῷ Κώδηκι· οὗ ἰδοὺ τὸ προοίμιον.

Εἴγε περὶ τῶν πόῤῥω που, και ἁπανταχοῦ κειμένων ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν ὀφειλὴ ἡμῖν ἐπίκειται οὐ μικρὰ, γενναίας φροντίδος ὑπὲρ τῆς κοσμιότητος καὶ ἀγαθῆς καταστάσεως, καὶ ἐπὶ τὰ κρείττω ῥοπῆς τε καὶ βελτιώσεως αὐτῶν, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς κοινῆς μητρὸς τῶν ἁπανταχοῦ εὐσεβῶν, καὶ τῆς εὐπρεπείας καὶ κοσμιότητος, καὶ ἐναρμονίου αὐτῆς εὐταξίας· ὑπὲρ γὰρ ταύτης καὶ γενναιότατα δέον καταβάλλειν τὰ ἀγωνίσματα, καὶ προνοεῖν ἐπιστημόνως, καὶ ἐπιμελεῖσθαι ἀγρύπνως τῆς συντηρήσεως καὶ διαμονῆς τῆς κοσμιότητος καὶ λαμπρότητος αὐτῆς. Κατὰ γοῦν τὴν ἐπικειμένην ἡμῖν ὀφειλὴν ταύτην, ἐρεύνης ἀκριβοῦς γενομένης γνώμῃ κοινῇ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐνδημούσης ἱερᾶς ἀδελφότητος, καὶ Ἁγίας Συνόδου, καὶ τῶν τιμιωτάτων Ἐπιτρόπων τοῦ Κοινοῦ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ Μουσικολογιωτάτων Ψαλτῶν, τοῦ τε Πρωτοψάλτου Κὺρ Ἰακώβου, καὶ τοῦ Λαμπαδαρίου Κὺρ Πέτρου, καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν διδασκομένων μαθητῶν, κατείδομεν τὸ ἔργον αὐτῶν παρημελημένον, ἅτε

λοιπὸν τῆς ἀρχαίας παραδόσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μεσικῆς Ἰάκωβος, ἐμέλισε Δοξαστικάριον, ἐπιχειρήσας νὰ περιλάβῃ ὅλας τὰς παλαιοτέρας Θέσεις τοῦ Στιχηραρίου, χωρὶς νὰ ἀφήσῃ οὔτε τῶν νεωτέρων τὰς τετριμμένας. Ὅπου ἤθελεν, ἵνα αἱ μὲν παλαιαὶ Θέσεις προφέρωνται κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν παλαιῶν διδασκάλων, χωρὶς νὰ μεταβάλλωνται συντεμνόμεναι, ἢ ἄλλως καλλωπιζόμεναι· καὶ ὅταν ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ καινοτρόπως κἀμμίαν ἀπὸ αὐτὰς, ἔγραφεν αὐτὴν ἐξηγηματικῶς. Μὲ ὅλον τοῦτο αὐτὸς ὁ ἴδιος συνέτεμε μετά καλλωπισμοῦ, καθὼς ἐπέγραψε, τὰ μεγάλα Κεκραγάρια, τὰ Ἑωθινὰ, καὶ τὸν Πολυέλεον τοῦ Δανιήλ.

79. Ὁ δὲ τὸν Ἰάκωβον διαδεξάμενος Πέτρος Πρωτοψάλτης ὁ Βυζάντιος, εἰς τὸ εὔτακτον μᾶλλον ἀφορῶν καὶ εὔῤῥυθμον τῆς ψαλμῳδίας, πολλάκις ἐμέμφετο τὸν Ἰάκωβον, παραβαίνοντα τὸν ῥυθμὸν τῶν Προσομοίων, διὰ νὰ ψάλλῃ τάχα κατὰ νόημα. Ἐγνώρισεν ὁ Πέτρος οὗτος τὴν δύναμιν τῆς χειρονομίας, τὴν ὁποίαν μεταχειρίζοντο οἱ ψάλται καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψάλλοντες, καὶ ἔλεγεν· ἂν ἤξευρα, ὅτι εὑρίσκεταί τις εἰδήμων τῆς Χειρονομίας καὶ εἰς

δὴ τῶν ὑπ' αὐτῶν μαθητευομένων μὴ εἰς τὰ πρόσω χωρούντων, μηδ' ἐξικανούντων ἐκλίποντός τινος, χοροστατῆσαι καὶ ψάλλειν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, προφανοῦς γενομένης τῆς αἰτίας, διὰ τὸ μὴ ἐξαρκεῖν αὐτοῖς τοῖς πρωτίστοις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μελουργίας τὰ ἅπερ ἀπολαμβάνουσι καὶ καρποῦνται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας εἰσοδήματα, καὶ μισθοὺς αὐτῶν, καὶ ἐκ τούτου κινδυνεύειν ἐξίτηλον γενέσθαι τὴν Μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας τέχνην, ἣν οὗτοι· μόνοι δύνανται τό γε νῦν ἐπιστημόνως διδάξαι, καὶ ὠφελῆσαι πολλούς. Ἔνθεν τοι ὡς ἀναγκαῖον πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας εὐταξίαν καὶ ἁρμονίαν, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐπιμέλειαν καταβαλλόντες, δεῖν ἔγνωμεν θεραπεῦσαι τὰς ἀνάγκας, καὶ ἀναπληρῶσαι τοὺς μισθοὺς αὐτῶν, καὶ οἰκονομῆσαι τρόποις τοιοῖσδε . . . .

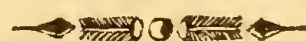
Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ ͵αψϥά, Δεκεμβρίου β'. Ἐπινεμήσ. Γ'.

τὴν Ἀμερικὴν, μὲ ὅλην μου τὴν πενίαν ἐπήγενα, καὶ ἐμαθήτευα εἰς αὐτὸν δι' αὐτήν. Οὗτος ὁ Πέτρος μετὰ τὸν διδάσκαλόν του Πέτρον τὸν Λακεδαίμονα μόνος ἐδύνατο νὰ ἐξηγῇ καὶ νὰ γράφῃ κατ' ἐκεῖνον ὁπωσοῦν. Ὅθεν τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐξηγούμενα ἠμφιβάλλοντο, πότερον, ὑπ' αὐτοῦ ἐξηγήθησαν, ἢ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του. Διὰ τοῦτο ὅλοι οἱ μαθηταὶ τὰ μὲν παλαιὰ μαθήματα ἐδιδάσκοντο καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου καὶ ὑπὸ τοῦ Πέτρου· τὰ δὲ νέα, ὑπὸ τοῦ Πέτρου μόνον. Οὗτος ὑπεσχέθη νὰ ἐξηγήσῃ ὅλα τὰ παλαιὰ μαθήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, καὶ νὰ τὰ ἐκδώσῃ, ἐὰν εὕρισκεν ἀνταμείπτας τῶν κόπων του. Μὲ ὅλον τοῦτο μετὰ τὸν θάνατόν του αἱ ἐξηγήσεις του δὲν ἔμειναν εἰς κενόν· ἀλλ' ἔλαβον τὴν φροντίδα οἱ ἔφοροι τῆς ἡμετέρας Σχολῆς, καὶ ἠγόρασαν ὅλα του τὰ βιβλία, τὰς ἐξηγήσεις, καὶ τὰ σημειώματα, διὰ νὰ εἶναι εἰς χρῆσιν αὐτῆς τῆς σχολῆς.

80. Τοῦτον δὲ φυγόντα ἢ ἐξωσθέντα διεδέξατο Μανουὴλ ὁ νῦν Πρωτοψάλτης· τοῦ ὁποίου εἰς τὸν καιρὸν ἀποπληροῦται καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἔλειπεν ἀπὸ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικήν· τουτέστιν ἡ καταμέτρησις τοῦ ἐν τῇ μελῳδίᾳ δαπανωμένου χρόνου, ὁ προσδιορισμὸς τῶν κλιμάκων, καὶ τῶν χαρακτήρων, καὶ τῶν λοιπῶν· τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις δὲν εἰσήχθη ἀκόμη ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν μουσικήν· εἰσάγεται δὲ παρὰ τῶν τριῶν Διδασκάλων. Εἰδὲ σῴζουσι τὰ παλαιὰ μέλη τακτικὴν χρονικὴν κίνησιν, καὶ διὰ τοῦτο ἁρμόζουσιν εἰς τὰ Μέτρα εὐκολώτερον παρὰ τὰ νέα, τοῦτο εἶναι ἐξ αἰτίας τῆς χειρονομίας, ἢ τοῦ ῥυθμοῦ, ὃν οὐκ ἠγνόουν οἱ πατέρες ἐκείνων τῶν μελῶν. Ἐμέλισε δὲ ὁ Μανουὴλ τὸ Μακάριος ἀνήρ, τὰ Ἀντίφωνα, καὶ μίαν σύντομον δοξολογίαν εἰς ἦχον Βαρύν· ἔδωκε δὲ τὸ κοινὸν χρέος ͵αωιθ', Ἰουνίου κά.

81. Νῦν οὖν ἡ Μουσικὴ προσφέρεται τοῖς φιλομούσοις, καθὼς ἤρξατο ἀπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασ-

κηνοῦ μαζὴ μὲ τὰς προόδους, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἕως τοῦ νῦν. Καὶ φυλάττει μὲν τὰ πρῶτα καὶ παλαιὰ μέλη, ἅπτεται δὲ καὶ τῶν νεωτέρων· καὶ μεταχειρίζεται μὲν χαρακτῆρας τοὺς παλαιοὺς, ὅσοι εἶναι εὔχρηστοι, προσαπέκτησε δὲ νεωστὶ καί τινας, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι. Τὶ λοιπὸν εἶναι; παλαιὰ ἢ νέα; Οὔτε παλαιὰ, οὔτε νέα· ἀλλ' ἡ αὐτὴ κατὰ διαφόρους καιροὺς τετελειοποιημένη.

ΠΩΣ ΠΡΟΣΙΤΕΟΝ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

§ 2.

Ὅττι καλὸν, φίλον ἐστί· τὸ δ' οὐ καλὸν οὐ φίλον ἐστὶν, εἶπεν ὁ Θέογνις. Ὅθεν διὰ νὰ εἶναι καὶ ὁ ψάλλων φίλος εἰς τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ὄχι ἀπεχθὴς, πρέπει νὰ εἶναι καλός· τὸ δὲ καλὸν τοῦ ψάλτου συνίσταται

Α', εἰς τὴν εὐφωνίαν. Ἄλλως γὰρ ἔσται τὸ πραττόμενον

„Ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς."

Εὐφωνία δὲ εἶναι ὄχι μόνον ἡ γλυκύτης τῆς φωνῆς, (τὸ ὁποῖον εἶναι προτέρημα εἰς ὅλους μὲν ἐπιθυμητὸν, εἰς πολλὰ ὀλίγους ὅμως ἀπὸ τὴν φύσιν δεδομένον.) ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ δύναται τινὰς νὰ ἐκφωνῇ τοὺς φθόγγους, κατὰ τοὺς διωρισμένους τόνους.

Β', Τούτου δοθέντος, εἰς τὸ νὰ εἶναι ὁ ψάλτης διαθέσεως μιμητικῆς ἐκ φύσεως ἢ ἐκ μαθήσεως· διότι ἐπειδὴ κάθε τόπος ἔχει καὶ ἔθιμα ἰδιαίτερα τόσον εἰς τὴν προφορὰν τῶν μελῶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν προφορὰν τῶν λόγων, ἀναγκάζεται πολλαχοῦ ὁ ψάλτης, κατὰ τὰς συνειθιζομένας εἰς τὸν τόπον μελῳδίας, ἢ μᾶλλον κατὰ τὰ ἤθη τῶν ἐντοπίων, νὰ προφέρῃ καὶ αὐτὸς ὄχι μόνον τὰς μελῳδίας, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις τῶν στί-

χων· εἰς τὰ ὁποῖα εἰμὲν δύναται νὰ μιμῆται, ἐπιτυχαίνει· εἰδὲ μὴ, μένει ἄπρακτος.

Γ', Τούτων ὑπαρχόντων, εἰς τὸ νὰ εἶναι πεπαιδευμένος ἀρκετὰ κἂν τὴν ἰδίαν του διάλεκτον, (ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Μουσικοὶ καὶ φιλόσοφοι.) διὰ νὰ ἐννοῇ τὴν ἔννοιαν τοῦ ψαλλομένου. Διότι εἶναι πρέπον, νὰ ψάλλῃ ὁ ψάλτης γηθοσύνως μὲν τὰ τερπνὰ, ἐλεεινῶς δὲ τὰ θλιβερά· καὶ νὰ ἀναβαίνῃ μὲν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται ὕψος· νὰ καταβαίνῃ δὲ εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται βάθος· καὶ ὅλως κατὰ τὰ νοήματα νὰ μεταχειρίζηται καὶ τὰς μελῳδίας.

83. Λοιπὸν ὁ οὕτως ἔχων, θέλων νὰ διδαχθῇ τὰ Μουσικὰ, πρέπει νὰ μὴν εἶναι οὔτε ἀνήλικος, οὔτε παρῆλιξ· ἤγουν νὰ μὴν εἶναι κατώτερος ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν δεκατριῶν χρόνων, οὔτε πάλιν γέρων. Νὰ ἐμμείνῃ δὲ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς φωνητικῆς καὶ ὀργανικῆς μουσικῆς ἕνα χρόνον, ἢ κἂν δύο, ἢ τὸ πολὺ τρεῖς· διὰ νὰ μὴν ἐμποδίζῃ τὸν ἑαυτόν του διὰ τὴν μουσικὴν ἀπὸ ἄλλας ὠφελιμωτέρας μαθήσεις. Εἰς τοῦτο ἂς ἀκούσῃ καὶ τὸν Πλάτωνα, λέγοντα· „Λύρας δὲ ἅψασθαι, τρία μὲν ἔτη καὶ δέ-
„ κα γεγονόσιν, ἄρχεσθαι μέτριος χρόνος· ἐμμεῖναι
„ δὲ ἕτερα τρία· καὶ μήτε πλείω τούτων μήτε ἐλάττω.“

84. Διδασκόμενος δὲ τὰ μουσικὰ πρέπει νὰ προσέχῃ τὰ ἑξῆς τέσσαρα·

Α', Νὰ δίδῃ πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸν διδάσκοντα, καὶ νὰ μανθάνῃ τὸ διδασκόμενον μέλος οὕτως, ὥστε νὰ μὴ γίνηται κἀμμία αἰσθητὴ διαφορὰ εἰς τὴν προφορὰν τοῦ μέλους ὅπερ ἐδιδάχθη. Διότι, ἂν καὶ ἀλλοῦ, εἰς τὸ ψάλλειν ὅμως ἡ φιλαυτία δουλόνει τοὺς περισσοτέρους, καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ κρίνωσιν ὀρθῶς. Ὅθεν πρέπει τινὰς νὰ καθίζῃ δικαστὰς εἰδήμονας τοῦ ψαλλομένου, διὰ νὰ κρίνωσιν αὐτοὶ, ἂν ἔχῃ ὀρθῶς.

„ Οὐχ ἁμῖν τὰ καλὰ πράτοις καλὰ φαίνεται ἦμεν.„

Β', Νὰ μὴ θέλῃ νὰ ποιῇ νεωτερισμοὺς εἰς τὰ ξένα μέλη κατὰ τὴν προφορὰν, ἢ κατὰ τὴν γραφὴν, ἢ κατὰ τὴν ἔκθεσιν, καλλωπίζων ἢ συντέμνων αὐτά. Διότι πολλοὶ, ὅσον ἀμαθέστεροι εἶναι κατὰ τὰ Μουσικὰ, τόσῳ περισσότερον αὐθαδειάζουσι νὰ διορθόνωσι τὰ ξένα. Διότι ἀφ' οὗ εἶναι ἄδεια εἰς τὸν καθένα νὰ μελίζῃ ὅ,τι θέλει, ποῦ εἶναι πλέον εὔλογον, νὰ μεταποιῇ καὶ νὰ μεταμορφόνῃ τὰ ξένα;

Γ', Νὰ ἐπιχειρῇ νὰ μελοποιῇ καὶ ἴδια κατὰ μίμησιν πολλαχοῦ τῶν διδασκάλων· τὰ ὁποῖα νὰ φέρῃ εἰς ἀπροσωπολήπτους κριτὰς, καὶ νὰ διορθόνῃ μετ' ἐπιεικείας, ὅ,τι κατακριθῇ, χωρὶς νὰ ἐπιμένῃ μὲ πεῖσμα εἰς τὰ ἀγνοούμενα σφάλματα· τὰ ὁποῖα ἡ ἀλαζονία καλύπτει πολλάκις ὑπὸ τὸν χιτῶνα τῆς ὀρθότητος· καὶ νὰ στοχάζηται καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του τὸ λόγιον τοῦ σοφοῦ,

„ Οὐδὲ τῷ γὰρ ἀνθρώπων παραγίνεται, ὅσσ' ἐθέλῃσι".

Δ'. Νὰ μὴν ἀηδιάζῃ ἀπὸ πρώτην προσβολὴν εἰς τὰ ξένα μελίσματα, μήτε νὰ τὰ καταδικάζῃ, χωρὶς νὰ τὰ περιεργασθῇ μὲ πολυκαιρίαν, καὶ μὲ μεγάλην προσοχήν. Ἀλλ' ἀφ' οὗ τὰ ἐκμάθῃ καλῶς, καὶ γένῃ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐντελέστατα, τότε νὰ ἀποφασίζῃ νὰ ἐπάγῃ τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτὰ ἐπίκρισιν. Διότι ἐπειδὴ τὸ πᾶν τῆς Μουσικῆς εἶναι ἕνας ἐθισμὸς, καθὼς ἔλεγεν ὁ Πλούταρχος, ἡ ποιότης ἑνὸς νέου καὶ ἀσυνήθους μελίσματος, εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρισθῇ μετὰ τὸ συνείθισμα. Καὶ πολλάκις τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα τῷ πρωῒ ἀηδιάζουσι τὸν ἀκροατὴν, τῷ ἑσπέρας ἡδύνουσι τὸν αὐτόν.

ΤΕΛΟΣ.

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ.

Ἀναγίνωσκε

§. 1, στίχ. 1 Ἄδει δέτις ἢ ψάλλει ἀτέχνως, ἐντέχνως, καὶ ἐπιστημονικῶς. ὑποσημ. α) στίχ. 7, συνειθισμένη.

13, ὑποσημ. α) στίχ. 2, ἔστιν, ἢ χρωματικόν, ἢ ἐναρμόνιον.

27, στίχ. 5, —ο ἑδέτερος

90, στίχ. 3, τῷ δὲ δευτέρῳ, ὁ πέμπτος,

113, στίχ. 8, δαίνει.

122, στίχ. 4, φανερόνουσιν.

127, στίχ. 8, νὰ γένη.

146, στίχ. 3, ἁφὴν.

162, στίχ. 4, Ταὐτίζεται.

163, στίχ. 6, ταὐτίζεται.

164, στίχ. 4, Ταὐτίζεται.

169, στίχ. 9, καὶ ὁ 7, καὶ ὁ 6

178, στιχ. 13, ὥστε δύο 2 2.

179, στίχ. 13, Σεμαῒ, ὁ 2 ὁ ï·

182, στίχ. 6, μεσσαίας.

Ἀναγίνωσκε

§. 185, στίχ. 2, δαίνεται.

186, στίχ. 8, περισσεύῃ.

190, ὑποσημ. α) στίχ. 7, μεγαλοπρεπέστατοι. -- στίχ. 8, οἱ δ᾽ ἐν ἐπιμορίῳ, -- στίχ. 10, μετειληφότες·

204, στίχ. 9, Προκελευσματικὸν 01.

219, στίχ. 2. οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνο ὅπερ.

224, ὑποσημ. α) στίχ. 8, Παρυπάτη.

228, στίχ. 3, ἀνωτέρω (§.226.)

264, στίχ. 1, γίνεται.

282, ὑποσημ. α) στίχ. 1 Πεττείαν.

307, στίχ. 5, πρὸ τȣ.

307, ὑποσημ. α) στίχ. 2, στοιχειοῦται.

336, στίχ. 10, συνιστᾶται.

406, στίχ. 1, τὰ εἰρημένα μέλη.

418, στίχ. 25, νὰ μελίζῃ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΒΕΝΕΤΙΑΣ.	Σώματα
Ὁ Πανιερώτατος πρώην Δαλματίας Κύριος Βενέδικτος	2
ΒΙΕΝΝΗΣ.	
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Κύριος Γρηγόριος Καλαγάνης Ἐφημέριος τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐντοπίων . .	2
Ὁ Μϩσικολογιώτατος Κύριος Ἄνθιμος Νικολαΐδης ἱεροδιάκονος	2
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Νεόφυτος Ἱεροδιάκονος Καλαγάνης	2
Ὁ τιμιώτατος Ἀναστάσιος Δ. Δϩδέμης ἐξ Ἰωαννίνων	2
Ὁ τιμιώτατος Δημήτριος Ποστολάκας . . .	1
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ.	
Ὁ σοφολογιώτατος ἱερομόναχος καὶ κήρυξ τϩ Εὐαγγελίϩ Χαραλάμπης Ποβερέτος Τιπάλδος . , .	1
Νικόλαος ἱερομόναχος Πυλαρινὸς καὶ Μουσικός .	1
Διονύσιος ἱερομόναχος Δελλαπόρτας Μέγας Σκευοφύλαξ καὶ Μουσικός	1
Δημήτριος ἱερομόναχος Πασχάλης καὶ Μουσικός .	1
Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος Λουβέρδος Λιβιεράτος .	1
Γεράσιμος ἱερομόναχος Τιπάλδος Ὀκτοράτος . .	1
Παπᾶ Βενέδικτος Δεσίλας Παργινός . . .	1
Σπυρίδων ἱερομόναχος Ξυδιᾶς	1
Γρηγόριος ἱερομόναχος Μελιδόνης καὶ Μουσικός .	1
Χρύσανθος Ἱεροδιάκονος Μανιάτης καὶ Μουσικός .	1
Νικόλαος Τιπάλδος Ξυδιᾶς	1
Δημήτριος Μπέλλος ἐξ Ἁγίας Μαύρας καὶ Μουσικός.	1
Γεράσιμος Παρτίδος	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Κύριος Ἰάκωβος Βριώνης .	2
Ἀναγνώστης Ἰωάννης Σκαλτζούνης	1
Ἀντώνιος Πυλαρινὸς Τουμάσης	1
Εὐστάθιος Μπλέσας	1
Γεράσιμος Πυλαρινὸς Ἀλιφουνσάτος . . .	1
Βαγγέλης Ποταμιάνος	1
Μάρκος Χωραφᾶς	1
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Ὁ Πανιερώτατος ἅγιος Διῤῥαχίου Κύριος Χρύσανθος	3
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Μέγας Ἀρχιδιάκονος Γαβριήλ	4
Ὁ Δευτερεύων Ἰάκωβος Παλαιολόγος ἐκ Μεθύμνης .	10
Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀθανάσιος Κύπριος Μ. . .	1
Ὁ Σύγγελος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Εὐθύμιος .	1
Ὁ Τριτεύων τϩ Παναγιωτάτου Κύριλλος ἐκ Μπϩγιϩκδερέν	1
Ὁ τϩ Παναγιωτάτϩ διάκονος Ἰωαννίκιος Μ. Πρωτοψάλτϩ	1
Ὁ Μέγας Γραμματεὺς τϩ Παναγιωτάτου Μ. Θεοδώρϩ .	1

Σώματα

Ὁ Πατριαρχικὸς Ἐφημέριος Πορφύριος . . . 1
Ὁ Προηγούμενος Ἁγιοταφίτης Πορφύριος . . 1
Ὁ Ἁγιοταφίτης Καμαράσης Γαβριήλ . . . 1
Ὁ Προεστῶς τῆς Παναγίας Καφ. Βασίλειος Μαυρομάτης 1
Ὁ ἱερομόναχος Ψάλτης Μακάριος ἐκ Ταταούλων . 1
Ὁ Δ. Α.. 2
Ὁ Ἱεροδιάκονος τȣ̃ ἁγίου Δέρκων Κύριλλος Πελοποννήσιος 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος τȣ̃ ἰδίου Γενάδιος Μακεδών . . 1
Ὁ Ἀθ. τȣ̃ ἁγίου Δέρκων Προικοννήσιος . . . 1
Ὁ ἱεροδιάκονος τȣ̃ ἁγίου Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος ἐκ Πάτμȣ 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος τῶν Εἰσοδίων Ἀμφιλόχιος. . . 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος Μελέτιος Δȣ́σης 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος Μεθόδιος Ἀναστασιάδης Κύπριος . 3
Ὁ Ἱεροδιάκονος Ἱερεμίας Θεολογίτης Πάτμιος . . 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος Καλλίνικος ἐκ Ταταȣ́λων . . . 2
Ὁ Δ. Χ. Χ. Μ. 10
Ὁ Τιμιώτατος Γρηγόριος Ἀζδέρογλους . . . 1
Π. Χαρίσης 10
Στέφανος Τιγκίρογλους 1
Ἰωάννης Χαψέλας 50
Β. Βλαχόπουλος ἀπὸ Παλαιαῖς Φῶκες . . . 1
Γ. Βλαχόπουλος ἀπὸ Παλαιαῖς Φῶκες . . . 1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Κωστῆς Μ. Βυζάντιος . . 1
Ὁ Μȣσικολογιώτατος Χȣρμȣ́ζιος Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας 1
Θεόδωρος Π. Παράσχου Φωκεύς 10
Σταυράκης Χαντέντές. 1
Ὁ τιμιώτατος Κύριος Παντελῆς Μαυροκορδάτος . 2

ΛΙΒΟΡΝΟΥ.

Ὁ ἐξ Ἄνδρου Εὐγένιος Καΐρης Ἐφημέριος τῆς ἐν Λιβόρνῳ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. . . . 1
Ὁ ὑψηλότατος Ἡγεμὼν Ἰωάννης Γ. Καρατζᾶς . . 5
Ὁ εὐγενέστατος Ἄρχων Μπάνος Κύριος Γεώργ. Ἀργυρόπȣλος 3
Δημήτριος Κοκκινάκις 1
Πασχάλης Δημάδης Πελοποννήσιος Ψάλτης τῆς ἐν Λιβόρνῳ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. . . . 2
Παναγιώτης Πάλης 2

ΜΥΝΙΧΙΑΣ ΒΑΥΑΡΩΝ.

Ὁ τȣ̃ Ἑλληνικȣ̃ σπουδαστηρίου Διευθυντὴς Ἀρχιμανδρίτης Μισαὴλ Ἀποστολίδης 2
Πέτρος Χατζῆ Βέρου Ἰατρός 1
Ἰωάννης Φωτιάδης Λέσβιος 1
Σπυρίδων Ἰασονίδης Κύπριος 1
Παντελεήμων Κόβας Σμυρναῖος 1
Κωνσταντῖνος Κοντογόνης Πελοποννήσιος . . . 1
Ἀδαμάντιος καὶ Ἰωάννης Ἀντωνίου ἐκ Θράκης . 1

	Σώματα
Ἰωάννης Ἀπαλύρας Χῖος	1
Μιχαὴλ Π. Μαυροκορδάτος	1
ΣΕΡΡΩΝ.	
Ὁ τοῦ ἁγίου Σεῤῥῶν Ἀρχιδιάκονος Κ. Ἰγνάτιος Κωνσταντινουπ.	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Κύριος Σταμέλης Π. Ζαρκινὸς, Πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Σεῤῥῶν.	1
Δημήτριος Ἀγγέλου διδάσκαλος τοῦ ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ γυμνασίου	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Γεώργιος Νακίδης ἐκ Πουλιανῆς	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀνδρόνικος Εἰκοσιφινίσης καὶ Μουσικός	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Χριστόφορος τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσ.	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Πρωτοσύγγελος Σεραφεὶμ Κρὴς Σιναΐτης καὶ Μουσικός	1
Ὁ ἐκλαμπρότατος κύριος Ἰωάννης Σπόντης ὑποκόνσολος τῆς Βρετανικῆς δυνάμεως	1
Ὁ ἐξοχοσοφολογιώτατος Κύριος Ἀναστάσιος Πάλης ὑποκόνσολος τῆς Αὐστριακῆς δυνάμεως	1
Ὁ Ἱερολογιώτατος Θεοδόσιος Προδρομίτης	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Χρύσανθος τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσ.	1
Ὁ ἱερολογιώτατος Κωνστάντιος τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσικός	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἰωάσαφ τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσικός	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἡγούμενος τῆς αὐτῆς Μονῆς Κύριος Διονύσιος καὶ Μουσικός	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Δανιὴλ τῆς αὐτῆς Μονῆς	1
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Σεραφεὶμ τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσικός	1
Ὁ Πανοσιώτατος Σάββας τῆς αὐτῆς Μονῆς καὶ Μουσικός	1
Ὁ Κύριος Ἰορδάνης Πέτρου Σίλιαλης καὶ Μουσικός	1
Ὁ ἐντιμότατος Κύριος Σύμων Συμώτας ἐκ Κλεισούρας τῆς Μακεδονίας καὶ Μουσικός	5
Ὁ Μουσικολογιώτατος Ἰωάννης Ἀντωνίου Βεῤῥοιαῖος	1
Ὁ τιμιώτατος Κύριος Δημήτριος Κοτζιάμπασης Δοβίστας	1
Ὁ λογιώτατος Ἰωάννης Παπᾶ Χριστοδούλου ἐκ Τρικάλων	1
Ὁ Αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Ἀστέριος Θεσσαλονικεύς	1
Ὁ τοῦ ἁγίου Σεῤῥῶν Ἱεροδιάκονος Νεόφυτος ἐκ Γανοχώρων	1
Ὁ ἐντιμότατος Δημήτριος Ἀθανασίου ἐκ Τρικάλων καὶ Μουσικός	1
Ὁ ἐλλογιμώτατος Κωνσταντῖνος Μιλίδης Ναουσαῖος καὶ Μουσικός	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Κυργιαζῆς Νικολάου Μαδεμοχωρίτης	1
Ὁ Κύριος Ἰωάννης Χ. Δήμου ἐκ Θετταλίας	1
Ὁ Κύρ. Γεώργιος Κωνσταντίνου Πετριτζλῆς Σαπουντζῆς καὶ Μουσ.	1
Ὁ ἐξοχώτατος Κύριος Ματάκος Κερκυραῖος καὶ Μουσικός	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Μιχαὴλ Κρανιότης	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Κύριος Ἀποστόλης Γεωργίου Παντελεημωνίτης ἐκ Πλαταμῶνος	1
Ἐμμανουὴλ Φωτιάδης διδάσκαλος Λουκοβικίων	1
Χ. Μιχαῆλος Χ. Χριστάκης Σεῤῥαῖος καὶ Μουσικός	1
Αὐτάδελφοι υἱοὶ Χ. Δούκα Σεῤῥαῖοι	2

	Σώματα
Ὁ ἐλλογιμώτατος Γεώργιος Μ. Χ. Γράτζια Βλασός	1

ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ.

Ὁ Πανοσιολογιώτατος Κ. Ἰωακεὶμ Ἀρχιμανδρίτης Φώτιος	2
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Κύριος Ἰγνάτιος Ἀρχιμανδρίτης Θεολογίτης Πάτμιος	2
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Κύριος Σεραφεὶμ Πομάγης ἀρχιδιδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς	5
Ὁ Πανοσιολογ. Κ. Ἀβράμιος Ἀρχιμανδρίτης Ἀγγελάτος	1
Ὁ αὐτὸς διὰ τὸν κὺρ Ἀνδρέα Κλωκόνη	1
Ὁ Ἱεροδιάκονος Γρηγόριος Ψαλτάκης	1
Ἡ Ἑλληνικὴ σχολὴ	10
Δημήτριος Ν. Ἀποστολόπουλος	1
Γρηγόριος Τζαννός	1
Ἀλέξιος Μανουὴλ Ἠσαΐας	1
Ἰάκωβος Ῥώτας	1
Δημήτριος καὶ ἀδελφοὶ Κατράρο	1
Γεώργιος Παχαδόρης	1
Ἐμμανουὴλ Κοσσαντέλης	1
Γεώργιος Καρτζιώτης	1
Ἀμβρόσιος Στ. Ῥάλλης	1
Στέφανος Βορδόνης Ἰατρός	1
Προκόπιος Δ. Καρτζιώτης	4
Νικόλαος Μοροζίνης	1
Πέτρος Γεωργούλης	1
Πέτρος Κοβαρᾶς	1
Κυριάκης Βαρδάκας	1
Κωνσταντῖνος Γιαλέσης	1
Ἰωάννης Σαρεγιάννης	2
Ἀλέξιος Σαρεγιάννης	2
Δημήτριος Γαγγάδης	1
Σπυρίδων Γεωργόπουλος	2
Χριστόδουλος Γραμμάτος	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Ἰωάννης Κόβας	1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Μιχαὴλ Δημητρίου	5
Ὁ λογιώτατος Γεώργιος Ε. Ἰωαννίδης	1
Νικόλαος Μπενάκης	1
Νικόλαος Παπανικολάκης	1
Νικόλαος Ζ. Βλαστός	1
Μ. Α. Ῥοδοκανάκης	1
Ἀντώνιος Γιαλέσης	1
Εὐστράτιος Πετροκόκκινος	1
Α. Καρδιᾶς	1
Ν. Α. Βᾶρος	1
Ὁ λογιώτατος Ὑπάτιος Αὐγερινός	2
Ἰωάννης Ῥοδοκανάκης	1
Γεώργιος Ἀβασιώτης	1

	Σώματα
Φραγγέλης Καράλης	1
Ἰωάννης Κόντογλους	1
Α. Τ.	1
Παναγιώτης Τζαμπόκας	1
Ν. Ν.	1
Σπυρίδων Σακκελάριος	2
Δημήτριος Ἰωάννου	1
Στ. Κλήμης	1
Γεώργιος Χ. Κωστῆ	1
Ἀντώνιος Δημητρίȣ	1
Γεώργιος Ξένης	1
Κωνσταντῖνος Κατρίτζης	1
Πανάγος Νταμῆλος	1
Γεώργιος Παπιολάκης	1
Φραγγέλης Σκελέδης	1
Παῦλος Καλλιγᾶς Κεφαλληναῖος	1
Γεώργιος Σβύνος Καλύμνιος	2
Νικόλαος Μ. Σβύνος Καλύμνιος	1
Ἀναγνώστης Τζαέσης Καλύμνιος	1
Σωτήριος Γερέσης	1
Ἀναστάσιος Ζωγράφου ἐκ Κόρυτζας τῆς Ἀλβανίας	2
Κωνσταντῖνος Μ. Κέμας	4
Ἰωάννης Κατακεζηνός	1
Γεώργιος Πιερόπελος	1
Γεώργιος Μεντζέλος	1
Ἀποστόλης Καλογιώργης	1
Μάρκος Παπαδάκης	1
Νικόλαος Ποστολάκας	1
Παναγιώτης Δεγριμής	1
Ἰωάννης τȣ̃ Χ. Μῆμα	1
Γεώργιος Ἰωάννου	1
Θ. Δέμα	1
Κ. Μπερτουμή	1
Ἰωάννης Ῥάλλης	1
Νικόλαος Ἡσαΐας	1
Παῦλος Μαυροκορδάτος	1
Ἰωάννης Σκαραμαγκᾶς	1
Πέτρος Ἰσούφ	1
Λεονάρδος Κ. Βȣ̃ρος	1
Θεόδωρος Ἀχιλλεὺς Ἰατρός	1
Ἰωάννης Δραγίνης	1
Φραγγέλης Ν. Γλυκοφρείδης	1
Περικλῆς Σαπεντζάκης	1
Κωνσταντῖνος Ταμπȣ̃ρος	1
Δημήτριος Πλατυγένης	1
Εὐστράτιος Μεταξᾶς	1

	Σώματα
Βασίλειος Σάββας	1
Γεώργιος Βλισμᾶς	1
Ἀλέξανδρος Λιβαδίτης	1
Σπυρίδων Α. Ἀντωνόπελος	1
Κυριακὸς Κατράρος	1
Μιχαὴλ Παξιμάδης	1
Νικόλαος Βασίλειος τε Ἀντωνίου	1
Νικόλαος Σταματόπελος	1
Δημήτριος Κασάπης	1
Γεώργιος Διαζός	1
Ἰωάννης Μ. Ῥοδοκανάκης	1
Ἀλέξανδρος Γαλάτη	1
Κωστάκης Σπανδονῆ	2
Δημήτριος Θεοδώρου ἐκ Σεῤῥῶν	1
Πέτρος Λαγγερόπουλος Πατρεύς	1
Ἰωάννης Κάππαρις	1
Ἰωάννης Ἀποστολόπελος	1
Ἀλέξανδρος Βλαστὸς	1
Γεώργιος Σαριδάκης	1
Ἰωάννης Ἀνδρελάκης	1
Ἰωάννης Κόσσυφας	1
Λεονῆς Τζιτζεκλῆς	1
Μιχαὴλ Δέλτας	1
Λούκας Σωτηριάδης	1
Νικόλαος Στράτης	1
Ἰωάννης Βοζίκης	1
Μ. Βογιαζόγλου	1
Ἰωάννης Ῥῆγας	1
Ἰωσὴφ Βατόρης	1
Βασίλειος Πιτακός	1
Παναγιώτης Τζίπουρας	1
Κωνσταντῖνος Δεραμάνης	1
Νικόλαος Μπιριάκος	1
Δημήτριος Κολέας	1
Παρθένιος Ἱεροδιάκονος Γ. Πελοπίδης	1
Βασίλειος Π. Πελοπίδης	1

ΑΓΙΑΣ ΜΑΥΡΑΣ. Σώματα

Βαρθολομαῖος Καραμύτζης ὁ ἐκ Νικοπόλεως τῆς Ἠπείρȣ 1
Δημήτριος Παπαϊωαννόπουλος ὁ ἐκ Πρεβέζης . . 2
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Ἰωαννίκιος Ἱερομόναχος Βικέντιος 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Σπυρίδων Μπάρμπαῤῥῖγος . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Φίλιππος Κορόνιος . . . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Α. Εὐςάθιος Πήλικας . . 1
Σπυρίδων Μιχελῆς Λευκάδιος 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Σπυρίδων Ἰωάννου Γουλέμης . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Σπυρίδων Ἰωάννου Σέντιος . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Σπυρίδων Φλογαΐτης . . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Ἰωάννης Τζαέσης . . . 1
Ἀναςάσιος Εὐςαθίου Παπακάλη Λευκάδιος . . 1
Ὁ ἐκ τῆς Λευκάδος Βαγγέλης Βερίκιος . . . 1
Γεώργιος Καβαδιᾶς Ἰωάννου Λευκάδιος . . . 1
Γεώργιος Κωνςαντίνȣ Στεφανίτζης Λευκάδιος . . 1
Ἀνδρέας Ξενοφῶν Σπυρίδωνος Βλαντῆ Λευκάδιος . 1
Δημήτριος Μηνᾶ Βασιλόπȣλος Λευκάδιος . . 1
Δημήτριος Ἀπόςολος Σταμπόγλου Λευκάδιος . . 1
Ἰωάννης Νικολάȣ Μαρῖνος Λευκάδιος . . . 1
Ἰωάννης Στεφανίτζης ποτὲ Γεωργίου . . . 1
Ἀντώνιος Τριαντάφυλλος Ἀθανασίου Λευκάδιος . 1
Ἰωάννης Θεοφύλης Σκαδαρέσης Λευκάδιος . . 1
Ἐπαμινῶνδας Ἀντωνίȣ Κόνδαρης Λευκάδιος . . 1
Μάρκος Κονιδάρης ποτὲ Θεοδοσίου . . . 1
Σπυρίδων Νικολάου Γαντζίας Λευκάδιος. . . 1
Ἰωάννης Σπυρίδωνος Σέρβος Λευκάδιος . . . 1

ΛΑΡΙΣΣΗΣ. Σώματα

Ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ἅγιος Λαρίσσης Κύριος Μελέτιος 2
Ὁ Θεοφιλέςατος Ἐπίσκοπος Ἅγιος Γαρδικίȣ, Κύριος Ἀμβρόσιος 1
Ὁ Μουσικολογιώτατος Ἀρχιδιάκονος τȣ̃ ἁγίȣ Λαρίσσης Μελέτιος Σμυρναῖος 2
Ὁ Ἱεροδιάκονος τȣ̃ ἁγίου Λαρίσσης Γαβριὴλ Σίφνιος 1
Ὁ Ἱεροδιάκονος τȣ̃ ἁγίου Γαρδικίȣ Ἄνθιμος . . 1
Ὁ Ἱερομονσ. Ἀγάπιος ἐξ Ἐλασσῶνος . . . 2
Ὁ Ἱερομονσ. Διονύσιος ἐκ τῆς Θεοτόκου . . 1
Ὁ Παπᾶ Ἀθανάσιος ἐκ Λειβαδίου τῆς Ἐλασσῶνος . 1
Ὁ Παπᾶ Βασίλειος ἀπὸ Παλαμᾶν 1
Ὁ ἐντιμότατος Δημήτριος Γ. Σφάρτζ ἐξ Ἀμπελακίων 1
Ὁ Μȣσικολογιώτατος Ξάνθος ἐκ Ζάρκου . . 1
Ὁ τιμιώτατος Γιωργάσης Ἀποςόλου ἀπὸ Παλαμᾶν . 10
Ὁ τιμιώτατος Ἀποστόλης Γεωργίου ἀπὸ Παλαμᾶν . 2
Ὁ τιμιώτατος Κωνςαντῖνος Παπ. Θεοδώρου ἀπὸ Κοπρȣτζῆ 1
Ὁ τιμιώτατος Τριαντάφυλλος Κωνςαντίνȣ ἀπὸ Κοπρȣτζῆ 1
Ὁ τιμιώτατος Νικόλαος Ἰωάννου Λαρισσαῖος . 2
Ὁ τιμιώτατος Γιωργούλης Ἀναγνώστης Κανονάρχος 1

Τρίκκη τῆς Θετταλίας. Σώματα 31

Ὁ Θεοφιλέςατος Ἐπίσκοπος Σταγῶν Κύριος Κύριλλος 5

	Σώματα
Ὁ Πανοσιώτατος Ἀμβρόσιος Ἡγούμενος Κορποβίτης	2
Ὁ Πανοσιώτατος Ζαχαρίας τȣ̃ πρώην Τρίκκης .	1
Ὁ Πανοσιώτατος Νικηφόρος ἐκ Δȣσίκȣ . . .	1
Ὁ Πανοσιώτατος Νικόδημος	1
Ὁ Πανοσιώτατος Ἀγάπιος ἐκ τῆς τȣ̃ Κίκκου . .	1
Ὁ Πανοσιώτατος Ἰωακεὶμ ἐκ τῆς Ἁγίας Τριάδος .	1
Ὁ τιμιώτατος Σταμουλάκης Οἰκονομίδης. . .	1
Ὁ τιμιώτατος Δημήτριος Κωνσταντίνου Σιμῆ. .	10
Ὁ τιμιώτατος Ἰωάννης Νικολάȣ	1
Ὁ τιμιώτατος Κώνςας Πανᾶς	1
Ὁ τιμιώτατος Νικόλαος Ἰωάννου	1
Ὁ τιμιώτατος Δημητράκης Κώνςα ἐκ Κλινοβȣ̃ .	1
Ὁ τιμιώτατος Στέφανος Ἰωάννου Κανούτα . .	1
Ὁ τιμιώτατος Γεώργιος Διαμάντη	1
Ὁ τιμιώτατος Δημήτριος Ἀναγνώςης Βοϊβόδα .	1
Ὁ τιμιώτατος Γεώργιος Ἀδάμου Βοϊβόδα . .	1
Ὁ τιμιώτατος Γεώργιος Δημητρίȣ Ἰατρός . .	1
Ὁ τιμιώτατος Δημήτριος Ζωγράφος . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Βασίλειος Ἀναγνώςης ἐξ Ἀγράφων .	1
Ὁ τιμιώτατος Βασίλειος Γεωργίου Ἀλεβίζη . .	1
Ὁ τιμιώτατος Τασούλας Ἰωαννίτης . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Γεώργιος Γεωργιάδης . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Βασίλειος Ἀρχοντῆ	1
Ὁ τιμιώτατος Νικόλαος Τζαβέλας	1
Ὁ τιμιώτατος Νικόλαος Ἀναστασίȣ Ἰατρός . .	1
Τύρναβον τῆς Θετταλίας. Σώματα	71
Ἀγάπιος Ἱερομόναχος ἐπίτροπος τȣ̃ Ἁγίου Ἀθανασίου	2
Μακάριος Ἱερομόναχος τȣ̃ αὐτȣ̃ Μοναςηρίȣ . .	1
Μακάριος Ἱερομόναχος	1
Λεόντιος Μοναχός	1
Ὁ ἐλλόγιμος διδάσκαλος τῆς σχολῆς Δημήτριος .	1
Ὁ τιμιώτατος Σταμȣλάκης Μπαράτα . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Σταμουλάκης Γκουςρέβα . . .	1
Σιλιτζάνι καὶ Ἀγυιά. Σώματα	79
Ὁ Πανοσιώτατος Πνευματικὸς Γεράσιμος Κύπριος .	1
Ὁ Παπᾶ Δημήτριος Δανιήλ	1
Ὁ Παπᾶ Παναγιώτης Χ. Δημητρίȣ . . .	1
Ὁ λόγιος Ἰωάννης Παπ. Πάτρα	1
Ὁ τιμιώτατος Δημήτριος Γεωργίου Χρυσοχόȣ .	1
Ὁ τιμιώτατος Σούλιος Τριανταφύλλου . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Χ. Μῆτρος Γεωργίου . . .	1
Ὁ τιμιώτατος Ἰωάννης Ἀντωνίȣ	1
Ὁ τιμιώτατος Παναγιώτης Ἰωάννου . . .	1
Δομοκὸς καὶ Ὀμβριακή. Σώματα	88
Ὁ Αἰδεσιμώτατος Σακκελάριος Παπᾶ Γεώργιος .	1
Διονύσιος Ἱερομόναχος ἐκ τῆς Μονῆς τȣ̃ Ἁγίȣ Ἀθανασίου	1
Ὁ λογιώτατος Κυριαζῆς ἐκ Φερῶν τῆς Θετταλίας .	1
Ὁ τιμιώτατος Ἰωάννης Ἀναγνώςης Παπάτζογλου .	1
Ὁ τιμιώτατος Ἀθανάσιος Παγκρατίου . . .	1

